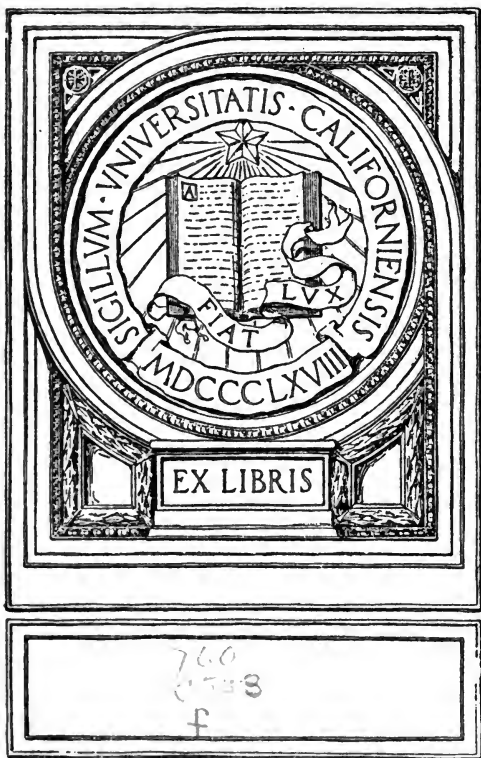

UC-NRLF

\$B 253 092

Please
a.k.

Digitized by the Internet Archive
in 2007 with funding from
Microsoft Corporation

FIRST LATIN READER

BY

EDWARD C. CHICKERING, PH.D.

HEAD OF THE DEPARTMENT OF CLASSICAL LANGUAGES IN JAMAICA HIGH SCHOOL
NEW YORK CITY

“Membris utimur priusquam didicimus cuius ea causa utilitatis habeamus”

ILLUSTRATED

CHARLES SCRIBNER'S SONS

NEW YORK

CHICAGO

BOSTON

COPYRIGHT, 1917, BY
CHARLES SCRIBNER'S SONS

A

PA2095

C4

1917

MAIN

PREFACE

THIS little book owes its being to two outstanding facts.

(1) Many teachers, whether they follow the direct method or not, do not care to have the Gallic War occupy exclusively the field of second-year Latin. They will welcome a reader with graded syntax and carefully standardized vocabulary dealing with the substance of early Roman history.

(2) Our Beginners' Latin by the Direct Method assumes that at least a large part of the second year will be spent in abundant reading of Roman subject-matter, with direct-method procedure to fix by drill the principles developed in the first year, before a class is introduced to Cicero. No book to serve this double purpose has hitherto been available.

It is perforce assumed, if the reader is used for direct-method teaching, that the instructor will be familiar with such general and specific usages as are set forth in our Beginners' Latin, for example. There is so much, however, which is peculiar to this book that it has seemed best to print in a special Introduction the features to which the author would like to call attention.

The works of Lodge and of Byrne have been followed as authoritative in their respective fields; for hidden quantities Hale and Buck's Grammar has been the

guide. The standard texts of Lhomond, and of Cæsar and Cicero in a few chapters, have been modified in so far as the plan of syntax or of vocabulary on which this book is based has made it necessary.

The limitation in the earlier chapters, both of case and of tense usages, has interfered here and there with an idiomatic Latin style and is responsible for the large use of the historical present in the earlier parts of the narrative. On the other hand, these earlier chapters provide an extensive review of the very simplest constructions developed case by case. The pupil is thus given confidence at the start by finding that he knows more than enough to read these first stories easily.

Grateful acknowledgment is made of suggestions from the author's colleagues, Dr. Harwood Hoadley and Dr. Carl A. Krause. The music has been harmonized and largely rewritten by Miss Marie F. MacConnell, of Jamaica High School, without whose assistance this feature of the book would have been impossible. The proof has been read by Professor Lodge, of Columbia University, and to him the author is indebted for various suggestions and rectifications.

E. C. C.

CONTENTS

	PAGE
Introduction	xi
Prölūsio	1
Fābulae:	
I. Ecce Aenēās in Ītaliā	11
II. Amūlius et Numitor, Rōmulus et Remus	12
III. Rōmulus Remum Interficit: Sabīnae Rapiuntur	14
IV. Tarpēia Occiditur: Rōmulus Rēx Moritur	15
V. Numa Pompilius, Secundus Rēx	18
VI. Tullus Hostilius: Horātiū et Cūriātiū	19
VII. Horātiū Superant	22
VIII. Tullus et eius Glōria Belli	23
IX. Ancus Mārcius, Rōmānōrum Rēx Quārtus	25
X. Tarquinius Prīscus	26
XI. Servius Tullius Imperium Suscipit	28
XII. Dē Bove illā et dē Tulliae Impietāte	30
XIII. Tarquinius Superbus: Lucrētia	31
XIV. Librī Sibyllīni: Iūnius Brūtus	32
XV. Rēgēs nōn Restituuntur	34
XVI. Duo Fortēs Rōmānī	36
XVII. Coriolānus	38
XVIII. Cincinnātus	40
XIX. M. Fūrius Camillus	41
XX. Rōma Servātur	43

	PAGE
XXI. Gallī Superantur	44
XXII. T. Mānlius Torquātus	47
XXIII. Dē Sevērītāte Rōmānā	49
XXIV. P. Valerius Laevīnus et Pyrrhus	50
XXV. Rōmānī Pācem Recūsant	52
XXVI. C. Fabricius et Pyrrhus	53
XXVII. Mānius Curius	55
XXVIII. Rēgulus contrā Poenōs et Serpentem . . .	57
XXIX. Rēgulus apud Poenōs	58
XXX. Fabius Cūctātor	61
XXXI. Plūra dē Fabiō	62
XXXII. Valē, Fabi!	64
XXXIII. Hannibal Terentium Varrōnem Superat . .	65
XXXIV. Rōmānī Virēs Recuperant	67
XXXV. Casilīnī Oppugnātiō	68
XXXVI. Mārcellus in Siciliā	70
XXXVII. P. Cornēlius Scīpiō Āfricānus Iuvenis . . .	72
XXXVIII. Scīpiō in Hispāniā	73
XXXIX. Scīpiō Rēx esse Recūsat: Socium Capit . .	75
XL. Scīpiō in Siciliā et in Āfricā	76
XLI. Scīpiō Āfricānōs Vincit	78
XLII. Variā dē Scīpiōne	80
XLIII. Dē Scīpiōnis Frātre et Filiō	82
XLIV. Scīpiō ad Reliquam Vītam Agendam Rūs It .	84
XLV. Tiberius Gracchus	87
XLVI. Gāius Gracchus	88

CONTENTS

vii

	PAGE
XLVII. C. Marius	90
XLVIII. Marius Cimbrōs Vincit	91
XLIX. Marī Īnfēlicitās	93
L. Quālis Vir Fuerit Marius	94
LI. L. Cornēlius Sulla	97
LII. Sulla: Sertōrius	98
LIII. Gnaeus Pompēius	100
LIV. Pompēius et Pirātae	101
LV. Pompēi Victōriac et Mors	103
LVI. C. Iūlius Caesar	104
LVII. Caesaris Cursus Honōrum	108
LVIII. Dē Nāvibus Venetōrum	110
LIX. Dē Britannīā	111
LX. Dē Germānīs	112
LXI. Cōnsidius Cōnsilium Caesaris Frūstrātur	114
LXII. Caesar Aduatucōs Oppugnat	115
LXIII. Dē Poenā Perfidiae	117
LXIV. Dē Mōribus Gallōrum: dē Druidibus	119
LXV. Dē Aliīs Mōribus Gallōrum	120
LXVI. Dē Caesaris et Pompēi Inimīcitiā	123
LXVII. Bella Cīvīlia Cōnficiuntur	124
LXVIII. Contrā Caesarem Fit Coniūrātiō	126
LXIX. Dē Morte Caesaris	127
LXX. Dē Caesaris Ingeniō	129
LXXI. M. Catō: Pueritia	130
LXXII. M. Catō: Mōrēs	131

	PAGE
LXXIII. M. Catō: Mors	133
LXXIV. Mārcus Tullius Cicerō	134
LXXV. Dē Sergiō Proavō et Catilinā	135
LXXVI. Catilina Opprimitur: Cicerō Opprimitur . .	138
LXXVII. Dē Morte Cicerōnis	140
LXXVIII. Quaedam dē Ingeniō Cicerōnis	141
Appendix Litterārum	143
Carmina Musicata	153
Appendix Grammaticus: Etymologia	165
Vocābula Dērīvāta	186
Cōnspectus Syntaxis	195
Exempla Probātiōnis	207
Index Verbōrum	211

INDEX TABULĀRUM

<p>Aduātucī (95)
 Aegyptus (79)
 Aequī (25)
 Africa (35)
 Alba Longa (5)
 Allia Flūmen (30)
 Alpēs Montēs (47)
 Anīo Flūmen (31)
 Āpenninī Montēs
 (102)
 Appia Via (72)
 Ardea (18)
 Argos (38)
 Armenia (74)
 Arpīnum (105)
 Asia Minor (16)
 Athēnae (106)
 Athesis Flūmen (68)
 Bagrađa Flūmen (41)
 Belgium (87)
 Britannia (85)
 Brundisium (73)
 Camertēs (69)
 Campānia (34)
 Cannae (49)
 Canusium (55)
 Capua (8)
 Carnūtēs (97)
 Carthāgō (42)
 Carthāgō Nova (56)
 Casilinum (52)
 Celtiberī (57)
 Cimbrī (65)
 Clūsium (21)
 Clypea (40)
 Collātia (19)
 Coriolī (22)</p> | <p>Cremōna (107)
 Curēs (9)
 Dācī (103)
 Delphī (20)
 Dyrrachium (100)
 Ephesus (15)
 Ēpirus (33)
 Etrūria (14)
 Falēriī (26)
 Falernus Ager (48)
 Faliscī (27)
 Fīdēnātēs (11)
 Gabiī (17)
 Gādēs (83)
 Gaetūli (64)
 Gallia (28)
 Germānia (67)
 Graecia (2)
 Helvētīi (94)
 Hibernia (86)
 Hierosolyma (76)
 Hispania (45)
 Iūdaea (75)
 Lacedaemoniī (43)
 Latīnī (12)
 Lāvīnium (4)
 Locri (36)
 Macedonia (61)
 Maurī (58)
 Menapii (93)
 Milētus (82)
 Minturnae (71)
 Mitylēnae (80)
 Nervii (96)
 Nōla (51)
 Numidia (63)
 Ōstia (13)</p> | <p>Parthī (98)
 Pharsālus (78)
 Placentia (108)
 Poenī (39)
 Pomptīnae Palūdēs
 (101)
 Pontus (70)
 Pŷrēnaei Montēs (46)
 Rhēnus Flūmen (88)
 Rhodus (81)
 Rōma (6)
 Rubicō Flūmen (99)
 Sabīnī (7)
 Saguntum (44)
 Samnium (37)
 Sardinia (62)
 Senonēs (29)
 Sicilia (24)
 Suēbī (91)
 Syrācūsae (54)
 Syria (60)
 Tarentum (32)
 Tēnetēri (90)
 Teutonēs (66)
 Thessalia (77)
 Tiberis Flūmen (3)
 Trōia (1)
 Ubiī (92)
 Usīpetēs (89)
 Utica (104)
 Vēi (10)
 Venetī (84)
 Venusia (50)
 Volsci (23)
 Volturnus Flūmen
 (53)
 Zama (59)</p> |
|--|--|---|

TABULA I, PAGE 17

1. Trōia. 2. Graecia. 6. Rōma. 15. Ephesus. 16. Asia Minor. 20. Delphī.

TABULA II, PAGE 21

3. Tiberis Flūmen. 4. Lāvīnium. 5. Alba Longa. 7. Sabīnī. 8. Capua. 9. Curēs.

TABULA III, PAGE 35

10. Vēii. 11. Fīdēnae. 12. Latīnī. 13. Ōstia. 14. Etrūria. 17. Gabii. 18. Ardea. 19. Collātia.

TABULA IV, PAGE 45

21. Clūsium. 22. Coriolī. 23. Volscī. 24. Sicilia. 25. Aequī. 26. Falērii. 27. Faliscī. 28. Gallia. 29. Senonēs. 30. Allia Flūmen.

TABULA V, PAGE 59

31. Aniō Flūmen. 32. Tarentum. 33. Ēpīrus. 34. Campānia. 35. Āfrica. 36. Locri. 37. Samnītēs. 38. Argos. 39. Poenī. 40. Clypea. 41. Bagrada Flūmen.

TABULA VI, PAGE 71

42. Carthāgō. 43. Lacedaemoniī. 44. Saguntum. 45. Hlspānia. 46. Pŷrēnaei Montēs. 47. Alpēs Montēs. 48. Falernus Ager. 49. Cannae. 50. Venusia. 51. Nōla. 52. Casilīnum. 53. Volturnus Flūmen.

TABULA VII, PAGE 83

54. Syrācūsae. 55. Canusium. 56. Carthāgō Nova. 57. Celtibēri. 58. Maurī. 59. Zama. 60. Syria. 61. Macedonia.

TABULA VIII, PAGE 95

62. Sardinia. 63. Numidia. 64. Gaetūli. 65. Cimbrī. 66. Teutonēs. 67. Germānia. 68. Athesis Flūmen. 69. Camerium. 70. Pontus. 71. Minturnae.

TABULA IX, PAGE 107

6. Rōma. 72. Appia Via. 73. Brundisium. 74. Armenia. 75. Iūdaea. 76. Hierosolyma. 77. Thessalla. 78. Pharsālus. 79. Aegyptus. 80. Mitylēnae. 81. Rhodus. 82. Milētus. 83. Gādēs.

TABULA X, PAGE 121

84. Venetī. 85. Britannia. 86. Hibernia. 87. Belgium. 88. Rhēnus Flūmen. 89. Usīpetēs. 90. Tēnctēri. 91. Suēbī. 92. Ubii. 93. Menapii. 94. Helvētīi. 95. Aduātuci. 96. Nervii.

TABULA XI, PAGE 137

97. Carnūtēs. 98. Parthī. 99. Rubicō Flūmen. 100. Dyrrachium. 101. Pomptīnae Palūdēs. 102. Āpenninī Montēs. 103. Dāci. 104. Utica. 105. Arpinum. 106. Athēnae. 107. Cremōna. 108. Placentia.

INTRODUCTION

It is, of course, assumed that a teacher using this book strictly by the direct method will have in mind always the underlying principles of that method, namely: Direct association of the Latin expression and the idea it represents; Inductive teaching of syntax; Translation only after understanding; Oral practice before writing.

When the Reader is begun the class will have been taught at least the forms and common syntactical uses of words declined by cases. In verbs it is best for them to know the indicative and infinitive active; but nothing beyond this is absolutely essential. In fact, the first stories can be read with a much more limited equipment than this. The direct-method attitude, which means handling Latin as Latin, is the single *condicio sine qua non* for both teacher and pupils.

(1) METHOD OF USE.—In the earlier stages the stories should first be told by the teacher, the pupils keeping their books closed. The first telling may be in barest outline, the second and third and fourth with more and more elaboration, the teacher each time approaching more nearly the form in the book. Such new words as have not by that time become intelligible to the class must then be explained by object, action,

synonym, antonym, Latin definition, in every case where it is possible. English interpretation is a last resort, and should then be employed only sparingly and in the form of paraphrase.

A lesson may be regarded as learned when the pupils can tell the story in Latin in their own words with reasonable accuracy. If this form of exercise has been largely employed in the first year it will, of course, be easy to continue it as the regular procedure, not only through the second year, but through the third and fourth. This work should be individual and oral. Three or four pupils may be appointed beforehand to tell the story the following day. A final exercise may well be a rewriting by the whole class in their own words. Obviously this form of oral recitation cannot be used by every pupil on every lesson.

There are many things which must supplement this retelling. Some of them are given in the form of an exercise with each lesson of the book. It will be needful to work these through beforehand with the class, at least in part, and especially when a new form of problem appears. They will provide enough home work in themselves, especially if there is constantly borne in mind the direction accompanying Lesson I, as to the memorizing of definitions and of derivations.

The assigning of some definite home work each day is essential, and it should be tested, most easily by five or ten minutes of writing at the beginning of the recitation. This will leave the major part of the hour for teaching, but this must not degenerate into preaching on the part of the teacher. More than half of each

recitation the pupils should be writing or speaking, the teacher acting as their guide. In addition to the story-telling already spoken of, there may be recitation of larger or smaller units of Latin committed to memory, either from the stories or from the appendix, and even paradigms; each kind of thing the pupil learns should be used, in so far as may be, for oral as well as for written recitation.

There remain the two matters of "composition" and translation. If the retelling of the stories is not deemed sufficient to meet the requirements of the former, the syntax lists in the latter part of the book supply the necessary material. Give the pupil the essential word and require him to complete a sentence by use of the appropriate cases; or demand original sentences to parallel those in the *Conspectus of Syntax*, both for noun and for verb constructions; or, again, give him such sentences as are found in the specimen examination papers, question 7, where correct words or terminations are needed to fill the blank spaces. More formal composition than this is not desirable in second-year work.

As for translation into English, it should not be undertaken as a formal exercise before the second half of the second year, and then not more than once or twice a week. The pupils are not ready for it sooner. It is a distinct art in itself. When it is done, it should first take the form of paraphrase and approach more closely the exact equivalence of the Latin as the weeks go on. No word must be spoken that is not idiomatic English; it is better to have nothing at all, if the alter-

native must be the jargon which unhappily the conventional procedure so frequently produces. The aim should always be to have the translation an expression in most fitting English of Latin already understood. And while the acquisition of the power to translate well is a most desirable thing, it must not be forgotten that the greatest value in Latin study lies not in translation, but in the development of the thought processes which the character of the language compels.

(2) *PROLUSIO*.—This is intended mainly for vocabulary drill, and should consequently be memorized, at least to a considerable extent. It contains only the words which, according to Lodge, occur one hundred times or more in high-school Latin; and it contains all the words which do so occur. In substance it is an epitome of the entire text which follows. It is believed that the process of developing the sentence is so simple that it can be understood by the pupil with ease, of course without translation. Like the rest of the book, it can be used according to the translation method, if the teacher wishes to make no use at all of the direct procedure.

(3) *TABULAE*.—Each map, generally speaking, meets the needs of seven lessons. The places are numbered in the order of occurrence in the text, and may be identified by use of the double index at the beginning of the book. Only places mentioned in the text are indicated. In general, numbers placed beside dots indicate towns or cities; numbers in circles show tribes or nations; numbers in rayed circles indicate countries of great or indefinite extent.

(4) TEXT.—Most of the stories are from *Viri Romae*, rewritten enough to meet the plan adopted for syntax and for vocabulary. Some passages are from Caesar, and one or two from Cicero. The *sententiae* at the beginning of the lessons are such as should form a part of the memorized Latin of every pupil.

(5) VOCABULARY OF THE TEXT.—There are roughly 1,600 words used. These include all, without exception, in the Lodge list of 1,000 for the first two years of Latin, about 500 of the Lodge list of 1,000 for Cicero and Vergil, and no others except about 100, each one of which is a derivative of one of the other 1,500 used. These latter hundred are all explained in the special excursus on derivation. After the first few lessons each story contains from ten to fifteen new words, until with Lesson LX all in the Lodge list of 1,000 have been used. Each word is printed in heavy type on its first occurrence.

(6) SYNTAX OF THE TEXT.—The usages are generally limited to Byrne's selection for the first two years. In case of an exception, full explanation is made in a foot-note. The first two lessons contain only the nominative and accusative cases, and in verbs the present indicative, imperative, and infinitive active. Cases or tenses are then added, one by one, as follows:

In Lesson III genitives are added. From Lesson III the preterit tense, the passive voice, the participles, have been used sporadically, and in each instance explained in a foot-note. By Lesson VII their form and use are assumed to be understood. This plan of introducing new forms occasionally before they are used

freely and an understanding of them assumed is followed throughout the text. In Lesson XII the use of the ablative with prepositions is regarded as understood, and in Lesson XIII the dative case in its various uses. At Lesson XVIII all case constructions are expected to be intelligible, except the ablative absolute.

From Lesson XXIII all tenses of the verb, in all moods except the subjunctive, are assumed to be known. In Lesson XXXI is introduced the present subjunctive in indirect questions and in purpose clauses. In Lesson XXXVI are added result clauses, clauses with *cum*, and subordinate clauses in indirect discourse. Lesson XLI brings the other tenses of the subjunctive, and the conjunctions *quod*, *etsi*, and *dum*. Lesson LI introduces the last separate phenomenon of syntax, the ablative absolute.

(7) DIRECT METHOD APPARATUS.—The sets of questions and exercises given with each lesson are thought to be sufficient in amount and variety to provide adequate drill for a year's work. The teacher need not, of course, be bound to them, but may regard them as merely suggestive, and make as many more of any kind, or with any lesson, as he may see fit. To facilitate their use, especially if some of the lessons are not read in the year's course, there is here given a summary of the types of exercise, by lessons:

(a) General questions to illustrate case usages and test an understanding of the narrative: Lesson 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 14, 17, 20, 21, 28, 30, 56, 64, 70, 75, 76.

(b) Declension in sentences: 4, 5, 9, 10, 12, 15, 18,

22, 27, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 60, 72, 78.

(c) Adjectives, declension and comparison: 14, 18, 22, 27, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 60, 70, 72.

(d) Principal parts: 7, 12, 15, 16, 23, 25, 26, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 78.

(e) Conjugation of verbs: 58, 66, 67.

(f) Change of voice: 8, 19, 24, 29, 57.

(g) Change of tense: 16, 23, 26, 29.

(h) Indirect discourse: 6, 8, 24, 28, 33, 34, 35, 37, 38.

(i) Indirect questions: 31, 32, 33, 34, 35, 61.

(j) Purpose clauses: 31, 32, 33, 34, 35, 61.

(k) Various verb constructions: 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 62, 63, 68, 69, 73, 77.

(l) Participles: 7, 16, 23, 25, 26, 36, 51, 52, 53, 54, 55, 62.

(m) Ablative absolute: 51, 52, 53, 54, 55, 62, 63, 68, 69, 73, 77.

(n) Breaking up sentences: 71, 74.

(o) Prepositions: 11.

(p) Numerals: 59.

(q) The suggestion made at the end of Lesson I, regarding definitions and derivations, should be followed extensively. Being constantly required to search for this sort of information will develop in the pupils habits of much value.

(8) FORMS.—The principle of declension in sentences, which means the combining of form and syntax in the learning of the paradigms, has been followed

for nouns, the kernels of the formulae being generally repeated from our Beginners' Latin. The pronominal and descriptive adjectives must be memorized with the rest of the formulae, to provide models for the combinations the pupils are to use freely both orally and in writing.

(9) SYNTAX.—Instead of rules, examples are given of the various usages selected for the first two years' work, with their appropriate question-words. In the lists of verbs and adjectives followed by cases other than the accusative, the pupil as a result of his own searching will soon become familiar with the most important. There are no exceptions to disturb him, nor lists of English meanings which by their very indefiniteness are often grossly misleading. The examples given are generally either first occurrences in this book, or sentences taken from Harper's Dictionary; pupils will find for themselves many more instances of the most common constructions in the later lessons of the book.

(10) GENERAL VOCABULARY.—The giving of English meanings is contrary to the practice of English direct-method books in Latin, but in accord with the usage of American direct-method books in German and in French. Its adoption in this book is justified on the following grounds:

All the reading lessons are first to be taught by word of mouth, and interpreted altogether without the help of the Index Verborum. This is to be used, aside from the light it throws on forms, derivation, and definition, for purposes of reference. It is here that the

pupil may refresh his memory of what was done in the class, and make definite any ideas which were then perhaps not clearly understood.

The constant use of Latin during the recitation, and insistence upon the idea of Latin understood as Latin, which idea should have been fixed firmly in the first year's work, will counteract any tendency to try to translate what is not understood. Furthermore, in the latter part of the second year translation as an art is taught, in occasional lessons, and it then becomes essential to have a single basic English equivalent available.

English meanings are not given for words listed in the tables of derivatives, nor for compounds where the meaning is obvious from the component elements.

The genitive plural of third-declension nouns is given for accuracy. All forms are always printed in full. Prepositional compounds, and specialized case-forms, are indented under the simple words from which they come. The purpose is similar to that followed for derivatives. Synonyms and antonyms are provided as extensively as possible. Words in the Lodge list of 1,000 for the first two years are distinguished by special type. The lesson of first occurrence is indicated.

(11) DERIVATIVES.—These lists are primarily a supplement to the general vocabulary. In the matter of prefixes, and here again with suffixes, no direct information is given when the pupil can be taught to get it for himself. After a few searches for a derived word, even the laziest pupil will learn the principle of its formation, in self-defence; and in a short time he will

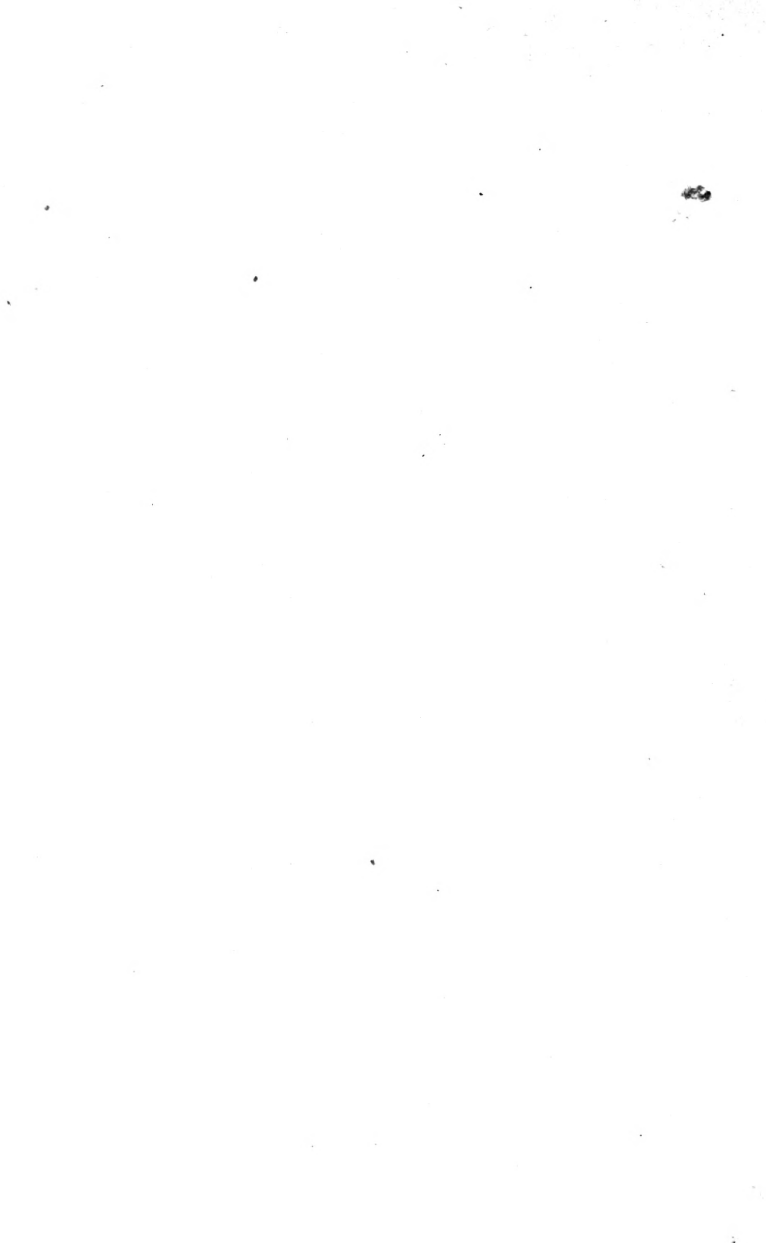
have built up a usable body of information which will lead to constantly increasing power. No derivatives are listed as such unless their base words also are in the text.

(12) SPECIMEN EXAMINATION PAPERS.—These papers are composites of those recently given by the Regents of the University of the State of New York, covering two years of work by the direct method. A few slight changes have been made in their form and content, but not enough to make any essential difference in their range or difficulty.

(13) APPENDIX LITTERARUM.—Some of these passages are printed because they are the common property of those who have completed the usual course in high-school Latin; some because they are so well known or so exceptionally beautiful that they are well worth the effort required to memorize them. There is no exercise more profitable to any one learning a language than the verbatim memorizing of large amounts of its choicest literature.

(14) SONGS are an additional means of adding life and variety to the recitation. The music of these selections has been specially arranged with a view to their use in classes. Many of them, moreover, are worth while for their words alone, and of course the musical accompaniment renders them much easier to retain in memory.

FIRST LATIN READER

FIRST LATIN READER

PRŌLŪSIŌ

(1) Asia est terra. Asia est magna terra. Asia urbēs habuit. Asia multās urbēs habuit. Asia multās urbēs iam habuerat. Asia multās urbēs iam per longum tempus habuerat.

Asia est magna terra quae multās urbēs iam 5 per longum tempus habuerat.

(2) Trōia fuit urbs. Ad Trōiam bellum gerēbant. Ad Trōiam militēs bellum gerēbant. Trōia fuit urbs ubi militēs bellum gerēbant. Militēs finēs tenēre voluērunt. Militēs finēs suōs tenēre voluērunt. Militēs 10 finēs suōs tenēre voluērunt in Asiā. Trōia fuit urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs suōs tenēre voluērunt in Asiā.

Trōia fuit urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs suōs tenēre voluērunt in Asiā, illā 15 magnā terrā quae multās urbēs iam per longum tempus habuerat.

(3) Aenēās fuit vir. Aenēās fuit vir magnae virtūtis. Aenēās Trōiam reliquit. Aenēās ad aliam cīvitātem suōs tulit. Aenēās ad aliam cīvitātem, 20 Trōiā relictā, suōs tulit. Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam cīvitātem, Trōiā relictā, suōs tulit.

Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam cīvitātem, Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia fuit urbs ubi
 25 militēs bellum gerēbant quod finēs suōs tenēre
 voluērunt in Asiā, illā magnā terrā quae multās
 urbēs iam per longum tempus habuerat.

(4) Ītalia est terra. Ītaliā manus hominum petiuit. Ītaliā manus illa hominum nāvibus petiuit.
 30 Ītaliā manus illa hominum cum Aenēā petiuit.
 Ītalia est ea terra quam manus illa hominum nāvibus
 cum Aenēā petiuit.

Ītalia est ea terra quam manus illa hominum
 35 nāvibus petiuit, cum Aenēās, vir magnae virtūtis,
 ad aliam cīvitātem, Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia
 fuit urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs
 suōs tenēre voluērunt in Asiā, illā magnā terrā
 quae multās urbēs iam per longum tempus habuerat.

(5) Latīnus nōn fuit hostis. Latīnus Aenēā socium
 40 fieri iussit. Latīnus ipse Aenēā socium in Ītaliā
 tum fieri iussit. Latīnus Aenēā unā cum suis cōpiis
 socium fieri iussit. Nec hostis fuit Latīnus, sed
 Aenēā unā cum suis cōpiis ipse socium in Ītaliā
 tum fieri iussit.
 45 Cum Aenēā bellum nōn gessit. Sic fēcit nē cum eō
 bellum gereret.

Nec hostis fuit Latīnus, sed Aenēā unā cum
 50 suis cōpiis ipse socium in Ītaliā tum fieri iussit:
 sic fēcit nē cum eō bellum gereret. Ītalia est
 ea terra quam manus illa hominum nāvibus

petīvit, cum Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam cīvitātem, Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia fuit urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs suōs tenēre voluērunt in Asiā, illā magnā terrā quae multās urbēs iam per longum tempus⁵⁵ habuerat.

(6) Quis fuit Mārs? Mārs fuit deus. Mārs fuit bellī deus. Mārs fuit bellī deus, ac armōrum exercituum castrōrum. Mārs virtūtem cōsiliūque dedit. Mārs Latīnō virtūtem cōsiliūque dedit. Latīnus⁶⁰ illa loca tenēbat. Latīnus fuit vir quī illa loca tenēbat. Mārs virtūtis cōsiliūque plūs Latīnō quam aliīs dedit. Mārs virtūtis cōsiliūque plūs Latīnō, virō quī illa loca tenēbat, quam aliīs dedit.

Quis fuit Mārs? Fuit bellī deus, ac armōrum⁶⁵ exercituum castrōrum: virtūtis cōsiliūque plūs Latīnō, virō quī illa loca tenēbat, quam aliīs dedit. Nec hostis fuit Latīnus, sed Aenēān ūnā cum suis cōpiīs ipse socium in Ītaliā tum fieri iussit: sic fēcit nē cum eō bellum gereret.⁷⁰ Ītalia est ea terra quam manus illa hominum nāvibus petīvit, cum Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam cīvitātem, Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia fuit urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs suōs tenēre voluērunt in Asiā,⁷⁵ illā magnā terrā quae multās urbēs iam per longum tempus habuerat.

(7) Rōmulus urbem parāverat. Rōmulus hanc urbem (Rōmam) sibi parāverat. Quis fuistī tū, Rō-

so mule? Multum potuisti. Pater tuus fuit Mārs.
Tantum potuisti quod pater tuus fuit Mārs.

Rōmulus hanc urbem sibi parāverat. Quis
fuiſtī tū, Rōmule? Tantum potuisti quod pater
tuus fuit Mārs. Quis fuit Mārs? Fuit belli
85 deus, ac armōrum exercituum castrōrum: vir-
tūtis cōsilique plūs Latīnō, virō quī illa loca
tenēbat, quam aliis dedit. Nec hostis fuit
Latīnus, sed Aenēān ūnā cum suis cōpiis ipse
socium in Ītaliā tum fieri iussit: sic fēcit nē
90 cum eō bellum gereret. Ītalia est ea terra quam
manus illa hominum nāvibus petivit, cum
Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam civitātem,
Trōiā relictā, suos tulit. Trōia fuit urbs ubi
militēs bellum gerēbant quod finēs suos tenere
95 voluerunt in Asiā, illā magnā terrā quae multās
urbēs iam per longum tempus habuerat.

(8) Rōma est urbs. Rōma est nunc prīma in Ītaliā.
Rōma est nunc prīma inter omnēs urbēs. Rōma est
nunc prīma inter omnēs tōtius Ītaliae urbēs. Haec
100 eadem urbs est nunc prīma inter omnēs tōtius Ītaliae
urbēs. Eō tamen tempore nōn tanta fuit. Hoc im-
perium primum nōn habuit. Quā dē causā Rōmulus
bellum gessit. Rōmulus multōs diēs bellum gessit.
Huius etiam imperi causā Rōmulus multōs diēs bellum
105 gessit.

Rōma: haec eadem urbs est nunc prīma inter
omnēs tōtius Ītaliae urbēs; eō tamen tempore nōn
tanta fuit; huius etiam imperi causā Rōmulus
multōs diēs bellum gessit. Rōmulus hanc urbem

sibi parāverat. Quis fuistī tū, Rōmule? Tan- 110
 tum potuistī quod pater tuus fuit Mārs. Quis
 fuit Mārs? Fuit bellī deus, ac armōrum exer-
 cituum castrōrum: virtūtis cōsilique plūs
 Latīnō, virō quī illa loca tenēbat, quam aliīs
 dedit. Nec hostis fuit Latīnus, sed Aenēān 115
 ūnā cum suīs cōpiīs ipse socium in Ītaliā tum
 fierī iussit: sic fēcit nē cum eō bellum gereret.
 Ītalia est ea terra quam manus illa hominum
 nāvibus petīvit, cum Aenēās, vir magnae vir-
 tūtis, ad aliam cīvitātem, Trōiā relictā, suōs 120
 tulit. Trōia fuit urbs ubi mīlitēs bellum gerē-
 bant quod finēs suōs tenēre voluērunt in Asiā,
 illā magnā terrā quae multās urbēs iam per
 longum tempus habuerat.

(9) Brūtus multa fēcit. Brūtus prō rē pūblicā multa 125
 fēcit. Ante eum populus nōn habuerat cīvitātem.
 Ante eum populus nūllam habuerat cīvitātem. Ille
 populō Rōmam dedit.

Brūtus prō rē pūblicā multa fēcit. Ante eum
 populus nūllam habuerat cīvitātem; ille populō 130
 Rōmam dedit. Rōma: haec eadem urbs est
 nunc pīma inter omnēs tōtīus Ītaliae urbēs;
 eō tamen tempore nōn tanta fuit; huius etiam
 imperī causā Rōmulus multōs diēs bellum gessit.
 Rōmulus hanc urbem sibi parāverat. Quis 135
 fuistī tū, Rōmule? Tantum potuistī quod
 pater tuus fuit Mārs. Quis fuit Mārs? Fuit
 bellī deus, ac armōrum exercituum castrōrum:
 virtūtis cōsilique plūs Latīnō, virō quī illa loca

140 tenēbat, quam aliis dedit. Nec hostis fuit
 Latinus, sed Aenēan ūnā cum suis cōpiīs ipse
 socium in Ītaliā tum fieri iussit: sic fēcit nē
 cum eō bellum gereret. Ītalia est ea terra
 145 quam manus illa hominum nāvibus petivit, cum
 Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam civitātem,
 Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia fuit urbs ubi
 militēs bellum gerēbant quod finēs suōs tenēre
 voluērunt in Asiā, illā magnā terrā quae multās
 urbēs iam per longum tempus habuerat.

150 (10) Caesar ēgit. Nōn ut Cicerō ēgit. Nōn hōc
 modō ēgit Caesar. Caesar imperium petivit. Caesar
 sibi summum imperium petivit. Caesar sibi summum
 imperium magnō animō petivit. Legiōnēs in Galliam
 mīsit. Lēgātī Rōmam vērunt. Lēgātī ab omnibus
 155 terrīs Rōmam vērunt. Lēgātī ex omnibus reliquīs
 urbibus Rōmam vērunt. Ab omnibus terrīs, ex omni-
 bus reliquīs urbibus Rōmam vērunt lēgātī.

Nōn hōc modō (ut Cicerō) ēgit Caesar, qui
 sibi summum imperium magnō animō petivit;
 160 legiōnēs in Galliam mīsit, ab omnibus terrīs, ex
 omnibus reliquīs urbibus Rōmam vērunt
 lēgātī. Brūtus prō rē pūblicā multa fēcit.
 Ante eum populus nūllam habuerat civitātem;
 ille populō Rōmam dedit. Rōma: haec eadem
 165 urbs est nunc prima inter omnēs tōtius Ītaliae
 urbēs; eō tamen tempore nōn tanta fuit; huius
 etiam imperī causā Rōmulus multōs diēs bellum
 gessit. Rōmulus hanc urbem sibi parāverat.
 Quis fuistī tū, Rōmule? Tantum potuistī quod

pater tuus fuit Mārs. Quis fuit Mārs? Fuit 170
belli deus, ac armōrum exercituum castrōrum:
virtūtis cōsilique plūs Latīnō, virō quī illa loca
tenēbat, quam aliīs dedit. Nec hostis fuit
Latīnus, sed Aenēān ūnā cum suis cōpiīs ipse
socium in Ītaliā tum fieri iussit: sic fēcit nē 175
cum eō bellum gereret. Ītalia est ea terra
quam manus illa hominū nāvibus petīvit,
cum Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam
cīvitātem, Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia fuit
urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs suōs 180
tenēre voluērunt in Asiā, illā magnā terrā quae
multās urbēs iam per longum tempus habuerat.

(11) Cicerō dixit: “Ego altus sum.” “Omnēs mē
vident.” “Ego tam altus sum ut omnēs mē videant.”
“Dē rē pūblicā agitur.” “Dē nostrā rē pūblicā agitur.” 185
“Mea nōn vidētur virtūs.” “Nōn mea, popule Rō-
māne, sed vestra vidētur virtūs.” “Dīcō ut nōn mea,
popule Rōmāne, sed vestra videātur virtūs.” “Sī dē
nostrā rē pūblicā agitur, dīcō ut nōn mea, popule
Rōmāne, sed vestra videātur virtūs.” 190

Cicerō dixit: “Ego tam altus sum ut omnēs
mē videant; et sī dē nostrā rē pūblicā agitur,
dīcō ut nōn mea, popule Rōmāne, sed vestra
videātur virtūs.” Nōn hōc modō ēgit Caesar,
quī sibi summum imperium magnō animō petī- 195
vit; legiōnēs in Galliam mīsit, ab omnibus terris,
ex omnibus reliquīs urbibus Rōmam vērunt
lēgātī. Brūtus prō rē pūblicā multa fēcit. Ante
eum populus nūllam habuerat cīvitātem; ille

200 populō Rōmam dedit. Rōma: haec eadem
urbs est nunc prīma inter omnēs tōtius Ītaliae
urbēs; eō tamen tempore nōn tanta fuit; huius
etiam imperī causā Rōmulus multōs diēs bellum
gessit. Rōmulus hanc urbem sibi parāverat.
205 Quis fuistī tū, Rōmule? Tantum potuistī
quod pater tuus fuit Mārs. Quis fuit Mārs?
Fuit bellī deus, ac armōrum exercituum cas-
trōrum: virtūtis cōsilique plūs Latīnō, virō
quī illa loca tenēbat, quam aliis dedit. Nec
210 hostis fuit Latīnus, sed Aenēān ūnā cum suīs
cōpiīs ipse socium in Ītaliā tum fierī iussit: sic
fēcit nē cum eō bellum gereret. Ītalia est ea
terra quam manus illa hominum nāvibus petīvit,
cum Aenēās, vir magnae virtūtis, ad aliam
215 civitātem, Trōiā relictā, suōs tulit. Trōia fuit
urbs ubi militēs bellum gerēbant quod finēs suōs
tenēre voluērunt in Asiā, illā magnā terrā quae
multās urbēs iam per longum tempus habuerat.

AENĒAS TRŌIĀ FUGIT

I

ECCE AENĒAS IN ĪTALIĀ

“Fortēs fortūna adiuvat”

Audīte, puerī puellaeque! Nam rēs Rōmānās nārrō. Et primum necesse est Trōiam urbem memorāre. Graeci Graeciam incolunt, sed Trōiam oppugnant. Decem annōs pugnant. Post hōs annōs Trōiam expugnant. Deinde urbem incendunt. Cīvēs fugiunt, et 5 Aenēan ducem habent. Aenēas patrem suum portat, et Ascanium filium dūcit. Alium locum quaerunt, domum enim dēsiderant.

Septem annōs errant. Dēnique ad fluvium veniunt. Discunt hunc fluvium esse Tiberim. Hanc 10 terram ubi fluvius est Latīnus rēx regit. Itaque rēgem amicum faciunt. Ille quoque eōs amīcōs accipit. Latīnus pulchram filiam habet. “Cape,” inquit, “Aenēā, filiam meam. Coniugem nōn habēs. Illa bona est filia. Eam uxōrem tuam nunc faciō.” Itaque 15 Aenēas Laviniam uxōrem dūcit. Postea Trōiānī urbem novam condunt, quam Lavinium appellant.

Vivunt igitur, et beātam vītam agunt. Aenēan senem vidēmus, mox Ascanium filium rēgem accipiunt Trōiānī. Rēx novus novam urbem condit, quam Al-20 bam Longam appellat. Nam urbem vident esse et longam et albam. Cīvēs quī Albam Longam incolunt Albānōs appellant. Sic haec fābula finem habet.

1. Quae nāriō? 2. Dīcis (Ex. Dīcis tē rēs Rōmānās nārāre.) 3. Quī Trōiam oppugnant? 4. Quam diū pugnant? 5. Quot annōs pugnant? 6. Quandō urbem expugnant? 7. Post quot annōs hoc faciunt? 8. Quid incendunt? 9. Dīcō 10. Quem ducem habent Trōiānī? 11. Dīcimus 12. Cuius patrem Aenēās portat? 13. Quid est Tiberis? 14. Quem dīcis Latīnum esse? 15. Quōs amīcōs accipit Latīnus? 16. Quālem filiam habet? 17. Quālis est filia? 18. Quālis urbs est Lavinium? 19. Quam urbem cōdit Ascanius? 20. Dīcō

In omnibus pēnsīs ēdisce: (a) Quid significet ūnum quodque novum vocābulum, sī in indice verbōrum dēfinitīō Latīna datur. (b) Ē quō vocābulō dūcātur ūnum quodque novum vocābulum, sī in vocābulīs dērīvātīs (pāginīs 174–182) explicātur.

II

AMŪLIUS ET NUMITOR, RŌMULUS ET REMUS

“Multa cadunt inter calicem suprēmaque labra”

Post multōs annōs Silvius Procas est rēx Albānus. Duōs filiōs, Numitōrem seniōrem, Amūlium iūniōrem, habet. Ubi Silvius animam agit, Amūlius frātrī optiōnem dat*: “Utrum vīs habēre, rēgnum an pecūniam et
5 omnēs rēs quās pater noster relinquit?” Numitor respondet sē pecūniam et aliās rēs habēre velle. Deinde Amūlius rēgnum firmē tenēre volt; frāter filium habet, quem Amūlius occīdit, et filiam, quam Vestālem virginem facit. Nam nūllus virginem Vestālem uxōrem
10 dūcit: nōn licet. Vestālis virgō numquam coniugem habēre potest.

Propter hoc Amūlius putat sē semper rēgem esse

posse. Sed Mārs est **deus**: Mārs Rheam Silviam uxōrem dūcit. Rhea Silvia, **ūt omnēs scītis**, est virgō illa quam Amūlius **timet**. Silvia **geminōs parit**, quōs¹⁵ Rōmulum et Remum appellat.

Amūlius **autem**, **rēx malus**, puerōs in Tiberim **dēicit**. Sed nunc fluvius **ultrā rīpās fluit**. Deinde **refluit**, et Rōmulum et Remum **siccōs** relinquit. **Nātūra** geminōs

PECŪNIA RŌMĀNA

cūrat dōnec Faustulus **pāstor** eōs capit. Uxor duōs²⁰ puerōs **īstituit**, quī, ubi **virī** sunt, discunt Numitōrem esse **avum** suum. Amūlium **interficiunt**, Numitōrem **rēgem** faciunt, urbem suam **prope** Tiberim condunt, quam Rōmam **vocāmus**. **Iam** hanc **fābulam** habētis.

Frātrī optiōnem dat: *i. e.*, pōnit ante frātrem duās rēs, et dīcit: “Dēlige ūnam.”

1. Quandō est Procas rēx?
2. Quot sunt filiī?
3. Quī sunt filiī?
4. Volt Numitor rēgnum an pecūniam habēre?
5. Quid dīcit Numitor?
6. Quot filiōs habet Numitor?
7. Quot filiās habet?
8. Quandō potest Vestālis virgō coniugem habēre?
9. Potestne Amūlius semper esse rēx?
10. Quem dīcis esse deum?
11. Quem timet Amūlius?
12. Quī sunt filiī quōs Rhea parit?
13. Quālis iterum est Amūlius?
14. Quō dēicit puerōs?
15. Quid dīcis eōs cūrāre?
16. Quem deinde dīcis eōs cūrāre?
17. Quis est Faustulus?
18. Quid uxor puerōs docet?
19. Quae est urbs quam condunt?
20. Ubi est illa urbs?

III

RŌMULUS REMUM INTERFICIT: SABĪNAE
RAPIUNTUR

“Timeō Danaōs et dōna ferentēs”

Iam scītis Rōmam esse conditam.* Sed nōmen
urbs nōndum habet. Frātrēs inter sē contendunt,
nam ambo nōmen suum et imperium urbem habēre
volunt. Auspicia igitur dēcernunt adhibēre. Omnēs
5 partēs caelī spectant, multās avēs ūnus quisque vidēre
volt. Remus sex cōspicere potest, sed Rōmulus
duodecim videt. Itaque Rōmulus propter nōmen
suum Rōmam urbem vocat. Circum urbem vāllum
aedificat, quod novam urbem tūtā esse volt. Quod
10 hoc vāllum tam angustum est Remus ridet, super id
trāicit. Deinde Rōmulus frātrem interficit, et sōlus
imperium habet.

Tamen Rōmulus imāginem urbis magis quam urbem
habet: nullōs continet cīvēs. Rūmōrem igitur dispergit
15 ille libenter sē omnēs hominēs accipere, et eō cōnfu-
giunt latrōnēs pāstōrēsque permultī. Uxōrēs autem
dēsunt. Lēgātōs mittit, quī ad societātem cōnūbium-
que vicinās gentēs invitāt.

Nullī grātum faciunt responsum; quaerunt: “Cūr
20 nōn fēminās quoque accipis, sīc ut latrōnēs?” Rō-
mulus tum aegrum animum dissimulat; lūdōs parat;
multōs fīnitimōs invitāt. Magnus numerus convenit,
Sabīnōrum et puerī et coniugēs. Ubi ad spectāculum
tempus venit, et omnium mentēs oculīque eō conver-

tuntur,* iuvenēs Rōmānī sē dispergunt, virginēs rapiunt. 25
Bellum quod propter hoc **gerunt** fābula proxima nārrat.

Esse conditam: vōx passīva, tempus praeteritum: id est, Aliquis antehāc urbem condidit. Convertuntur: vōx passīva: id est, Omnēs mentēs oculōsque eō convertunt.

1. Scīmus: “.....” 2. Quid nōn habet nōmen? 3. Cuius nōmen volt Remus urbem habēre? 4. Cūr caelum spectant? 5. Quōrum magnum numerum vidēre volunt? 6. Quot avēs vident ambo? 7. Cuius nōmen urbs nōn capit? 8. Ubi est vāllum? 9. Quāle dīcit Remus vāllum esse? 10. Post mortem Remī, cuius est imperium? 11. Quōrum magnum numerum volt Rōmulus habēre? 12. Quōs accipit? 13. Quī dēsunt? 14. Quid facit? 15. Quāle responsum accipit? 16. Quālis tum est animus eius? 17. Quot invitāt? 18. Quōrum magnus numerus convenit? 19. Quōrum virginēs rapiunt Rōmānī? 20. Quid deinde faciunt Sabīnī?

IV

TARPĒIA OCCĪDITUR: RŌMULUS RĒX
 MORITUR

“Heu pietās, heu prīscā fidēs”

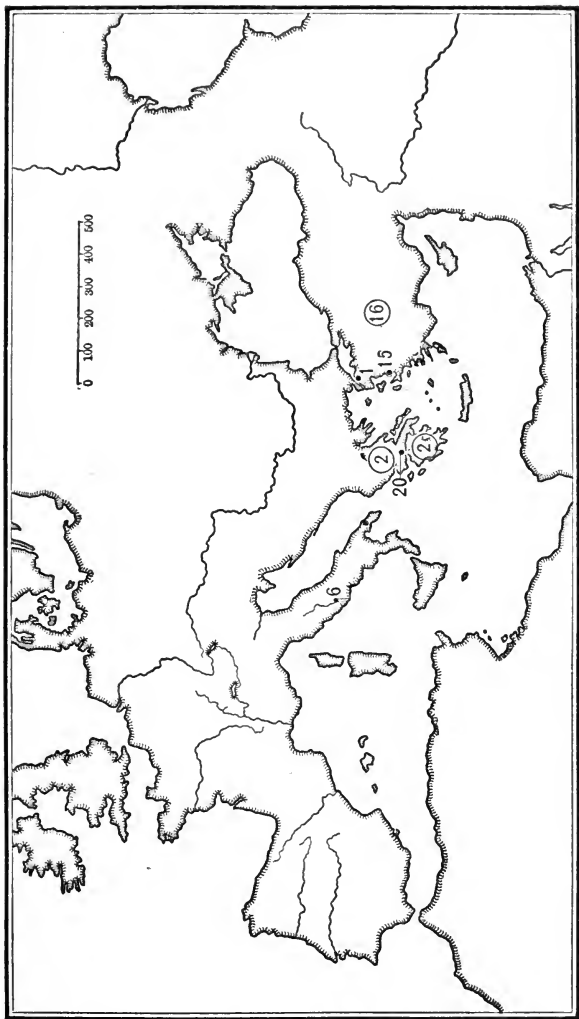
Sabīnī ob virginēs captās * **contrā** Rōmānōs bellum sūmunt. Prope urbem Tarpēiam virginem **inveniunt**, quae **extrā** finēs **mūrōrum aquam** petit. Huius pater est **arcis imperātor**. Titus Tatius, Sabīnōrum dux, Tarpēiam **corrumpit**. “Volō tē,” inquit, “**exercitum** 5 meum in Capitōlium **perducere**. **Ampla mūnera tibi** * **offerō**.” Illa petit **ōrnāmenta sinistrārum manuum**. Sic Sabīnōs in arcem patris perdūcit, ubi hostēs **scūta conicientēs** eam **statim obruunt**; sic iubet rēx, ea enim **ōrnāmenta laevārum** sunt. Haec est **poena prōditiōnis**. 10

Deinde Rōmulus et Tātius **proelium committunt**, cuius locus est ubi nunc **forum Rōmānum** est. **Prīmō** mala est **fortūna** Rōmānōrum, sed Rōmulus **auxilium** Iovem **ōrat**, propter quod **commūtātiō** rērum **sequitur**.^{*} Mox postea **precēs mulierum**, hinc patrum hinc virōrum **causā**,^{*} **pācem** inter duōs exercitūs **conciliant**. **Foedus fit**,^{*} Sabīnī et Rōmānī Rōmam incolunt.

Post **mortem** Tatī Rōmulus sōlus rēx est. **Centum** deinde seniōrēs **dēligit**, quōrum **cōnsilium** sequēs^{*} 20 omnia regit, quōs **senātum nōminat** propter **senectūtem**. Postea exercitum **lūstrat**, **conventum** ad Capuae **palūdem** habet. **Subitō** **cooritur**^{*} **tempestās**; Rōmulus **rapitur**,^{*} et ad deōs **trānsit**, ut **volgō crēdunt**. **Collis Quirinālis aedem** eius habet, **ipse Quirīnus appellātur**.^{*} 25 **Nārratae sunt** ^{*} **rēs** **prīmī rēgis Rōmānī**.

Captās: participium passivum praeteritum: Virginēs aliquis antehāc cēpit. Mūnera tibi offerō: Tē possessōrem mūnerum faciā. Sequitur: verbum dēpōnēs: significātiō est actīva. Fit: vōx passīva: id est, Aliquī foedus faciunt. Sequitur, Cooritur: verba dēpōnentia. Rapitur: vōx passīva: id est, Aliquis Rōmulum rapit. Appellātur: vōx passīva: id est, Hominēs eum Quirīnum appellant. Nārratae sunt: passivum praeteritum: id est, Nārrāvī rēs. Virōrum causā: id est, Propter virōs.

1. Mūrōrum. Quae habent finēs? 2. Huius. Quis habet patrem? 3. Arcis. Quid habet imperātōrem? 4. Sabīnōrum. Quī habent ducem? 5. Sinistrārum manuum. Quae habent ōrnāmenta? 6. Patris. Quis habet arcem? 7. Prōditiōnis. Quid habet poenam? 8. Rōmānōrum. Quī habent fortūnam? 9. Rērum. Quae commūtantur? 10. Mulierum. Quī precantur? 11–15. Dēclinā in sentiētiis (nōm. acc. gen. singulārī in numerō): rērum, mulierum, patrum, virōrum, quōrum. 16–20. Dēclinā in sentiētiis (plūrālī in numerō): foedus, mortem, senātum, palūdem, collis.

TABULA I

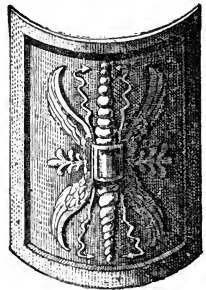
V

NUMA POMPILIUS, SECUNDUS RĒX

“Requiescat in pāce”

Post Rōmulum succēdit Numa Pompilius, vir mag-
nae iūstītiaē et religiōnis. Curēs, oppidum Sabīnōrum,
fuit * antea dōmicilium eius. Populum Rōmānum
ferum invenit, itaque sacra plū-
5 rima instituit.

Āram Vestae prōvidet, ubi mu-
nus est virginum ignem semper
alere. Dicitur* Iuppiter ipse quon-
dam ad illum dēscendisse.* Prī-
10 mum fulmina in urbem dēmittit,
deinde in nemus Aventīnum venit,
ubi certa prōmissa imperī dat, quae
populus Rōmānus postea habuit.*
Postrīdiē enim, ubi omnēs ad aedēs
15 rēgiās conveniunt silentēs*que ex-
spectant, caelum scinditur,* unde dēlabitur * scūtum,
quod sacrum esse cognōscit Numa. Furtum timet,
itaque Māmūrium undecim scūta eiusdem fōrmāe
facere iubet. Duodecim autem Saliōs Mārtis sacer-
20 dōtēs legit, quī hōrum custōdēs sunt, quae Kalendīs
Mārtiis * per urbem canentēs* ferunt.

SCŪTUM

Annum in duodecim mēnsēs ad cursum lūnae divi-
dit. Portās Iānī geminās aedificat, quae signa sunt
belli et pācis. Apertae,* arma indicant, clausae * con-
25 trārium. Frūmenta quoque plūrima et ūtilia fert

Numa. Bellum nūllum gerit. Trēs et quadrāgintā annōs regit, deinde aeger fit * et moritur.*

Fuit: tempus praeteritum. Dīcitur: vōx passīva. Dēscendisse, habuit: tempus praeteritum. Silentēs: participium praesēns actīvum: id est, Silent et exspectant. Scinditur: vōx passīva. Dēlabitur: verbum dēpōnēns. Canentēs: participium praesēns actīvum. Apertae, Clausae: participia passīva praeterita. Fit: vōx passīva. Moritur: verbum dēpōnēns. Kalendīs Mārtiīs: *i. e.*, ubi mēnsis Mārtius incipit.

1. Quālis vir est Numa? 2. Quod domicilium antea habuit? 3. Quālis est populus Rōmānus? 4. Quis aram habet? 5. Qui ignem semper alunt? 6. Dīcitur Quid dīcunt? 7. Quō fulmina dēmittit? 8. Quid prōmittit? 9. Cuius ad aedēs conveniunt? 10. Quis fortasse scindit caelum? 11–15. Dēclīnā in sententiīs (nōm. acc. gen. sing.): sacerdotēs, custōdēs. portās, signa, frūmenta. 16–20. Dēclīnā in sententiīs (nōm. acc. gen. plū.): furtum, eiusdem, fōrmae, cursum, lūnae.

VI

TULLUS HOSTILIUS: HORĀTIŪ ET CŪRIĀTIŪ

“Dulce et decōrum est prō patriā morī”

Post mortem Numae Tullus Hostilius rēx est. Hic nōn solum proximī rēgis dissimilis, sed ferōcior etiam quam Rōmulus esse vidētur.* Nunc bellum inter Rōmānōs et Albānōs cooritur.* Dēcernunt autem ducēs paucōs, nōn omnēs utriusque partis, in certāmen 5 mittere. Sunt apud Rōmānōs trēs frātrēs Horātīi, trēs apud Albānōs Cūriātīi. Itaque cōstituuntur * hōs pugnāre, victōrēs patriam suam victōrem sic facere.

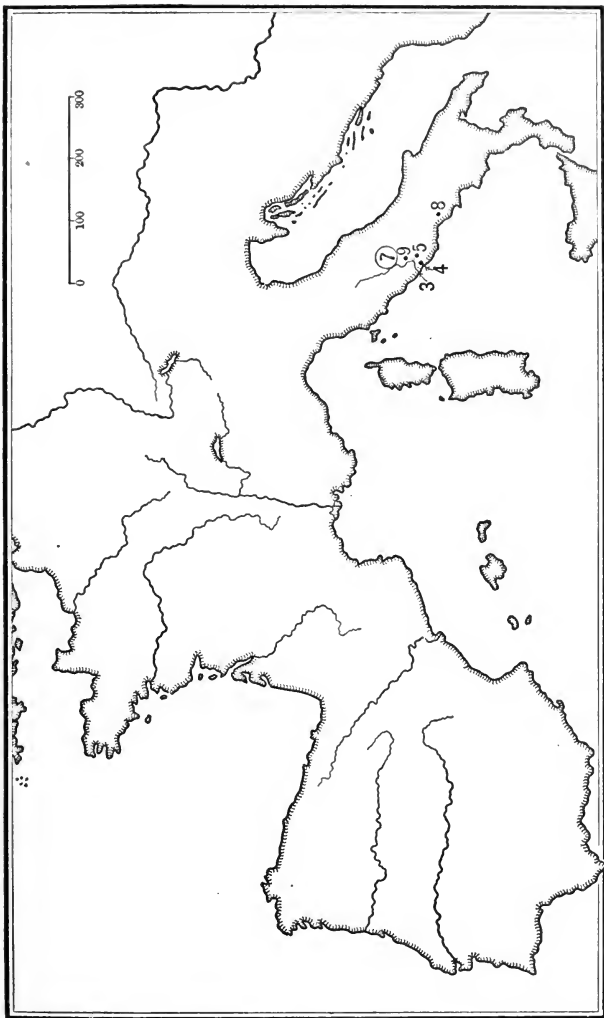
Ternī frātrēs arma capiunt et in medium inter duās

10 **aciēs prōcēdunt. Cōnsidunt utrimque** duo exercitūs. Datur * signum et terni iuvenēs, magnōrum exercituum animōs gerentēs,* **concurrunt.** Ut primum **congre-**
diuntur * micantque gladii, **perterrentur** * spectantes *
 omnēs; nam statim duo Rōmānī alius super alium
 15 morientēs * **cadunt;** trēs Albānī **volnerantur.*** Ad
casum Rōmānōrum **exsultat** exercitus Albānus. Rō-
 mānōs iam spēs tōta dēserit.

Ūnum Horātiūm trēs Cūriātiū **circumsistunt.** Fortē
 is **integer** est; sed **quia** tribus* **minimē** par est, **fugam**
 20 **capit,** **singulōs** per **intervalla** secūtūrōs esse * **spērāns.***
 Iam paulum spatī ex eō locō,* ubi **dēcertāvērunt,*** fugit,
cum respicit et videt ūnum Cūriātiūm nōn **longē** ab
 sēsē * **abesse.** In eum **impetum** facit, et dum Albānus
 exercitus **rogat** Cūriātiōs frātre**m adiuvāre,** iam Horātiū
 25 eum occīdit. **Alterum** deinde, dum **tertius cōsequī** *
 nōn potest, interficit. Iam **singulī supersunt.**

Vidētur: vōx passīva. Cooritur: verbum dēpōnēns. Cōnsti-
 tuitur: vōx passīva. Datur: vōx passīva. Gerentēs: participium
 actīvum praesēns. Congrediuntur: verbum dēpōnēns. Perter-
 rentur: vōx passīva. Spectantēs: participium. Morientēs:
 participium. Volnerantur: vōx passīva. Tribus: casus datīvus
 cum adiectīvō. Secūtūrōs esse: verbum dēpōnēns, tempus fu-
 tūrum. Spērāns: participium. Locō: casus ablātīvus, post
 praepositionem ex. Dēcertāvērunt: tempus praeteritum. Sēsē:
 casus ablātīvus, post praepositionem ab. Cōsequī: verbum dē-
 pōnēns.

1. Quis moritur? 2. Quem habent rēgem? 3. Quālem rēgem
 habent? 4. Quī inter sē bellum habent? 5. Quid putant ducēs?
 6. Quot Horātiōs habent Rōmānī? 7. Utram patriam volunt
 Cūriātiū victōrem facere? 8. Quot pugnant omnīnō? 9. Quālēs
 sunt exercitūs? 10. Quae dīcis micāre? 11. Cadunt. Quid
 dīcis? 12. Exsultat. Quid dīcis? 13. Dēserit. Quid dīcis?

TABULA II

(Ex. Dīcō spem tōtam Rōmānōs dēserere.) 14. Circumsistunt. Quid dīcis? 15. Est. Quid dīcis? 16. Capit. Quid dīcis? 17. Fugit. Quid dīcis? 18. Facit. Quid dīcis? 19. Occīdit. Quid dīcis? 20. Supersunt. Quid dīcis?

VII

HORĀTIŪ SUPERANT

“Fīnis corōnat opus”

Iam singulī supersunt, sed illīs* nec spēs nec vīrēs parēs sunt. Alter est integer, et propter duplicem victōriam ferōx; alter dēfessum ob volnus trahit corpus. Nec illud proelium est. Rōmānus exsultāns
5 male sustinentem arma Cūriātium cōnficit, iacentem spoliat. Rōmānī ēlātī Horātium accipiunt et domum dēdūcunt.

Prīnceps it Horātius trium frātrum spolia ante sē gerēs. Cui * obvia est soror, quae pacta fuit Cūri-
10 ātī; sed ubi super umerōs frātris vestem pactī videt, quam ipsa cōnfēcit, flēre et crīnēs solvere incipit. Movent ferōcis iuvenis animum lacrimae sorōris ubi omnēs exsultant; itaque stringit gladium et puellam occīdit, simul eī * obiciēns: “Abī hinc, tū et immātūrus
15 amor ad pactum, oblīta frātrum, oblīta patriae. Sic tū, et omnēs Rōmānae quae mortem hostis dolent!”

Dēdecus id vidētur patribus * plēbī*que; itaque rapiunt in iūs Horātium et apud iūdicēs damnant. Iam accēdit supplicium. Tum Horātius populum ap-
20 pellat. Intereā pater Horātī senex clāmat filiam suam mortem meruisse; et iuvenem complexus spoliaque

Cūriātiōrum ostendēns ōrat populum: “Nōlite meōs omnēs liberōs adimere!” Nōn fert populus patris lacrimās iuvenemque liberat proptereā quod admirantur virtūtem. Sed pater propter maleficiū fili quae-²⁵dam sacra peragit et filium sub trabem quasi sub iugum mittit.

Illis: casus datīvus: Illi spem nōn habent et c. Cui: datīvus: Ob vel prope eum venit soror. Ei: datīvus: ob vel ad eam iaciēns. Patribus plēbique: datīvus: *i. e.*, Patrēs plebsque putant id esse dēdecus.

1-13. Quae sunt tempora prīmītiva hōrum verbōrum? Scribe in sententiis: trahit, sustinentem, cōficit, spoliat, dēducunt, flēre, incipit, movent, stringit, obiciēns, dolent, nōlite, peragit. 14-20. Verte haec participia in clausulās: (*e. g.*, Exsultāns: Rōmānus quī exsultat) sustinentem, iacentem, gerēns. Verte hās clausulās in participia: ubi videt, stringit et, rapiunt et, fert -que.

VIII

TULLUS ET EIUS GLŌRIA BELLĪ

“Post nūbila, Phoebus”

Nōn diū pāx Albāna mānsit, nam Mettius, dux Albānōrum, cīvēs suōs sē dēficere vidit, graviter enim ferēbant* ūnum paucōrum certāmen finem bellī fēcisse. Itaque Vēientēs Fidēnātēsque ad bellum contrā Rōmānōs impulsit. Ipsum Tullus in auxilium arcessīvit,⁵ sed ille aciem in collem subdūxit et fortūnam bellī exspectāvit. Tullus hoc intellegit et clāmat: “Ego Mettium hoc facere iussī, hostēs ā tergō* circumvenire

volumus!" Propter hoc auditum magnopere perter-
10 ritī hostēs **victī sunt.**

Posterō diē * Mettius ad Tullum vēnit, quī tamen
iussit eum ad **quattuor equōs vincīrī** et in **dīversa dī-**
ripī. Deinde Tullus Albam propter ducis maleficiū
dēlēvit et Albānōs Rōmam trānsīre iussit. Rōma in-
15 **terim crēvit** propter Albae **exitium**; duplex factus est
cīvium numerus; **mōns** Caelius ad urbem **additus est**
et, quod **frequentius** incolī voluit, eam **sēdem rēgnī**
Tullus fēcit **ibique** deinde incoluit. Ob **auctās vīrēs**
audāx factus bellum contrā Sabīnōs gessit; nūlla **quidem**
20 **quiēs** armōrum data est. Crēdidit enim rēx **bellicōsus**
magis **valēre mīlitiae** * quam **domī** * iuvenum corpora.

Sed ipsum quoque longa **aegritūdō fatigāvit.** Tum
vērō fractī sunt cum* corpus tum* **spīritūs** illī ferōcēs,
neque **ūlla rēs** deinde **nisi sacra** eum **dēlectāvit.** Me-
25 morant Tullum et domum eius propter fulminis ictum
exustum esse. Tullus magnam **glōriam bellicam** ha-
buit; **rēgnāvit** annōs **trīgintā** duōs.

Ferēbant: tempus imperfectum. **Ā** tergō: ablātīvus casus:
i. e., post tergum. **Posterō diē**: ablātīvus: *i. e.*, ubi posterus diēs
advēnit. **Militiae, Domī**: locātīvus casus: respondent quaestiōnī
Ubi fit hoc? **Cum—tum=et—et.**

Scribe haec verba in sententiis ita ut quaestiōnī **Quid fit?**
respondeant: vīdit, ferēbant, impulit, arcessīvit, subdūxit, exspec-
tāvit, iussit, dēlēvit, gessit, habuit. Scribe "post dīcō" hanc
fābulam ā verbīs "Ob auctās vīrēs" usque ad finem.

IX

ANCUS MĀRCIUS, RŌMĀNŌRUM RĒX
QUĀRTUS

“Animīs opibusque parātī”

Post Tullī mortem Ancum Mārcium rēgem populus creāvit. Numae Pompilī **nepōs** Ancus Mārcius fuit, **aequus, religiōsus, avī similis**. **Tunc** Latīnī, quī cum Tullō * rēge foedus fēcērunt, **sustulērunt animōs**, et impetum in **agrum** Rōmānum fēcērunt. Ancus primō 5 iīs * bellum nōn **indīxit**, sed lēgātum mīsit, quī rēs **repetīvit**, eumque **mōrem** posterī accēpērunt. Id autem sic fit.

Lēgātus, ubi ad finēs eōrum venit, quī bellum **minantur, caput vēlat**: “Audī, Iuppiter,” inquit, “audīte, 10 finēs huius populī. Ego sum **publicus nūntius** Populī Rōmānī: **verba mea vēra** esse accipite.” Deinde peraggit **postulāta**. **Sī non dēduntur rēs quās poscit, hastam** in finēs hostium **immittit** bellumque ita indīcit. Lēgātus, quī propter hanc rem mittitur, **modusque** 15 bellī indīcendī **proprium** nōmen habent.

Ubi lēgātus Rōmānus rēs repetīvit **superbē** responderunt Latīnī: quā rē bellum iīs * indictum est. Ancus exercitum **cōscripsit**, Latīnōs vīcit, **complūra** oppida **dēlēvit**, civēs Rōmam **trādūxit**. Sed propter **tantam** 20 hominum **multitūdinem facinora** audācia fiebant,* quā rē Ancus **carcerem** prope **mediam** urbem ad **terrōrem** crēscentis **audāciae** aedificāvit. Idem nova **moenia** urbī * **circumdedit**, **pontem** Sublicium **trāns**

25 Tiberim fēcit et Iāniculum montem urbī * **coniūnxit**,
 prope ōs Tiberis Ōstiam urbem condidit. Complūrēs
 aliās rēs **intrā** paucōs annōs cōnfēcit, sed per immā-
 tūram mortem raptus **obiit**.

Tullō: ablātivus post praepositiōnem cum. Iis (bis), urbī
 (bis): dativus casus propter praepositiōnēs verbis praepositās.
 Fiebant: vōx passīva, tempus imperfectum.

1. Quis moritur? 2. Quālem nepōtem habet Numa? 3. Quid
 in agrum factum est? 4. Quis rēs repetīvit? 5. Quid ā posteris
 acceptum est? 6. Quōrum ad finēs venit legatus? 7. Cuius
 caput vēlat? 8. Quem deum appellat? 9. Quem dicit sē esse?
 10. Quālia dicit verba esse? 11. Quid in hostium finēs immit-
 titur? 12. Quid sic indicitur? 13–20. Dēclīnā in sententiis:
 (nōm. acc. gen. sing.) multitudinem, facinora, terrōrem, audāciae:
 (plū.) carcerem, moenia, pontem, ōs.

X

TARQUINIUS PRĪSCUS

“Carpe diem”

Dum Ancus rēgnat Lūcius Tarquinius Tarquiniis,*
 ex Etrūriae urbe,* **profectus** cum coniuge * et fortūnis *
 omnibus Rōmam vēnit. Additur haec fābula: **aquila**
 super **carrum** eius **volāns dēmōnstrāvit** eum rēgem
 5 fore *; quod eius coniūnx intellēxit, et virum complexa
excelsa et **alta** spērāre eum iussit. Hās spēs **cogitā-**
taque sē*cum portantēs urbem **ingressi sunt**, ubi mox
 Tarquinius **dignitātem atque** etiam Ancī rēgis **familiāri-**
tātem cōnsecūtus est; ā quō * **magister** liberōrum
 10 factus rēgnum cēpit et **administrāvit**.

Tarquinius Prīscus Latīnōs vīcit; Circum Maximum

aedificāvit; Sabīnōs **superāvit**; mūrūm urbī * circum-
dedit. **Equitūm centuriārum** numerūm auxit, nōmina
mūtāre nōn potuit, quod Accius Navius **dēterrūit**.
Accius enim, **augurī perītus**, id fierī posse **negāvit** 15
contrā avium **indiciūm**; **irātus** rēx ad **artem experien-**
dam eum rogāvit: “Fierīne potest, id quod nunc
cōgitō?” “Potest,” respondet Accius. “Sed hoc,”
inquit rēx, “cōgitāvī: **num** possum **lapidē** illum **se-**
cāre gladiō?” “Potes **ergō**,” inquit Accius, et rēx se- 20
cuisse dicitur.

Superfuērunt duo Ancī filiū, quī aegrē tulērunt sē
patris rēgnūm **āmīsisse**. Duōs pāstōrēs ferōcissimōs
dēligunt ad rēgem **necandūm**. Hī ante aedēs rēgiās
tumultūm faciunt. Quōrum **clāmōr penitus** in aedēs 25
pervēnit, ad rēgem vocātī sunt. Iussī in **vicem** dicere,
ūnus rem incipit; dumque **intentus** in eum sē rēx tōtus
āvertit, alter **ēlātam secūrim** in eius caput dēicit; deinde
ambo **tēlum** in volnere * relinquunt et fugiunt.

Vocābula stellā indicāta sunt ablātīvō casū propter prae-
positiōnēs suās, nisi hīc explicantur. Fore: infīnitīvum futūrum
verbī esse. Urbī: casus datīvus propter praepositiōnem verbō
praepositam. Tarquiniūs: nōn postulat praepositiōnem quod est
nōmen urbis. Ad rēgem necandūm: Ferōcissimōs dēligunt quod
volunt eōs rēgem necāre.

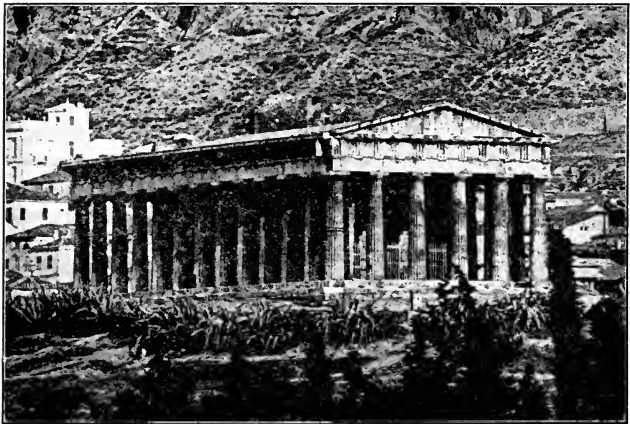
1-8. Dēclīnā in sententiīs: (nōm. acc. gen. sing.) aquila, car-
rum, rēgnūm, dignitātem: (plū.) magister, equitūm, artem,
lapidē. 9. Cuius ex urbe vēnit Tarquinius? 10. Quid dē
aquilā addimus? 11. Quis dēmōnstrātur fore? 12. Quem habet
sēcūm? 13. Quōs mox magister regit? 14. Cuius est novus
mūrus? 15. Quid intellēxit Accius? 16. Quae indicant eum
nōmina nōn posse mūtāre? 17. Quid secātur gladiō? 18. Quālēs
pāstōrēs tumultūm faciunt? 19. Quid audit rēx? 20. Quō cōs
vocat?

XI

SERVIUS TULLIUS IMPERIUM SUSCIPIT

“Potior est, quī prior est”

Post hunc Servius Tullius **suscēpit** imperium **nātus** ex **nōbili** fēminā,* **captīvā** * tamen et **famulā**.* Ille

TEMPLUM

in domō * Tarquinī Prīscī institūtus est, in quā *
dicunt ōmen mīrum accidisse. Flammae speciēs
5 puerī in somnō * iacentis caput complexa est. Ubi
hoc vīdit Tanaquil, Tarquinī uxor, summam eius dig-
nitātem fore intellēxit. Is postquam adolēvit, et for-
tissimus et sapientissimus fuit. In proeliō * quōdam,
in quō * rēx Tarquinius contrā Sabīnōs cōnflīxit, quod

militēs nōn **satis** audācter **dīmicāvērunt**, raptum sig- 10
num in hostēs mīsit. Cuius **recipiendī grātiā** * Rōmā-
nī **ācerimē** pugnāvērunt, et signum et victōriam **rettu-**
lērunt.

Post **interitum** Tarquinī, Tanaquil mortem **cēlāvit**,
populumque ex superiōre parte * aedium **cohortāta** ait, 15
rēgem grave quidem, sed nōn **fātāle** vulnus accēpisse
eumque Servium Tullium rēgem ad tempus cōstituere.
Sīc Servius Tullius rēgnāre **coepit**, sed **rēctē** imperium
administrāvit. Sabīnōs imperiō * suō **subiēcit**; montēs
trēs urbī * **adiūnxit**; **fossās** circum mūrū dūxit. 20
Īdem populum in **classēs** et centuriās **distribuit**.

Servius Tullius **aliquod** urbī * **decus** addere voluit.
Iam tum nōbile erat Diānae Ephesiae **templum**. Id
commūniter ā cīvitātibus * Asiae factum **fāma** tulit.
Itaque ob eius **voluntātem** Latīnī templum Diānae cum 25
populō * Rōmānō Rōmae in Aventīnō monte * aedi-
ficāvērunt.

Grātiā: hoc potest appellārī praepositiō. Omnia alia vocābula
stellā indicāta coniūcta sunt cum praepositiōnibus: sī praepo-
sitiō cum verbō est coniūcta, casus substantīvī est datīvus:
aliter ablātīvus.

Scrībe sententiās (nōn in hōc pēnsō) bīnās quae hās praepo-
sitiōnēs contineant: ex, in, ab, cum. Scrībe sententiās (nōn
in hōc pēnsō) bīnās quae verba ex hīs praepositiōnibus composita
contineant: sub, ad, circum, in, con, ob.

XII

DĒ BOVE ILLĀ ET DĒ TULLIAE IMPIETĀTE

“Ō tempora, ō mōrēs”

Iam cognōvimus templum Diānae in Aventinō aedificātum esse. Post hoc **bovem** mīrae **magnitūdinis** quīdam Latīnus habuisse dīcitur et responsum ā deō datum: Is populus summam imperī habēbit,* cuius ā
 5 cīve bovem illam Diāna accipiet.* Latīnus bovem ad templum Diānae ēgit et **dē** causā sacerdotem Rōmānum certiorē fēcit. Ille **callidus** dixit, prius eum **vīvō flūmine** * manūs **pūrās** facere **dēbere**. Latīnus dum ad Tiberim dēscendit, sacerdos bovem interfēcit. Ita im-
 10 perium cīvēs, ipse glōriam cōsecūtus est.

Servius Tullius filiās alteram ferōcem, **mītem** alteram habuit, Tarquinius filiōs parī animō,* itaque ferōcem cum mīti, mītem cum ferōcī coniugēs **iūnxit**, nōlēs duo **praecipitia ingenia** coniungī. Sed mītēs seu
 15 fortē seu **dolō** * **periērunt**; ferōcēs mōrum **similitūdō** coniūnxit. Statim Tarquinius ā Tulliā **incitātus** rēgnum patris repetere coepit.

Deinde Servius dum ad senātum contendit, **iussū** * Tarquinī per **gradūs** dēiectus et domum **rediēns** inter-
 20 fectus est. Tullia carrō **vecta** in forum **properāvit** et coniugī * ē senātū **ēvocātō** * prīma rēgī * **salūtem** dixit; cuius iussū, ubi domum rediit et patris corpus vīdit, eum quī equōs agēbat * **cūctantem** super ipsum corpus carrum agere iussit. Unde **vīcus** ille **scelerātus** dictus
 25 est. Tullius rēgnāvit annōs quadrāgintā quattuor.

Habēbit, Accipiet: tempus futūrum. Flūmine: in flūmine, vel respondet quaestiōnī Quō instrumentō? Fīliōs parī animō: respondet quaestiōnī Quālēs filiōs? Dolō: respondet quaestiōnī Quā dē causā? Iussū: item. Coniugī seqq.: coniūneta cum verbō dixit. Cf. Dixit mihi. Agēbat: tempus imperfectum.

Scrībe in sententiīs tempora prīmīva hōrum verbōrum: cognōvimus, aedificātum esse, habuisse, accipiet, agēbat, fēcit, dēbēre, iūnxit, periērunt, properāvit. Dēclinā in sententiīs haec adiectīva (nōm. acc. gen.): mīrae, callidus, vīvō, pūrās, ferōcem, mītem, parī, praecipitia, prīma, scelerātus.

XIII

TARQUINIUS SUPERBUS: LUCRĒTIA

“Hinc illae lacrimae”

Tarquinius Superbus rēgnum per scelus occupāvit. Tamen bellicōsus fuit; urbem Gabiōs in potestātem redēgit per Sextum filium. Is indignē tulit eam urbem ā patre expugnārī nōn posse, itaque ad Gabīnōs sē contulit, patris crudelitātem in sē querēns. Amicē ā 5 Gabīnīs exceptus paulātim eōrum grātiā cōsequitur, ad postrēmum dux bellī dēligitur. Tum ē suis ūnum ad patrem mittit quaesitum: * “Quid mē facere vīs?” Pater nūntiō nihil respondit, sed velut cōgitāns in agrum trānsiit ibique vagāns altissima flōrum capita dēiēcit. 10 Nūntius rediit Gabiōs, Sextō nārrāvit illa quae accidērunt. Sextus intellēxit voluntātem patris, prīncipēs cīvītātis interfēcit patrique urbem sine ūllō certāmine trādīdit.

Posteā rēx Ardēam urbem obsēdit. Ibi Tarquinius 15 Collātīnus, sorōris rēgis filius, fortē morābātur * apud

Sextum Tarquinium, **necessarium** suum. **Incidit** dē uxōribus **colloquium** cum iuvenibus rēgiis; suam ūnus quisque **laudat**; **placuit** experiri. Rēgiās mulierēs in
 20 **conviviō dēprehendunt**; Lucrētiam, Collātīni uxōrem, inter famulās **labōrantem** inveniunt. Ea ergō **cēteris praestāre iūdicātur**. Post paucōs diēs Sextus Collātiam rediit et Lucrētiae vim **attulit**. Illa postrīdiē patrem et coniugem vocat, rem **expōnit**, sē occidit. **Conclā-**
 25 **mant** vir paterque et in exitium rēgum **coniūrant**. Tarquiniō Rōmam redeuntī clausae sunt urbis portae et **exsilium** indictum.

Quaesitum: supīnum; quaerendī grātiā, vel quod eum quaerere voluit. Morābātur: tempus imperfectum.

1. Ā quō urbs nōn expugnātur? 2. Quis urbem nōn expugnat?
 3. Ā quibus exceptus est Tarquinius? 4. Quī Tarquinium excēpērunt? 5. Cui nōn respondet pater? 6. Quis responsum ā patre nōn accēpit? 7. Cui nārāvit nūntius ea quae vīdit?
 8. Quis ā nūntiō haec audīvit? 9. Cui trādīdit Tarquinius urbem? 10. Quem dīcis urbem accēpisse? 11-20. In secundā parte fābulae dēlige sententiās quae vocābula hīs quaestiōnibus respondentia contineant: Quandō? Ubi? Quī? Quōrum? Cui? Quid? Quibus? Quālēs? Quot? Quis?

XIV

LIBRĪ SIBYLLĪNĪ: IŪNIUS BRŪTUS

“Perīculum in morā”

In **antīquīs scrīptīs memoriae** haec sunt **prōdita**. **Vetus** mulier **hospes** atque **ignōta** ad Tarquinium quondam Superbum rēgem **adiit**, **novem librōs** ferēns, quōs esse dīcēbat **dīvinōs**; eōs sē velle **vēndere**. Tar-

quinius **pretium** quaesivit; mulier **nimum** atque maximum poposcit. Rēx, putāns eam ob **aetatem** esse **dēmentem**, risit. Tum illa ignem affert et trēs librōs ex novem incendit; et “**Reliquōs**ne sex eōdem pretiō * **emere** vīs?” rēgem rogāvit. Sed Tarquinius id risit magis, dīxitque mulierem iam sine **dubiō** mente cap-10 tam esse. Mulier ibi statim trēs aliōs librōs exussit; atque id ipsum **iterum placidē** rogat, “Vīsne trēs reliquōs eōdem pretiō * emere?”

Tarquiniō ōs iam **sevērūm** atque intentior animus fit; eam **fidem** nōn **neglegendam** intellegit; librōs trēs 15 reliquōs ēmit eōdem pretiō quod erat petītum **prō** omnibus. Sed eam mulierem ā Tarquiniō post **discessum nusquam** vīsam esse **cōnstat**. Librī trēs in templō conditī Sibyllinīque appellātī sunt. Ad eōs **Quīndecimvirī** adeunt, cum diī pūblicē **cōnsulendī** sunt. 20

Iūnius Brūtus filius erat sorōris Tarquini Superbī. Profectus est Delphōs cum Tarquini filiīs, Apollinī mūnera datūrus. Postquam peractā sunt **mandāta** patris, iuvenēs Apollinem cōnsulunt: “Quis ex nōbīs Rōmae rēgnātūrus est?” Responsum est: “Is Rōmae 25 summam potestātem habēbit, quī primus **mātrī ōsculum** dabit.” Tunc Brūtus, **simulāns** sē casū * cecidisse, terrae ōsculum dedit, **scilicet** quod ea communis māter omnium hominum est.

Eōdem pretiō (abl.) emere: eandem pecūniam dare. Casū (abl.): fortē.

1. Quālia scripta hanc fābulam continent? 2. Quālem mulierem vidit Tarquinius? 3. Cum quot librīs vēnit? 4. Quālēs, ut illa dīxit, erant librī? 5. Cum quālī muliere putāvit rēx sē loquī? 6. Quantum pretium prō reliquīs sex postulāvit illa?

7. Quot aliis deinde ignem attulit? 8. Quō modō iterum rēgem rogāvit? 9. Quālī ōre et animō nunc fuit rēx? 10. Quod nōmen librīs dedērunt? 11–20. Scribe in sententiis positivum et comparativum et superlativum hōrum adiectivōrum vel adverbiorum: antiquis, vetus, maximum, magis, placidē, sevērū, intentior, iuvenēs, summam, primus.

XV

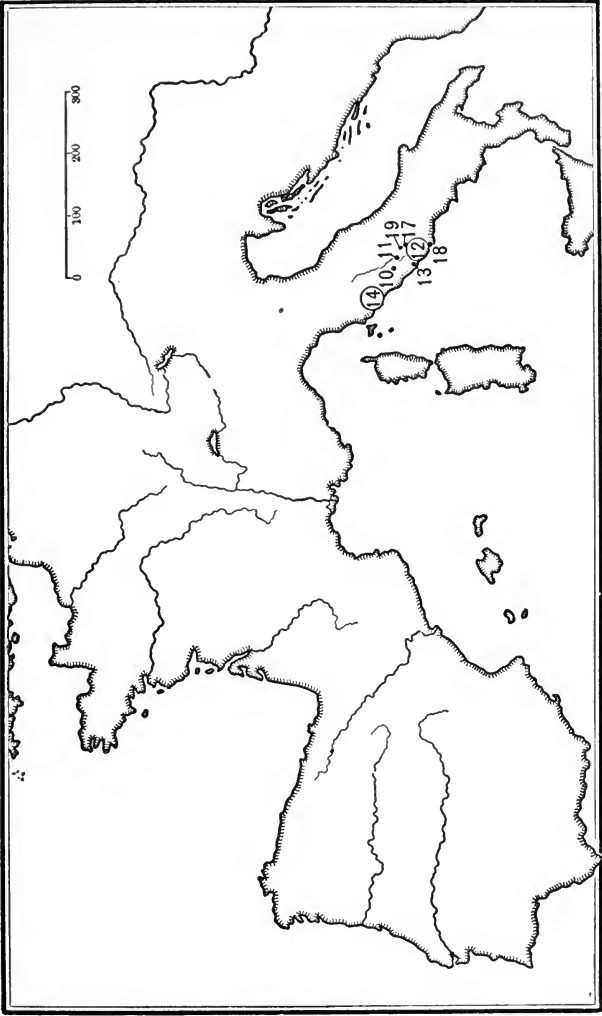
RĒGĒS NŌN RESTITUUNTUR

“Parēs cum paribus facillimē congregantur”

Ubi rēgēs **expulsī sunt** Rōmānī duōs creāvērunt **cōnsulēs**, Iūnium Brūtum et Tarquinium Collātinum Lucrētiae virum. At **libertās modo** parta per dolum et prōditionem **paene** āmissa est. Erant Rōmae
5 iuvenēs **aliquot**, **socii** filiōrum Tarquiniōrum. Hī cum lēgātīs, quōs rēx Rōmam mīsīt, quod bona sua repetere voluit, dē **restituendis** rēgibus **colloquuntur**, ipsōs Brūtī cōnsulis filiōs in societātem cōsiliī sūmunt.

Sermōnem eōrum ex **servīs** ūnus excēpit; rem ad
10 cōnsulēs **dētulit**. Datae ad Tarquinium **litterae manifestum** facinus fēcērunt. **Prōditōrēs** in **vincula** coniectī sunt, deinde damnātī. **Stetērunt** vinctī iuvenēs nōbilissimī; sed ā cēterīs liberī cōnsulis omnium in sē oculōs āvertērunt. Cōnsulēs in sēdem prōcessēre
15 suam, missīque eī quibus hoc **officium** est **nūdātōs caedunt**. Supplicī **spectātor** erat Brūtus, quī tunc patrem **exuit**, cōnsulem ēgit.*

Tarquinius deinde per bellum apertum rēgnum recipere **conātus est**. Equitibus **praefuit** Arūns, Tarquini
20 filius; rēx ipse cum **legiōnibus** secūtus est. Obviam

TABULA III

hostī cōsulēs eunt; Brūtus cum **equitātū** prōcessit. Arūns, ubi **procul** Brūtum cognōvit, “Ille est vir,” inquit, “quī nōs ex patriā expulit.” Tum **concitat** equum atque ipsum cōsulem **adoritur**. Brūtus **avidē** 25 sē certāminī offert. **Īnfestī** concurrerunt, ambo morientēs cecidērunt; **reiectus** tamen est exercitus Tarquinī. Alter cōsul Rōmam **triumphāns** rediit, Brūtī **fūnus** fēcit. Brūtī mortem mulierēs, ut **parentis**, tōtum annum doluerunt.

Patrem exiit, et c.: *i. e.*, Nōn iam ut pater ēgit, sed ut cōsul.

Scribe in sententiis tempora primitīva: expulsī sunt, colloquantur, dētulit, coniectī sunt, stetērunt, caedunt, exiit, conātus est, adoritur, offert. Dēclīnā in sententiis (nōm. acc. gen. dat.): (sing.) cōsulēs, sociī, servīs, vincula, legiōnibus; (plū.) sermōnem, officium, spectātor, fūnus, parentis.

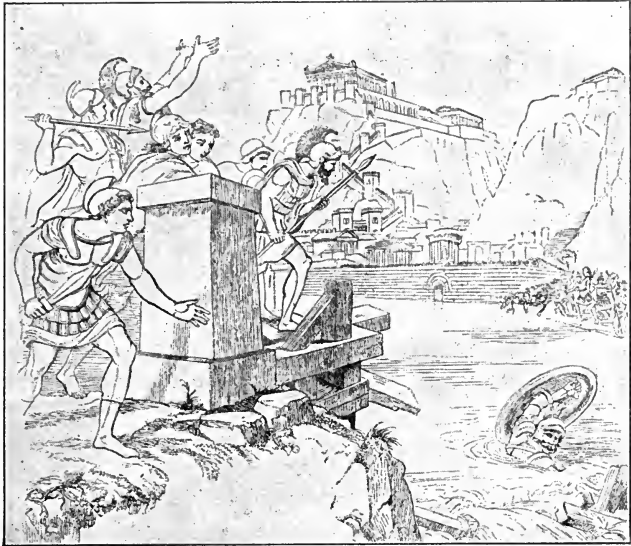
XVI

DUO FORTĒS RŌMĀNĪ

“Per aspera ad astra”

Porsena, rēx Etrūscōrum, Tarquiniōs in rēgnum restituere voluit, itaque cum ĩnfestō exercitū Rōmam vēnit. Statim Iāniculum cēpit. Numquam **aliās** tantus terror Rōmānis incidit; adeō **potēns** rēs tum 5 Clūsīna fuit magnumque Porsenae nōmen. Ex agrīs in urbem **dēveniunt**, urbī ipsī **praesidia pōnunt**. Alia urbis pars propter mūrōs, alia propter Tiberim tūta vīsa est. Pōns Sublicius **iter** paene hostibus dedit, sed id **prohibuit** ūnus vir Horātius Coclēs, quī illud nōmen 10 habuit proptereā quod in aliō proeliō oculum āmisit.

Is **extrēmam** pontis partem occupāvit, aciem hosti-
um sōlus sustinuit, **cōfidēns** pontem ā tergō concīdī
posse. Ipsa audācia **perturbāvit** hostēs; ubi pōns
concisus est Horātius **armātus** in Tiberim **dēsilit** et

HORĀTIUS PONTEM DĒFENDIT

quamquam multa incidērunt tēla **incolumis** ad suōs 15
rediit. Grāta **ergā** tantam virtūtem cīvitās fuit; eī
tantum agrī **pūblicē** datum est, **quantī** inter **ortum** et
occāsū sōlis **circuitum** perēgit. Imāgō quoque eī in
Comitiō posita est.

Tum quoque Mūcius, vir Rōmānae virtūtis, senātum 20
adiit et dīxit: “**Permittite** mihi ad hostēs **trānsire**, rēgis

enim **caedem polliceor vōbīs.**" Potestās data est, in **castra** Porsenae vēnit, ibi in **cōfertissimā** multitudīne prope principēs **cōstitit**. **Stipendium** tunc fortē militibus dabātur,* et **tribūnus** cum rēge idem **ferē** ōrnamētum gerēns **sedēbat.*** Mūcius **nesciit** illum nōn esse rēgem, illum prō rēge occidit.

Comprehēsus et ad rēgem perductus **dextram** ignī **iniēcit**, velut manum **ulciscēns**, quod in caede **erāvit**.
 30 **Attonitus** propter rem miram rēx iuvenem **removērī** ab ārīs iussit. Tum Mūcius, quasi prō **beneficiō** **pendēns**, ait **trecentōs** contrā eum suī similēs coniūrāsse. Quā rē ille perterritus **obsidēs** accēpit, bellum **dēposuit**. Mūciō agrī trāns Tiberim datī, ab eō Mūcia appellātī
 35 sunt. **Effigiēs** quoque eī **honōris** grātiā **cōstitutā** est.

Dabātur, sedēbat: tempus imperfectum.

In primā parte fābulae, verte omnia verba temporis praeteritī in tempus praesēns. Verte haec participia in clausulās (cf. Pēnsū VII): **cōfidēns**, **comprehēsus**, **ulciscēns**, **attonitus**, **pendēns**, **perterritus**. Scribe in sententiīs tempora primitīva: permittite, **polliceor**, **cōstitit**, **ulciscēns**.

XVII

CORIOLĀNUS

"Omnia vincit amor"

Gāius Mārcius, vir ā gente nōbili, Coriolānus, quod Coriolōs, urbem Volscōrum, cēpit, dictus est. Mortuus est pater, māter eum instituit. Ubi primā stipendia facere coepit adulēscēns, ē proeliis quibus
 5 **interfuit** numquam rediit nisi **corōnā** * **aut** aliō **militārī**

praemiō * dōnātus. In omnī vītae **ratione** nihil aliud sibi voluit nisi māt̄ri placēre; cumque illa audivit filium laudārī aut corōnā * dōnārī vidit, tum **dēmum** beātum ipse sē putāvit.

Posteā cōsul factus vēctum ē Siciliā frūmentum 10 magnō pretiō * dandum populō cūrāvit, quod plēbem agrōs, nōn **pugnās colere** voluit. Quā dē causā damnātus ad Volscōs tum Rōmānis infestōs cōnfūgit. Magnō **ubique** pretiō virtūs habētur. Itaque **quō latebrās** quaesitum * vēnit, ibi mox summum **adeptus est** 15 imperium. Imperātor ā Volscīs factus castra ad **quartum** ab urbe lapidem pōnit, agrum Rōmānum **populātur.**

Missi dē pāce ad Mārcium lēgātī ferōx respōnsum rettulērunt. Iterum deinde iīdem missi nōn recipiuntur 20 in castra. Sacerdōtēs quoque missi rem facere nōn potuērunt. Attonitus est senātus; perterritus populus; viri **pariter** ac mulierēs exitium **imminēns** doluērunt. Tum Veturia, Coriolānī māt̄er, et Volumnia uxor, duōs **parvōs** filiōs sēcum trahēns, castra Volscōrum 25 petiērunt. Ubi māt̄rem cōspēxit Coriolānus: “Vicisti,” inquit, “**iram** meam, patria; huic tuam in mē **iniūriam condōnō.**” Complexus **inde** suōs castra mōvit et exercitum ex agrō Rōmānō dēdūxit. Coriolānus posteā ā Volscīs ut prōditor occisus esse fertur; aliī 30 **usque** ad senectūtem vixisse eundem trādunt.

Corōnā, praemiō dōnātus: datur illi corōna, praemium. Magnō pretiō: magnum pretium ā populō postulāvit. Quaesitum: hoc est sup̄inum: quod quaerere voluit.

1. Quid fēcit Mārcius? 2. Ā quō institūtus est? 3. Quae illi post proelia semper data sunt? 4. Quem praecipuē dēlectāre

voluit? 5. Quis putāvit Mārcium beātum esse? 6. Quis ac-
cēpit frūmentum? 7. Ubi fuit frūmentum antea? 8. Quae
plēbi colenda erant? 9. Quī tum Rōmānōz nōn amāvērunt?
10. Quantī habētur virtūs? 11. Quae ā Mārciō quaesīta sunt?
12. Quō ā Volscīs dōnātus est? 13. Quam longē ab urbe castra
posuit? 14. Cum quālī respōnsō remissī sunt lēgātī? 15. Ā
quibus reiectī sunt? 16. Quōs postrēmō mīsērunt Rōmānī?
17. Quibuscum iērunt? 18. Huic: dē quō ūsūrpātur hoc vocā-
bulum? 19. Cuius castra deinde mōvit? 20. Quam diū postea
vīxit?

XVIII

CINCINNĀTUS

“Prō bonō pūblicō”

Aequī cōnsulem Minucium atque exercitum eius
cīctōs tenuērunt. Id ubi Rōmam **nūntiātum** est,
magnus **timor**, magnus **metus** fuit, populus enim pu-
tāvit urbem ipsam, nōn castra hostēs obsidēre. Quod
5 autem in alterō cōnsule **parum** esse praesidī vīsum est,
magistrum * populī dīcī placuit, nam rem **afflictam**
restituī voluērunt. Quīnctius Cincinnātus omnium
cōnsēnsū magister populī est dictus. Ille, spēs sōla
imperī Rōmānī, trāns Tiberim tunc coluit agrum. Ad
10 quem missī lēgātī **nūdum** * eum in agrō * **repperērunt**.
Salūs data **redditaque est**, deinde Quīnctius vestem
celeriter ē **tēctō** **prōferre** uxōrem Raciliam iussit, se-
nātūs enim mandāta **togātus** audire voluit.

Mox veste **indūtus** prōcessit Quīnctius, magistrum
15 populī eum lēgātī **aggrediuntur laetī**; magnum esse in
exercitū terrōrem expōnunt. Quīnctius igitur Rōmam
vēnit et domum dēductus est. Posterō diē ab urbe

profectus Minucium **obsidiōne** liberāvit, victōs hostēs sub iugum mīsit. Urbem triumphāns ingressus est. Ductī sunt ante **currum** hostium ducēs; mīlitāria signa ²⁰ **praelāta sunt**; secūtus est exercitus **praedam comportāns**; **epulae instrūctae sunt** ante omnium domōs. Atque haec magnā **celeritāte** gessit Quīnctius, **sexto decimō** enim diē officio iam **fūctus est**, quamquam mūnus in sex mēnsēs accēpit. Tum ad bovēs redit et ²⁵ agrum iterum colit.

Magister populī: saepius appellātur Dictātor. Nūdus: *i. e.*, nōn togātus. In agrō Cincinnātus arābat.

Dēclīnā in sententiīs (omnibus casibus): (sing.) magnus metus, urbem ipsam, alterō cōnsule, rem afflictam, spēs sōla: (plū.) lēgātī laetī, posterō diē, victōs hostēs, mīlitāria signa, sex mēnsēs.

XIX

M. FŪRIUS CAMILLUS

“Suum cuique” .

Dum M. Fūrius Camillus urbem Falēriōs obsidet, lūdī magister plūrimōs et nōbilissimōs inde puerōs in castra Rōmānōrum perdūxit, et Camillō trādīdit, quā rē certum fuit Faliscōs dēpositūrōs bellum sēsē- que Rōmānīs dēditūrōs esse. Sed Camillus dolum ⁵ prōditōris **dēspiciēns**, “Nōn ad similem tuī,” inquit, “vēnistī; sunt et bellī, **sicut** pācis, iūra; arma habēmus nōn contrā eam actātem, cui etiam in captīs urbibus **parcitur**, sed contrā armātōs, quī nec **laesi** nec **laces-** **sītī** ā nōbīs castra Rōmāna ad Vēiōs oppugnāvērunt.” ¹⁰ Nūdārī deinde magistrum iussit eīque manūs post ter-

gum vincirī. Sic in urbem **redūcendum** pueris trādīdit, quāsdam rēs * iis dedit, quibus prōditōrem ēgērunt in urbem **ferientēs**. Statim Faliscī, beneficiō magis quam
15 armīs victī, portās Rōmānīs aperuērunt.

Vēientēs etiam illō tempore bellum **renovārunt**. Quōrum magnās cōpiās fuisse indicat longa obsidiō.

PECŪNIA RŌMĀNA

Tunc primum ā militibus **hiemātum** est sub pellibus, tum primum stīpendium ex **aerārīō** militibus datum est
20 adāctīque sunt militēs iūreiūrāndō, nisi post urbem captam sē nōn esse discessūrōs.

Posteā Camillus est **accūsātus**; dixērunt eum albīs equīs triumphāsse et praedam nōn aequē dīvisisse. Diē dictā ab Lūciō Apulēiō tribūnō plēbis damnātus Ardeam
25 **concessit**. Urbe ēgrediēns deōs **implōrāvissē** dicitur; “Si integrō * mihi haec iniūria facta est, prīmō quoque tempore **dēsīderium** meī cīvitātī **ingrātae** facite.”

Quāsdam rēs: *i. e.*, virgās pueris dedit. Integrō: *i. e.*, sī nihil malī fēcī.

Rescribe sententiās, haec verba in vōcem passīvam vertēns: obsidet, perdūxit, dēpositūrōs esse, habēmus, iussit, trādīdit, dedit, ēgērunt, aperuērunt, renovārunt.

XX

RŌMA SERVĀTUR

“Sunt lacrimae rerum”

Neque multō post Galli Senonēs Clūsium, Etrūriae oppidum, obsēdērunt. Clūsīnī ab Rōmānīs auxilium petiērunt. Missī sunt Rōmā trēs lēgātī, ex quibus autem ūnus contrā iūs gentium in aciem prōcessit et ducem Senonum interfecit. Quā rē **commōtī** Senonēs ⁵ in **dēditionem** lēgātōs petiērunt. Quod hoc nōn **im-petrāvērunt**, aggressī sunt Rōmam et exercitum Rōmānum apud Alliam flūmen cecidērunt.

Victōrēs nōn multō ante sōlis occāsum ad urbem Rōmam perveniunt. Postquam hostēs **adesse** nūn- ¹⁰ tiātum est reliquī iuvenēs Rōmānī in arcem fūgērunt; seniōrēs vērō domōs rediērunt et **adventum** Senonum exspectāvērunt. Quī eōrum **magistrātūs** gesserant,* **ōrnātī** honōrum **insignibus** in portīs aedium sēdērunt, adventū hostium in suā dignitāte moritūrī. Interim ¹⁵ Galli, domōs **patentēs** ingressī, vident senēs, virōs veste et **voltūs nōbilitāte** diīs simillimōs. Ad hōs Galli velutī ad **simulācra** conversī stetērunt, sed ūnus ex hīs senibus dīcitur Gallum sē audācter **attingentem** * percussisse. Irātus Gallus eum occidit; ab eō **initium** ²⁰ caedis **ortum** est. Cēterī omnēs in sēdibus suīs **trucidātī** sunt.

Galli deinde impetum facere in arcem **statuunt**. Nocte **occultī**, trahentēs aliī aliōs, in summum **saxum** **ēvāsērunt**, neque **canēs** quidem **excitātī** sunt. Avēs * ²⁵

quāsdam nōn **fefellēre**, quibus in summā **inopiā** Rōmānī pepercerant,* quia erant Iūnōnī sacrae. Quae rēs Rōmānis salūtī fuit.

Gesserant, pepercerant: tempus est plūsquamperfectum. Attingentem: barbam permulsit. Avēs: ānserēs.

1. Ubi fuit Clūsium? 2. Quibus Rōmānī auxilium dedērunt? 3. Unde missī sunt lēgātī? 4. Cuius culpā dux interfectus est? 5. Quid commōvit Senonēs? 6. Quō deinde iērunt? 7. Quandō Rōmam vēnērunt? 8. Quid fuit nūntius? 9. Quid dīcis iuvenēs fēcisse? 10. Quid dīcis senēs fēcisse? 11. Quī Insignia gessērunt? 12. Quōs exspectāvērunt? 13. Quid exspectāvērunt? 14. Quālēs barbaris vidēbantur seniōrēs? 15. Quid fēcit quīdam Gallus? 16. Quid deinde fēcit senex? 17. Quot cecidērunt Gallī? 18. Quid deinde oppugnātum est? 19. Ā quibus animālibus auditī sunt? 20. Ā quibus nōn auditī sunt?

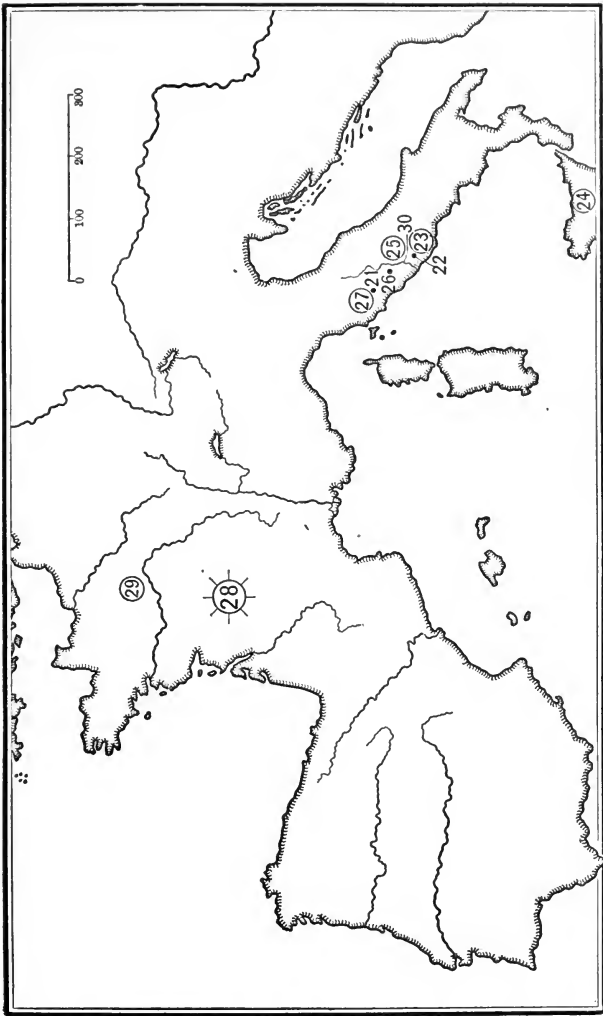
XXI

GALLĪ SUPERANTUR

“Vae victīs”

Mānlius, vir bellō **ēgregius**, **strepitū** excītātus cēterōs ad arma vocat et dum cēterī **dubitant** arma rapit et Gallum, quī iam in summō constitit, scūtō percussum dēicit. Is cadēns proximōs **sternit**, et hōc modō
5 omnēs Gallī **ascendentēs facile** dēiciuntur.

Tunc cōnsēnsū omnium placuit ab exsiliō Camillum **revocāre**. Missī sunt igitur ad eum lēgātī ipseque magister populī **absēns** dictus est. Interim **famēs** utrumque exercitum **urget**; sed quod Rōmānī nōluērunt Gallōs
10 putāre sē eā **necessitāte** ad dēditionem **cōgī**, multis locīs dē Capitōliō **cibus iactātur** in hostium **statiōnēs**.

TABULA IV

Ad postrēmum Gallī quoque obsidiōne fatigātī pretiō auri adductī obsidiōnem relinquere pollicentur. Nōn aequa autem pondera sunt allāta, et Gallōrum dux
 15 gladium per contumēliam addit.* Statim Camillus magister populī intercēdit, colligit enim Rōmānī exercitūs reliquiās, adimī aurum dē mediō iubet nūntiatque Gallīs, “Vōs ad proelium expedīte!” Instruit deinde aciem et Gallōs obruit. Nē nūntius quidem cala-
 20 mitātis relictus est.

Magister populī, quod patriam ex hostibus recēpit, triumphāns urbem ingreditur et ā militibus parēns patriae conditorque alter urbis appellātur. Sed ut oppidum cīvibus, ita cīvēs oppidō reddidit. Iubent
 25 enim tribūnī plēbem ruīnās relinquere et in urbem parātam Vēiōs omnia sua trānsportāre. Sed ōmen senātus accipit, quod centuriō quīdam dixit: “Statue signum, hīc manēbimus * optimē,” nec Rōmam dēseruērunt.

Gladium per contumēliam addit: dixit quoque, “Vac victīs!” Manēbimus: tempus futūrum.

1. Quid excitāvit Mānlium? 2. Ā quālī virō vocātī sunt cēterī ad arma? 3. Ā quibus dubitātur? 4. Quid rapuit Mānlius? 5. Quālis fuit dēiectus Gallōrum? 6. Ubi fuit Camillus? 7. Quot exercitūs famē urgentur? 8. Quid autem facere nōluērunt Rōmānī? 9. Cuius cōpiam reiēcērunt? 10. Quid postrēmō faciunt Gallī? 11. Quid accipere pollicentur? 12. Quantus fuit iam exercitus Rōmānus? 13. Quid imperāvit Camillus? 14. Quot reliquērunt Rōmānī? 15. Quid reddidit Camillus Rōmānīs? 16. Quod nōmen dedērunt illī militēs? 17. Unde iubent tribūnī plēbem ire? 18. Quō iubent eōs ire? 19. Ā quō datum est ōmen senātui? 20. Num dēserta est Rōma?

XXII

T. MĀNLIUS TORQUĀTUS

“Fortiter, fideliter, feliciter”

T. Mānlius ob ingenī et linguae impedimenta ā patre rū̄s dīmissus est. Audīvit posteā patrī diem

AGMEN RŌMĀNUM

dictam esse ā Pompōniō, tribūnō plēbis, itaque cēpit cōnsilium agrestis animī, sed pietāte laudābile. Gladiō cīctus primā lūce in urbem atque ā portā cōnfestim ad Pompōnium pergit; immissus gladium stringit et Pompōniō imminēns “Tē interficiam,*” inquit, “nisi

ab inceptā **accūsātiōne dēsistēs.***” Perterritus tribūnus, quī vīdit **ferrum** ante oculōs micāns, **accūsātiōnem** dīmīsit. Ea rēs adulēscētī eō maiōrī fuit honōrī, quod animum eius **sevērītās paterna** ā pietāte nōn āvertit, itaque eōdem annō tribūnus militum factus est.

Posteā Gallī ad tertium lapidem trāns Aniēnem fluvium castra posuērunt, exercitus Rōmānus ab urbe profectus in **citeriōre rīpā flūminis cōstitit**. Pōns in mediō fuit; tunc Gallus **eximiā** corporis magnitudīne in **vacuum** pontem prōcessit et quam maximā **vōce** potuit: “Tū quem nunc,” inquit, “Rōma fortissimum habet, prōcēde ad pugnam.” Diū inter prīncipēs iuvenum Rōmānōrum **silentium** fuit. Tum T. Mānlius ex statiōne ad imperātōrem pergīt: “Sī tū permittis, volō ego illī ostendere mē ex eā **familiā** ortum esse, quae Gallōrum **agmen** ex **rūpe** Tarpēiā dēiēcīt.” Cui imperātōr “Perge,” inquit, “et nōmen Rōmānum **clāris-**
simum praestā.”

Armant deinde iuvenem amīcī. Exspectat eum Gallus laetus. Ubi cōstitērunt inter duās aciēs, Gallus gladium cum magnō **sonitū** in arma Mānlī dēiēcīt. Mānlius vērō hostem occīdit. Iacentī ōrnāmentum * **dētrahit**, quod **collō** circumdedit suō. Mānlius inde Torquātī **cognōmen** accēpit.

Interficiam, dēsistēs: tempus futūrum. Ōrnāmentum: hoc appellātur torquis.

Dēclīnā in sententiīs: (sing.) agrestis animī, prīmā lūce, ferrum micāns, ea rēs, eōdem annō: (plū.) exercitus Rōmānus, vacuum pontem, maximā vōce, nōmen Rōmānum, duās aciēs.

XXIII

DĒ SEVĒRITĀTE RŌMĀNĀ

“Nōn omnis moriar”

Īdem Mānlius, postea cōsul factus bellō Latīnō, **disciplīnam** militārem restituere voluit, itaque **prō-nūntiāvit**: “Nūllī licet extrā **ōrdinem** cum hostibus pugnāre.” T. Mānlius, cōsulis filius, propius fortē ad statiōnem hostium accesserat, et is quī Latīnō equitātūi 5 praerat, ubi cōsulis filium **agnōvit**: “Vīsne,” inquit, “congregdī mēcum et **singulāris** certāminis **ēventū** cernere maximē equitem Latīnum Rōmānō praestāre?” Iuvenis igitur oblītus imperī paternī in certāmen **ruit**, Latīnum ex equō dēiectum occīdit, spolia lēgit, in castra 10 ad patrem vēnit. Filium **cōnspicātus** cōsul sine **morā** militēs **tubā convocat**. Quī postquam frequentēs convēnēre: “**Quandōquidem**,” inquit, “tū, fili, contrā imperium cōsulis pugnāstī, **oportet** tē disciplīnam, quam solvistī, poenā tuā restituere. **Trīste exemplum**, sed in 15 posterum **idōneum** iuvenibus eris.” Deinde filium suum statim caedī iussit.

Operae pretium erit aliud sevērītātis disciplīnae Rōmānae exemplum prōferre. Cn. Pisō fuit vir ā multīs **vitiīs liber**, sed praeceps et maximē sevērus. 20 Is irātus ad mortem dūcī iusserat militem, putāns eum interfēcisse socium. Illī rogantī tempus aliquod ad quaerendum nōn dedit. Damnātus miles extrā castrōrum vāllum ductus est et iam **cervicem** offerēbat, cum subitō cōspexērunt illum socium, quī occīsus 25

dīcēbātur. Tunc centuriō suppliciō **praepositus** condī gladium iubet. Ambo socii alter alterum complexi **ingenti concursū** et magnō **gaudiō** exercitūs dēdūcuntur ad Pīsōnem. Ille **furēns** utrumque ad mortem dūcī
 30 iubet, addit etiam centuriōnem, quī damnātum redūxerat, haec **fātus**: “Tē morte poenās dare iubeō, quia iam damnātus es; tē, quia causa **damnātiōnis** sociō fuistī; tē, quia iussus occīdere militem imperātōrī nōn **paruistī**.”

In alterā parte fābulae, verte omnia verba indicātiva in tempus praesēns, nisi iam in eō tempore sunt. Verte haec participia in clausulās (vid. Pēnsa VII, XVI): factus, volēns, oblītus, putāns, rogantī, damnātus. Scribe in sententiīs tempora prīmītiva: agnōvit, cōspicātus, fātus, paruistī.

XXIV

P. VALERIUS LAEVĪNUS ET PYRRHUS

“Inest clēmētia fortī”

Tarentīnī Rōmānōrum lēgātīs iniūriam fēcerant, illīs igitur bellum indictum est. Hī ā Pyrrhō, Ēpīrī rēge, contrā Rōmānōs auxilium poposcērunt, quī ex **genere** Achillis ortum trahēbat. Is paulō post in
 5 Ītaliā vēnit tumque prīmum Rōmānī cum hoste quī trāns **mare** vēnerat dīmīcāvērunt. Missus est contrā eum cōsul P. Valerius Laevīnus. Hic **explōrātōrēs** Pyrrhī cēpit, iussit eōs per castra dūcī, ostendit illis omnem exercitum, dīmīsit dīcēns: “**Renūntiāte** Pyrrhō
 10 **quaecumque** ā Rōmānīs aguntur.” Commissa est mox pugna, et ubi iam Pyrrhī exercitus **pedem** referēbat, rēx ferās * in Rōmānōrum aciem agī iussit; tumque

mūtāta est proelī fortūna. Rōmānōs ingentium corporum **mōlēs** armātōrumque in eīs stantium speciēs perterruit. Equī etiam, **cōspectū** perturbātī, equitēs 15 vel ab sē dēiciēbant vel sēcum in fugam rapiēbant. **Nox** proeliō finem dedit.

Pyrrhus captīvōs Rōmānōs summō honōre habuit; occisōs **sepelivit**. Quōs ubi **adversō** volnere et ferocī voltū etiam mortuōs iacentēs vidit, tulisse ad caelum 20 manūs dicitur cum hāc vōce: “Tōtius **orbis dominus** esse poterō, sī **tālēs** mihi militēs **contingent**.” Amicīs laetis: “Quid est mihi cum tālī victōriā,” inquit, “ubi exercitūs **rōbur** āmittō? Sī iterum eōdem modō vicerō, sine ūllō milite in Ēpīrum revertar.” Deinde ad urbem 25 Rōmam magnīs itineribus contendit; omnia ferrō ignīque **vastāvit**; ad **vīcēsimum** ab urbe lapidem castra posuit. Pyrrhō obviam vēnit Laevīnus cum novō exercitū. Quem ubi vidit rēx ait sibi eandem contrā Rōmānōs esse fortūnam quam Herculī contrā feram,* 30 cui **tot** capita **rūrsum** nāscēbantur, **quot** ab eō caesa erant. Deinde in Campāniam sē recēpit; missōs ā senātū de **redimendīs** captivīs lēgātōs cum honōre excēpit. Captīvōs sine pretiō reddidit, et Rōmānī, quī virtūtem eius iam cognōverant, cognōvērunt etiam 35 **hūmānitātem**.

Ferās: *i. e.*, elephantōs. Feram: *i. e.*, hydram, serpentem quae in aquā habitābat.

In hīs sententiīs (in primā parte fābulae) verte vōcem actīvam in passīvam, et vice versā: 1 (Tarentīnī), 2 (Hī), 4 (Missus), 7 (Rōmānōs), 8 (Equī), 9 (Nox). Hās sententiās (in alterā parte fābulae) rescribe “post dicō”: 1 (Pyrrhus), 4 (Sī), 5 (Deinde), 6 (Pyrrhō), 8 (Deinde).

XXV

RŌMĀNĪ PĀCEM RECŪSANT

“In vīnō vēritās”

- Erat Pyrrhus mīti ac **indulgentī** animō. Tarentīni intellēxērunt sē prō sociō dominum accēpisse, quā rē **sortem** suam dolēbant idque quidem liberius ubi **vīnō** indulserant. Rūmor ad Pyrrhum dēlātus est. Sed ubi
- 5 rēx quaesīvit: “Num ea, quae pervēnērunt ad **aurēs** meās, dīxistis?” “Et haec dīximus,” inquit, “rēx, et multō plūra et graviōra dictūrī fuimus, sed vīnum dēfēcit.” Pyrrhus, quī **mālēbat** vīnī quam hominum eam **culpam** vidērī, rīdēns eōs dīmīsīt.
- 10 Pyrrhus igitur, volēns pācem et foedus cum Rōmānis post victōriam facere, Rōmam mīsīt lēgātum Cīneam, iussit eum pācem aequīs **condiciōnibus** **prōpōnere**. Erat is rēgī **familiāris** multumque apud eum grātiā valēbat. Cīneās tamen rēgis **cupiditātem** nōn laudā-
- 15 bat; nam Pyrrhus quondam dīxit sē velle Ītaliā imperiō suō subicere, sed Cīneās: “Ubi Rōmānī superātī sunt,” inquit, “quid agere in animō habēs, rēx?” “Ītaliae vicīna est Sicilia,” inquit Pyrrhus, “nec **difficile** erit eam armīs occupāre.” Tunc Cīneās, “Quid
- 20 deinde āctūrus es?” Rēx, quī nōndum Cīneae mentem **perspexerat**: “In Āfricā,” inquit, “trāicere mihi in animō est.” Cui ille: “Quid deinde, rēx?” “Tum dēnique, mī Cīneās,” inquit Pyrrhus, “nōs quiētī dabimus **dulcīque** **ōtiō fruēmur**.” Tum Cīneās: “At quid
- 25 **impedit**, quōminus istō **ōtiō** iam nunc fruāris * ?”

Intrōductus Cīneās in senātum rēgis virtūtem amīcumque in Rōmānōs animum verbīs laudābat, et **sententia** senātūs ad pācem et foedus faciendum **vergere** vidēbātur. Sed Appius Claudius, ob senectūtem abesse ā **cūriā nūper solitus**, cōnfestim in senātum dēferri sē³⁰ iussit. Ibi gravissimā **ōrātiōne** contrā pācem **suāsit**, itaque respōnsum Pyrrhō ā senātū est: “Dōnec Italiā **excesseris**, pācem cum Rōmānīs habēre nōn poteris.” **Praetereā** Rōmānī captivīs omnibus, quōs Pyrrhus reddiderat, dēdecorī habērī iussērunt, armātī enim³⁵ captī erant. Ita lēgātus ad rēgem revertit; ā quō ubi Pyrrhus quaesīvit, “**Quālem** Rōmam **comperisti?**” Cīneās respondit, urbem sibi templum, senātum vērō **concilium** rēgum esse vīsum.

Fruāris: subiūctivum praesēns post quōminus: Quid est propter quod ōtiō nōn nunc frueris?

Scrībe in sententiīs tempora prīmītiva hōrum verbōrum: malēbat, prōpōnere, perspexerat, fruēmur, impedit, suāsit, excesseris, comperisti. Verte haec participia in clausulās: ridēns, volēns, intrōductus, solitus. Verte hās clausulās in participia: intellēxērunt quā rē, ubi quaesīvit, quī malēbat, quī perspexerat, dabimus -que, lēgātus revertit.

XXVI

C. FABRICIUS ET PYRRHUS

“Semper Idem”

Ex lēgātīs, quī ad Pyrrhum dē captivīs redimendīs vēnerant, fuit C. Fabricius. Cuius postquam audīvit Pyrrhus magnum esse apud Rōmānōs nōmen, ut virī

boni et bello egregii, sed parum pecuniae habentis, eum
 5 **prae** ceteris cum honore ac **liberaliter** habuit, eique
 munera atque aurum obtulit; quae omnia **repudiavit**
 Fabricius.

Eius admiratus virtutem Pyrrhus illum **secretō** in-
 vitavit, nam voluit eum patriam deserere secumque
 10 velle vivere, quartamque
 etiam regni sui partem obtu-
 lit. Cui Fabricius ita re-
 spondit: "Si me virum bonum
 iudicas, cur me vis corrup-
 15 pere? **Sin** vero malum, cur
 mihi **instas**?"

NĀVIS RŌMĀNA

Postea uno anno, ubi omnis
 spes pacis inter Pyrrhum et
 Romanos conciliandae depo-
 20 sita est, Fabricius consul
 factus contra eum missus est. Vicina castra ipse et
 rex habuerunt, et servus * quidam regis nocte ad Fa-
 bricium venit eique pollicitus est ob praemium ac-
 ceptum Pyrrhum **veneno** necare. Hunc Fabricius
 25 vincitum reduci iussit ad dominum, et Pyrrho dici
 servum hoc contra caput eius proposuisse. Tum rex
 admiratus eum dixisse fertur: "Ille est Fabricius, qui
 difficilius ab **integritate** quam sol a cursu potest averti."

Pyrrhus ubi contra Romanos parum **perfecturum** se
 30 intellexit, Siciliam imperi sui facere statuit. **Inde** re-
 versus **praeter** Locros classe veheretur, et **opes** templi
 Proserpinae integros ad eam diem spoliavit; atque ita
 ubi pecuniam in **naves imposuit** ipse terra est profectus.
 Quid ergo **evenit**? Classis posterō die maximā tem-

pestāte frācta est omnēsque nāvēs, quae sacram 35
 pecūniam habēbant, in lītora Locrōrum ēiectae sunt.
 Quā tantā calamitāte **doctus tandem** deōs esse, super-
 bissimus rēx pecūniam omnem collēctam in templum
 Prōserpinae referri iussit. Nec tamen illi **umquam** boni
 quicquam ēvēnit, **pulsusque** Italiā **miseram** mortem 40
 obiit.

Servus quīdam: in hāc fābulā, est medicus.

Scībe primam partem fābulae in tempore praesentī; scībe
 eandem partem in tempore futūrō. Verte in clausulās haec
 participia: admirātus, factus, vīnetum, reversus, doctus, collēc-
 tam, pulsus. Scībe in sententiīs tempora primitiva: doctus,
 pulsus, reversus.

XXVII

MĀNIUS CURIUS

“Tū regere imperiō populōs, Rōmāne, mementō”

Mānius Curius contrā Samnītēs profectus eōs in-
 gentibus proeliis vicit. In quō bellō permultum agrī
 hominumque maximam vim cēpit, sed ipse inde **dīves**
 fieri nōluit. Illi ad **focus** sedentī magnum aurī pondus
 Samnītēs attulērunt, ab eō autem repudiātī sunt, 5
 dixitque nōn aurum habere sibi clārum vidēri, sed
 aurum habentibus **imperāre**. Quō respōnsō Curius
 Samnītibus ostendit, sē neque aciē vincī neque pecūniā
 corrumpi posse.

Posteā cōsul creātus contrā Pyrrhum missus est; 10
 in Capitōliō **dēlēctus** habēbātur et iūniōrēs dēfessī
 bellō nōmina nōn dabant. Coniēcit igitur in unum

locum omnium civium nomina, primum nomen extractum vocari iussit. Ubi adulescens non respondit,
 15 bona eius hastae subiicit. Deinde is questus de iniuria consulis tribunos plebis appellavit; Curius autem ipsum quoque vendidit, nam "Nihil," inquit, "**opus est reipublicae** eo cive qui nescit parere." Neque tribuni plebis adulescenti auxilio fuerunt; posteaque res in
 20 consuetudinem abiit, et qui post delectum rite actum militiam recusavit, in servitum venditus est. Hoc terrore ceteri adacti nomina **maturrissime** dederunt.

His copiis Curius Pyrrhi exercitum vicit deque eo rege triumphavit. **Insignem triumphum** fecerunt quatuor
 25 ferae * cum **turribus** suis, tum primum Romae viae. Victus rex praesidium Tarenti reliquit et in Epirum revertit.

Postea **subita** mors regis Romanos metu liberavit. Pyrrhus enim, dum Argos oppugnat, urbem iam ingressus a iuvene quodam Argivo hasta **leviter** vulneratus est. Mater adulescentis cum aliis mulieribus e tecto domus proelium spectabat; quae ubi vidit Pyrrhum in **auctorem** vulneris sui magno impetu ferri, **periculo** filii sui commota **continuo** tecti partem * rapuit
 35 et utraque manu sublata in caput regis deiecit.

Quattuor ferae: elephanti. Tecti partem: tegulam.

Dēclīnā in sententiis: (sing.) ingentibus proeliis, quō bellō, maximam vim, illi sedenti, delectus habitus: (plū.) unum locum, hōc terrore, insignem triumphum, iuvene quōdam, vulneris sui.

XXVIII

RĒGULUS CONTRĀ POENŌS ET SERPENTEM

“Cum grānō salis”

M. Rēgulus Poenōs magnā ruīnā **oppressit**, et Hannō Carthāginiēnsis ad eum vēnit, quasi dē pāce āctūrus. Rē vērā autem mōram **interpōnere** voluit, nam novās cōpiās ex Āfricā exspectābat. Is ubi ad cōnsulem accessit, **ēditus est** mīlitum clāmor audītaque vōx: “Idem 5 huic faciendum est, quod paucīs ante annīs Cornēliō cōnsulī ā Poenīs factum est.” Cornēlius enim velut in colloquium per dolum ēvocātus ā Poenīs comprehēsus erat et in vincula coniectus. Iam Hannō timēre incipiēbat, sed perīculum callidō respōnsō āvertit: “Hoc 10 vērō,” inquit, “sī fēceritis, nihilō eritis Āfrīs meliōrēs.” Cōnsul silēre iussit eōs quī pār parī referrī volēbant, et **aptum** dignitātī Rōmānae respōnsum dedit: “Istō tē metū, Hannō, fidēs Rōmāna liberat.” Dē pāce, quia neque Poenus bonā fidē agēbat et cōnsul victōriam 15 quam pācem mālēbat, nōn convēnit.

Rēgulus deinde in Āfricam p̄mus Rōmānōrum ducum trāiēcit. Clypeam urbem et trecenta **castella** expugnāvit, neque cum hominibus solum, sed etiam cum **mōnstris** dīmīcāvit. Nam ubi ad flūmen Bagramdam 20 castra habuit, **serpēns** mirā magnitūdine exercitum Rōmānōrum **vexābat**; multōs mīlitēs ingentī ōre comprehendit; **nōnnūllōs foedō spīritū exanimāvit**. Neque ea tēlorum ictū volnerārī potuit, quod **dūriissima** pellis omnia tēla facile **reppulit**. Tandem, velut arx quaedam 25

mūnīta, dēiecta est. Sed ubi saxōrum pondere oppressa iacuit, **cruōre** suō flūmen corporeque foedō vicīna loca corrūpit Rōmānōsque castra inde removēre coēgit. Pellem ferae, centum et **vīgintī** pedēs longam,
30 Rōmam mīsit Rēgulus.

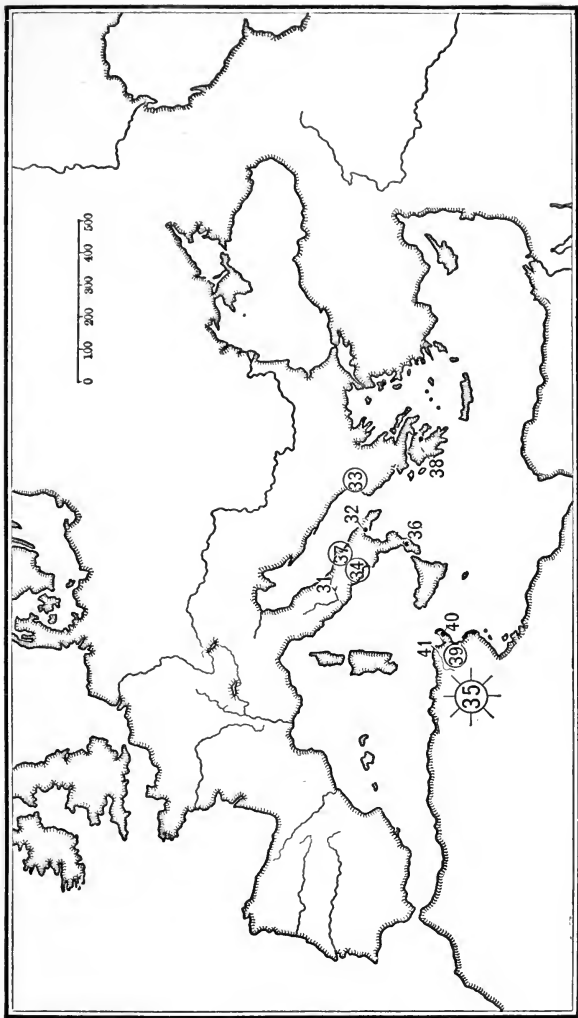
1. Quid ā Rēgulō factum est? 2. Quid dīcis Hannōnem fēcisse? 3. Quid vīsus est Hannō facere velle? 4. Quāndō ēditus est clāmōr mīlitum? 5. Quid putās eōs dīxisse? (Verte "quod" in "hoc enim.") 6. Quid Cornēliō fēcērant Poēnī? 7. Scribe ūnum verbum quod idem significat ac "timēre incipiēbat." 8. Quae verba dīxit suīs mīlitibus cōsul? 9. Quid dīxit Hannōnī vērūm esse? 10. "Neque Poenus mālēbat." Scribe "post dīcō." 11. Quid deinde ā Rēgulō factum est? 12. Quid dīcis eum fēcisse? 13. Quid factum est ā serpente? 14-20. Nārrā hanc alteram partem fābulae in tempore praesentī.

XXIX

RĒGULUS APUD POENŌS

"Iūstum et tenācem prōpositī virum"

Huic ob rēs **bene** gestās imperium in annum proximum **prōductum** est. Quod ubi cognōvit Rēgulus, scripsit senatūi, custōdem suum (in **agellō** quem habēbat) mortuum esse, et servum **occāsiōnem nactum** cum
5 multīs bonīs fūgisse. Itaque petīvit: "Mihi **succes-
sōrem** in Āfricam mittite, propterea quod, sī ager dēserētur, neque uxor neque liberī cibum habēbunt." Senātus ubi litterās accēpit rēs quās Rēgulus amiserat
pūblicā pecūniā redimī iussit, agellum colendum lo-
10 **cāvit**, cibum coniugī ac liberīs **praebuit**. Rēgulus deinde multīs proeliis Carthāginiēnsium opēs frēgit eōsque

TABULA V

pācem petere coēgit. Hanc autem Rēgulus nōluit nisi dūrissimīs condiціōnibus dare, itaque ā Lacedaemoniīs illi auxilium petiērunt.

15 Lacedaemoniī Xanthippum, virum belli perītissimum, Carthāginiēnsibus auxiliō mīsērunt, ā quō Rēgulus victus est **ultimā** calāmitāte; nam duo solum **mīlia** hominum ex omnī Rōmānō exercitū ēvāsērunt, et Rēgulus ipse captus et in carcerem coniectus est. Inde
20 Rōmam dē commūtātiōne captivōrum missus est; pollicitus est autem illis; “Sī nōn impetrābō, redibō ipse Carthāginem.”

Rōmam vēnit; **inductus** in senātum mandāta exposuit; sententiam dīcere recūsāvit; “Iūreiūrandō hostium,”
25 inquit, “teneor, neque iūre dīcam.” Iussus tamen sententiam dīcere, negāvit esse ūtile, captivōs Poenōs reddi, illōs enim adulēscentēs esse et bonōs ducēs, sē iam cōfectum senectūte. Cuius quod valuit **auctōritās**, captivī **retenti sunt**, ipse, quamquam
30 tinēbātur ā **propinquīs** et **amicīs**, Carthāginem rediit. Neque vērō tunc eum fefellit, sē ad dūrissimum hostem et ad sevērissima supplicia proficīscī, sed iūreiūrandō sē tenērī putāvit. Reversum Carthāginiēsēs omnī **cruciātū** necāvērunt. Hic fuit Rēgulī **exitus**, ipsā vitā
35 clārīor et nōbilior.

“Scrīpsit senātuī.” Quae erant verba epistulae? “Senātus praebuit.” Scrībe in tempore praesentī; in futūrō. “Rēgulus petiērunt.” Scrībe “post diēō.” “Lacedaemoniī missus est.” Verte actīva verba in vōcem passivam, et vice versā. “Iūreiūrandō dīcam.” Scrībe in ōrātiōne obliquā. Scrībe in ōrātiōne rēctā sententiam quae post “negāvit” stat.

XXX

FABIUS CŪNCTĀTOR

“Festīnā lentē”

Hannibal, Hamilcaris filius, novem annōs nātus, ā patre ad ārās adductus **odium** in Rōmānōs **aeternum iūrāvit**. Quae rēs maximē vidētur concitāsse bellum Pūnicum **secundum**. Nam post mortem Hamilcaris Hannibal causam bellī quāerēns Saguntum, civitātem 5 Hispāniae, diripit. Quam ob rem Rōmā missi sunt Carthāginem lēgātī. Urbem **reficere** nōluērunt Poenī, itaque bellum eis indictum est.

Hannibal iuga Pŷrēnaei et Alpium superāvit et in Ītaliā vēnit. Trēs imperātōrēs Rōmānōs singulōs 10 vicit. Contrā hostem tam **saepe** victōrem missus Q. Fabius magister populī Hannibalis impetum morā frēgit; nam priōrum ducum calamitātibus doctus bellī ratiōnem mūtāvit. Discēdere ab **ancipiti** proeliō et Ītaliā solum tuērī cōstituit, Cūnctātōrisque nōmen 15 et **laudem** summī ducis meruit.

Per loca alta agmen dūcēbat satis magnō ab hoste intervāllō, quā rē neque eum āmisit neque cum eō congressus est; castris militēs tenēbantur. Dux neque deerat occāsioni rei bene gerendae quae ab hostibus 20 dabātur, neque ūllam ipse hostibus dabat. Itaque ubi ex levibus proeliis superior discessit, militēs minus iam coepit **paenitēre** aut virtūtis suae aut fortūnae.

His artibus Hannibalem Fabius in agrō Falernō locōrum **angustiis** clausit, sed ille sine ūllō exercitūs 25

dētrimentō sē expedit. Nam āridās frondēs in boum cornibus vinctās primā nocte incendi bovēsque ad montēs, quōs Rōmānī occupāverant, agī iussit. Quī ubi incēnsīs cornibus per montēs, per silvās hūc
 30 illūc agēbantur, Rōmānī spectāculō attonitī cōstitērunt; ipse Fabius, insidiās esse exīstimāns, militēs extrā vāllum ēgredi vetuit. Intereā Hannibal ex angustīs ēvāsit.

1. Quem appellāvit Hannibal patrem? 2. Ubi iūrāvit?
3. Quid fuit Saguntum? 4. Quō et unde missī sunt lēgātī?
5. Quī bellum indixērunt? 6. Quibus indictum est? 7. Unde vēnit Hannibal? 8. Quōrum exercitūs superāvit? 9. Quō modō vicit Fabius? 10. Quae illum docuerant? 11. Quid relinquere cōstituit? 12. Quid ab illō meritum est? 13. Quālibus locīs agmen dūcēbat? 14. Quid nōnumquam dabant eī hostēs? 15. Cuius nōn paenituit militēs? 16. Quae erant angusta? 17. Quibus animālibus terruit Hannibal Fabium? 18. Quid temporis fuit? 19. Quae membra boum incēnsa sunt? 20. Ubi retinuit militēs Fabius?

XXXI

PLŪRA DĒ FABIŌ

“Virtūs vincit invidiam”

Deinde Hannibal, ut Fabius apud suōs habeat invidiam, omnia circum vastat, agrum eius integrum relinquit. At Fabius Rōmam Quīntum filium mittit, incolumem ab hoste relictum agrum vēndit, ut eius
 5 pretiō captivōs Rōmānōs redimat.

Minimē grāta tamen Rōmānīs est Fabī cūctātiō. Auget invidiam Minucius, magister equitum, quī

dicit: illum bellum dūcere, quō diūtius in magistrātū sit, sōlusque et Rōmae et in exercitū imperium habeat. Hīs sermōnibus adducta plēbs magistrō populī magis- 10
trum equitum imperiō **aequat**. Hanc iniūriam aequō animō fert Fabius, exercitumque suum cum Minuciō dīvidit. Minucius autem **temerē** proclium committit, eum ut **iuvet** venit Fabius. Cuius subitō adventū **pressus** Hannibal **receptuī** canit, sic **cōfessus**, ab sē 15
Minucium, sē ā Fabiō victum esse. Minucius autem periculō liberātus castra cum Fabiō iungit, patrem eum appellat, militibus imperat ut idem faciant.

Posteā Hannibal Tarentō per prōditiōnem **potitus est**. Hanc urbem ut Poenis trādant, **tredecim** ferē 20
nōbilēs iuvenēs Tarentīnī coniūrant. Hī nocte urbe ēgressi ad Hannibalem veniunt. Quid parent, exponunt, quā rē Hannibal laudat eōs **monetque**: “Re-
deuntēs **pecora** Carthāginiēnsium ad urbem agite et velutī praedam ex hoste factam custōdibus portarum 25
dōnāte.” Id iterum ac saepius fit, quā rē, quōcumque noctis tempore dant signum, porta urbis aperitur. Tunc Hannibal eōs nocte mediā cum decem mīlibus hominum dēlectōrum sequitur. Putant **vigiliae** sē scīre quis sit; Hannibal ingreditur; Rōmānī **passim** 30
trucidantur. Līvius Salinātor, Rōmānōrum **praefec- tus**, in arcem cōnfūgit.

(Exemplum. Ut Fabius invidiam habeat: Quod volt Fabium invidiam habēre.) Sic verte: ut redimat, quō sit, habeat, ut iuvet, ut faciant, ut trādant. Quae sunt verba dicentis aut quaerentis? illum dūcere, ab sē esse, quid parent (quaestiō est: Quid parātis?), sē scīre, quis sit?

XXXII

VALĒ, FABĪ!

“Dux fēmina factī”

Proficiscitur igitur Fabius ut Tarentum recipiat, urbemque obsidiōne cingit. Levissima rēs eum adiuvat ut ingentem rem perficiat. Praefectus praesidī Tarentīnī maximum habet amōrem ergā
 5 **gracilem** puellam, cuius frāter est in Fabī exercitū. Miles, quī ā Fabiō iubētur, prō prōditōre Tarentum trānsit ac per sorōrem praefectō **persuādet** ut urbem trādat. Fabius
 10 vigiliā primā accēdit ad eam partem mūrī, cuius praefectus custōs est. Adiuvant recipiuntque eius militēs, Rōmānī in urbem trānseunt. Hannibalī nūntiātur Tarentī **oppugnātiō**,
 15 quā rē ut opem ferat **mātūrat**; sed ubi captam urbem esse audit: “Et Rōmānī,” inquit, “suum Hannibalem habent; eādē, quā cēpimus, arte Tarentum amīsimus.”

LICTOR

20 Postea Līvius Salinātor **cōram** Fabiō sē iactat, dicēns sē arcem Tarentīnam retinuisse, eum suā operā Tarentum recēpisse. “Certē,” inquit Fabius ridēns, “nam nisi tū amīsissēs,* ego numquam recēpissem.*”

Q. Fabius iam senex filiō suō cōsulī lēgātus est; et
 25 ubi in eius castra venit, filius obviam patrī **prōgreditur**,

duodecim viri,* ut mōs est, ante eum prōcēdunt. Equō vehitur senex neque ubi **appropinquat** cōsul dēscendit. Iam ex hīs duodecim virīs undecim paternam dignitātem **verentēs** silentiō praeter eum eunt. Quod cōsul **animadvertit**, proximum virum iubet imperāre 30 Fabiō patri, ut ex equō dēscendat. Pater tum dē-siliēns: “Nōn ego, fili,” inquit, “tuum imperium negligō, sed experiri volō, num sciās tē cōsulem esse.”

Ad summam senectūtem vixit Fabius Maximus, dē rē pūblicā bene **merēns**. Ille enim rem Rōmānam 35 cūctandō restituit.

Nisi amīssissēs, et c.: subiūnetivum plūsquamperfectum: cōdicō indicat rem vērā nōn fuisse. Duodecim viri: licōrēs.

Verte ut in priōre pēnsō: ut recipiat, ut perficiat, ut trādat, ut ferat, captam esse, sē retinuisse, eum recēpisse, ut dēscendat, num sciās, tē esse.

XXXIII

HANNIBAL TERENTIUM VARRŌNEM SUPERAT

“Quem Iuppiter volt perdere, dēmentat prius”

Hannibal in Etrūriam iam pervēnit. Contrā eum Rōmā profecti sunt duo cōsulēs, Paulus Aemilius et Terentius Varrō. Paulō Fabi cūctātiō magis placet; Varrō autem, quī ferōcior est, ācriōra sequitur cōnsilia. Ambo cōsulēs ad vīcum, quī Cannae appellātur, 5 castra mūniverunt. Ibi deinde Varrō contrā Pauli voluntātem aciem instruit et signum pugnae dat.

Victus caesusque est Rōmānus exercitus; numquam graviōre vulnere afflicta est rēs pūblica. Paulus
 10 Aemilius tēlis obrutus cadit; quem mediā in pugnā
 sedentem in saxō **saucium** et morientem cōspicit quī-
 dam tribūnus militum. “Cape,” inquit, “hunc equum
 et fuge, Aemili. Etiam sine tuā morte lacrimārum
 satis **dolōrisque** est.” Ad eum cōsul: “Tū quidem
 15 **cavē** nē brevī tempore ē manibus hostium fuga **inter-**
clūdātur! Abī, nūntiā patribus, ut urbem mūniant ac
 praesidiīs **cōfirmant**. Mē in hāc caede meōrum mili-
 tum **patere** perire.”

Alter cōsul cum paucīs equitibus Venusiam **ef-**
 20 **fūgit**. Cōsulārēs cadunt vīginti, ex senātū capti aut
 occisi trīgintā, nōbilēs viri trecenti, militum quadrā-
 gintā milia, equitum tria milia et **quingenti**.

Ab Hannibale victōre ceteri quaerunt cūr quiētem
 nōn ipse sūmat et dēfessīs militibus det; sed Maharbal,
 25 **minimē intermittendum** esse proelium exīstimāns, Han-
 nibalem **hortātur** ut statim Rōmam pergat. Hannibal
 illud nōn **probat**, cui Maharbal: “Nōn omnia certē,”
 inquit, “eīdem dii dedēre. Vincere scīs, Hannibal; vic-
 tōriā **ūtī** nescīs.” Mora huius diēi satis crēditur salūti
 30 fuisse urbī et imperiō, nam Hannibal victōriā potest
 ūtī, fruī māvolt.

Verte ut in priōre pēnsō: (nē) interclūdātur, ut
 cōfirmant, cūr sūmat, (cūr) det, intermittendum
 esse proelium, ut pergat. Scribe post “imperat ut”:
 pervēnit, sequitur, mūnivērunt, dat, cavē, abī, patere. Scribe
 post “quaerit num”: effūgit, cadunt, probat, scīs, crēditur,
 potest, māvolt.

XXXIV

RŌMĀNĪ VĪRĒS RECUPERANT

“Rōma aeterna”

Numquam tantum metūs Rōmae fuit, quantum ubi acceptae calamitātis nūntius pervēnit. Nihilō tamen **dēterior** fit virtūs populī; **quīn** etiam animō cīvītās maximō est, Varrōnī ex tantā calamitāte redeuntī obviam eunt et grātiās agunt, dicunt eum dē rē publicā 5 spē nōn dēiectum esse. Nōn autem ex vitae cupiditāte, sed ex rei publicae amōre sē superfuisse, reliquō aetātis suae tempore probat. Nam crīnēs **submittit**, et postea numquam nisi stāns cibum capit; omnibus quoque honoribus renūntiat, dicit **fēliciōribus** magistrātibus 10 rei publicae opus esse.

Dum igitur Hannibal nihil agit, Rōmānī interim sē reficere incipiunt. Arma nōn sunt; dētrahuntur templīs vetera hostium spolia. Deest **iuventūs**; servī liberātī armantur. Dēsīderātur aerārium; opēs suās 15 cīvēs **crēbrī** suā **sponte** in medium prōferunt, nec quicquam sibi aurī relinquunt. Patrum exemplum sequuntur equitēs et omnēs cīvēs.

Captīvīs Rōmānīs Hannibal facit cōpiam ut sē redimant, et decem ex ipsīs Rōmam eā dē rē mittuntur. 20 Nec indicium aliud fideī ab eis postulātur, quam ut iūrent, sē nōn impetrantēs in castra esse reditūrōs. Eōs nōn redimendōs senātūs sententia est. Ūnus ex eā **lēgatiōne** ē castrīs Poenōrum ēgressus, velutī aliquid oblitus, **paulō** post in castra revertitur, deinde 25 novem aliōs ante noctem **subsequitur**. Is ergō, ubī

rēs nōn impetrātur, domum redit, **namque** reversum in castra sē liberātum esse iūreiūrāndō **nītitur**. Quod ubi scit senātus, iubet illum comprehendī et vinctum
 30 **catēnis** ad Hannibalem dūcī. Ea rēs Hannibalis audāciam maximē frangit, ubi intellegit quam excelsō semper animō sit senātus populusque Rōmānus.

Verte ut in priore pēnsō: eum dēiectum esse, sē superfuisse, magistrātibus opus esse, ut redimant, ut iūrent, sē reditūrōs, sē liberātum esse, quam sit. Scribe post "hoc facit ut": fit virtūs, grātiās agunt, reliquō probat, dētrahuntur spolia, deest iuventūs. Scribe post "nesciō an": Hannibal facit, indicium postulātur, is redit, iubet comprehendī.

XXXV

CASILĪNĪ OPPUGNĀTIŌ

"Dum spīrō, spērō"

Claudius Mārcellus Hannibalem vincī posse prīmus docet. Ad Nōlam enim Hannibal accēdit ut urbem per prōditiōnem recipiat, sed Mārcellus ante urbis portam aciem instruit, cum eō cōfligit, Poenōs superat.
 5 Pulsus Hannibal exercitum ad Casilinum, parvam Campāniae urbem, dūcit. In eā quamquam parvum est praesidium, tamen propter inopiam frūmentī nimium hominum esse vidētur. Hannibal primō civēs verbis amīcis incipit hortārī ut portās aperiant; deinde,
 10 ubi in Rōmānōrum fidē manent, accēdit ad urbem, portās frangere parat. Tum ex urbe ingentī cum tumultū duae **cohortēs** ad id ipsum instrūctae **ēruptiōnem** faciunt et Hannibalem repellunt. **Hiems** de-

inde venit, quā rē Hannibal praesidium circum Casilinum relinquit, nē neglecta rēs videātur, et in hiberna 15 Capuam concēdit.

Ubi mītēscit iam hiems Hannibal Casilinum redit. Quamquam oppugnātiō intermissa est, obsidiō tamen continua oppidānōs praesidiumque ad ultimum inopiae addūxit. Mārcellum cupientem obsessis ferre 20 auxilium Volturnus flūmen aquis tenet; Gracchus, qui cum equitatū Rōmānō castra nōn longē habet, frūmentum ex agrīs undique colligit, ut per flūmen dēferātur. Quod frūmentum noctū secundō missum flūmine ad urbem nāvigat, aequē inter omnēs dīviditur. 25 Id posterō quoque diē ac tertiō fit; custōdēs hostium fallit. Rem vērō mox cognōscit Hannibal, catēnam per medium flūmen obicit.

Postrēmō Casilinātēs pellēs scūtīs dētrahunt, quibus prō cibō ūtuntur, parvās quoque ferās * cōnsūmunt. 30 Ex iīs quīdam feram captam maximō potius pretiō vēndere quam ipse minuendae famis grātiā cōnsūmere māvolt. Sed deōrum iūstitia et vēnditōrī et ēmptōrī, quem uterque merētur, exitum impōnit. Cupidō enim famē cōnsūptō suā pecūniā fruī nōn licet; ēmptor 35 vērō, quod cibum comparāvit, vīvit. Tandem omne rādīcum genus infimīs aggeribus mūrī ēruunt, et sēmen iterum iniciunt. Ad postrēmum Hannibal aequās dēditionis condiçiōnēs nōn repudiat.

Parvās ferās: mūrēs.

In primā parte fābulae, verte, ut in priōribus pēnsīs, omnēs clausulās hōrum duōrum generum, "quod volō eum facere," et "verba dīcentis." Scribe alteram partem post "timeō nē." Scribe tertiam partem post "intellegō cūr."

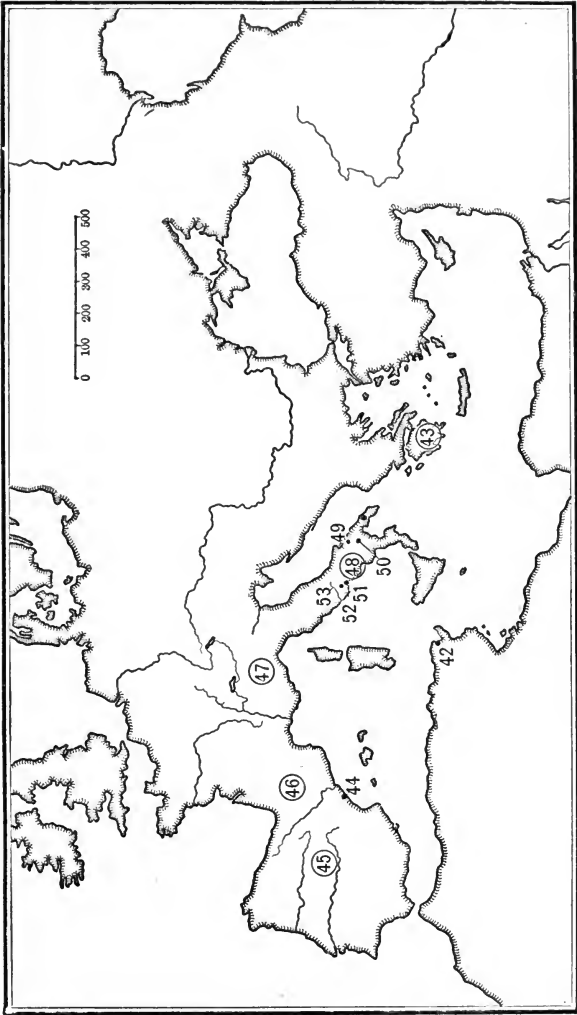
XXXVI

MĀRCELLUS IN SICILIĀ

“Mors omnibus commūnis”

Posteā cum Sicilia ā Rōmānīs ad Poenōs dēficit, Mārcellus cōsul creātus Syrācūsās, urbem Siciliae nōbilissimam, oppugnat. Longa est obsidiō, neque urbem, nisi post trēs annōs, capit Mārcellus. Ūnus enim homō eā tempestāte Syrācūsīs est, Archimēdēs, **incrēdibilī** ingeniō, quī multīs rēbus quās invenit opera Rōmānōrum dēlet. Post Syrācūsās captās Mārcellus prōnūntiat ut capitī illius parcātur. Archimēdēs, dum in terrā quāsdam fōrmās **dēscribit dīligenter**, patriam
 10 suam captam esse nōn **sentit**, et mīlitī, quī **praedanāi** causā in domum eius sē **infert**, gladium super caput stringit, quaerit quis sit, ille propter nimiam cupiditātem illud **cōnsectandī** cui **studet**, nōmen suum nōn indicat, sed petit ut opus suum integrum relinquat.*
 15 Itaque ā mīlite necātur. Eius mortem aegrē fert Mārcellus et cūrat ut sepeliātur.

Deinde Mārcellus ad urbem redit et postulat ut sibi triumphantī Rōmam **inīre** liceat. Id nōn impetrat, sed solum ut cum captīs ingrediātur. Cum simulacrō
 20 captārum Syrācūsārum praeferuntur multa urbis ōrnāmenta nōbilisque signa, quibus Syrācūsae ōrnātae erant. Quae omnia ad aedem Honōris atque Virtūtis cōnfert; nihil in suis aedibus pōnit. Cumque dē Mārcellō tunc cōsule Siculī questum Rōmam veniunt,
 25 quereptēs dē sē patienter sustinet, et per reliquam vitam illis bene facere nōn dēsistit.

TABULA VI

Insequentī annō iterum contrā Hannibalem mittitur. **Tumulus** est inter Pūnica et Rōmāna castra, quem occupāre Mārcellus cupit. Eō proficiscitur ut **explōret**, sed in insidiās dēlabitur et occiditur. Inventum Mārcellī corpus Hannibal amplissimē sepeliri iubet.

Dixit Archimēdēs: “Nōlī turbāre circulōs meōs!”

Verte haec participia in clausulās (vidē Pēnsū VII): creātus, captās, triumphantī, captīs, captārum, querentēs, insequentī, inventum. Verte hās clausulās in participia: quās invenit, dum dēscribit, quī infert, indicat sed, redit et, cum veniunt, proficiscitur sed. Scribe in sententiīs tempora prīmitīva: sentit, praedandī, studet, inire, insequentī.

XXXVII

P. CORNĒLIUS SCIPIO ĀFRICĀNUS IUVENIS

“In mediās rēs”

P. Cornēlius Scipiō Āfricānus, nōndum in primā **adulēscentiā**, patrem singulārī virtūte servat. Nam graviter volnerātus in hostium manūs iam ventūrus est, cum filius Poenīs **insistentibus occurrit**, et patrem **periculō liberat**. Quam ob pietātem Scipiōnī postea honōrem petentī **favet** populus. Cum **resistunt** tribūnī plēbis, negantēs ratiōnem eius esse habendam, quod nōndum ad petendum apta aetās sit, “Sī mē,” inquit Scipiō, “omnēs Quiritēs magistrātum facere **volunt**, satis annōrum habeo.” Tantā inde grātiā apud populum fit, ut tribūnī **inceptō dēsistant**.

Post calamitātem Cannēnsē Rōmānī exercitūs reliquiae Canusium **profugiunt**; cumque ibi tribūnī mīlitum quattuor sint, tamen omnium cōnsēnsū ad P. Scīpiōnem, adulēscēntē, **summa** imperī dēfertur. ¹⁵ Ubi colloquuntur nūntiat eis P. Fūrius Philus, cōsulāris virī filius, nōbilēs quōsdam iuvenēs cōnsilium dē Ītaliā dēserendā inīre. Statim in **hospitium** Metelli, quī coniūrātōrum est pīnceps, sē cōnfert Scīpiō; et cum cōnsilium ibi iuvenum, dē quibus allātum est, in-²⁰ venit, stringit super capita **cōnsentientium** gladium. “Iūrāte,” inquit, “vōs neque ipsōs rem pūblicam dēsertūrōs esse, neque alium cīvem Rōmānum dēserere passūrōs; quī nōn iūrāverit, in sē hunc gladium stric- tum esse sciet.” Quō **imperātō** tam **imprōvisō** omnēs ²⁵ perterrentur, iūrānt sēque id quod eis **mandet** factūrōs esse omnēs pollicentur.

(Exempla. Dīcō P. Cornēlium Scīpiōnem Āfricānum, ubi nōndum adulēscēns factus sit, patrem singulārī virtūte servāre. Negantēs: “Ratiō eius est habenda, quod nōndum ad petendum apta aetās est.”) Scribe “post dīcō”: nam liberat, sī mē omnēs habeō, ubi inīre, statim Scīpiō, et gladium. Cui quaestiōnī (quōs, cui, et c.) respondent: Poenīs, perīculō, grātiā, inceptō, exercitūs, summa, cōsulāris, gladium, imperātō, mandet? Explicā, *i. e.*, dīcē cum quō vocābulō coniungātur.

XXXVIII

SCĪPIŌ IN HISPĀNIĀ

“Manus manum lavat”

Ubi Rōmānī **bis** in Hispāniā superātī sunt duoque ibi summī imperātōrēs intrā diēs trīgintā cecidērunt,

placet exercitum augēri eōque **prōcōnsulem** mitti; **vērūm** tamen quem **subsidiō** mittant* nōn satis cōstat.

5 Eā dē rē convocātur populus. Primō expectant, ut, quī sē tantō **dignōs** imperiō crēdant, **ultrō prōdeant**; sed **nēmō** **audet** illud imperium suscipere. Trīstis igitur cīvitās ac sine ūllō cōnsiliō in **campum** dēscendit.

10 Subitō P. Cornēlius Scīpiō, nōndum **quīnque** et vīginti annōs nātus, nūntiat sē petere, et in superiōre, unde cōspici possit, locō cōsistit. In quem postquam omnia ōra conversa sunt, ad ūnum omnēs Scīpiōnem in Hispāniā **prōcōnsulem** esse iubent. At postquam ani-
15 mōrum impetus minus **alacer** factus est, populum Rōmānum incipit **factī** paenitēre; ob aetātem Scīpiōnī nōn satis fidei habent. Quod ubi animadvertit Scīpiō, ōrātiōnem dē bellō tam fortem habet, ut hominēs **cūrā** liberet spēque certissimā **compleat**.

20 Profectus igitur in Hispāniā Scīpiō Carthāginem Novam, quō diē venit, expugnat. Inter captīvōs ad eum addūcitur eximiae fōrmae adulta virgō. Quam ubi comperit summō locō inter Celtibērōs nātam esse, prīncipiūque eius gentis adulēscētī pactam esse, ar-
25 cessit parentēs et pactum, quibus eam reddit. Parentēs virginis, quī ut eam redimant satis magnum aurī pondus attulērunt, Scīpiōnem ōrant, ut id ā sē **dōnum** accipiant. Scīpiō aurum ante pedēs pōnī iubet et virginis pactum ad sē vocat. “Super illa,” inquit,
30 “quae acceptūrus ā patre pactae es, haec tibi ā mē dōna accēdent,” aurumque tollere ac sibi habēre iubet. Ille domum reversus, ut Scīpiōnī grātiā referat, Celtibērōs Rōmānis conciliat.

Mittant: quaestiō est Quem mittāmus? id est, Quem oportet mittere?

Scribe "post dicō" partem prīmam et partem secundam. Cui quaestiōnī respondent: subsidiō, imperiō, annōs, locō, factī, fidei, spē, fōrmae, quibus, dōna? Explicā.

XXXIX

SCĪPIŌ RĒX ESSE RECŪSAT: SOCIUM
CAPIT

"Firmior quō parātor"

Deinde Scīpiō Hasdrubalem victum ex Hispāniā expellit. Castrīs hostium potītus, omnem praedam militibus concēdit, captīvōs Hispānōs sine pretiō domum dīmittit; Āfrōs vērō vēndī iubet.

Cum sē ergā Hispānōs **mollitēr** gerat, **prōsecūta** mul-⁵titūdō eum rēgem ingentī cōnsensū appellat; at Scīpiō sīlentium fierī iubet et "Nōmen imperātōris," inquit, "quō mē meī militēs appellant, mihi maximum est; rēgium nōmen, hīc magnum, Rōmae **vel** in odiō habētur. Sī id amplissimum iūdicātis, quod rēgium est, ¹⁰vōbīs licet exīstimāre rēgium in mē esse animum; sed orō vōs, nē rēgis nōmen mihi dētis." Sentiunt etiam **barbarī** magnitudinem animī, quā Scīpiō id recūsāt quod cēterī **mortalēs** admirantur et cupiunt.

Scīpiō, cum iam bellum in ipsā Āfricā suscipere velit, ¹⁵conciliandōs esse prius rēgem et gentium animōs exīstimat. Syphācem, Maurōrum rēgem, dītissimum tōtius Āfricae rēgem, quem magnō ūsuī sibi fore spēret, prīmum **tentāre** statuit. Itaque lēgātum cum dōnīs ad

20 eum mittit C. Laelium, quōcum summā familiāritāte vivit. Syphāx **amīcitiam** Rōmānōrum sē accipere dīcit, sed fidem nec dare nec accipere, nisi cum ipsō cōram duce Rōmānō, volt. Scīpiō igitur in Āfricam trāicit.

Fortē ita incidit ut eō ipsō tempore Hasdrubal pulsus
25 Hispāniā ad eundem **portum appellat**, ut Syphācis quoque amīcitiam petat. Uterque ā rēge in hospitium invitātur. Eādē **hōrā** apud rēgem adsunt, dē multīs rēbus Scīpiō atque Hasdrubal **loquuntur**. Tanta autem est humānitās in Scīpiōne, ut nōn Syphācem modo,
30 sed etiam hostem infestissimum Hasdrubalem sibi conciliet. Scīpiō, postquam cum Syphāce foedus fēcit, in Hispāniā ad exercitum redit.

(Īnspecte cum cūrā Cōnspectum Syntaxis Modī Subiūctivī. Vidē quoque hoc: Āfrōs vēndī iubet, *i. e.*, Imperat ut Āfrī vēndantur. Ubi fierī potest, scribe verba dīcentis vel quaerentis. Verte participia quoque in clausulās, et vice versā.) Aliter scribe: victum, potītus, cum gerat, prōsecūta, Scīpiō iubet, rēgium animum, nē dētis, cum velit, conciliandōs animōs, magnō fore, amīcitiam accipere, ut conciliet. (Nova vocābula, sī sunt substantīva, dēclīnā in sententiīs; sī adiectīva, dā gradūs comparātiōnis et dēclīnā; sī verba, dā tempora prīmitīva in sententiīs.) Sic explicā: molliter, prōsecūta, barbarī, mortālēs, ūsuī, portum, loquuntur.

XL

SCĪPIŌ IN SICILIĀ ET IN ĀFRICĀ

“Suaviter in modō, fortiter in rē”

Masinissam quoque, dē quō mox plūra audiēmus, prīncipem quendam Āfricānum, Scīpiō in societātem

recipit. Rōmam deinde redit et ante annōs * cōsul fit. Sicilia eī **prōvincia** dēcernitur, permittiturque ut in Āfricam inde trāiciat. 5

Quī cum velit ex fortissimīs **peditibus** Rōmānīs trecentōrum equitum numerum complēre, nec possit illōs subitō armīs et equīs instruere, id sapiente cōsiliō perficit. Namque ex omnī Siciliā trecentōs iuvenēs nōbilissimōs et dītissimōs, quī equōs **condūcant** et sēcum 10 in Āfricam trāiciant, legit, diemque eīs cōstituit, quā equīs armīsque instrūctī atque ōrnātī adsint. Ubi autem diēs, quae dicta est, venit, arma equōsque ostendunt, sed omnēs ferē **longinquum** et grave bellum perterrere vidētur. Tunc Scīpiō militiam iīs sē **re-** 15 **missūrum** esse ait, sed arma et equōs militibus Rōmānīs trādendōs esse. Laetī condiciōnem accipiunt iuvenēs Siculī. Ita Scīpiō **efficit** ut cōpiae **pedestrēs equestrēs** fiant.

Tunc Scīpiō ex Siciliā in Āfricam proficiscitur. Ce- 20 leriter nāvēs ā cōspectū Siciliae **fluctibus abduntur** cōspiciunturque brevī Āfricae lītora. Scīpiō cum ēgrediēns ad terram ex nāvī casū **prōicitur** et ob hoc attonitōs esse militēs cernit, “Āfricam oppressī,” inquit, “militēs.” Expōnit cōpiās in proximīs tumulīs et castra mūnit. 25

Ibi explorātōrēs hostium in castrīs dēprehēnsōs et ad sē perductōs nec ad supplicium trādit nec dē cōsiliīs ac vīribus Poenōrum quaerit, sed per omnēs Rōmānī exercitūs partēs cūrat dēdūcendōs; deinde rogat num ea satis **nōverint**,* quae explorāre sunt iussī, et inco- 30 lumēs dimittit.

Ante annōs: necesse erat xliii annōs nātum esse. Nōverint: subiūctivum perfectum.

Aliter scribe: Rōmam redit, ut trāiciat, cum velit, (cum) possit, quī trāiciant, quā adsint, militiam esse, ut fiant, ēgrediēns, dēprehēnsōs, num nōverint, quae iussī. Explicā: peditibus, condūcant, efficit, fluctibus, nōverint.

XLI

SCIPIO AFRICANOS VINCIT

“Eventus stultōrum magister”

Cum Scīpiō in Āfricam pervēnisset Masinissa cum parvīs equitum cōpiīs illī sē coniūnxit. Hasdrubal, Poenōrum dux, et Syphāx, quī ā Rōmānis ad Poenōs dēfēcerat, contrā Scīpiōnem **exiērunt**; quī utriusque 5 castra unā nocte **repentīnō** impetū cēpit et incendit. Syphāx ipse captus et vīvus ad Scīpiōnem ductus est. Syphācem in castra addūcī cum esset nūntiātum, omnis velut ad spectāculum triumphī multitudō exiit; prīmus ibat ipse vinctus; sequēbātur manus nōbilium Mau- 10 rōrum. Movēbat omnēs fortuna virī, cuius amicitiam antea Scīpiō petierat. Rēgem aliōsque captīvōs Rōmam misit Scīpiō; Masinissam, quī ēgregiē rem Rōmānam adiūverat, **aureā** corōnā dōnāvit.

Hae et aliae, quae sequēbantur, calamitātēs Car- 15 thāginiēnsibus tantum terrōris intulērunt, ut Hannibalem quī patriam tuerētur ex Ītaliā vocārent. **Etsī gravātus est ac vix lacrimīs temperāvit**, lēgātōrum verba audisse mandātisque paruisse dicitur. Respexit saepe Ītaliae litora, et sē accūsāvit, quod nōn vic- 20 tōrem exercitum statim ab Cannēnsī pugnā Rōmam dūxisset. Cum Zamam vēnisset Hannibal, quae urbs

quīnque diērum iter ā Carthāgine abest, nūntium ad Scīpiōnem mīsit, ut colloquendī sēcum potestātem faceret.

Scīpiō cum colloquium minimē negāvisset, diēs ²⁵ locusque cōstituitur. Itaque congressī sunt duo clārissimī suae aetātis ducēs. Stetērunt paulisper

TRIUMPHUS

tacitī et admirātiōne dēfixī. Cum vērō dē condiōnibus pācis neuter alterius prōpositum accēpisset, ad suōs sē recēpērunt, renūntiāvērunt armīs dēcernendum ³⁰ esse. Proelium deinde committitur, Hannibal victus cum quattuor equitibus fūgit. Cēterum cōstat, utrumque dē alterō cōfessum esse, nec melius īstruī aciem nec ācrius potuisse pugnārī.

(Notā quoque hanc ratiōnem vertendī: “Vēnit ut librum caperet” idem est ac “Vēnit ad librum capiendum.”) Aliter scribe: cum pervēnisset, captus, Syphācem ad-

dūcī, vīnetus, ut vocārent, quī tuerētur, etsī temperāvit, lēgātōrum paruisse, quod dūxisset, ut faceret, cum negāvisset, victus. Explicā: exiērunt, dēfīxī, neuter, prōpositum.

XLII

VARIA DĒ SCĪPIŌNE

“Fortūna multīs dat nimium, nullīs satis”

Carthāginiēnsēs metū perterritī lēgātōs mittunt, **septendecim** cīvitātis prīncipēs, quī pācem petant. Hī ubi in castra Rōmāna vērunt, **supplicēs veniam** ā cīvitāte petēbant, sed initium culpa Hannibalī im-
 5 posuērunt. Victīs **lēgēs** imposuit Scīpiō. Lēgātī, cum nullās condiōnēs recūsārent, Rōmam profectī sunt, ut, quae ā Scīpiōne pacta essent, ea patrum ac populī auctōritāte cōfirmārentur.

Cum pāx terrā marīque ita facta esset, Scīpiō Rō-
 10 mam revertit. Ad quem venientem concursus ingēns fuit; profecta nōn ex urbibus modo, sed etiam ex agrīs multitudō **viam** obsidēbat. Prīmus nōmine victae ā sē gentis **est nōbilitātus** Āfricānusque appellātus.

Ex hīs rēbus gestīs virum eum esse virtūtis dīvīnae
 15 volgō crēditum est. Id quoque dīcere nihil **nocet**, quod dē eō litterīs mandātum est; Scīpiōnem **cōnsuēvisse**, **priusquam** lūx fieret, in Capitōlium ire ac iubēre aperīrī sacrum Iovis locum atque ibi solum diū **remanēre**, quasi **privātim** colloquentem dē rē publicā cum Iove;
 20 custōdēs eius templī saepe **esse mirātōs**, quod eum id temporis in Capitōlium ingredientem canēs, semper in aliōs **saevientēs**, nullam vōcem ēderent. Hās volgī dē

Scīpiōne opīniōnēs cōfirmāre vidēbantur dicta factaque eius plēraque.

Hannibal, ā Scīpiōne victus nec suis iam acceptus, ²⁵ ad Antiochum Syriae rēgem cōfūgit, eumque hostem Rōmānis fēcit. Missi sunt Rōmā lēgātī ad Antiochum; in quibus erat Scīpiō: quī cum Hannibalī Ephesī collocūsus ab eō quaesīvit, quem fuisse maximum imperātōrem crēderet. Respondit Hannibal, Alexandrum, Macedonum rēgem, maximum sibi vidērī, quod parvā manū permultōs exercitūs vicisset. Quaerentī deinde, quem secundum pōneret: “Pyrrhum,” inquit, “quod nēmō illō commodius loca cēpit ac praesidia dēposuit.” Rogantī dēnique, quem tertium dūceret, ³⁵ sē ipsum dīxit. Tum rīdēs Scīpiō: “Quid vērō tū dīcerēs,*” inquit, “sī mē vicissēs?” “Tum mē,” respondit Hannibal, “et ante Alexandrum et ante omnēs aliōs imperātōrēs posuissem.”

Quid dīcerēs, sī mē vicissēs? cf. condiōnem in Pēnsō XXXII.

Aliter scrībe: perterritī, quī petant, ubi vērē-
runt, victīs, cum recusārent, ut ea cōfirmārentur, cum
. facta esset, venientem, virum esse, Scīpiōnem
. remanēre, iubēre locum, colloquentem, custōdēs
. ēderent, victus, quem crēderet, Alexandrum
. vicisset, quaerentī, quem pōneret. Explicā:
plēraque, commodius.

XLIII

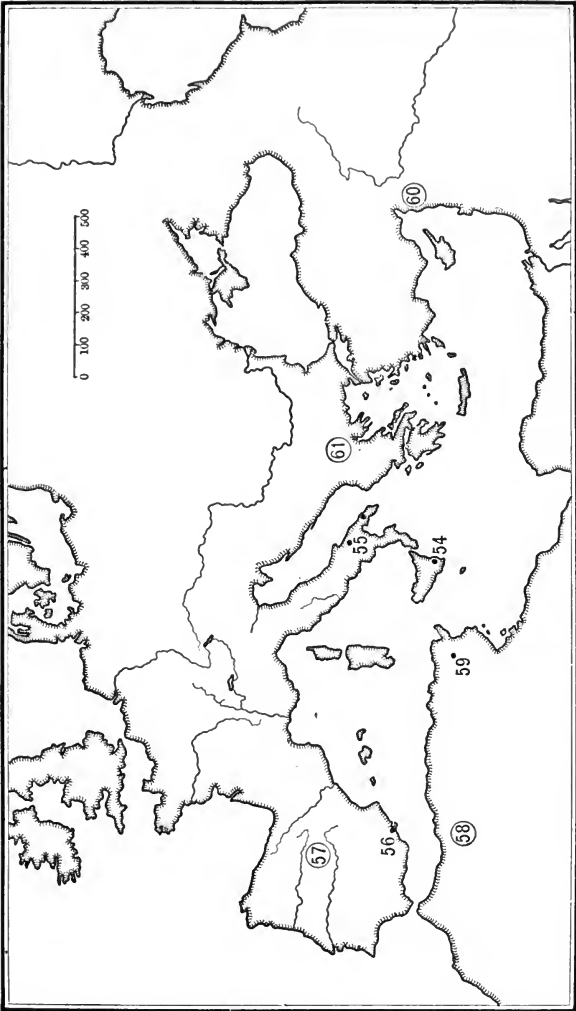
DĒ SCĪPIŌNIS FRĀTRE ET FĪLIŌ

“Pār nōbile frātrum”

Postquam bellum contrā Antiochum dēcrētum est, cum Syria prōvincia data esset L. Scīpiōnī, **quoniam** parum in eō putābātur esse animī, parum rōboris, senātus gerendī huius bellī **onus subīre** C. Laelium volēbat. **Surrēxit** tunc Scīpiō Āfricānus, frāter maior L. Scīpiōnis, et illam familiae contumēliam **reprehendit**: dīxit in frātre suō summam esse virtūtem, sēque eī lēgātum fore nūntiāvit. Quod cum ab eō esset dictum, nihil est dē L. Scīpiōnis prōvinciā nūntiātum; tamque
10 bene eum adiūvit frāter ut triumphum ille et cognōmen Asiātici pareret.

Eōdem bellō filius Scīpiōnis Āfricānī captus est et ad Antiochum dēductus. Liberāliter adulēscentem rēx habuit, sed cum deinde pācem Antiochus ā Rōmānis
15 peteret, lēgātus eius P. Scīpiōnem adiit eīque filium sine pretiō reddītūrum esse rēgem dīxit, sī per eum pācem impetrāsset. Cui Scīpiō respondit: “Abī, nūntiā rēgī, me prō tantō mūnere grātiās agere; sed nunc aliam grātiām nōn possum referre, quam ut eī suādeam, nē
20 diūtius **bellet**, **nēve** pācis condiciōnem ūllam recūset.”

Postquam victus est Antiochus, cum praedae ratiō ab L. Scīpiōne **flāgitārētur**, Āfricānus prōlātum ab eō librum, quō acceptae et solūtae continēbantur summae, dēlēvit, irātus quod dē eā rē dubitārētur, quae
25 sub ipsō lēgātō administrāta esset. Quīn etiam hunc

TABULA VII

in modum verba fēcit: “Nōn est, quod quaerātis, patrēs cōscriptī, num parvam pecūniam in aerārium rettulerim, quī antea illud Pūnicō aurō complēverim. Cum Āfricam tōtam potestātī subiēcerim, nihil ex eā
 30 praeter cognōmen rettulī. Et ego et frāter invidiā quam pecūniā dītiōrēs sumus.” Quod ille tantō studiō dēfendit, senātus omnīnō probāvit.

Aliter scribe: cum Scīpiōnī, surrēxit et, in virtūtem, sē fore, cum dictum, ut pareret, captus est et, cum peteret, adiit eīque, filium rēgem, mē agere, ut suādeam, nē bellet, cum flāgitārētur, prōlātum, num rettulerim. Explicā: onus, bellet, studiō, dēfendit.

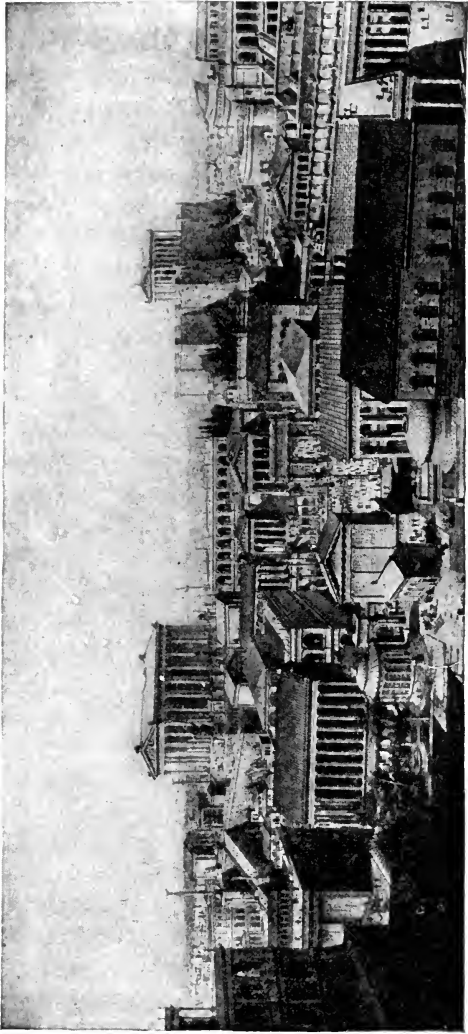
XLIV

SCĪPIŌ AD RELIQUAM VĪTAM AGENDAM RŪS IT

“Crēscit sub pondere virtūs”

Deinde Scīpiōnī Āfricānō duo tribūnī plēbis diem dixērunt, quod praedam ex Antiochō captam ad aerārium nōn remīsisset. Ubi causae dīcendae diēs vēnit, Scīpiō magnō hominum fremitū in forum est dēductus.
 5 Iussus causam dicere rōstra cōscendit et ubi corōnam capitī suō imposuerat: “Hōc ego diē,” inquit, “Hannibalem Poenum magnō proeliō vicī, terram Āfricam pacāvī, nōbis maximam victōriam peperī. Nōn oportet igitur nōs deīs ingrātōs esse, sed in Capitōlium ire
 10 et Iovī Optimō Maximō grātiās agere.”

Ā rōstrīs in Capitōlium ascendit; simul sē omnis

FORUM RŌMĀNUM

multitūdō ā tribūnīs āvertit et secūta Scīpiōnem est, nec quisquam omnīnō cum illīs remānsit. Magis eō diē grātiā hominum **flōruit**, quam quō triumphāns dē
 15 Syphāce rēge et Carthāginiēnsibus urbem est ingressus. **Biduō** post, nē amplius iniūriis vexārētur, rūs concessit, ubi reliquam ēgit aetātem sine urbis dēsideriō.

Cum rūri in domiciliō suō sē continēret, complūrēs latrōnum ducēs ad eum videndum fortē convēnerunt.
 20 Quōs cum ad vim faciendam venīre **suspīcārētur**, praesidium servōrum in tēctō **collocāvit**. Quod autem ubi latrōnēs animadvertērunt, arma ab sē **iaciunt**, **iānuae** appropinquant, clārā vōce nūntiant Scīpiōnī sē nōn hostēs vēnisse, sed cōspectum tantī virī petentēs;
 25 et hortantēs nē grāvārētur sē spectandum praebere.

Haec postquam audīvit Scīpiō, iānuam aperīrī eōsque intrōdūcī iussit. Illī cupidē Scīpiōnis dextram comprehendērunt, deinde ante **aditum** dōna posuerunt et laetī quod sibi, Scīpiōnem ut vidērent, contigisset,
 30 domum revertērunt. Paulō post mortuus est Scīpiō moriēnsque ab uxōre petiit, nē corpus suum Rōmam referrētur.

Aliter scrībe: captam, ubi vēnit, iussus, ubi imposuerat, triumphāns, nē vexārētur, cum continēret, ad videndum, cum suspīcārētur, ad faciendam, ubi animadvertērunt, sē vēnisse, petentēs, iānuam iussit, nē referrētur. Explicā: fremitū, rōstra, biduō, iaciunt, aditum.

XLV

TIBERIUS GRACCHUS

“Nē nimium”

Tiberius et Gāius Gracchī Scīpiōnis Āfricānī ex filiā nepōtēs erant. Hōrum adulēscēntiāe **exercitātiōnēs** in bonīs artibus et magnā omnium spē fuērunt; ad ēgregiam enim nātūrā optima accēdēbat ratiō studiōrum. **Sunt** ā Cornēliā mātrem tam **dīlētī** ut ā puerīs etiam Graecīs litterīs docērentur. Maximum mātis ornāmentum esse liberōs bene institūtōs **meritō** putābat mātrem illa sapientissima.

Cum Campāna fēmina, apud illam hospes, ornāmenta sua, illīs temporibus pulcherrima, eī ostenderet, 10 Cornēlia trāxit eam sermōne **quoad** ē lūdō redirent liberī. Quōs reversōs hospitī ostendēs: “Haec,” inquit, “mea ornāmenta sunt.” Nihil quidem hīs adulēscēntibus aut nātūrā aut disciplinā dēfuit; sed ambo rem pūblicam, quam tuērī poterant, perturbāre māluērunt. 15

Tiberius Gracchus, tribūnus plēbis creātus, ā senātū discessit; populī grātiam, quod **largus** bonīs fuit, sibi conciliāvit; agrōs plēbī dīvidēbat; prōvinciās novīs **aedificiīs** ornābat. Cum autem tribūnī potestātem 20 sibi prōdūcī vellet et **apertē** diceret, tolli senātum et omnia per plēbem agī dēbere, viam suam ad rēgnum parāre vidēbātur. Quā rē cum convocātī patrēs in animō **versārent**, quid faciendum esset, statim Tiberius Capitōlium petivit, manum ad caput referēs, 25 quō signō salūtem suam populō **commendābat**.

Hoc nōbilitās ita accēpit, quasi corōnam posceret, et quod cōnsul rem **differret**, Scīpiō Nāsica, cum esset **cōnsanguineus** Tiberī Gracchī, tamen dextram sustulit
 30 et clāmāvit: “Quī rem pūblicam servāre volunt, mē sequimini!” Deinde nōbilēs, senātus atque equestris ōrdinis pars maior in Gracchum ruunt, quī fugiēns **dēcurrēns**que dē Capitōliō tēlō percussus vītam imātūrā morte āmisit. Mortuī Tiberī corpus in flūmen
 35 prōiectum est.

Aliter scrībe: ut docērentur, maximum In-stitūtōs, cum ostenderet, reversōs, ostendēns, creātus, cum vellet, tolli dēbere, quid esset, referēns, quod differret, cum Gracchī, fugiēns, percussus. Explicā: dilēctī, largus, aedificiīs, apertē, differret, dēcurrēns.

XLVI

GĀIUS GRACCHUS

“Mediō tūtissimus ībis”

C. Gracchum īdem **furor** quī frātrem Tiberium occupāvit; **mōtūs** afferēbat rei pūblicae, nec in hāc rē frātrī **cēdēbat**. Tribūnus enim creātus, seu ulciscendae **frāternae** mortis, seu comparandae rēgiae potestātis causā, pessima coepit inīre cōnsilia; largiter pecūniam distribuit; lēgem dē frūmentō plēbī dīvidendō tulit; cīvitātem omnibus Italicīs dabat. Hīs Gracchī cōnsiliīs resistēbant omnēs bonī, in quibus maximē Pisō, vir cōsulāris.
 10 Is multa contrā lēgem **frūmentāriam** dixit, sed cum lēx tamen lāta esset, ad frūmentum cum cēteris ac-

cupiendum vēnit. Gracchus ubi animadvertit in conventū Pīsōnem stantem, eum sic appellāvit: “Quō modō tibi cōnstās, Pīsō, cum eā lēge frūmentum petās, quam prohibēre conābāris?” Cui Pīsō: “**Invitus** 15 quidem, Gracche,” inquit, “tē mea bona **cuivis** distribuere videō; sed ad rēs **quamvis** rei pūblīcae **aliēnās** mē **accommodō.**”

Dēcrētum ā senātū est, ut vidēret cōnsul Opīmius, nē quid dētrīmentī rēs pūblīca caperet; quod nisi in 20 maximō periculō dēcernī nōn solēbat. C. Gracchus ā cōnsule pulsus profūgit, et cum iam comprehenderētur, ā servō occīsus est. Ut Tiberī Gracchī antea corpus, ita Gāi mīrā crūdēlītate victōrum in Tiberim dēiectum est. 25

Est C. Gracchī ē Sardinīā Rōmam reversī ōrātiō, in quā cum alia tum haec dē sē nārrat: “Versātus sum in prōvinciā, quō modō ex ūsū vestrō existimābam esse, nōn quō modō **negōtiō** meō condūcere sciēbam. Nēmō potest vērē dīcere, ūllam pecūniā in mūneribus mē 30 accēpisse aut meā causā quemquam minus dīvitem factum esse. Nāvem quam Rōmā proficiscēns complētam argentō extulī, eam ex prōvinciā vacuam rettulī. Alii nāvēs, quās **commeātū** cōnfertās extulērunt, eās argentō complētās domum rettulērunt.” 35

Aliter scribe: creātus, ulcīscendae causā, comparandae causā, largiter distribuit (verte in participium), lēgem tulit, cum esset, ad accipiendum, stantem, cum petās, tē distribuere, ut vidēret, nē caperet, cum comprehenderētur, reversī, meā esse. Explicā: mōtūs, cēdēbat, cuivis, negōtiō, commeātū.

XLVII

C. MARIUS

“Macte virtūte”

C. Marius, **humili** locō nātus, erat maximē Scīpiōnī **cārus** ob singulārem virtūtem. Cum quondam Scīpiōnem quīdam rogāset, sī **quid** illī accidisset,* quem rēs pūblica aequē magnum habitūra esset imperātōrem, 5 Scīpiō, Marī umerō manum impōnēns, “**Fortasse** hunc,” inquit.

Posteā Marius cōsul creātus in Numidiam contrā Iugurtham missus est, et bellum facile cōnfēcit. Sed Iugurtha ad Gaetūlōs iam cōnfūgerat, eōrumque rēgem 10 Bocchum contrā Rōmānōs concitāverat. Marius Bocchum mox vīcit, quā rē hic lēgātōs ad illum mīsīt, quī pācem ōrārent. Sulla **quaestor** ā Mariō ad rēgem remissus Boechō persuāsīt, ut Iugurtham Rōmānīs trāderet. Iugurtha igitur vīctus ad Marium dē- 15 ductus est; quem Marius triumphāns ante currum ēgīt et in carcerem coniēcīt. Quō cum Iugurtha ingrederētur, simulāvit sē mente captum esse, et clāmāvit: “Quam **frīgidae** sunt vestrae aedēs *!” Paucīs post diēbus in carcere necātus est.

20 Posteā bellum contrā Cimbrōs et Teutonēs dēcrētum est. Hae **nātiōnēs**, ab extrēmīs Germāniae fīnibus discēdere **compulsī**, novās sēdēs quaerēbant, et ā Rōmānīs, ut **aliquid** sibi terrae darent, petiērunt. Repulsī, quod nōn potuerant precibus, armīs petere cōstituunt. 25 Cum trēs ducēs Rōmānī victī essent, Marius Teutonēs secūtus sub ipsīs Alpiūm rādīcibus proeliō oppressit.

Vallem fluviumque medium hostēs tenēbant; Rōmānīs aquārum nūlla fuit cōpia. Aucta necessitatē virtūs causa victōriæ fuit, nam, cum aquam flāgitārent, Marius: “Virī,” inquit, “estis; **illīc** aquam ³⁰ habētis.” Tanta caedēs hostium fuit ut Rōmānī victōrēs de flūmine nōn plūs aquæ **biberent** quam **sanguinis** barbarōrum. Caesa trāduntur hostium **ducenta** mīlia, capta **nōnāgintā**. Rēx ipse comprehēsus īn-signe spectāculum triumphī fuit. 35

Accidisset: tempus est plūsquamperfectum: condiciō autem est futūra. Aedēs: fortasse dixit, “Quam frigidum est vestrum balneum.”

Aliter scrībe: cum rogāset, quem esset, impōnēs, creatus, quī orārent, ut trāderet, vīctus, quem ēgīt, sē esse, ut darent, cum essent, cum flāgitārent, ut biberent. Explicā: humili, cārus, frīgidæ, nātiōnēs, aliquid, vallem, biberent.

XLVIII

MARIUS CIMBRŌS VINCIT

“Labor omnia vincit”

Postquam Teutonēs dēlētī sunt C. Marius in Cimbrōs sē convertit. Quī cum ex aliā parte Ītaliā ingressī, non ponte nec nāvibus, sed **arboribus**, quās velut aggerem iniēcissent, Athesim flūmen trāiēcissent, occurrit iīs C. Marius. Cimbrī lēgātōs ad cōn-⁵sulem mīsērunt, **pāgōs** urbēsque sibi et frātribus postulantiēs; Teutonum enim calamitatem nōn cognōverant.

Cum quaereret Marius, quōs illī frātrēs dicerent,
 10 Teutonēs nōminārent. Deinde ridēns Marius: “**Omit-**
tite,” inquit, “frātrēs; tenent hī **nōminātim**
 acceptam ā nōbīs terram nec umquam hāc
privābuntur.” Quod lēgātī nōn intellēxērunt
 quoad Marius vinctōs addūcī iussit Teutonum
 15 ducēs, quī in proeliō captī erant.

Paulō post Cimbrī **ēducuntur** castrīs et cum
octō suōrum ad vāllum Rōmānum appropin-
 quāvit Boiorix, Cimbrōrum dux; Marium ad
 pugnam vocat et diem pugnae ā Rōmānōrum
 20 imperātōre petit. Proximum dedit cōsul.
 Marius cum cōpiās **disposuisset**, incredibili
 caede **fūsa est** illa Cimbrōrum multitudō; caesa
 trāduntur centum **octōgintā** hominum milia.

Nec minor cum uxōribus pugna quam cum
 25 virīs fuit, cum carrōs undique obicerent et ex
 elātiōre locō, quasi ē turribus, **pīlis** pugnārent.
 Victae tamen cum libertātem nōn impetrās-
 sent, liberōs occidērunt, deinde aut aliae aliās
 concidērunt aut **fūnēs** ē crīnibus suis fēcērunt
 30 et ab arboribus **pependērunt**. Canēs quoque
 post caedem Cimbrōrum domōs eōrum dē-
 fendēre.

Marius prō duōbus triumphīs, quī offerēban-
 tur, unō contentus fuit. In ipsā aciē duās
 35 Camertium cohortēs, mirā virtūte vim Cim-
 brōrum sustentēs, contrā lēgem civitāte dō-
 nāverat. Nec **frustrā** veniam propter hoc rogāvit, di-
 cēns, inter armōrum strepitum verba sē iūris **civilis**
 audire nōn potuisse.

PILUM

Aliter scribe: cum trāiēcissent, ingressī, postulantēs, cum quaereret, quōs dicerent, acceptam, vinctōs iussit, cum disposuisset, cum obicerent, victae, fūnēs fēcērunt et, sustinentēs, verba potuisse. Explicā: arboribus, fūsa est, fūnēs, pependērunt.

XLIX

MARI ĪNFĒLĪCITĀS

“Fortūna caeca est”

Illā tempestāte primum Rōmae bellum cīvile commōtum est. Causam bellō dedit C. Marius. Cum enim Sulla cōsul contrā Mithridātem, rēgem Pontī, missus fuisset, Sulpicius, tribūnus plēbis, lēgem ad populum tulit, ut Sullae imperium adimerētur, C. Mariō bellum 5 permitterētur Mithridāticum. Quā rē Sulla commōtus cum exercitū ad urbem vēnit, eam armīs occupāvit, Sulpicium interfēcit, Marium expulit.

Marius inimicōs sequentēs fugiēs **trīduum** in palūde **latēbat**. Sed **quīntō** diē eum nūdō corpore repertum, 10 cum in collum eī fūnem iniēcissent, Minturnās rapuerunt et in catēnās **ferreās** coniēcērunt. Missus est ad eum occīdendum servus pūblicus, nātiōne Cimber, quem Marius voltūs auctōritāte dēterruit. Cum enim hominem, quī iam gladium strīnixerat, in sē venientem 15 vīdisset: “Tūne, homō,” inquit, “C. Marium audēbis occīdere?” Quod cum audisset, attonitus ac perterritus ferrum reiēcit et fūgit, Marium sē nōn posse occīdere clāmāns. Marius deinde ab iīs, quī prius eum occīdere voluerant, ē carcere liberātus est. 20

Cum **ratem** accēpisset in Āfricam trāiēcit et in agrum

Carthāginiēsem pervēnit. Ibi cum in locis dēsertis sedēret, vēnit ad eum nūntius Sextili praetōris, quī tum Āfricam **obtinēbat**. Ab hōc, quem numquam
 25 laesisset, Marius hūmānitātis tamen aliquod officium expectābat; at nūntius **dēcēdere** eum prōvinciā iussit, nisi in sē animadverti vellet; gravīque **fronte** tuentem et nihil dīcentem Marium rogāvit tandem, **quod** respōnsum ad praetōrem **perferri** vellet. Marius: “Abī,”
 30 inquit, “nūntiā, vīdisse tē C. Marium in Carthāginis ruīnis sedentem.” Duōbus clārissimīs exemplīs quam **variae** essent rēs **hūmānae** eum monēbat, cum et urbis maximae exitium et virī clārissimī cāsum ante oculōs pōneret.

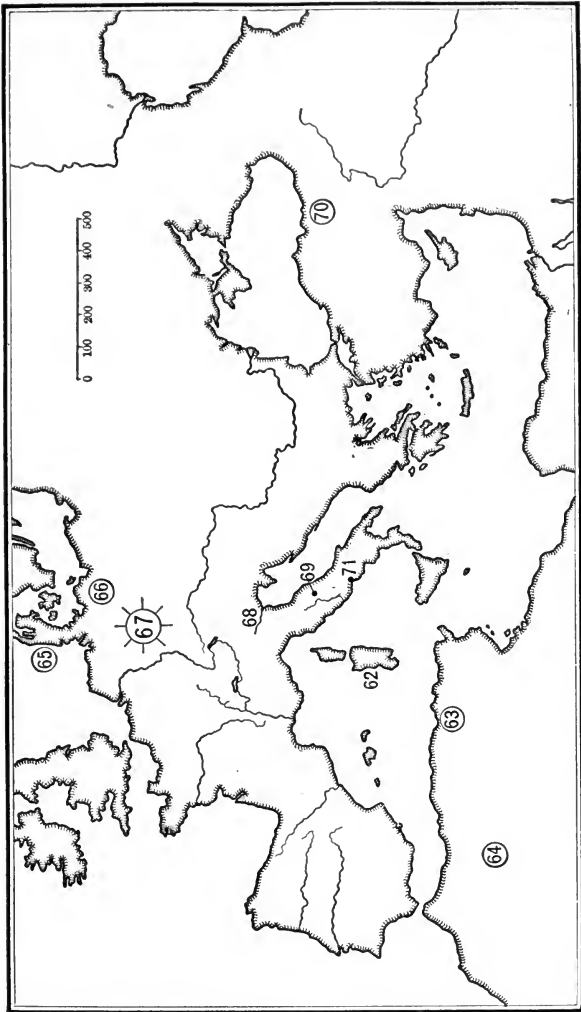
Aliter scribe: cum fuisset, ut adimerētur, commōtus, sequentēs, fugiēns, repertum, cum iniēcissent, ad occīdendum, cum vīdisset, sē occīdere, cum sedēret, dēcēdere iussit, dīcentem, quod vellet, vīdisse sedentem, quam hūmānae, cum pōneret. Explicā: dēcēdere, fronte, perferri.

L

QUĀLIS VIR FUERIT MARIUS

“Dē mortuīs nīl nisi bonum”

Cum Sulla ad bellum Mithridātīcum profectus esset, Marius **revocātus** ā Cinnā in Ītaliā rediit, sed magis irā **permōtus** quam calamitāte est victus. Cum exercitū Rōmam ingressus eam caedibus vastāvit; omnēs
 5 adversae partis nōbilēs variīs suppliciōrum generibus periērunt; quīnque diēs continuōs **totidemque** noctēs ille scelerum omnium saeviēbat furor.

TABULA VIII

Hōc tempore **plānē** bene populus Rōmānus sē gessit. Cum enim Marius occīsōrum domōs multītūdīnī dī-
 10 rīpiendās obiēcisset, invenīrī potuit nēmō quī cīvīlī
lūctū praedam peteret; quae quidem **continentia** plēbis
 crūdēlītātem victōrum **opportūnē** reprehendit.

Tandem Marius, senectūte et **labōribus** cōnfectus,
 annōs iam **septuāgintā** trēs nātus vitā dēcessit. Cuius
 15 virī sī cōnferuntur cum virtūtibus vitia, nōn facile est
 dictū **utrum** bellō melior an pāce peior fuerit; nam
 quam rem pūblicam armātus servāvit, eam primō
 togātus omnī genere malōrum, postrēmō armīs ut
 hostis dīripuit.

20 Erat Marius dūrior ad hūmānitātis studia et optimās
 artēs dēspexit. Cum aedem Honōris **exstruere** cōn-
 stituisset, Graecae **māteriae** nōbilitātem **sprēvit**, eam
volgārī lapide cūrāvit aedificandam. Et Graecās lit-
 terās dēspiciēbat, quod magistrīs suis parum ūtilēs
 25 ad virtūtem fuissent. At idem fortis et in dolōre cōn-
 firmātus fuit. Cum eī propter aegritūdinem **mem-
 brum** secārētur, vetuit sē **astringī**. Ācrem tamen fuisse
 dolōrem ipse ostendit; nam alterum membrum secārī
 nōluit, quod primō **tantopere** passus esset.

Aliter scrībe: cum esset, revocātus, occīsōrum, cōn-
 fectus, utrum fuerit, cum secārētur, ācrem
 dolōrem. Explicā: permōtus, plānē, lūctū, opportūnē, labōribus,
 exstruere, sprēvit, membrum.

LI

L. CORNĒLIUS SULLA

“Ōderint dum metuant”

Cornēlius Sulla cum parvus esset puer, mulier obvia: “Tū eris,” inquit, “et tibi et rei pūblicaē fēlix,” et statim quaesitae, quae haec dixisset, nē **vēstīgium** potuit reperīri.

Hic bellō Iugurthīnō quaestor Marī fuit. Cuius⁵ propter mōrēs, C. Marius cōsul aegrē tulisse trāditur, quod sibi gravissimum bellum gerentī tam levis quaestor sorte datus esset. Īdem tamen et in Āfricā et bellō Cimbricō nōn **timidus** fuit, sed mulieris dictō, quod **suprā** scriptum est, virtūtem **adaequāvit**. Cōsul¹⁰ postea factus pulsō in exsilium Mariō contrā Mithridātē profectus est. Mithridātēs enim, Asiae quae ad **septentriōnēs** spectat **gubernātor**, vir bellō ācerimus, virtūte eximius, occupatā Asiā necātisque in eā omnibus cīvibus Rōmānis, quōs quidem eādē diē¹⁵ atque hōrā per omnēs cīvitātēs interficī iusserat, Eurōpae quoque Ītalīaeque imminere vidēbātur. Quem Sulla nōn omnīnō oppressit, cum ad bellum cīvile in Ītaliam mātūrāret.

Sulla propter mōtūs cīvīlis cum victōre exercitū²⁰ Rōmam properāvit; eōs quī Mariō favēbant, omnēs superāvit. Nihil autem eā victōriā fuit **crūdēlius**. Tria mīlia **nōngentōs** deditōs **inermēs** cīvēs in Circō interficī iussit. Quis autem animō **ingere** potest numerum eōrum, quōs in urbe passim, quīcumque²⁵

voluit, occīdit, dōnec monēret Fūfidius quīdam vīvere aliquōs dēbēre, ut essent, quibus imperāret?

Novō et crūdēlissimō exemplō **tabulam** prōposuit, in quā nōmina eōrum, quī occīdendī erant, continēbantur; cumque omnium orta esset īra, postrīdiē plūra etiam addidit nōmina. Nec solum in eōs saevīvit, quī armīs contrā sē dīmīcāvissent, sed etiam aliōs cīvēs propter pecūniae magnitudinem numerō addidit. Nūllus fuit tūtus **quocumque** īret, ac ingēns caesōrum fuit multītūdō.

(Exempla. Asiā occupātā: *i. e.*, Sī Asia occupāta erat, ubi, propterea quod, quamquam, postquam, cum Asia occupāta esset. Duce imperante: *i. e.*, Sī dux imperat, ubi, cum, et c.) Sic verte: pulsō Mariō, necātis cīvibus. Vice versā verte: quod esset, quem oppressit, cum īra. Verte participia in clausulās, et vice versā: quaesītāe, gerentī, quod scrīptum est, factus, quae spectat, quī favēbant, dēditōs, quōs occīdit, quī essent.

LII

SULLA: SERTŌRIUS

“Post tot naufragia, portum”

Pulsīs strātisque inimicōrum partibus Sulla ut Fēlix appellārētur **praescrīpsit**; cumque eius uxor geminōs eōdem tempore ēdidisset, puerum Faustum puellamque Faustam nōminārī voluit. Sed paucīs annīs post
5 subitō contrā omnium opīniōnem potestātem dēposuit. Deinde rūš profectus **sagittās** coniciendō ferās **captāre** et sic vītā agere coepit. Ibi **sexāgintā** annōs nātus dēcessit, vir ingentis animī et glōriae cūpidissimus.

Litteris Graecis atque Latinis doctus virōs quī **facultatem** scribendī habēbant tantum dilēxit, ut studium 10 etiam malī cuiusdam scriptōris aliquō praemiō dignum dūceret. Nam, **praesertim** quondam cum dē eō ille aliquid scripsisset eīque subiēcisset, Sulla statim praemium eī darī iussit, **dummodo** sē nihil postea scripturum esse pollicerētur. Ante victōriam laudandus; 15 in iis vērō quae secūta sunt, numquam satis reprehendendus; per urbem enim et Italiā cīvilis sanguinis flūmina lātē fluxērunt.

PECŪNIA RŌMĀNA

Q. Sertorius, humili locō 20 nātus, p̄ma stīpēdia bellō Cimbricō fēcit. Postea in **sociālī** bellō cum al-

ter oculus eī esset delētus, id nōn vitium ōris sed ōrnāmentum existimābat. Dicēbat enim, cētera mili- 25 tāris virtūtis insignia, ut coronās, nec semper nec ubique gerī; sē vērō, cum in p̄blicum prōdīret, suae virtūtis indicium in ipsā fronte semper ostendere nec quemque sibi occurrere, quī **merita** sua nōn facile intellexeret. 30

Postquam Sulla in Italiā potestātem habēre coepit, Sertorius, quī partium Mariānarum fuerat, in Hispaniam sē contulit. Ibi cum virtūtis admirātiōne tum imperiō mīti, Hispanōrum animōs sibi conciliāvit et **clientēs** habuit. Missum ā Sullā Metellum, deinde 35 Pompēium superāvit; sed, cum **cautus** esset imperātor, nōn tōtī Rōmānōrum exercituī sē obiēcit. Ad ultimum autem crudēlis factus ā sociīs dēsertus, prōditus, interfectus est.

Verte ut in Pēnsō LI (ablātivum absolūtum): pulsīs partibus, cum ēdidisset (Exemplum: geminīs ab uxōre ēditīs), cum scrīpsisset, cum dēlētus. Verte (alia participia): profectus, doctus, quī habēbant, quae secūta sunt, nātus, cum prōdīret, missum, cum imperātor, factus.

LIII

GNAEUS POMPEIUS

“Iūniōrēs ad labōrēs”

Cn. Pompēius, iuvenis, bellō cīvili sē et patrem cōn-siliō **servāvit**. Cum enim in Pompēi patrem coniuṛā-vissent aliquī, Terentius quīdam, Cn. Pompēi filiī familiāris, hunc occīdendum suscēpit, dum aliī tēctum
5 patris incenderent. Quae rēs cum iuvenī Pompēiō **ēnūntiāta esset**, mox **simulātiōne** tēctum suum ingre-diendī sē **clam** subdūxit et fīrmōs patrī circumdedit custōdēs. In spē igitur **dēceptus est** Terentius.

Eōdem bellō Pompēius partēs Sullae secūtus ita sē
10 gessit, ut ab eō maximē diligerētur. Paternī exercitūs reliquiās collēgit, tum ad Sullam iter fēcit et in eō itinere **ter** hostium exercitūs fūdit aut sibi adiūxit. Quem ubi Sulla ad sē accēdere audīvit ēgregiamque iuventūtem in ūnum locum **contractam** vīdit, dēsilit
15 ex equō Pompēiōque salūtem dīxit imperātōrī.

Posteā Pompēius in Siciliam profectus est, ut eam ā Carbōne, Sullae inimicō, occupātam reciperet. Car-bōnem sine ūllā **difficultāte** comprehēnsū ad suppli-cium dūcī iussit. Longē mītor fuit ergā Sthenium,
20 Siciliae cuiusdam cīvitatīs prīncipem. Cum enim in

eam cīvitātem animadvertere dēcrēvisset, nōn aequē eum factūrum Sthenius dixit, sī ob ūnūs culpam omnēs ulcīscerētur. Quaerentī Pompēiō, quis ille ūnus esset: “Ego,” inquit Sthenius, “quī cīvēs meōs ad id indūxī.” Tam liberā vōce dēlectātus Pompēius om-²⁵nibus et Stheniō ipsī ignōvit.

Cursū **maritimō** inde in Āfricam cōfectō Iarbam, Numidiae rēgem, aggressus diēbus **circiter quīn-
quāgintā** oppressit. Deinde, cum ā Sullā iubērētur, exercitū dīmissō Rōmam revertit. Revertentem Sulla³⁰ laetus eum excēpit et Magnī cognōmine appellāvit. Nihilō minus Pompēiō triumphum petentī restitit; sed Pompēius ausus est dīcere plūrēs **adōrāre** sōlem orientem quam **occidentem**; quō dictō indicābat Sullae auctōritātem minūi, suam crēscere. 35

Verte (ablātivum absolūtum): dum incenderent, quae esset, paternī collēgit, tum fēcit, cursū cōfectō, exercitū dīmissō. Verte (alia participia): subdūxit et, secūtus, ubi audīvit, dēsilit -que, ut reciperet (receptūrus), comprehēnsū, quaerentī, dēlectātus, aggressus, cum iubērētur, revertentem, petentī.

LIV

POMPĒIUS ET PĪRĀTAE

“Nōmen atque ōmen”

Metellō iam senī et bellō in Hispāniā **tardius** gerentī auxiliō missus est Pompēius, quī contrā Sertōrium variō ēventū dīmicāvit. Dēnique autem mīlitēs **legiōnārii** Rōmānōrum hostēs superāvērunt, et Pompēius, Sertōriō interfectō, Hispāniam recēpit. 5

Cum **praedōnēs** maritimī illā tempestāte maria omnia et **insulās** tenērent et quāsdam etiam Italiae urbēs diripuissent, ad eōs opprimendōs cum summō imperiō missus est Pompēius. Huic lēgī Gabīniae resistē-
 10 bant quīdam, quī omnia ūnī nōn **tribuenda** esse dicēbant, sed eīs in-
 vītis dēcrētum est.

Aliquot annōs continuōs ante lēgem Gabīniam populus Rōmānus
 15 magnā ex parte et dignitāte et im-
 periō **caruit**. Nūllō in locō iam
 praedōnibus parēs esse poterant;
 nōn modo prōvinciīs atque **ōris**
 Italiae maritimīs ac portibus suis,
 20 sed etiam Appiā iam viā carēbant.
 Nūllus tōtō marī locus per multōs
 annōs aut tam firmum habuit prae-
 sidium, ut tūtus esset, aut tam
 fuit abditus, ut latēret. Nūllus **prī-**
 25 **vātus** nāvigāvit, quī nōn sē aut
 mortis aut servitūtis periculō com-
 mitteret, cum aut hieme aut cōn-
 fertō praedōnum marī nāvigāret. Praedōnēs plūs
 quam **cautēs** aut **vada** timēbant **nautae**. **Mercātōrum**
 30 nāvibus **onerāriīs** tūtum mare nōn fuit; exercitūs
 quidem Rōmānī numquam ā Brundisiō nisi hieme
 summā **nāvigātiōnī** sē commiserunt.

Sed hoc tantum bellum, tam longē lātēque disper-
 sum, Gnaeus Pompēius extrēmā hieme parāvit, mediā
 35 **aestāte** cōnfecit. Praedōnēs in dēditiōnem acceptōs in
 urbibus et agrīs procul ā marī collocāvit. Post hanc

MILES LEGIŌ-
NĀRIUS

victōriam audiēbant Rōmānī nūllam intrā ōceanī ōstium praedōnum nāvem esse.

Verte (ablātivum absolūtum): militēs superāvērunt, Sertōriō interfectō, cum tenērent, (cum) diripuis-
sent, huic quīdam, cīs invītīs. Verte (alia participia):
Metellō 'gerentī, quī dicēbant, quī com-
mitteret, cum nāvigāret, tam dispersum, ex-
trēmā parāvit, praedōnēs acceptōs.

LV

POMPĒĪ VICTŌRIAE ET MORS

“Tempus edāx rērum”

Bellō cum praedōnibus cōfectō Cn. Pompēius con-
trā Mithridātem profectus in Asiam magnā celeritāte
contendit. Sed Mithridātēs noctū solum facultātem
pugnandī dedit. Nocte quidem in locīs ignōtis cum
hoste congregī nōn tūtum erat, lūna autem magnō fuit 5
Rōmānis auxiliō. Quam cum post diēs **quattuordecim**
Rōmānī ā tergō habērent, **umbrae** corporum longius
prōiectae ad primās usque hostium **phalangēs pertinē-**
bant; unde dēceptī rēgīi militēs in umbrās, quasi in
propinquum hostem, tēla mittēbant. Victus Mithri- 10
dātēs in Pontum profūgit; ibi ā filiō obsessus venēnum
sūmpsit; quod cum tardius subīret, ā milite, quī
prīdiē omnia ad **nūtum** eius facere pollicitus erat, in-
terfectus est.

Tigrānī deinde, Armeniae rēgī, quī Mithridātis par- 15
tēs secūtus erat, Pompēius bellum intulit, eumque ad
dēditiōnem compulit. Inde in Iūdaeam profectus
Rōmānōrum primus Iūdaeōs superāvit, Hierosolyma,

caput gentis, cēpit, templum iūre victōris ingressus
20 est.

Post hanc **triplicem** victōriam in Ītaliā **versus** ad urbem vēnit, et tertium triumphum biduō dūxit. In quō nihil hōc clārius vīsum est, quam quod tribus triumphīs trēs orbis partēs victae causam praebuerant;
25 Pompēius enim, quod antea contigerat nēminī, primum ex Āfricā, iterum ex Eurōpā, tertiō ex Asiā triumphāvit.

Posteriōre tempore ortō inter Pompēium et Caesarem ōdiō gravī, quod hic superiōrem, ille parem ferre nōn posset, bellum cīvile esse coepit. Caesar infestō ex-
30 ercītū in Ītaliā vēnit; Pompēius Thessaliā petīvit; quem secūtus Caesar apud Pharsālum fūdit. Victus Pompēius ad Ptolemaeum, Aegyptī rēgem, profūgit, nec abest **suspīciō** quīn ille Pompēium interficī iusserit. **Latere** sub oculis uxōris gladiō percussō Pompēius
35 **prōnus prōcubuit**.

Verte (ablātivum absolūtum): bellō cōfectō, quam habērent, quod subīret, bellum intulit -que, Hierosolyma cēpit, ortō ōdiō, Pompēius petīvit, latere percussō. Verte (alia participia): profectus, prōiectae, dēceptī, victus, obsessus, quī erat, quī secūtus erat, profectus, versus, secūtus, victus.

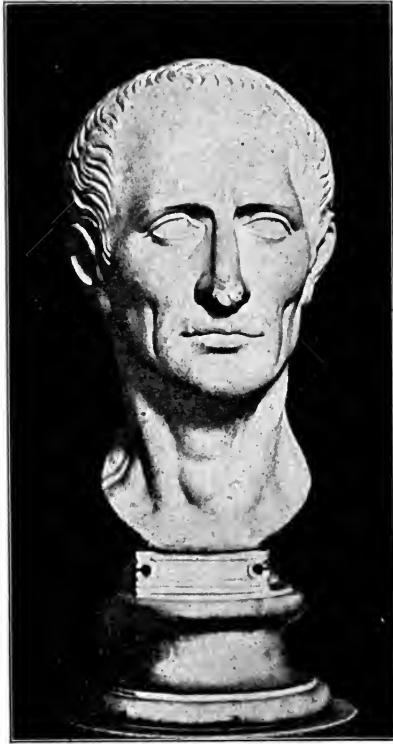
LVI

C. IŪLIUS CAESAR

“Mēns sāna in corpore sānō”

C. Iūlius Caesar, ex nōbilissimā Iūliōrum gente, vix **sēdecim** annōs nātus patrem āmisit. Cornēliam, Cinnae filiam, dūxit uxōrem; cuius pater cum esset

Sullae inimicissimus, is Caesarem voluit compellere ut eam repudiāret; neque id potuit efficere. Quā rē 5

C. IŪLIUS CAESAR

Caesar bonis spoliātus cum etiam ad interitum quacereretur, mūtātā veste nocte urbe 10 effūgit et quamquam tunc aeger erat, prope per singulās noctēs latebrās mūtāre 15 cōgēbātur; et octāvō vel nōnō diē comprehensus, nē ad Sullam perduceretur, datā pe-20 cūniā vix ēvāsīt. Postrēmō per propinquōs suōs veniam impetrāvit.

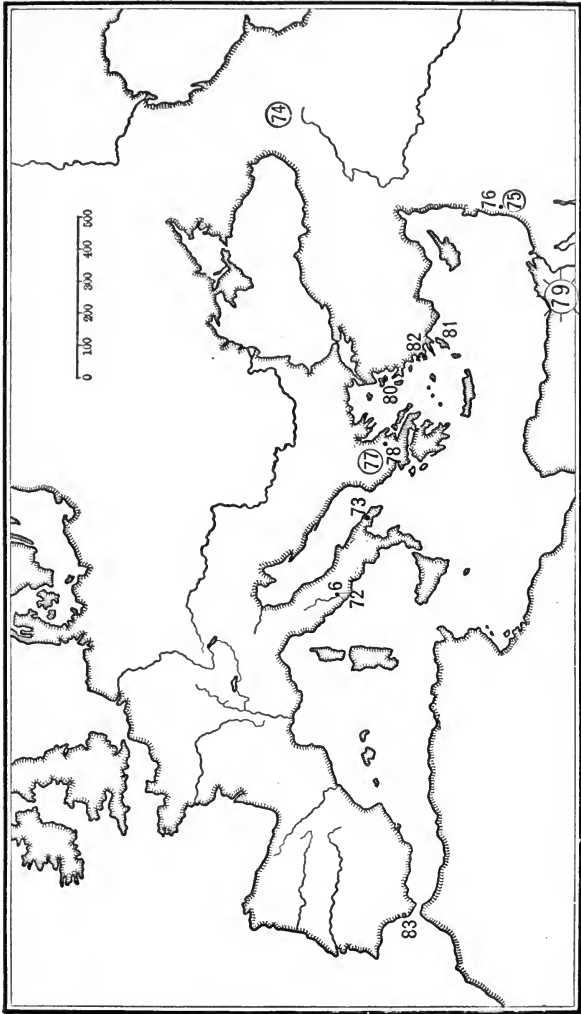
Satis cōstat 25 Sullam, cum precantibus amicissimis et ōrnātissimis viris quamdiū posset negāsset 30 atque illi **semel**

atque iterum contenderent, expugnātum tandem clāmāsse, necesse esse cōs scīre eum, quem incolumem tantopere cuperent, aliquō tempore nōbilitātis parti-

35 bus, quās sēcum simul dēfendissent, exitiō futūrum;
nam in Caesare multōs esse Mariōs.

Stīpendia prīma in Asiā fēcit. Expugnātis Mity-
lēnis corōnā ob cīvem servātum dōnātus est. Deinde
dum Rhodum trāicit, ā praedōnibus captus est mān-
40 sitque apud eōs plūs quam **quīnquiēs quīnōs** diēs.
Comitēs interim servōsque ad expediendās pecūniās,
quibus redimerētur, dīmīsit. Quōrum post **profec-
tiōnem** id quod postulāverant praedōnēs ille triplex
datūrum sē pollicitus est. Quibus datīs cum expositus
45 esset in lītore, cōnfestim Milētum, quae urbs nōn longē
inde **distābat**, properāvit, ibique contractā classe **vēlō-
citer** vectus in eum locum in quō ipsī praedōnēs erant,
partem classis dispersit, nōnnullās nāvēs cēpit, prae-
dōnēs summō cruciātū suppliciōque necāvit.

1. Dē quō est haec fābula? 2. Quae fuit illius prīma uxor?
3. Inter quōs nāta est inimicitia? 4. Quae erant verba Sullae?
5. Quae āmisit Caesar? 6. Cūr effūgit? 7. Utrum perductus
est ad Sullam, annōn? 8. Quid fēcit ut ēvāderet? 9. Quī im-
petrāvērunt illius veniam? 10. Quōrum precibus tandem cessit
Sulla? 11. Ā quibus dēfendēbātur nōbilitās? 12. Cuius similem
dixit Sulla esse Caesarem? 13. Quid propter virtūtem in Asiā
accēpit? 14. Quid factum erat? 15. Quam diū retinēbant eum
pirātae? 16. Quid fēcērunt eius comitēs? 17. Unde postea
profectus est contrā pirātās? 18. Quid ibi fēcērat? 19. Quid
deinde passae sunt eōrum nāvēs? 20. Quid passī sunt ipsī?

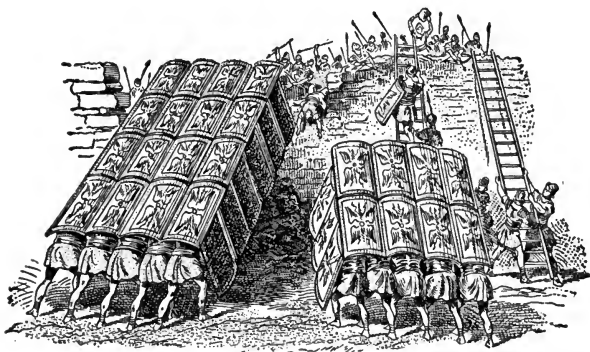
TABULA IX

LVII

CAESARIS CURSUS HONŌRUM

“Summa summārum”

Quaestor ulteriōrem Hispāniam accēpit. Quō profectus cum Alpēs trānsisset et ad cōspectum cuiusdam vīcī vēnisset ubi vīctus tenuissimus esset, comitēs sub

TESTŪDŌ

vīneā sedentēs inter sē dubitābant, num illic etiam
5 esset glōriae locus. Caesar autem dixit, malle sē ibi
prīmum esse, quam Rōmae secundum.

Cumque Gādēs, quod est Hispāniae oppidum,
vēnisset, animadversā apud Herculis templum magnī
Alexandrī imāgine sē testūdinis similem esse dolēbat,
10 quod nihil ā sē dignum memoriā āctum esset in eā
aetāte, quā iam Alexander orbem terrārum vīcisset.

Aedilis praeter forum etiam Capitōlium ōrnāvit templis. Lūdōs ex **pristinō institūtō** unā cum M. Bibulō, sed etiam per sē ēdidit; quō factum est, ut rērum commūniter quoque datārum ille sōlus grātiam 15 caperet. Tantō quidem illi cōstitērunt haec,* ut ipse diceret, sibi opus esse maximam pecūniam, ut habēret nihil.

Cōsul deinde cum M. Bibulō creātus societātem cum Cn. Pompēiō et M. Crassō iūnxit Caesar, nē quid 20 agerētur in rē pūblicā, quod nōn omnibus tribus placēret. Deinde lēgem tulit, ut ager Campānus plēbī dividerētur. Cui lēgī cum senātus resisteret, quod eī **aliter** vidērētur, rem ad populum dētulit. Bibulus in forum vēnit, ut contrā lēgem diceret, sed tanta in eum 25 commōta est ira, ut armīs forō expellerētur.

Quā rē cum Bibulus per reliquum annī tempus domō abditus in cūriam nōn venīret, ūnus ex eō tempore Caesar omnia in rē pūblicā administrābat, ut nōnnūllī cīvium, sī **interdum** litterās scriberent, nōn, ut mōs 30 erat, cōsulibus Caesare et Bibulō āctum indicārent, sed Iūliō et Caesare, ūnum cōsulem nōmine et cognōmine prō duōbus appellantes. Fūctus officiō cōsulārī Caesar Galliam prōvinciam accēpit. Quae ibi bis **quaternīs** annīs cōnfēcit ad caput proximum **reser-** 35 **vantur.**

I. e., tantam pecūniam prō hīs dare necesse fuit.

Rescribe sententiās, haec verba in vōcem passivam vertēns: accēpit, vēnisset, dixit, vicisset, ōrnāvit, ēdidit, diceret, tulit, resisteret, dētulit, venīret, administrābat, scriberent, accēpit.

LVIII

DĒ NĀVIBUS VENETŌRUM

“Disiecta membra”

Oppida Venetōrum posita in extrēmīs **lingulis** neque pedibus aditum habuērunt cum ex altō sē **aestus** incitāvisset, quod bis accidit semper hōrārum vīginti quattuor spatiō, neque nāvibus, quod rūsus min-
 5 ente aestū nāvēs in vadīs relinquerentur. Ita utrāque rē oppidōrum oppugnātiō impediēbātur; ac sī suīs fortūnis nōn iam spērābant, magnō numerō nāvium ap-
 pulsō, sē in proxima oppida recipiēbant. Haec eō
 10 facilius magnam partem aestātis faciēbant, quod nos-
 trae nāvēs tempestātibus retinēbantur, summaque erat ingentī atque apertō marī, magnīs aestibus, **rāris** ac prope nullīs portibus, difficultās nāvigandī.

Namque ipsōrum nāvēs ad hunc modum factae armātaeque erant; **puppēs** altae ad magnitudinem flū-
 15 tuum accommodātae; nāvēs tōtae factae ex rōbore ad quamvis vim et contumēliam perferendam; **ancorae** prō fūnibus ferreīs catēnīs vinctae; pellēs prō **vēlis**, quod tantās tempestātēs oceanī tantōsque impetūs **ventōrum** sustinērī ac tanta onera nāvium regi vēlis
 20 nōn satis commodē posse existimābant.

Hīs nāvibus nostra classis ūnā celeritāte et **rēmīs** praestitit, neque enim iis nostrae rōstrō nocēre poterant, neque propter **altitudinem** facile tēlum adigēbātur. In proeliō autem **bracchia**, quae vēla **passa** nāvium
 25 Venetōrum sustinēbant, Rōmānī deīēcērunt. Deinde,

cum singulās **bīnae** ac ternae nāvēs circumsteterant, militēs summā vī trānsire in hostium nāvēs contendēbant. Mox omnēs victae sē Caesarī dedērunt, et bellum Venetōrum tōtiusque ōrae maritimae cōfectum est.

30

Coniugā gradātīm, per indicātivum et subiūnetivum actīva, haec verba: (Exemplum: habeō, habēbās, habēbit, habuimus, habuerātis, habuerint, habeam, et c.): incitāvisset, spērābant, appulsō, faciēbant, retinēbantur, perferendam, vinctae, regī, nocēre, adigēbātur, passa, dēiēcērunt, trānsire, dedērunt.

LIX

DĒ BRITANNIĀ

“Ultima Thūlē”

Britannia īnsula tria habet latera, quōrum ūnum quod est contrā Galliam longius quam mīlia **passuum quadringenta** pertinet. Alterum vergit ad Hispāniam atque occāsum sōlis; quā ex parte est Hibernia īnsula. Huius est **longitūdō** lateris **septingentōrum** mīlium.⁵ In hīs quoque **regiōnibus** sunt multī **lacūs** pulcherrimī. Tertium est contrā septentriōnēs, cui partī nūlla est obiecta terra, sed ōrae maritimae finis alter maximē ad Germāniam spectat. Hoc mīlium passuum **octingentōrum** in longitūdinem esse exīstimātur. Tōta¹⁰ īnsula in **lātitudinem** circiter ducenta mīlia, in longitūdinem sescenta mīlia passuum patet.

Pars **interior** ab iīs incolitur quōs nātōs in īnsulā ipsā memoriā prōditum trādunt. Hī plērumque frūmenta nōn habent, sed **lacte** et **carne** vīvunt. Mari-¹⁵

tima pars ab iis tenētur quī praedae ac bellī inferendī causā ex Belgiō trānsiērunt.

Dē ūnō solum proeliō Caesaris narrābitur. Accessum erat ad Britanniam omnibus nāvibus; deinde, 20 expositō exercitū et equitibus quī praesidiō nāvibus essent ad mare relictīs, ad hostēs contendit. Illī ex locō superiōre proelium committere coepērunt. Repulsī ab equitātū sē in silvās abdidērunt, locum nactī ēgregiē et nātūrā et opere mūnītum. At militēs legiōnis 25 **septimae** testūdine factā et aggere ad **mūnitiōnēs** extrūctō locum cēpērunt eōsque ex silvīs expulērunt. Sed eōs fugientēs longius Caesar prōsequī vetuit, quod mūnitiōnī castrōrum tempus relinqui volēbat.

Ēdisce numerōs cardinālēs ab ūnō ad mille; dēclinā illōs quī dēclinārī possunt. Ēdisce numerōs ordinālēs ā primō ad vicēsimum. Quam longus est circuitus Britanniae? Quot terrās prope sē habet? Quot latera habēre dicitur? Quotam legiōnem sibi fidēlissimam esse putāvit Caesar? Quotiēns in hāc fābulā cum hostibus pugnāvit? Quae sunt adverbia numerālia ab ūnō ad quīnque?

LX

DĒ GERMĀNĪS

“Nimium nē crēde colōrī”

Eā quae secūta est hieme, Usipetēs Germānī et **item** Tēncterī flūmen Rhēnum trānsiērunt. Causa trāns-eundī fuit quod ab Suēbīs bellō premēbantur. Suēbōrum gēns est longē maxima Germānōrum omnium. 5 Neque multum frūmentō sed maximam partem lacte atque pecore vīvunt multumque ferās sequuntur; quae

rēs et cibi genere et **cotidiānā** exercitātiōne et virēs alit et mīrā corporum magnitūdine hominēs efficit.

Pūblicē maximam putant esse laudem quam lātissimē ā suis finibus **vacāre** agrōs; hāc rē indicārī magnum numerum cīvitātum suam vim sustinēre nōn posse. Itaque ūnā ex parte ā Suēbīs circiter mīlia passuum **sescenta** agrī vacāre dicuntur. Ad alteram partem succēdunt Ubiī, quī sunt cēteris Germānīs hūmāniōrēs, proptereā quod Rhēnum attingunt multumque ad eōs mercātōrēs veniunt. Hōs cum Suēbī in **pēpetuum** finibus expellere nōn potuissent, tamen **vectigālēs** sibi fēcērunt.

In eādē causā fuērunt Usipetēs et Tēncterī, quī **recēns** ā Suēbīs expulsī ad Rhēnum pervēnerant; quās regiōnēs Menapiī incolēbant. Hī ad utramque rīpam flūminis vicōs habēbant; sed tantae multitudinis adventū perterritī aedificia quae trāns flūmen habuerant in **praesēns** reliquērunt, et in citeriōre rīpā dispositis praesidiīs Germānōs trānsire prohibēbant. Illī omnia **cotidiē** expertī, revertī sē in suās sēdēs regiōnēsque simulāvērunt, et trīduī viam prōgressī rūsus **vesperī** revertērunt, atque omnī hōc itinere ūnā nocte equitātū cōfectō Menapiōs, quī dē eōrum discessū per explorātōrēs **praemissōs** certiōrēs factī erant, oppressērunt.

Dēclinā in sententiis: (sing.) eā hieme, gēns maxima, quae rēs, suam vim, alteram partem: (plū.) eādē causā, dispositis praesidiīs, omnī hōc itinere cōfectō, explorātōrēs praemissōs.

LXI

CŌNSIDIUS CŌNSILIUM CAESARIS
FRŪSTRĀTUR

"Tū quoque"

Eōdem diē Caesar ab explōrātōribus certior factus hostēs sub monte cōnsēdisse mīlia passuum ab ipsius castris octō, quālis esset nātūra montis et quālis in circuitū **ascēsus** quī cognōscerent mīsit. Renūntiā-
5 tum est facilem esse. Dē tertiā vigiliā Titum Labiēnum, lēgātum prō praetōre, cum duābus legiōnibus et iis ducibus quī iter cognōverant summum iugum montis ascendere iubet; quid suī cōnsilī sit ostendit.

Ipse dē quārtā vigiliā eōdem itinere quō hostēs
10 ierant ad eōs contendit equitātumque omnem ante sē mittit. P. Cōnsidius, quī rei militāris perītissimus habēbātur et in exercitū L. Sullae et posteā in M. Crassī fuerat, cum explōrātōribus praemittitur.

Primā lūce, cum summus mōns ā Labiēnō tenērētur,
15 ipse ab hostium castris nōn longius mīlle et quīngentis passibus abesset, neque, ut posteā ex captivīs comperit, aut ipsius adventus aut Labiēnī cognitus esset, Cōnsidius equō **admissō** ad eum **accurrit**, dīcit montem quem ā Labiēnō occupārī voluerit ab hostibus tenērī;
20 id sē ā Gallicīs armīs atque insignibus cognōvisse. Caesar suās cōpiās in proximum collem subdūcit, aciem instruit.

Labiēnus, ut **erat** eī **praeceptum** ā Caesare nē proelium committeret, nisi ipsius cōpiae prope hostium

castra vīsaē essent, ut undique ūnō tempore in hostēs 25
 impetus fieret, monte occupātō nostrōs exspectābat
 proeliōque **abstinēbat**. Multō dēnique diē per explōrā-
 tōrēs Caesar cognōvit et montem ā suis tenērī et Hel-
 vētiōs castra mōvisse et Cōsidium timōre perterritum
 quod nōn vīdisset prō vīsō sibi renūntiāvisse. Eō diē, 30
 quō cōnsuērat intervallō, hostēs sequitur et milia pas-
 suum tria ab eōrum castrīs castra pōnit.

Verte ut in Pēnsō XXXI: quī cognōscerent, nē commit-
 teret, ut fieret. Quae sunt verba dicentis aut quaerentis?
 —hostēs cōnsēdisse, quālis montis, facilem esse,
 quid sit, montem tenērī, sē cognōvisse,
 montem tenērī, Helvetiōs mōvisse, Cōsidium
 renūntiāvisse.

LXII

CAESAR ADUATUCŌS OPPUGNAT

“Dīra necessitās”

Aduatucī, cum omnibus cōpiīs auxiliō Nervii
 venīrent, calamitāte eōrum auditā ex itinere domum
 revertērunt; **cūctīs** oppidīs castellisque dēsertīs sua
 omnia in ūnum oppidum ēgregiē nātūrā mūnītum con-
 tulērunt. Quod cum ex omnibus in circuitū partibus 5
 altissimās rūpēs **dēiectūsque** habēret, ūnā ex parte
 aditus in lātitudinem nōn amplius ce pedum relin-
 quēbātur; quem locum duplicī altissimō mūrō mūnie-
 rant; tum magnī ponderis saxa in mūrō collocābant.

Ac primō adventū exercitūs nostrī crēbrās ex oppidō 10
 ēruptiōnēs faciēbant **parvulīsque** proeliīs cum nostrīs
 contendēbant; postea vāllō pedum xii in circuitū xv

mīlium crēbrisque castellis mūnītī oppidō sēsē continēbant.

- 15 Ubi vineīs āctīs aggere exstrūctō turrīm procul cōnstituī vīdērunt, prīmum rīdēre ex mūrō atque lūdere vōcibus, quod tanta rēs ā tantō spatiō īnstituerētur.

OBSIDIŌ

Ubi vērō movērī atque appropinquāre moenibus vīdērunt, novā speciē commōtī lēgātōs ad Caesarem dē
20 pāce mīsērunt, quī ad hunc modum locūtī:

Nōn sē exīstimāre Rōmānōs sine ope dīvinā bellum gerere, quī tantae altitūdinis rēs tantā celeritāte movēre possent; sē suaque omnia eōrum potestātī permittere dīxērunt. Ūnum petere ac **precārī**: sī fortē
25 statuisset Aduatūcōs esse servandōs, nē sē armīs

spoliāret. Sibi omnēs ferē finitimōs esse inimicōs ac suae virtūtī **invidēre**; ā quibus sē dēfendere trāditīs armīs nōn possent. Sibi praestāre, sī in eum cāsū dēdūcerentur, quamvis fortūnam ā populō Rōmānō patī, quam ab hīs per cruciātum interfici inter quōs ³⁰ **dominārī** cōsuēssent.

Verte ut in Pēnsō LI (ablātivum absolūtum): calamitāte audītā, cūctīs desertīs, cum habēret, quem mūnierant, crēbrās faciēbant, vīneis exstructō, quod institueretur, ubi vīdērunt, trāditīs armīs: (alia participia): cum venīrent, crēbrās faciēbant, vāllō mūnītī, ubi vīdērunt, novā commōtī, sī dēdūcerentur.

LXIII

DĒ POENĀ PERFIDIAE

“Fidēs Pūnica”

Ad haec Caesar respondit: Sē magis cōsuētūdine suā quam meritō eōrum civitātem servātūrum, sī statim sē dēdidissent; sed dēditionis nūllam esse condiōnem nisi armīs trāditīs. Sē id quod in Nervīis fēcisset factūrum, finitimisque imperātūrum nē quam ⁵ illis iniūriam īferrent.

Rē nūntiātā ad suōs, quae imperārentur facere dixerunt. Armōrum magnā multitudīne dē mūrō in fossam quae erat ante oppidum iactā, sic ut prope summam mūrī aggerisque altitudinem **acervī** armōrum adae- ¹⁰ quārent, et tamen circiter parte tertiā, ut postea perspectum est, cēlātā atque in oppidō retentā, portīs apertīs eō diē pāce sunt ūsī.

Sub vesperum Caesar portās claudī militēsque ex
 15 oppidō exire iussit, nē quam noctū oppidānī ā militibus
 iniūriam acciperent. Illī ante initō, ut intellēctum
 est, cōnsiliō, quod dēditione factā nostrōs praesidia
 dēductūrōs aut dēnique minus diligenter servātūrōs
 20 armīs, et scūtīs quae subitō pellibus indūxerant, tertiā
 vigiliā, quā minimē **arduus** ad nostrās mūnitiōnēs
 ascēsus vidēbātur, omnibus cōpiīs dē imprōvisō ex
 oppidō ēruptiōnem fēcērunt.

Celeriter, ut ante Caesar imperāverat, ignibus signō
 25 datō, ex proximīs castellīs eō concursum est, pugnā-
 tumque ab hostibus ita ācritur est ut ā virīs fortibus
 in extrēmā spē salūtis, **iniquō** locō, contrā eōs quī ex
 vāllō turribusque tēla iacerent, pugnārī dēbuit, cum in
 unā virtūte omnis spēs salūtis cōnsisteret.

30 Occīsīs ad hominum milibus quattuor reliquī in op-
 pidum reiectī sunt. Postrīdiē eius diēi **refrāctīs** portīs,
 cum iam dēfenderet nēmō, atque immissīs militibus
 nostrīs, **sectiōnem** eius oppidī tōtam Caesar vēndidit.
 Ab iīs quī ēmerant capitum numerus ad eum relātus
 35 est milium quīnquāgintā trium.

Aliter scribe ut in Pēnsō XXXIX: sē magis īfferent,
 Caesar iussit, nē acciperent, quod crē-
 diderant, quae armīs, quae indūxerant, quī
 iacerent. Verte ut in Pēnsō LI (ablātivum absolutum): armīs
 trādītīs, rē nūntiātā, armōrum iactā, parte cēlātā,
 portīs apertīs, initō cōnsiliō, dēditione factā, signō datō,
 cum cōnsisteret, occīsīs milibus, refrāctīs portīs,
 immissīs nostrīs.'

LXIV

DĒ MŌRIBUS GALLŌRUM: DĒ DRUIDIBUS

“Suus cuique mōs”

In omnī Galliā eōrum hominum quī aliquō sunt numerō atque honōre genera sunt duo; nam plēbs paene servōrum habētur locō, quae nihil audet per sē, nūllī adhibētur cōnsiliō. Plērīque, cum aut aere aliēnō aut iniūriā potentiōrum premuntur, sēsē in ser-⁵ vitūtem **addicunt** nōbilibus; quibus in hōs eadem omnia sunt iūra quae dominīs in servōs.

Sed dē hīs duōbus generibus alterum est sacer-
dōtum,* alterum equitum. Illī rēbus dīvinīs intersunt, sacra pūblica et prīvāta cūrant, religiōnēs expōnunt; 10
ad eōs magnus adulēsentium numerus disciplīnae causā concurrat, magnōque hī sunt apud eōs honōre. Nam ferē dē omnibus **contrōversiīs** pūblicis prīvātisque cōstituunt, et, sī quod est facinus admissum, sī caedēs facta, sī dē finibus contrōversia est, idem dēcer- 15
nunt, praemia poenāsque cōstituunt.

Hī certō annī tempore in finibus Carnutum, quae regiō tōtius Galliae media habētur, cōnsidunt in locō sacrō. Hūc omnēs undique quī contrōversiās habent conveniunt eōrumque **iūdiiciīs** parent. Disciplīna in 20
Britanniā reperta atque inde in Galliam **trānslāta** existimātur, et nunc quī diligentius eam rem cognōscere volunt plērumque illō discendī causā proficiscuntur.

Sacerdōtēs ā bellō abesse cōsuērunt neque **tribūta** unā cum reliquīs pendunt. Tantīs excitātī praemiis et 25

suā sponte multī in disciplinam conveniunt et ā parentibus propinquisque mittuntur. Magnum ibi numerum **versuum ēdiscere** dicuntur. Itaque annōs nōnnūllī xx in disciplinā manent. Neque fās esse
 30 exīstīmant ea litterīs mandāre, cum in reliquīs ferē rēbus, pūblicīs prīvātisque ratiōnibus, Graecīs litterīs ūtantur.

Hī sacerdotēs appellantur druidēs.

1. In quot partēs dīviduntur hominēs Galliae? 2. Quālis est plēbs? 3. Quī plēbem premunt? 4. Quōrum fiunt servī? 5. Quī sunt in Galliā potentēs? 6. Quid ā sacerdotibus fit? 7. Ā quibus ad eōs concurritur? 8. Quam ob rem concurritur? 9. Quālēs rēs sunt sacerdotibus cūrae? 10. Dē quibus rēbus dēcernunt? 11. Ubi habitant Carnutēs? 12. Unde veniunt hūc hominēs? 13. Unde venit haec disciplina? 14. Cūr ex Galliā proficiscuntur nōnnūllī? 15. Quī tribūta pendunt? 16. Ā quibus bellum vitātur? 17. Quōs mittunt parentēs ad sacerdotēs? 18. Cūr hoc faciunt? 19. Quae discunt? 20. Quālēs litterās ūsūrpant Gallī?

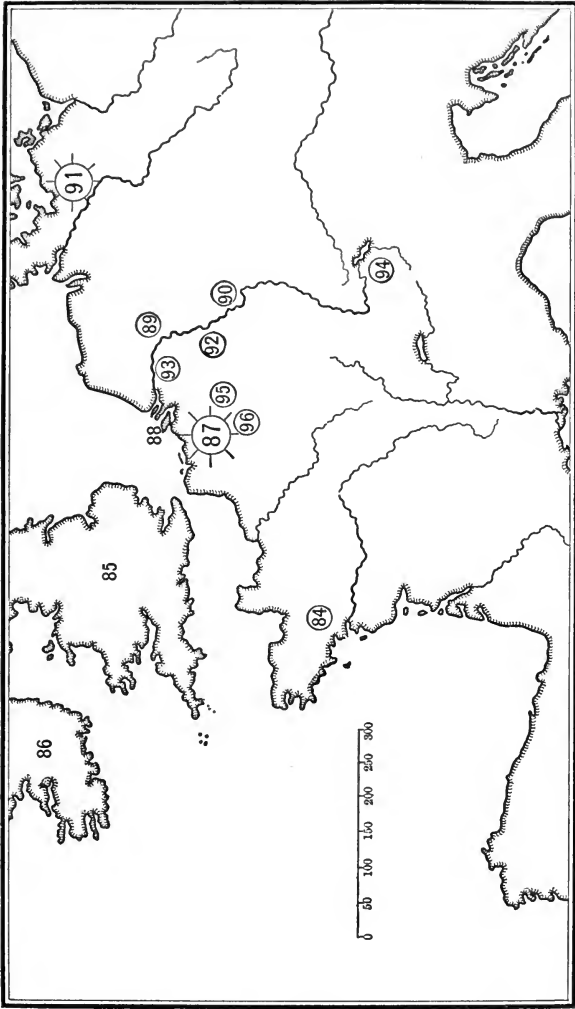
LXV

DĒ ALIĪS MŌRIBUS GALLŌRUM

“Quot hominēs, tot sententiae”

Alterum genus est equitum. Hī, cum est ūsus atque aliquod bellum incidit (quod ferē ante Caesaris adventum ūnō quōque annō accidere solēbat), omnēs in bellō versantur, atque eōrum ut quisque est genere cōpiisque
 5 amplissimus, ita plūrimōs circum sē clientēs habet. Hanc ūnam grātiā potestātemque habent.

Nātiō est omnis Gallōrum maximē dēdita religiōni-

TABULA X

bus. Deōrum maximē Mercurium colunt; huius sunt plūrima simulācra; hunc omnium **inventōrem** artium ferunt, hunc viārum atque itinerum ducem, hunc ad **quaestūs** pecūniae habēre vim maximam putant. Post hunc Apollinem et Mārtem et Iovem et Miner-
 10 vam. Dē his eandem ferē quam reliquae gentēs habent opīniōnem; Apollinem hominēs **sānāre**, Miner-
 15 vam operum initia trādere, Iovem imperium **caelestium** tenēre, Mārtem bella regere.

Galli sē omnēs ab Dīte ortōs dīcunt. Ob eam causam spatia omnis temporis nōn numerō diērum, sed noctium **finiunt**, et mēnsium et annōrum initia sic **observant** ut
 20 noctem diēs subsequātur.

Virī uxōrēs, sic ut liberōs, capitis damnāre possunt; et cum pater familiae superiōre locō nātus dēcessit, eius propinquī conveniunt et, dē morte si rēs in suspiciōnem vēnit, dē uxōribus in **servilem** modum **quaestiōnem**
 25 habent et, si compertum est, ignī atque omnī cruciātū interficiunt. Fūnera sunt prō **cultū** Gallōrum amplissima.

1. Quī sunt in alterō genere? 2. Quam saepe bellum gerēbātur? 3. Quī equitēs sequuntur? 4. Quae amant praecipuē Gallī? 5. Quot deōs praecipuē colunt? 6. Quid putant Mercurium fēcisse? 7. Quid putant eum semper facere? 8. Ubi dūcit hominēs? 9. Quae ab aliīs dīs fiunt? 10. Unde oriuntur Gallī? 11. Quis fuit hic deus? 12. Quō apud eōs incipit mēnsis? 13. Possuntne virī uxōrēs occīdere, annōn? 14. Dē quibus praetereā permittitur hoc? 15. Post mortem patris, quid fit? 16. Dē quālibus patribus fit hoc praecipuē? 17. Quid deinde patiuntur uxōrēs? 18. Si compertum est malum, quid fit? 19. Quālibus fūneribus sepeliuntur? 20. Putantne Rōmānī haec ampla esse?

LXVI

DĒ CAESARIS ET POMPĒĪ INIMĪCITIĀ

“Iacta ālea estō”

Haec igitur novem annīs gessit Caesar. Galliam in prōvinciae fōrmam redēgit; Germānōs, quī trāns Rhēnum incolunt, prīmus Rōmānōrum ponte factō aggressus multis vicit proeliis. Aggressus est Britannōs, ignōtōs antea, superātisque pecū-⁵ niās et obsidēs imperāvit.

ĀLEA

Interfectō interea apud Parthōs Crassō et mortuā Iūliā, Caesaris filiā, ā quā, cum Pompēī uxor esset, hī inter sē amicitia coniungēbantur, statim inimicī hī fiēbant. Iam diū¹⁰ Pompēiō suspectae Caesaris opēs et Caesarī Pompēiāna dignitās gravis, nec hic ferēbat parem, nec ille superiorē. Itaque cum Caesar in Galliā retinērētur, et, nē bellō nōndum perfectō discēderet, postulāset ut sibi licēret, quamvis absentī, alterum **cōsulātum** pe-¹⁵ tere, ā senātū suādentibus Pompēiō eiusque amicis negātum eī est.

Hanc iniūriam acceptam ultūrus in Ītaliā rediit et bellandum **ratus** cum exercitū Rubicōnem flūmen, quī prōvinciae eius finis erat, trānsiit. Hoc ad flūmen²⁰ paulum cōstitisse fertur ac cōgitāns quantum susciperet conversus ad proximōs: “Etiam nunc,” inquit, “revertī possumus; quod sī **ponticulum** trānsierimus, omnia armīs agenda erunt.” Postrēmō autem magnā vōce* clāmāns exercitum trāicī iussit, plūrimisque²⁵

urbibus occupātis Brundisium contendit, quō Pompēius cōsulēsque cōnfūgerant.

Quī cum inde in Ēpīrum trāiēcissent, Caesar eōs secūtus ā Brundisiō Dyrrachium trāsiit; cōpiisque, 30 quās subsequī iusserat, diūtius cūctantibus mīrae audāciae facinus ēdidit. Castris noctū ēgreditur, clam nāvem cōnscendit, et quamquam mare saeviēbat in altum tamen prōgredi gubernātōrem iubet et illō timente: “Quid timēs?” inquit, “Caesarem vehis.” 35 Neque prius gubernātōrem cēdere adversae tempes- tāti passus est, quam paene obrutus est fluctibus.

Clāmāvit: “Iacta ālea estō!”

Coniugā gradātim (vidē Pēnsūm LVIII): (in vōce activā) gessit, redēgit, imperāvīt, esset, coniungēbantur, ferēbat, rediit, possumus, saeviēbat, timente: (in vōce passivā) vicit, superātis, retinērētur, iussit, timēs, vehis.

LXVII

BELLA CĪVĪLIA CŌNFICIUNTUR

“Vēnī, vidī, vīcī”

Deinde Caesar in Ēpīrum profectus Pompēium Pharsālicō proeliō fūdit, et fugientem secūtus, ut occisum cognōvit, Ptolemaeō rēgī, Pompēi **interfectōrī**, ā quō sibi quoque insidiās parārī vidēret, bellum in- 5 tulit; quō victō in Pontum trāsiit Pharnacemque, Mithridātis filium, **rebellantem** et magnō **successū** ferōcem intrā quīntum ab adventū diem, quattuor, quibus in cōspectum vēnit, hōris unā fūdit aciē,

mōre fulminis, quod ūnō eōdem tempore vēnit, percussit, discessit. Quā rē dē sē vērē dīxit Caesar, ante 10 victum hostem esse quam vīsum. Ponticō postea triumphō trium verbōrum praetulit insigne: "Vēnī, vīdī, vīcī." Deinde Scīpiōnem et Iubam, Numidiae rēgem, reliquias Pompēianārum partium in Āfricā reficientēs, vīcit. 15

Victōrem Āfricānī bellī Gāium Caesarem gravius excēpit Hispāniēse, quod Cn. Pompēius, Magnī filius, adulēscēns fortissimus, ingēns commōverat, undique ad eum auxiliis paternī nōminis magnitudinem sequentium ex tōtō orbe concurrentibus. Sua Cae- 20 sare in Hispāniam secūta fortūna est: sed nūllum umquam gravius difficilisque ab eō initum proelium, ita ut, plūs quam dubiō Mārte, dēscenderet equō cōsistēnsque ante cēdentem suōrum aciem reprehendēs fortūnam, quod sē in eum servāset exitum, nūntiāret 25 militibus, vestigiō sē nōn cessūrum; sic vidērent, quem et quō locō imperātōrem dēsertūrī essent. Pudōre magis quam virtūte aciēs restitūta est. Cn. Pompēius victus et interfectus est. Caesar, omnium victor, reversus in urbem omnibus, quī contrā sē arma tulle- 30 rant, ignōvit et quīnquiēs triumphāvit.

Coniugā gradātīm: (in vōce actīvā) (incipe ā variis persōnīs) fūdīt, cognōvit, vidēret, vēnit, percussit, concurrentibus, dēscenderet, ignōvit. Item coniugā haec verba dēpōnentia: profectus, reversus, secūtus.

LXVIII

CONTRĀ CAESAREM FIT CONIŪRĀTIŌ

“Nōn omnia possumus omnēs”

Bellis cīvilibus cōfectis conversus iam ad rēs **urbanās** modum quendam et ordinem mēnsibus adhibuit annumque ad cursum sōlis accommodāvit, ut trecentōrum sexāgintā quīnque diērum esset et tertio
5 decimō * mēse sublātō ūnus diēs quārtō quōque annō adderētur. Iūs diligentissimē ac sevērissimē dixit. Repetundārum damnātōs etiam senātū mōvit.

Dē ōrnandā instruendāque urbe, item dē tuendō augendōque imperiō plūra ac maiōra in diēs cōgitābat:
10 in primis iūs cīvile ad certum modum redigere atque ex ingenti lēgum cōpiā optima quaeque et necessaria in paucissimōs cōferre librōs; scripta Graeca et Latina, quae plūrima posset, **pūblicāre**; **siccāre** Pomptinās palūdēs: viam munire ā marī superō per Āpenninī
15 iugum ad Tiberim usque; Dācōs, quī in Pontum ēvāserant, continēre: mox Parthīs bellum īferre per Armeniam.

Haec et alia nē ageret mors prohibuit. Magister enim populī in perpetuum creātus agere superbius
20 coepit: senātum ad sē venientem sedēns excēpit et quendam, ut surgeret, monentem irātō voltū respexit. Cum Antōnius, Caesaris in omnibus bellis comes et tunc in cōsulātū socius, capitī eius prō rōstris sedentis īsigne rēgium imposuisset, id ita ab eō est repulsum,
25 ut nōn aegrē ferre vidērētur. Quā rē coniūrātum in

eum est ā sexāgintā amplius virīs, Cassiō et Brūtō ducibus facinoris, dēcrētunque, eum Īdibus Mārtiīs in senātū necāre.

“Tertiō decimō mēse”: ante hoc alternīs annīs mēnsis intercalāris post diem vicēnsimum tertium Februārī ĩnserēbātur, reliquō mēse Februārīō omissō.

Aliter scribe ut in Pēnsō XXXIX: ut esset, in prīmīs Armeniam (in Caesaris ipsiūs verbīs), ut surgeret, cum imposuisset, ut vidērētur. Verte ut in Pēnsō LI (ablātīvum absolūtum): bellis cōnfectīs, tertiō sublātō, cum imposuisset, id repulsum ut, coniūrātum virīs, Cassiō facinoris.

LXIX

DĒ MORTE CAESARIS

“Nīl hominī certum est”

Plūrima indicia futūrī periculī obtulerant caelestēs. Uxor Calpurnia perterrita quibus noctū vīdisset, ut Īdibus Mārtiīs domī manēret, orābat et Spūrinna auguriīs captīs monuerat, ut proximōs diēs trīgintā quasi fātālēs cavēret, quōrum ultimus erat Īdūs Mār-⁵tiae. Hōc igitur diē Caesar Spūrinnae: “Num scīs,” inquit, “Īdūs Mārtiās iam vēnisse?” et is: “Num scīs, illās nōndum discessisse?”

Atque cum Caesar eō diē in senātum vēnisset, sedentem coniūrātī speciē officī circumstetērunt statimque ¹⁰ ūnus, quasi aliquid rogātūrus, propius accessit negantique ab utrōque umerō vestem rapuit. Deinde clāmantem: “Ista quidem vīs est,” Casca, ūnus ē

coniūrātis, adversum volnerat paulum sub **iugulō**.
 15 Caesar Cascae braccium comprehensum ictū volnerā-
 vit conātusque surgere aliō volnere impeditus est.
 Deinde ut animadvertit, undique sē strictis tēlis petī,
 veste caput vēlāvit et ita tribus et vīgintī volneribus
 percussus est. Cum M. Brūtum, quem filī locō habē-
 20 bat in sē ruentem vīdisset, dīxisse fertur: “Tū quoque,
 mī fili!”

Illud inter omnēs ferē cōstitit, tālem eī mortem
 paene ex sententiā accidisse. Nam et quondam cum
 apud Xenophōntem lēgisset, Cŷrum ultimā **valētūdine**
 25 mandāsse quaedam dē fūnere suō, spernēns tam tardum
 mortis genus subitam sibi celeremque **optāverat**, et
 prīdiē quam occīderētur, in sermōne nātō apud fami-
 liārēs, quis esset fīnis vitāe commodissimus, repentinum
 imprōvīsumque praetulerat.

30 Istōrum autem quī illum necārunt neque trēs annōs
 postea vīxit quisquam neque suā morte dēcessit.
 Damnātī omnēs alius aliō cāsū periērunt pars in marī,
 pars proeliō; nōnnullī sē eōdem illō tēlō, quō Caesarem
 percusserant, occīdērunt.

Aliter scribe (ut in Pēnsō XXXIX): ut maneret, ut
 cavēret, Īdūs vēnisse, illās discessisse, sedentem,
 quasi rogātūrus, negantī, clāmāntem, comprehensum,
 conātus, ut animadvertit, undique petī, cum
 vīdisset, tālem accidisse, spernēns, quis commo-
 dissimus, damnātī. Verte ut in Pēnsō LI (abl. abs.): quibus
 vīdisset, auguriīs captīs, veste ita, cum
 vīdisset, cum lēgisset, spernēns genus.

LXX

DĒ CAESARIS INGENIŌ

“Errāre est hūmānum, condōnāre est dīvīnum”

Quō rārīor in rēgibus et p̄ncipibus virīs contīnentia, hōc laudanda magis est. C. Iūlius Caesar victōriā cīvilī mītissimē ūsus est; cum enim litterās dēprehendisset omnēs ad Pompēium missās ab iīs, quī vidēbantur aut in dīversīs aut in neutrīs fuisse partibus, 5 legere nōluit, sed dēlēvit, nē fortē in multōs gravius cōnsulendī locum darent.

Cicerō hanc laudem eximiam Caesarī tribuit, quod nihil obliviscī solēret nisi iniūriās. Odium occāsione oblātā libēns semper dēposuit. Ultrō ac prior scripsit 10 C. Calvō post ingrāta eius contrā sē scripta. Valerium Catullum, cuius versibus fāmam suam laesam bene scīvit, adhibuit hospitīō. C. Memmium cum peteret cōnsulātum adiūvit, etsī ācerrimās fuisse eius in sē ōrātiōnēs sciēbat. 15

Fuisse trāditur longus, **nigrīs** oculīs, nūllīs in capite crīnibus; quam crīnium inopiam, quod dē eā nōnnullī rīdēre cōsuērānt, aegrē ferēbat. Itaque ex omnibus dēcrētīs sibi ā senātū populōque honōribus nōn alium aut recēpit aut habuit libentius quam iūs corōnae per-20 petuō gerendae.

Vīnō abstinentem eum fuisse nē inimīcī quidem negāvērunt. Verbum Catōnis est, ūnum ex omnibus Caesarem ad dēlendā rem pūblicā siccum accessisse. Armōrum et equōrum perītissimus, labōris ultrā 25

fidem patiēns; in agmine interdum equō, saepius pedibus prōcēdēbat, capite nūdō, seu sōl seu tempestās erat. Longissimās viās incēdibili celeritāte cōficiēbat, ut saepe nūntiōs dē sē cursū superāret: 30 neque eum morābantur flūmina, nē quam primum ad locum perveniret.

Scribe (ut in Pēnsō XIV) trēs gradūs comparātiōnis hōrum adiectivōrum et adverbiorum: rārior, magis, mītissimē, multōs, gravius, eximiam, prior, bene, ācerimās, longus, aegrē, libentius, perītissimus, patiēns, saepius. 1. Quī rārō continentiam habent? 2. Quae memoriā ā Caesare retinēbantur? 3. Quid fēcerat Catullus? 4. Quid propter senātūs cōsultum libentissimē faciēbat? 5. Quantum bibēbat Caesar, et quālis igitur fuit? 6. Quō modō itinera faciēbat?

LXXI

M. CATŌ: PUERITIA

“Rāra avis”

Mārcus Catō iam puer incēdibile animī rōbur ostendit. Nam cum in domō M. Drūsī **avunculi** suī instituerētur, et ad eum, tribūnum plēbis, Latīnī dē civitāte impetrandā convēnissent, ā Quīntō Popediō, 5 Latīnōrum prīncipe, Drūsī hospite, rogātus, ut sociōs apud avunculum adiuvāret, cōstantī voltū nōn factūrum sē respondit. Iterum deinde ac saepius hortātus in prōpositō mānsit. Tunc Popedius in excelsam aedium partem ductum dēiectūrum inde sē, nisi preci- 10 bus cēderet, minātus est: neque hāc rē ab inceptō movēri potuit. Tunc Popedius clāmāsse fertur: “Laetī sīmus, Latīnī et sociī, hunc esse tam parvum;

quī sī in senātū esset, nē spērāre quidem nōbīs civitātem licuisset.”

Īdem cum salūtem dīcendī grātiā puer ad Sullam 15
vēnisset et capita necātōrum in domum allāta vīdisset, crūdēlitāte reī commōtus magistrum suum rogāvit, cūr nēmō invenīrētur, quī tam crūdēlem dominum occīderet; cumque is, nōn voluntātem hominibus, sed facultātem deesse, quod salūs eī magnō mīlitum praesidiō 20
darētur, respondiisset, ut ferrum sibi daret, postulāvit, dīcēns, facillimē sē eum interfectūrum, quod prope eum domī cōnsidere solēret.

Magister et animum Catōnis agnōvit et prōpositō perterritus eum posteā ad Sullam **excussum** semper 25
addūxit. Eōdem igitur animō fuit Catō, quō alius puer, quī tunc ad pūblicum lūdum cum Faustō, Sullae filiō, ibat et Faustum facinora paterna laudantem ipsumque, cum per aetātem potuisset, idem factūrum minantem irātus percussit. 30

Rescribe fābulam plūribus sententiīs (*e. g.*, Magister addūxit: Magister animum Catōnis agnōvit. Prōpositō perterritus est. Posteā eum ad Sullam adducēbat. Sed prius eum excussit. Deinde ad Sullam addūxit.) Scribe: nam respondit (octō sententiīs), tunc potuit (tribus sententiīs) Īdem occīderet (quīnque sententiīs), cumque solēret (quīnque sententiīs), eōdem percussit (sex sententiīs).

LXXII

M. CATŌ: MŌRĒS

“Esse quam vidēri”

Īnsigne fuit et ad sequendum prōpōnendum Catōnis ergā frātrem studium. Cum enim rogātus esset, quem

omnium maximē diligeret, respondit, “Frātre.” Iterum rogātus, quem secundum maximē diligeret, iterum “Frātre” respondit. Quaerentī tertiō idem respōsum dedit, dōnec ille ā quaerendō dēsisteret. Crēvit cum aetāte ille Catōnis in frātre amor; ab eius latere nōn discēdēbat; eī omnibus in rēbus mōrem gerēbat. Annōs nātus vīgintī sine frātre numquam iter suscēperat, numquam in forum prōdierat. Cum frāter, quī erat tribūnus mīlitum, ad bellum profectus esset, nē eum dēsereret, suā sponte stīpendia fēcit.

Apertā Caṭilīnae **coniūrātiōne** comprehēnsisque in urbe eius sociīs cum senātus habērētur dē eōrum poenā aliūque suādērent, ut coniūrātis custōdēs pōnerentur, Catō, solum adulēscēns, paene inter ultimōs sententiam rogātus, tantā vī animī atque ingenī adortus est coniūrātōs, ōrātiōnem omnium, quī mītia suādērent, suspectam fēcit, sīc imminētia ex ruīnis urbis et commūtātiōne reī pūblicae perīcula exposuit, ita Cicerōnis cōsulis virtūtem laudāvit, ut tōtus senātus in eius sententiam trānsīret animadvertendumque in coniūrātōs statueret, maiorque pars ōrdinis eius Catōnem prōsequerētur domum.

Numquam rēctē fēcit, ut facere vidērētur, sed quia aliter facere nōn poterat, eīque id solum vīsum est ratiōnem habēre, quod habēret iūstitiam. Esse quam vidērī bonus mālēbat. Ita quō minus petēbat glōriam, eō magis illum sequēbātur.

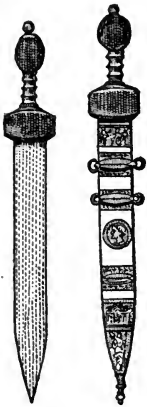
Dēclinā in sententiīs: (sing.) īnsigne studium, ille amor, suā sponte, apertā coniūrātiōne, tantā vī: (plū.) omnibus rēbus, imminētia perīcula, maior pars, eius ōrdinis, id solum.

LXXIII

M. CATŌ: MORS

“Cui bonō?”

Cum Caesar cōsul lēgem dē agris tulisset, Catō sōlus cēteris perterritis huic lēgī restitit. Irātus Caesar Catōnem trahī ex cūriā et in vincula rapī iussit; at ille nihil dē libertāte linguae remisit, sed in ipsā ad carcerem viā dē lēge loquē-⁵ bātur cīvēsque monēbat, ut tālia conantibus resisterent. Catōnem sequēbantur tristēs patrēs; quōrum ūnus reprehēnsus ā Caesare, quod, nōndum missō senātū, discēderet: “Mālō,” in-¹⁰ quit, “esse cum Catōne in carcere, quam tēcum in cūriā.” Exspectābat Caesar, dum ad precēs Catō sē dēmitteret; quod ubi frūstrā ā sē spērārī intellēxit, pudōre victus ūnum ē tri-¹⁵ būnis mīsīt, quī Catōnem dimitteret.

GLADIŪ

Catō Pompēi partēs bellō cīvili secū-
tus est eōque victō exercitūs reliquiās
in Āfricam perdūxit. Cum vērō eī summum ā militi-
bus dēferretur imperium, Scīpiōnī, quod vir esset cōn-²⁰
sulāris, parēre māluit; Scīpiōne victō Uticam, Āfricae
urbem, iit et filium hortātus est ut veniam Caesaris
peteret; ipse postquam filium comitēsque **amplexus**
est, nocte lēctō Platōnis librō, quī **immortālītatem**
animī docet, paulum **quiēvit**.

25

Tum ferē primā vigiliā strictō gladiō semel iterum-

que sē percussit. Sanguinem **cohibuērunt** famulī; illa passus, dum discēderent, manūs volneribus attulit secūtāque sanguinis vī animam ēgit. Caesar audītā
 30 Catōnis morte dixit, illum glōriæ suæ invīdisse, quod sibi laudem servātī Catōnis adēmisset, bonaque eius liberīs incolumia servāvit.

Aliter scribe ut in Pēnsō XXXIX: cum tulisset, irātus, Caesar iussit, in ipsā loquēbātur, ut resisterent, reprehēnsus, mālō cūriā, ubi intellēxit, quod cōsulāris, postquam amplexus est. Verte ut in Pēnsō LI (abl. abs.): cēterīs perterritis, ille remisit, missō senātū, eō victō, cum dēferretur, Scīpiōne victō, lēctō librō, strictō gladiō, secūta vī, audītā morte.

LXXIV

MĀRCUS TULLIUS CICERŌ

“Vīrēs adquīrit eundō”

Mārcus Tullius Cicerō, equestrī genere, Arpinī, quod est Volscōrum oppidum, nātus est. Cum ā patre Rōmam missus, ubi clārissimōrum magistrōrum lūdīs interesset, eās artēs disceret quibus aetās **puerīlis** ad
 5 hūmānitātem solet instruī, tantō successū tantāque cum **praeceptōrum** tum cēterōrum puerōrum admirātiōne id fēcit, ut, cum fāma dē Cicerōnis ingeniō ad aliōs pervēnisset, nōn paucī, quī eius videndī et audiendī grātiā lūdōs adīrent, repertī esse dicantur.
 10 Cum nullā rē magis ad summōs in rē publicā honōrēs viam mūnirī posse intellexeret quam arte dicendī, tōtō animō in eius studium sē dēdidit; in quō quidem

ita versātus est, ut nōn solum eōs quī in forō et iūdicīis causās ōrārent ācerrimē sequerētur, sed privātīm quoque diligentissimē sē **exercēret**. 15

Primum vim dīcendī et libertātem contrā Sullānōs ostendit. Nam cum Rōscium quendam, magnī sceleris accūsātum, ob Chrēsogonī, Sullae comitis, quī ex contrāriā parte dīceret, **potentiam** nēmō dēfendere auderet, tantā dīcendī vī eum dēfendit Cicerō ut iam tum in ²⁰ arte dīcendī nūllus eī pār esse vidērētur. Ex quō invidiam veritus Athēnās studiōrum grātiā petiit, ubi Antiochum sapientem cum studiō audīvit. Inde Rhodum sē contulit, ubi Molōnem, Graecum artis dīcendī praeceptōrem tum clārissimum, magistrum ²⁵ habuit. Quī cum Cicerōnem dīcentem audīvisset, flēvisse dicitur, quod per hunc Graecia summā laude privārētur.

Rescribe fābulam plūribus sententiīs: Mārcus nātus est (tribus sententiīs), cum dīcantur (octō sententiīs), cum dēdidit (tribus sententiīs), in quō exercēret (tribus sententiīs), nam vidērētur (quīnque sententiīs), ex quō audīvit (tribus sententiīs).

LXXV

DĒ SERGIŌ PROAVŌ ET CATILĪNĀ

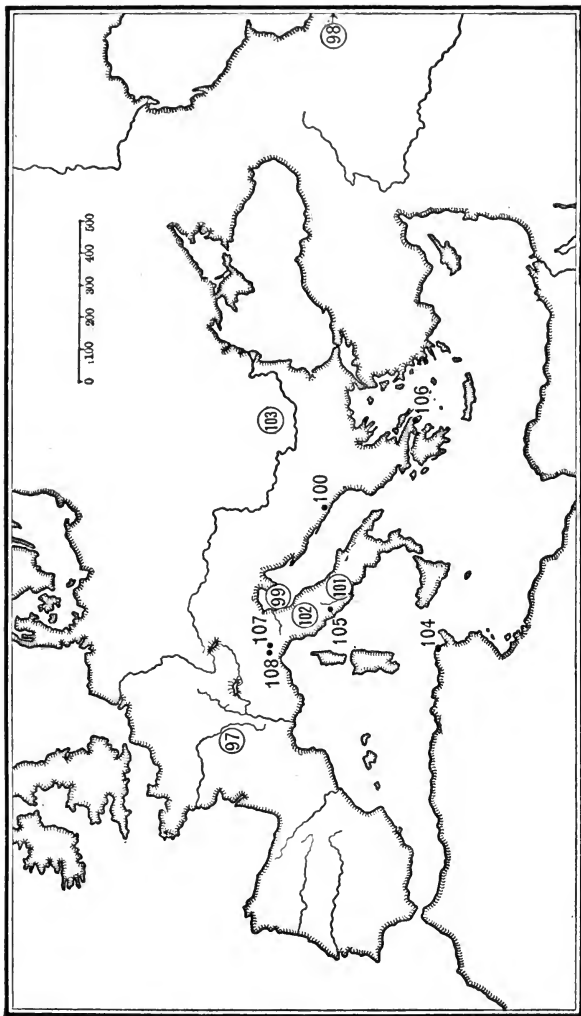
“Facilis dēscēnsus Avernō”

Postquam Cicerō Rōmam reversus quaestor Siciliam habuit, cōsul factus L. Sergī Catilinae coniūratiōnem singulārī virtūte et cūrā oppressit. Catilinae **proavum**, M. Sergium, incredibili **fortitūdine** fuisse Plīnius refert.

5 Stipendia is fēcit secundō bellō Pūnicō. Secundō
 stipendiō dextram manum amīsīt; stipendiis duōbus
 saepissimē volnerātus est: ob id neutrā manū, neutrō
 pede satis ūtilis factus est. Bis ab Hannibale captus
 est, bis ex vinculis eius effūgit, vīgintī mēnsibus nūllō
 10 nōn diē in catēnis retentus est. Sinistrā manū solā
 quīnquiēns pugnāvit, duōbus equis quibus vehēbātur
 interfectis. Dextram sibi ferream fēcit eāque pugnans
 Cremōnam obsidiōne liberāvit, Placentiam dēfendit,
 bis quīna castra hostium in Galliā cēpit. Cēterī qui-
 15 dem, ut Plīnius addit, victōrēs hominum fuēre, Sergius
 vicit etiam fortunam.

Singulārī huius virī glōriae omnīnō contrārium fuit
 Catilīnae scelus. Hic enim rei familiāris, quam amī-
 serat, inopiā propter multa facinora in furōrem āctus
 20 et dominandī cupiditāte incēsus irātusque quod cum
 cōsulātum peteret repulsus esset, coniūrātiōne factā
 senātum necāre, cōsulēs trucidāre, urbem incendere,
 diripere aerārium cōstituerat. Āctum erat dē pul-
 cherrimō imperiō, nisi illa coniūrātiō in Cicerōnem et
 25 Antōnium cōsulēs incidisset, quōrum alter rem ex-
 posuit, alter manū oppressit. Cum Cicerō habitō
 senātū in praesentem prōditōrem orāssset, Catilīna,
 ruīnam rei pūblicae mināns, Rōmā profūgit et ad exer-
 citum quem parāverat proficiscitur, signa illāturus
 30 urbī. Sed socii eius, qui in urbe remāanserant, compre-
 hēnsi in carcere necāti sunt.

1. Ubi quaestor fuit Cicerō?
2. Quis mox coniūrātiōnem fēcit?
3. Quae sunt verba Plīnī?
4. Cuius bellī particeps fuit?
5. Utrius manūs ūsūram amīsīt?
6. Quae membra omnīnō amīsīt?
7. Quam diū in vinculis fuit?
8. Qui interfecti sunt?

TABULA XI

9. Quot victōriæ eius ferreā dextrā reportāte sunt? 10. Quid interest inter eius victōriās et cēterōrum? 11. Quālis fuit Catilīna? 12. Quid eī deerat? 13. Quid dēsīderābat? 14. Ā quō repulsus est? 15. Cuius faciendī nunc habuit spem? 16. Quid dīcis Cicerōnem et Antōnium fēcisse? 17. Ubi Cicerō rem exposuit? 18. Quid dīxit Catilīna sē velle? 19. Cūr ad suum exercitum iit Catilīna? 20. Quid fēcērunt Rōmānī dē sociīs eius?

LXXVI

CATILĪNA OPPRIMITUR: CICERŌ
OPPRIMITUR

“Factum fierī infectum nōn potest”

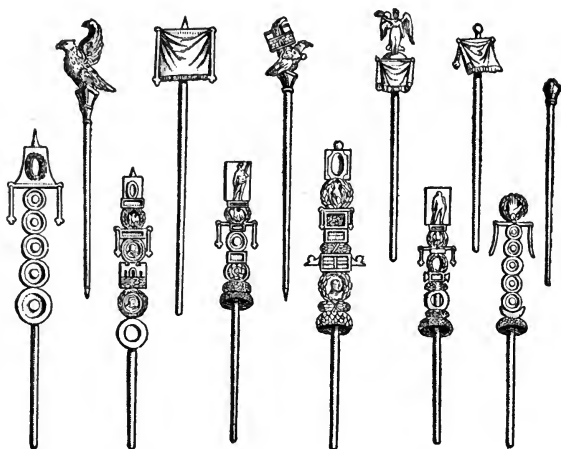
Neque eō magis ab inceptō Catilīna dēstitit, sed infestīs signīs Rōmam petēs Antōnī exercitū opprimitur. Quam ācrit̄er dīmīcātum sit exitus docuit: nēmō hostium bellō superfuit; quem quisque in pugnantō cēperat locum, eum āmissā animā tenēbat. Catilīna longē ā suīs inter hostium corpora repertus est: pulcherrimā morte, sī prō patriā sic cecidisset!

Senātus populusque Rōmānus Cicerōnem patrem patriæ appellāvit. Cicerō ipse in ōrātiōne prō Sullā apertē dīcit, cōnsilium patriæ servandæ fuisse iniectum sibi ā diīs, cum Catilīna coniūrāset contrā eam. “Dī **immortālēs**,” inquit, “vōs certē incendistis tum animum meum cupiditāte servandæ patriæ. Vōs vocāstis mē ā rēbus omnibus cēterīs et convertistis ad salūtem ūnam patriæ. Vōs dēnique praetulistis mentī meæ clārissimum **lūmen** in **tenebrīs** tantīs. Tribuam enim vōbīs quæ sunt vestra. Nec vērō possum tantum dare ingeniō meō, ut vīderim sponte meā in tem-

pestāte illā ācerrimā rei pūblicae, quid esset optimum factū.”

20

Paucis post annis Cicerōni diem dixit Clōdius tribūnus plēbis, quod cīvēs Rōmānōs contrā lēgēs necāvisset. Senātus tristis, ut in pūblicō lūctū, veste

SIGNA

mutatā prō eō precābātur. Cicerō, cum posset armīs salūtem suam dēfendere, māluit urbe cēdere, quam suā 25 causā caedem fieri. Proficiscentem omnēs boni flentēs prōsecūti sunt. Deinde Clōdius prōposuit ut M. Tullio igni et aquā interdicerētur: illius domum incendit.

1. Quid nunc fēcit Catilīna? 2. Quid illi accidit? 3. Quid ācriter fēcērunt? 4. Quot ex eius cōpiis in bellō periērunt? 5. Ubi mortuī manēbant? 6. Quōs petiuit Catilīna? 7. Quod nōmen Cicerōni datum est? 8. Quōrum cōsiliō patriam ser-

vāvit Cicerō? 9. Quālēs sunt dī immortalēs? 10. Quid facere cupīvit Cicerō? 11. Quae reliquit ille? 12. Quā dē causā hoc fēcit? 13. Quid est lūmen? 14. Quandō praecipuē sunt tenebrae? 15. Quid dīcit Cicerō sē facturum esse? 16. Vīditne Cicerō optima, annōn? 17. Quid dīxit Clōdius dē Cicerōne? 18. Quās duās rēs fēcit senātus? 19. Quid cāvīt Cicerō? 20. Quid igitur fēcit? 21. Quid ā Clōdiō dictum est?

LXXVII

DĒ MORTE CICERŌNIS

“Tempora mūtantur, et nōs mūtāmur in illīs”

Sed vīs illa nōn longa fuit: mox enim tōtus ferē populus Rōmānus ingentī dēsideriō Cicerōnis ut redīret flāgitāre coepit et maximō omnium ōrdinum studiō Cicerō in patriam revocātus est. Nihil per
5 tōtam vītā Cicerōnī itinere, quō in patriam rediit, magis placuit. Obviam eī redeuntī **cucurrerunt** omnēs cīvēs: domus eius pūblicā pecūniā restitūta est.

Gravissimum illā tempestāte inter Caesarem et Pompēium ortum est odium, ut rēs nisi bellō sārārī
10 nōn posse vidērētur. Cicerō quidem summō studiō conābātur eōs in grātiā redigere et ā bellī cīvilis calamitātibus dēterrere, sed cum neutrum ad pācem ineundam permovēre posset, Pompēium secūtus est. Sed victō Pompēiō ā Caesare victōre veniam ultrō
15 accēpit. Quō interfectō societātem cum Octāviānō cōfirmāvit contrā Antōnium effēcitque ut hic ā senātū hostis iūdicārētur.

Sed Antōnius, initā cum Octāviānō societāte, Cicerōnem iam diū sibi inimicum capite damnāvit. Quā rē

auditā Cicerō in sēdem quae ā marī proximē aberat ²⁰ fūgit indeque nāvem cōnscendit, in Macedoniam trāns-
itūrus. Unde saepius in altum vectum cum modo
ventī adversī rettulissent, modo flūctus hūc illūc nāvem
torquēret et versāret, **taeduit** tandem eum et fugae et
vītae rediēnsque ad sēdem: “Moriar,” inquit, “in ²⁵
patriā saepe servātā.” Satis cōnstat, eum in cō itinere
Antōnī iussū necātum esse. Caput relātum est ad
Antōnium et cum dextrā manū in rōstris positum.

Aliter scrībe ut in Pēnsō XXXIX: mox coepit, ut re-
dīret, redeuntī, ut vidērētur, cum posset, trāns-
itūrus, unde vectum, cum versāret, rediēns, cum
. necātum esse. Verte ut in Pēnsō LI (abl. abs.): gravis-
simum ortum est, victō Pompēiō, quō interfectō,
societātem Antōnium, initā societāte, quā
auditā, cum versāret.

LXXVIII

QUAEDAM DĒ INGENIŌ CICERŌNIS

“Vīta brevis, ars longa”

Quam diū rēs pūblica Rōmāna per eōs gerēbātur
quibus sē ipsa commiserat, in eam cūrās **cōgitātiōnēs**que
ferē omnēs suās cōferēbat Cicerō et plūs operae ponē-
bat in agendō quam in scrībendō. Cum autem im-
periō ūnius C. Iūli Caesaris omnia tenērentur, nōn sē ⁵
lūctuī dēdidit nec indignīs homine doctō rēbus. Nihil
agere autem cum animus nōn posset, existimāvit
optimē dolōrem posse dēpōnī sī sē ad studia rettulisset,
cui adulēscēns multum temporis tribuerat, et omne

10 studium cūramque convertit ad scribendum. Atque ut civēs etiam ōtiōsus aliquid iuvāre posset, labōrāvit ut doctiōrēs fierent et sapientiōrēs, plūraque brevī tempore oppressā rē pūblicā scripsit quam multīs annīs eā stante scripserat.

15 Multa sunt ab eō dicta quae rīsū sunt digna. Cum Lentulum, parvum hominem, vīdisset longō gladiō cinctum: "Quis," inquit, "illum ad gladium revīxit?" Mulier quaedam iūniōrem sē, quam erat, simulāns dicēbat sē trīgintā solum annōs habēre; cui Cicerō:
20 "Vērū est," inquit, "nam hoc vīgintī annōs audiō."

Caesar, alterō cōsule mortuō diē Decembris ultimā, Canīnium cōsulem hōrā septimā in reliquam diēi partem renūntiāverat; ad quem cum plērīque irent salūtem dicēdi grātiā dē mōre: "Mātūrēmus," inquit
25 Cicerō, "priusquam abeat magistrātū." Dē eōdem Canīniō scripsit Cicerō: "Nōn est dubium quīn mirā vigiliā fuerit Canīnius, quī tōtō suō cōsulātū somnum nōn viderit."

Scribe in sententiīs tempora prīmitīva: gerēbātur, cōferēbat, ponēbat, dēdidit, posset, iuvāre, fierent, audiō, mortuō, mātūrēmus. Declīnā in sententiīs: (sing.) imperiō, temporis, rīsū, cōsule, vigiliā: (plū.) cōgitātiōnēs, homine, studium, hōrā, diēi.

APPENDIX LITTERARUM

I

Gallia est omnis divisa in partēs trēs, quārum ūnam incolunt Belgae, aliam Aquitānī, tertiam quī ipsōrum linguā Celtae, nostrā Gallī appellantur. Hī omnēs linguā, institūtis, lēgibus inter sē differunt. Gallōs ab Aquitānīs Garumna flūmen, ā Belgīs Matrona et Sēquana dīvidit. Hōrum omnium fortissimī sunt Belgae, proptereā quod ā cultū atque hūmānitāte prōvinciae longissimē absunt, minimēque ad eōs mercātōrēs saepe commeant atque ea quae ad effēminandōs animōs pertinent important, proximīque sunt Germānis, quī trāns Rhēnum incolunt, quibuscum continenter bellum gerunt. Quā dē causā Helvētīi quoque reliquōs Gallōs virtūte praecēdunt, quod ferē cotīdiānis proeliīs cum Germānis contendunt, cum aut suis finibus eōs prohibent, aut ipsī in eōrum finibus bellum gerunt. Eōrum ūna pars, quam Gallōs obtinere dictum est, initium capit ā flūmine Rhodanō; continētur Garumnā flūmine, Ōceanō, finibus Belgārum; attingit etiam ab Sēquanīs et Helvētīis flūmen Rhēnum; vergit ad septentriōnēs. Belgae ab extrēmīs Galliae finibus oriuntur; pertinent ad inferiōrem partem flūminis Rhēnī; spectant in septentriōnēs et orientem sōlem. Aquitānia ā Garumnā flūmine ad Pūrēnaeōs montēs et eam partem Ōceanī quae est ad Hispāniam pertinet; spectat inter occāsum sōlis et septentriōnēs.

C. IULIUS CAESAR.

II

Quō usque tandem abūtēre, Catilīna, patientiā nostrā? Quam diū etiam furor iste tuus nōs ēlūdet? Quem ad finem sēsē effrēnāta iactābit audācia? Nihilne tē nocturnum praesidium Palātī, nihil urbis
 5 vigiliae, nihil timor populī, nihil concursus bonōrum omnium, nihil hic mūnītissimus habendī senātūs locus, nihil hōrum ōra voltūsque mōvērunt? Patēre tua cōnsilia nōn sentīs? cōnstrictam iam hōrum omnium scientiā tenēri coniūrātiōnem tuam nōn vidēs? Quid
 10 proximā, quid superiōre nocte ēgeris, ubi fueris, quōs convocāveris, quod cōnsili cēperis, quem nostrum ignōrāre arbitrāris?

Ō tempora! Ō mōrēs! Senātus haec intellegit, cōnsul videt: hic tamen vīvit. Vīvit? immō vērō etiam in
 15 senātum venit, fit pūblicī cōnsili particeps, notat et dēsīgnat oculīs ad caedem ūnum quemque nostrum. Nōs autem, fortēs virī, satis facere rei pūblicae vidēmur, sī istius furōrem ac tēla vitēmus.

M. TULLIUS CICERŌ.

III

Arma virumque canō, Trōīae quī p̄rimus ab ōris
 Ītaliā, fātō profugus, Lāvīniaque vēnit
 lītora, mult(um) ill(e) et terrīs iactātus et altō
 vī superum saevae memorem Iūnōnis ob iram;
 5 multa quoqu(e) et bellō passus, dum conderet urbem,
 īferretque deōs Latīō, genus unde Latīnum,
 Albānīque patrēs, atqu(e) altae moenia Rōmae.

Mūsa, mihī causās memorā, quō nūmine laesō,

quidve dolēns, rēgīna deum tot volvere cāsūs
 īsignem pietātē virum, tot adire labōrēs 10
 impulerit. Tantaen(e) animīs caelestibus irac?

P. VERGILIUS MARŌ.

IV

MELIBOEUS. TĪTYRUS

Tītyre, tū patulae recubāns sub tegmine fāgī
 silvestrem tenuī Mūsam meditāris avēnā;
 nōs patriae finēs et dulcia linq̄uimus arva:
 nōs patriam fugimus; tū, Tītyre, lentus in umbrā
 fōrmōsam resonāre docēs Amaryllida silvās. 5

T. Ō Meliboe, deus nōbīs haec ōtia fēcit:
 namqu(e) erit ille mihi semper deus; illius āram
 saepe tener nostrīs ab ovīlibus imbuet agnus.
 Ille meās errāre bovēs, ut cernis, et ipsum
 lūdere, quae vellem, calamō permīsit agrestī. 10

P. VERGILIUS MARŌ.

V

Lūgēt(e), ō Venerēs Cupīdinēsque;
 et quantu(m e)st hominum venustiōrum.
 Passer mortuus est meae puellae.
 Passer, dēliciae meae puellae,
 quem plūs ill(a) oculīs suis amābat: 5
 nam mellītus erat suamque nōrat
 ipsam tam bene quam puella mātrem.
 Nec sēs(ē) ā gremi(ō) illius movēbat,
 sed circumsiliēns mod(o) hūc, mod(o) illūc,
 ad sōlam domin(am) usque pīpilābat. 10
 Quī nunc it per iter tenebricōsum

illūc, unde negant redīre quemquam.
 At vōbīs male sit, malae tenebrae
 Orcī, qu(ae) omnia bella dēvorātis:
 15 tam bellum mihi passer(em) abstulistis.
 Vae factum male! vae miselle passer,
 tuā nunc operā meae puellae
 flendō turgidulī rubent ocelli.

C. VALERIUS CATULLUS.

VI

Issa (e)st passere nēquior Catullī,
 Issa (e)st pūrior osculō columbae,
 Issa (e)st blandior omnibus puellīs,
 Issa (e)st cārrior Indicīs lapillīs,
 5 Issa (e)st dēliciae catella Publī.
 Hanc tū, sī queritur, loquī putābis:
 sentit trīstitiamque gaudiumque.
 Collō nīxa cubat capítque somnōs,
 ut suspīria nūlla sentiantur.
 10 Hanc nē lūx rapiat suprēma tōtam,
 pictā Pūblius exprimit tabellā,
 in quā tam similem vidēbis Issam,
 ut sit tam similis sibī nec ipsa.
 Issam dēnique pōne cum tabellā:
 15 aut utramque putābis esse vērā,
 aut utramque putābis esse pictā.

C. VALERIUS MĀRTIĀLIS.

VII

Beātus ille, quī procul negōtiīs,
 ut prīscā gēns mortālium,

paterna rūra bōbus exercet suīs,
 solūtus omnī faenore,
 nequ(e) excitātur classicō mīles trucī, 5
 nequ(e) horret irātum mare,
 fōrumque vītat, et superba cīvium
 potentiōrum līmina.
 Erg(ō) aut adultā vītium prōpāgine
 altās marītat pōpulōs, 10
 aut in reductā valle mūgentium
 prōspectat errantēs gregēs:
 inūtilēsque falce rāmōs amputāns,
 fēliciōrēs inserit;
 aut pressa pūrīs mella condit amphorīs, 15
 aut tondet infirmās ovēs.

Q. HORĀTIUS FLACCUS.

VIII

Ō fōns Bandusiae, splendidior vitrō,
 dulcī digne merō, nōn sine flōribus,
 crās dōnāberis haedō,
 cui frōns turgida cornibus

primīs et vener(em) et proelia dēstīnat; 5
 frūstrā: nam gelidōs inficiet tibi
 rubrō sanguine rīvōs
 lascīvī subolēs gregis.

Tē flagrantis atrōx hōra Canīculae
 nescit tangere, tū frīgus amābile 10
 fessīs vōmere taurīs
 praebēs et pecorī vagō.

15 Fīēs nōbīlium tū quoque fontium,
mē dicente cavīs imposit(am) ilicem
saxīs, unde loquācēs
lymphae dēsiliunt tuae.

Q. HORĀTIUS FLACCUS.

IX

Ēheu fugācēs, Postume, Postume,
lābuntur annī, nec pietās moram
rūgīs et īstantī senectae
afferet indomitaque mortī;

5 nōn, sī trecēnīs, quotquot eunt diēs,
amīce, plācēs illacrimābilem
Plūtōna taurīs, quī ter amplum
Gēryonēn Tityonque trīstī

10 compēscit undā, scilicet omnibus,
quicumque terrae mūnere vescimur
ēnāvīgandā, sīve rēgēs
sīv(e) inopēs erimus colōnī.

15 Frūstrā cruentō Mārte carēbimus
frāctīsque raucī flūctibus Hadriae,
frūstrā per autumnōs nocentem
corporibus metuēmus austrum:

20 vīsendus āter flūmine languidō
Cōcŷtos errāns et Danaī genus
īnfāme damnātusque longī
Sīsypus Aeolidēs labōris.

Q. HORĀTIUS FLACCUS.

X

Exēgī monument(um) aere perennius,
 rēgālīque sitū p̄ramid(um) altius;
 quod nōn imber edāx, nōn aquil(ō) impotēns
 possit dīruer(e), aut innumerābilis
 annōrum seriēs et fuga temporum. 5
 Nōn omnis moriar multaue pars meī
 vitābit Libitīn(am): usqu(e) ego posterā
 crēscam laude recēns, dum Capitōlium
 scandet cum tacitā virgine pontifex.
 Dīcar, quā violēns obstrepit Aufidus 10
 et quā pauper aquae Daunus agrestium
 rēgnāvit populōr(um), ex humili potēns
 prīnceps Aeolium carmen ad Ītalōs
 dēdūxisse modōs. Sūme superbiam
 quaesitam meritīs, et mihi Delphicā 15
 laurō cinge volēns, Melpomenē, comam.

Q. HORĀTIUS FLACCUS.

XI

Iam rāra micant sīdera prōnō
 languida mundō; nox victa vagōs
 contrahit ignēs lūce renātā,
 cōgit nitidum Phōsphoros agmen;
 signum celsī glaciāle polī 5
 lūcem versō tēmōne vocat.
 Iam caeruleīs ēvectus equīs
 Tītan summā prōspicit Oetā;
 iam Cadmēis incluta Bacchīs
 aspera diē dūmēta rubent 10

Phoebique fugit reditūra soror.
 Labor exoritur dūrus et omnēs
 agitat cūrās aperitque domōs.

L. ANNAEUS SENECA.

XII

Solvite tantis animum monstris,
 solvite superi, caec(am) in melius
 flectite mentem. Tūqu(e), o domitor
 Somne malorum, requies animi,
 5 pars humanae melior vitae,
 volucr(e) o matris genus Astraeae,
 frater durae languide mortis,
 veris miscens falsa, futuri
 certus et idem pessimus auctor,
 10 pax errorum, portus viae,
 lucis requies noctisque comes,
 qui par regi famuloque venis,
 pavidum leti genus humanum
 cogis longam discere noctem:
 15 placidus fessum lenisque fovē,
 preme devinctum torpore gravi;
 sopor indomitōs alliget artūs
 nec torva prius pectora linquat,
 quam mens repetat pristina cursum.

L. ANNAEUS SENECA.

XIII

Disertissime Rōmulī nepōtum,
 quot sunt quotque fuere, Mārce Tullī,

quotque post aliis erunt in annis,
 grātiās tibi maximās Catullus
 agit, pessimus omnium poēta, 5
 tantō pessimus omnium poēta
 quantō t(ū) optimus omnium's patrōnus.

C. VALERIUS CATULLUS.

XIV

Venient annis
 saecula sēris, quibus Ōceanus
 vincula rērum laxet, et ingēns
 pateat tellūs, Tēthysque novōs
 dētegat orbēs, nec sit terris 5
 ultima Thūlē.

L. ANNAEUS SENECA.

XV

Ō Domine Deus!
 spērāvī in tē;
 ō cāre mī Iēsū!
 nunc liberā mē.
 In dūrā catēnā, 5
 in miserā poenā,
 dēsiderō tē.
 Languendō, gemendō,
 et genūflectendō,
 adōrō, implōrō, 10
 ut liberēs mē!

MARIA, RĒGĪNA SCŌTŌRUM.

CARMINA MUSICATA

INTEGER VITAE

Horatius

F. Fleming

In - te - ger vī - tao sco - le - ris - que pū - rus
 Sī - ve per Syr - tis i - ter ae - stu - ō - sās,
 Nam - que mē sil - vā lu - pus in Sa - bī - nā,
 Pō - ne sub cur - rū ni - mi - um pro - pin - quī

Nōn e - get Mau - ris ia - cu - lis ne - que ar - cū
 Sī - ve fac - tū - rus per in - hos - pi - tā - lem
 Dum me - am can - tō La - ia - gēn et ul - trā;
 Sō - lis in ter - rā do - mi - bus ne - gā - tā;

Nec ve - nē - nā - tis gra - vi - dā sa -
 Cau - ca - sum vel quae lo - ca fā - bu -
 Ter - mi - num cū - ris va - gor ex - pe -
 Dul - ce ri - den - tem La - la - gēn a -

git - tis, Fus - ce, pha - re - - - trā.
 lō - sus Lam - bit Hy - da - - - spēs.
 dī - tis, Fū - git in - er - - - mem.
 mā - bō, Dul - ce lo - quen - - - tem.

DĒ VĪTĀ HOMINIS

Alanus Insulanus

German Air

Vi - ta nos - tra plē - na bel - lis: In - ter hos - tēs,
 Sed ti - mō - ris om - nis ex - pers, Stā - bō fir - mus
 Ec - ce! coe - li lap - sus ar - cū At - que spīs - sā
 Fran - get ar - cūs et sa - git - tās Ig - ni - bus - que

in - ter ar - ma Mō - re bel - li vī - vi - tur;
 in - ter ar - ma Nec ti - mē - bō vol - ne - ra;
 nū - be tēc - tus Rēc - tor ip - se si - de - rum;
 sem - pi - ter - nīs Ar - ma trā - det hos - ti - um:

Nū - la lūx it abs - que pug - nā Nū - la nox it
 Nōn mo - rā - bor hos - tis i - rās Nōn ti - mē - bō
 Con - trā sae - vōs men - tis hos - tēs Proe - li - an - tem
 Er - gō stā - bō si - ne me - tū, Ge - ne - rō - se

abs - que luc - tū Et sa - lū - tis ā - le - ā.
 pūb - li - cās - ve Cal - li - dās - ve ma - chi - nās.
 mē tu - ē - tur Bel - la prō mē sus - ci - pit.
 su - pe - rā - bō Hos - ti - um sae - vi - ti - am.

DULCE DOMUM

Anonymous

John Reading

Con - ci - nā - mus, ō so - dā - lēs! Ē - ia! quid si -
 Ap - pro - pin - quat, ec - ce! fē - lix Hō - ra gau - di -
 Mū - sa, li - brōs mit - te, fes - sa, Mit - te pēn - sa
 Ri - det an - nus, prā - ta ri - dent; Nōs - que ri - de -

lē - mus? Nō - bi - le can - ti - cum Dul - ce me - los do - mum
 ō - rum: Post gra - ve tae - di - um Ad - ve - nit om - nium
 dū - ra, Mit - te ne - gō - ti - um; Iam da - tur ō - tium;
 ā - mus; Iam re - pe - tit do - mum Dau - li - ās ad - ve - na

Dul - ce do - mum re - so - nē - mus. Domum, domum, dul - ce domum,
 Mē - ta pe - ti - ta la - bō - rum.
 Mē Me - a mit - ti - tō cū - ra.
 Nōs - que do - mum re - pe - tā - mus.

Do - mum, do - mum, dul - ce do - mum, dul - ce dul - ce

dul - ce do - mum dul - ce do - mum re - so-nē-mus.

TEMPUS ADEST FLŌRIDUM

Traditional Melody

Tem-pus ad- est flō - ri - dum, Surgunt namque flō - rēs,
 Stant prā-ta plē-na flō - ri - bus, In qui-bus nōs lū - dā - mus.
 Ō dī- lec- ta do- mi - na, Cūr sic a - liē - nā - ris?

Vernā-lēs mox in om - ni - bus Iam mū-tan- tur mō - rēs.
 Vir - gi - nēs cum clē - ri - cīs Si- mul prō - cē - dā - mus,
 An ne-scīs, ō cā - ris - si - ma, Quod sic ad - a - mā - ris?

Hoc quod fri- gus lae - se - rat Re - pa- rant ca - lō - rēs
 Per a - mō - rem Ve - ne - ris Lū- dum fa - ci - ā - mus
 Sī tū es - sēs He - lē - na, Vel- lem es - se Pa - ris

Cer- ni- mus hoc fi - e - rī Per mul- tōs co - lō - rēs.
 Cē - te - ris vir - gi - ni - bus Ut hoc re - fe - rā - mus.
 Ta- men po- test fi - e - rī Nos- ter a - mor tā - lis.

GAUDEAMUS IGITUR

Author Unknown

Old Melody

Gau-de-ā-mus i-gi-tur Iu-ve-nēs dum su-mus:
 U-bi sunt, quī an-te nōs In mun-dō fu-ē-re?
 Vī-ta nos-tra bre-vis est Bre-vī fī-ni-ē-tur;
 Vī-vat a-ca-dē-mi-a Vī-vant prō-fes-sō-rēs,

Post lū-cun-dum iu-ven-tū-tem Post mo-les-tum se-nec-tū-tem
 Va-di-te ad su-pe-rōs, Tran-si-te ad in-fe-rōs
 Ve-nit mors vē-lo-ci-ter Ra-pit nōs a-tro-ci-ter;
 Vī-vat membrum quod-li-bet Vī-vant mem-bra quae-li-bet;

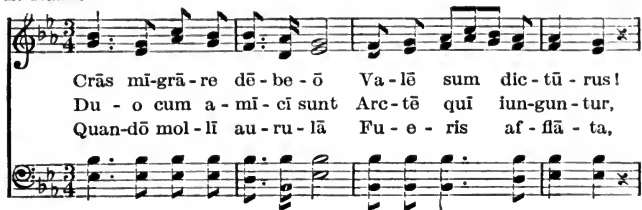

Nōs ha-bē-bit hu-mus, Nōs ha-bē-bit hu-mus.
 U-bi iam fu-ē-re U-bi iam fu-ē-re.
 Nē-mi-nī par-cē-tur Nē-mi-nī par-cē-tur.
 Sem-per sint in flō-re Sem-per sint in flō-re!

VALĒ

E. Ranke

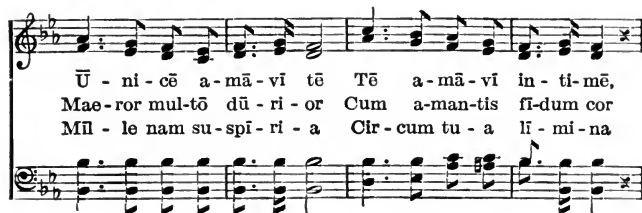
Fr. Silcher

Crās mī-grā-re dē-be-ō Va-lē sum dic-tū-rus!
 Du-o cum a-mī-cī sunt Arc-tē quī iun-gun-tur,
 Quan-dō mol-lī au-ru-lā Fu-e-ris af-flā-ta,

De-cus me-um lū-ge-ō Ā tē dīs-ces-sū-rus.
 Sōl et Lū-na con-tre-munt Sī sē-pa-rā-bun-tur.
 Scī-tō: dē-si-dē-ri-a Sunt, tī-bi dī-cā-ta.

Ū-ni-cē a-mā-vī tē Tē a-mā-vī in-ti-mē,
 Mæ-ror mul-tō dū-ri-or Cum a-man-tis fī-dum cor
 Mil-le nam su-spi-ri-a Cir-cum tu-a lī-mi-na

Et nunc tē re-lin-quam Cor-dī tam pro-pīn-quam?
 Cē-dit ab a-mā-tā In lon-gīn-qua strā-ta.
 Quō-que di-ē fiā-bunt Et in tē vo-lā-bunt.

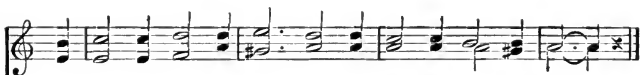
RĒX THŪLAE

Text by E. Huberus

Melody by K. F. Zelter

Rĕx Thū-lae pi - ā cū - rā Co - lē - bat au - re - um
 Nec ul - trā cā - ri - ō - ra Nōn dē - fi - cit e - pu - lis
 Cum es - set mo - ri - tū - rus Cā - ris - si - mō hē - re - dum
 Sē - dē - re et cē - nā - re Et rĕx et e - qui - tēs
 Tum pō - tor as - su - ē - tus Bī - bit dē - li - ci - ās
 Prae - ci - pi - tā - rī vī - dit Im - mer - gī pō - cu - lum

Quod de - dit mo - ri - tū - ra A - mī - ca, pō - cu - lum.
 Pō - tō - ris hū - ment ō - ra Prō - fū - sīs la - cri - mīs.
 Rĕg - na om - ni - a da - tū - rus E - rat nec pō - cu - lum.
 In ā - tri - ō al - tō ad ma - re Stant pa - trum ī - mā - gi - nēs.
 Pos - trē - mās, at - que ve - tus In un - dās iē - cit vās.
 Pō - tō - rem mors ce - cī - dit; Bī - bit tum ul - ti - mum.

ROSULA IN PRĀTŌ

Ernst Eckstein

H. Werner

Vi - dit pu - er ro - su - lam, Ro - su - lam in prā - tō.
 Dix - it pu - er: car - pō tē, Ro - su - lam in prā - tō.
 Bre - vī pu - er carp - se - rat Ro - su - lam in prā - tō.

Ad - it iū - cun - dis - si - mam, Spec - tat a - moe -
 Dix - it ro - sa: pun - gō tē, Per - do - lēns cog -
 Ro - sa frūs - trā la - cri - mat, Frūs - trā spi - nis

rit.
 nis - si - mam Cor - de dē - lee - tā - tō.
 nos - cēs mē, Di - gi - tō fo - rā - tō! Ro - sa ru - bra
 dī - mi - cat Rap - tū per - pe - trā - tō.

a tempo.
 ru - ti - la Ro - su - la in prā - tō.

MICĀ, MICĀ, PARVA STELLA

H. Drury

French Air

Mi - cā, Mi - cā, par - va stel - la Mī - ror quae - nam
 Quan - dō fer - vēns sōl dis - ces - sit, Nec ca - lō - re
 Ti - bi noc - tū quī va - gā - tur, Ob scī - til - lu -
 Me - um sae - pe thala - mum lū - ce Spe - cu - lā - ris

sis - tam bel - la! Splen - dēns ē - mi - nus in il - lō,
 prā - ta pas - cit, Mox os - ten - dis lū - men pū - rum,
 lam grā - tā - tur; Nī mi - cā - rēs tū, nōn scī - ret
 cū - ri - ō - sa. Ne - que carp - se - ris so - pō - rem

Al - ba ve - lut gem - ma, cae - lō. Splen - dēns ē - ri -
 Mi - cāns, mi - cāns, per ob - scū - rum. Mox os - ten - dis
 Quās per vi - ās er - rāns i - ret. Nī mi - cā - rēs
 Dō - nec vē - nit sōl per au - ram. Ne - que carp - se -

nus in il - lō, Al - ba ve - lut gem - ma, cae - lō.
 lū - men pū - rum, Mi - cāns, mi - cāns, per ob - scū - rum.
 tū, nōn scī - ret Quās per vi - ās er - rāns i - ret.
 ris so - pō - rem Dō - nec vē - nit sōl per au - ram.

TĒ CANŌ, PATRIA

*Geo. D. Kellogg

Henry Carey ?
John Bull ?

Tĕ ca - nŏ, Pa - tri - a Can - di - da li - be - ra,
Tĕ ca - nŏ, Pa - tri - a Sem - per et ā - tri - a
Sĭt mo - du - lā - ti - ō; Lĭ - be - ra nā - ti - ō
Tū - tŏr ĕs ū - ni - cus, Ū - nus a - vum De - us,

Tĕ re - fe - ret Por - tus et ex - u - lum Et tu - mu -
In - ge - nu - um; Lau - dŏ vi - ren - ti - a, Cul - mi - na,
Dul - ce ca - nat. La - bra vi - gen - ti - a Ō - ra fa -
Lau - dŏ li - bĕns. Pa - tri - a lū - ce - at, Lĭ - be - ra

lus se - num; Lĭ - be - ra mon - ti - um Vŏx re - so - net.
flū - mi - na, Sen - ti - ō gau - di - um Cae - li - co - lum.
ven - ti - a Sa - xa si - len - ti - a Vŏx re - ple - at!
ful - ge - at; Vis tu - a mū - ni - at Om - ni - po - tĕns.

* Printed by permission of Prof. Geo. D. Kellogg, of Union University.

APPENDIX GRAMMATICUS

SUBSTANTĪVA

<i>Nōm.</i>	Haec	manus	gracilis	tremit.
<i>Acc.</i>	Hanc	manum	gracilem	ērigō.
<i>Gen.</i>	Huius	manūs	gracilis	digitōs porrigō.
<i>Dat.</i>	Huic	manuī	gracilī	manum impōnō.
<i>Abl.</i>	In hāc	manū	gracilī	librum habeō.
	Hae	manūs	gracilēs	tremunt.
	Hās	manūs	gracilēs	ērigō.
	Hārum	manuum	gracilium	digitōs porrigō.
	Hīs	manibus	gracilibus	manum impōnō.
In	hīs	manibus	gracilibus	librum habeō.
	Illa	auris	parva	audit.
	Illam	aurem	parvam	tangō.
	Illius	auris	parvae	pictūram spectō.
	Illī	aurī	parvae	plāgam infligō.
Sub	illā	aure	parvā	digitum intendō.
	Illae	aurēs	parvae	audiunt.
	Illās	aurēs	parvās	tangō.
	Illārum	aurium	parvārum	pictūram spectō.
	Illīs	auribus	parvīs	plāgās infligō.
Sub	illīs	auribus	parvīs	digitōs intendō.
	Is	pēs	celer	dolet.
	Eum	pedem	celerem	tangō.
	Eius	pedis	celeris	plantam tangō.
	Eī	pedī	celerī	rēgulam suppōnō.
Sine	eō	pede	celerī	vix ambulō.
	Eī	pedēs	celerēs	dolent.
	Eōs	pedēs	celerēs	tangō.
	Eōrum	pedum	celerium	plantās tangō.
	Eīs	pedibus	celeribus	rēgulam suppōnō.
Sine	eīs	pedibus	celeribus	nōn ambulō.

	Eadem	puella	brevior	lūdit.
	Eandem	puellam	breviōrem	videō.
	Eiusdem	puellae	breviōris	mēnsam videō.
	Eīdem	puellae	breviōrī	nummum dō.
Ab	eādem	puellā	breviōre	crētam accipiō.
	Eaedem	puellae	breviōrēs	lūdunt.
	Eāsdem	puellās	breviōrēs	videō.
	Eārundem	puellārum	breviōrum	mēnsās videō.
	Eīsdem	puellis	breviōribus	nummōs dō.
Ab	eīsdem	puellis	breviōribus	crētam accipiō.
	Iste	liber	magnus	iacet.
	Istum	librum	magnum	tenēs.
	Istius	librī	magnī	pāginam legis.
	Istī	librō	magnō	pāginam addis.
Ex	istō	librō	magnō	chartam capis.
	Istī	librī	magnī	iacent.
	Istōs	librōs	magnōs	tenēs.
	Istōrum	librōrum	magnōrum	pāginās legis.
	Istīs	libris	magnīs	pāginās addis.
Ex	istīs	libris	magnīs	chartās capis.
	Ūnus	diēs	integer	trānsit.
	Ūnum	diem	īntegrum	habeō.
	Ūnius	diēi	integrī	spatium manet.
	Ūnī	diēi	integrō	alterum addō.
Dē	ūnō	diē	integrō	semper loquitur.
	Duo	diēs	integrī	trānseunt.
	Duōs	diēs	integrōs	habeō.
	Duōrum	diērum	integrōrum	spatium manet.
	Duōbus	diēbus	integrīs	tertium addō.
Dē	duōbus	diēbus	integrīs	semper loquitur.
	Hoc	vocābulum	breve	litterās habet.
	Hoc	vocābulum	breve	legō.
	Huius	vocābuli	brevīs	litteram dēmōnstrō.
	Huic	vocābulō	brevī	litteram addō.
Ex	hōc	vocābulō	brevī	litteram capiō.
	Haec	vocābula	brevia	litterās habent.
	Haec	vocābula	brevia	legō.
	Hōrum	vocābulōrum	brevium	litterās dēmōnstrō.

	His	vocābulis	brevibus	litterās addō.
Ex	hīs	vocābulis	brevibus	litterās capiō.
	Illud	volnus	longum	sanguinem habet.
	Illud	volnus	longum	spectō.
	Illius	volneris	longī	partem tangō.
	Illī	volnerī	longō	plāgam nōn infligō.
Ex	illō	volnere	longō	cultrum rapiō.
	Illa	volnera	longa	sanguinem habent.
	Illa	volnera	longa	spectō.
	Illōrum	volnerum	longōrum	partem tangō.
	Illīs	volneribus	longīs	plāgās nōn infligō.
Ex	illīs	volneribus	longīs	cultrōs rapiō.
	Id	animal	altius	cornua habet.
	Id	animal	altius	spectō.
	Eius	animālis	altiōris	cornua tangō.
	Eī	animālī	altiōrī	cibum dō.
Ab	eō	animālī	altiōre	cibum āmoveō.
	Ea	animālia	altiōra	cornua habent.
	Ea	animālia	altiōra	spectō.
	Eōrum	animālium	altiōrum	cornua tangō.
	Eīs	animālibus	altiōribus	cibum dō.
Ab	eīs	animālibus	altiōribus	cibum āmoveō.
	Ūnum	genū	supplex	est.
	Ūnum	genū	supplex	habeō.
	Ūnius	genūs	supplicis	partem tangō.
	Ūnī	genū	supplicī	plāgam infligō.
Sub	ūnō	genū	supplicī	librum teneō.
	Duo	genua	supplicia	sunt.
	Duo	genua	supplicia	habeō.
	Duōrum	genuum	supplicium	partem tangō.
	Duōbus	genibus	supplicibus	plāgās infligō.
Sub	duōbus	genibus	supplicibus	librum teneō.
	Bōs		mūgit.	
	Bovem		mūgire audiō.	
	Bovis		cornū arripiō.	
	Bovī		frūmentum dō.	
	Cum bove		in agrō maneō.	

	Bovēs	mūgiunt.
	Bovēs	mūgīre audimus.
	Boum	cornua arripimus.
	Bōbus (būbus)	frūmentum damus.
Cum	bōbus (būbus)	in agrīs manēmus.
	Domus	est pulchra.
	Domum	pulchram videō.
	Domūs	pulchrae iānuam aperīō.
	Domuī (domō)	pulchrae mē īferō.
Ex	domō (domū)	pulchrā exeō.
	Domūs	sunt pulchrae.
	Domōs (domūs)	pulchrās vidēmus.
	Domuum (domōrum)	pulchrārum iānuās aperīmus.
	Domibus	pulchrīs nōs īferimus.
Ex	domibus	pulchrīs exīmus.
	Vīs	magna nōn decet.
	Vim	magnam nōn adhibeō.
	(Vīs	magnae potentiam negō.)
	(Vī	magnae scelus addere est malum.)
Sine	vī	magnā agere est bonum.
	Virēs	equī sunt magnae.
	Virēs	habēre volumus.
	Virium	potentiam nōn negō.
	Viribus	dēbētur laus.
Dē	viribus	multī disputant.

ADIECTĪVA

	MASCULĪNUM	FĒMINĪNUM	NEUTRUM
<i>Nōm.</i>	brevis	brevis	breve
<i>Acc.</i>	brevem	brevem	breve
<i>Gen.</i>	brevis	brevis	brevis
<i>Dat.</i>	brevī	brevī	brevī
<i>Abl.</i>	brevī	brevī	brevī
	brevēs	brevēs	brevia
	brevēs	brevēs	brevia
	brevium	brevium	brevium
	brevibus	brevibus	brevibus
	brevibus	brevibus	brevibus

MASCULĪNUM	FĒMINĪNUM	NEUTRUM
longus	longa	longum
longum	longam	longum
longī	longae	longī
longō	longae	longō
longō	longā	longō
longī	longae	longa
longōs	longās	longa
longōrum	longārum	longōrum
longīs	longīs	longīs
longīs	longīs	longīs

GRADUS COMPARĀTĪVUS

longior	longior	longius
longiōrem	longiōrem	longius
longiōris	longiōris	longiōris
longiōrī	longiōrī	longiōrī
longiōre	longiōre	longiōre
longiōrēs	longiōrēs	longiōra
longiōrēs	longiōrēs	longiōra
longiōrum	longiōrum	longiōrum
longiōribus	longiōribus	longiōribus
longiōribus	longiōribus	longiōribus
ūnus	ūna	ūnum
ūnum	ūnam	ūnum
ūnīus	ūnīus	ūnīus
ūnī	ūnī	ūnī
ūnō	ūnā	ūnō

Item dēclīnantur casus genētīvus et casus datīvus singulārēs hōrum vocābulōrum: Alius, Alter, Nūllus, Neuter, Ūllus, Uter, Uterque, Sōlus, Tōtus: *e. g.*, *Gen.* Alius, *Dat.* Aliī, *Gen.* Alterius, *Dat.* Alterī, *Gen.* Utriusque, *Dat.* Utrique, *Gen.* Sōlius, *Dat.* Sōlī.

duo	duae	duo
duōs (duo)	duās	duo
duōrum	duārum	duōrum
duōbus	duābus	duōbus
duōbus	duābus	duōbus

MASCULĪNUM	FĒMINĪNUM	NEUTRUM
trēs	trēs	tria
trēs	trēs	tria
trium	trium	trium
tribus	tribus	tribus
tribus	tribus	tribus

PRŌNŌMINA

hic	haec	hoc
hunc	hanc	hoc
huius	huius	huius
huic	huic	huic
hōc	hāc	hōc
hī	hae	haec
hōs	hās	haec
hōrum	hārum	hōrum
hīs	hīs	hīs
hīs	hīs	hīs
iste	ista	istud
istum	istam	istud
istīus	istīus	istīus
istī	istī	istī
istō	istā	istō
istī	istae	ista
istōs	istās	ista
istōrum	istārum	istōrum
istīs	istīs	istīs
istīs	istīs	istīs
ille	illa	illud
illum	illam	illud
illīus	illīus	illīus
illī	illī	illī
illō	illā	illō
illī	illae	illa
illōs	illās	illa
illōrum	illārum	illōrum
illīs	illīs	illīs
illīs	illīs	illīs

MASCULĪNUM	FEMINĪNUM	NEUTRUM
is	ea	id
cum	eam	id
eius	eius	eius
eī	eī	eī
eō	eā	eō
eī (iī)	eae	ea
eōs	eās	ea
eōrum	eārum	eōrum
eīs (iīs)	eīs (iīs)	eīs (iīs)
eīs (iīs)	eīs (iīs)	eīs (iīs)
ipse	ipsa	ipsum
ipsum	ipsam	ipsum
ipsius	ipsius	ipsius
ipsī	ipsī	ipsī
ipsō	ipsā	ipsō
ipsī	ipsae	ipsa
ipsōs	ipsās	ipsa
ipsōrum	ipsārum	ipsōrum
ipsīs	ipsīs	ipsīs
ipsīs	ipsīs	ipsīs
īdem	eadem	idem
eundem	eandem	idem
eiusdem	eiusdem	eiusdem
eīdem	eīdem	eīdem
eōdem	eādem	eōdem
eīdem (iīdem)	eaedem	eadem
eōsdem	eāsdem	eadem
eōrundem	eārundem	eōrundem
eīsdem (iīsdem)	eīsdem (iīsdem)	eīsdem (iīsdem)
eīsdem (iīsdem)	eīsdem (iīsdem)	eīsdem (iīsdem)
quī	quae	quod
quem	quam	quod
cuius	cuius	cuius
cui	cui	cui
quō	quā	quō
quī	quae	quae
quōs	quās	quae

MASCULĪNUM	FĒMINĪNUM	NEUTRUM
quōrum	quārum	quōrum
quibus	quibus	quibus
quibus	quibus	quibus
quis?	(quae?)	quid?
quem?	(quam?)	quid?
cuius?	(cuius?)	cuius?
cui?	(cui?)	cui?
quō?	(quā?)	quō?
quī?	(quae?)	quae?
quōs?	(quās?)	quae?
quōrum?	(quārum?)	quōrum?
quibus?	(quibus?)	quibus?
quibus?	(quibus?)	quibus?

SINGULĀRIS

ego

mē

(meī)

mihi

mē

tū

tē

(tuī)

tibi

tē

sē

(suī)

sibi

sē

PLŪRĀLIS

nōs

nōs

(nostrum *vel* nostrī)

nōbīs

nōbīs

vōs

vōs

(vestrum *vel* vestrī)

vōbīs

vōbīs

sē

(suī)

sibi

sē

FŌRMULA NUMERŌRUM

QUOT LIBRŌS TANGIS?

I—*Ūnum* librum tangō.II—*Duōs* librōs tangō.III—*Trēs* librōs tangō.IIII—*Quattuor* librōs tangō.V—*Quīnque* librōs tangō.VI—*Sex* librōs tangō.

QUOTUM LIBRUM TANGIS?

Primum librum tangō.*Secundum* librum tangō.*Tertium* librum tangō.*Quārtum* librum tangō.*Quīntum* librum tangō.*Sextum* librum tangō.

QUOT LIBRŌS TANGIS ?

- VII—Septem librŏs tangŏ.
 VIII—Octŏ librŏs tangŏ.
 VIII—Novem librŏs tangŏ.
 X—Decem librŏs tangŏ.
 XI—Ūndecim
 XII—Duodecim
 XIII—Tredecim
 XIII—Quattuordecim
 XV—Quīdecim
 XVI—Sēdecim
 XVII—Septendecim
 XVIII—Duodēvigintī
 XVIII—Ūndēvigintī
 XX—Vīgintī
 XXI—Vīgintī unum
 XXII—Vīgintī duo
 XXIII—Vīgintī trēs
 XXIII—Vīgintī quattuor
 XXV—Vīgintī quīque
 XXVI—Vīgintī sex
 XXVII—Vīgintī septem
 XXVIII—Duodētrīgintā
 XXVIII—Ūndētrīgintā
 XXX—Trīgintā
 XXXX—Quadrāgintā
 L—Quīnquāgintā
 LX—Sexāgintā
 LXX—Septuāgintā
 LXXX—Octŏgintā
 LXXXX—Nŏnāgintā
 C—Centum
 CC—Ducentŏs
 CCC—Trecentŏs
 CCCC—Quadrīngentŏs
 D—Quīngentŏs
 DC—Sexcentŏs
 DCC—Septīngentŏs
 DCCC—Octīngentŏs
 DCCCC—Nŏngentŏs
 M—Mille
 MM—Duo mīlia

QUOTUM LIBRUM TANGIS ?

- Septimum librum tangŏ.
 Octāvum librum tangŏ.
 Nŏnum librum tangŏ.
 Decimum librum tangŏ.
 Ūndecimum
 Duodecimum
 Tertium decimum
 Quārtum decimum
 Quīntum decimum
 Sextum decimum
 Septimum decimum
 Duodēvicēsimum
 Ūndēvicēsimum
 Vicēsimum
 Vicēsimum prīmum
 Vicēsimum secundum
 Vicēsimum tertium
 Vicēsimum quārtum
 Vicēsimum quīntum
 Vicēsimum sextum
 Vicēsimum septimum
 Duodētrīcēsimum
 Ūndētrīcēsimum
 Trīcēsimum
 Quadrāgēsimum
 Quīnquāgēsimum
 Sexāgēsimum
 Septuāgēsimum
 Octŏgēsimum
 Nŏnāgēsimum
 Centēsimum
 Ducentēsimum
 Trecentēsimum
 Quadrīngentēsimum
 Quīngentēsimum
 Sexcentēsimum
 Septīngentēsimum
 Octīngentēsimum
 Nŏngentēsimum
 Millēsimum
 Bis millēsimum

GRADŪS ADIECTĪVŌRUM ET ADVERBIŌRUM

Lentus puer lentē labōrat,
 Lentior puer lentius labōrat,
 Lentissimus puer lentissimē labōrat.

Celer puer celeriter labōrat,
 Celerior puer celerius labōrat,
 Celerrimus puer celerrimē labōrat.

Bona puella bene labōrat,
 Melior puella melius labōrat,
 Optima puella optimē labōrat.

Mala puella male labōrat,
 Peior puella peius labōrat,
 Pessima puella pessimē labōrat.

Facilis lēctiō facile ēdiscitur,
 Facilior lēctiō facilius ēdiscitur,
 Facillima lēctiō facillimē ēdiscitur.

Multi hominēs multum valent,
 Plūrēs hominēs plūs valent,
 Plūrimī hominēs plūrimum valent.

Magnus homō magnopere labōrat,
 Maior homō magis labōrat,
 Maximus homō maximē labōrat.

Parvus puer (paulum) labōrat,
 Minor puer minus labōrat,
 Minimus puer minimē labōrat.

POSITĪVUS	COMPARĀTĪVUS	SUPERLĀTĪVUS
aeger	aegrrior	aegerrimus
(citrā)	citerior	citimus
(dē)	dēterior	dēterrīmus
exterus	exterior	extrēmus, extimus
idōneus	magis idōneus	maximē idōneus
īferus	īferior	īnfimus, īmus
(īntrā)	īnterior	īntimus
īuvenis	īūnior, minor nātū	minimus nātū
posterus	posterior	postrēmus, postumus
(prae)	prior	prīmus
(prope)	proplor	proxīmus

POSITIVUS	COMPARATIVUS	SUPERLATIVUS
saepe	saeplus	saepissimē
senex	senior, maior nātū	maximus nātū
superus	superior	suprēmus, summus
(ultrā)	ulterior	ultimus
vetus	vetustior	veterrimus
facilis	facilior	facillimus
difficilis	difficilior	difficillimus
similis	similior	simillimus
dissimilis	dissimilior	dissimillimus
gracilis	gracilior	gracillimus
humilis	humilior	humillimus

VERBA—VŌX ACTIVA—MODĪ INDICATIVUS ET IMPERATIVUS

TEMPUS PRAESENS

IMPV.	I. SING.	II. SING.	III. SING.
ferī!	feriō	ferīs	ferit
indue!	induō	induis	induit
rape!	rapīō	rapis	rapit
spectā!	spectō	spectās	spectat
torquē!	torquēō	torquēs	torquet

IMPV.	I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
ferīte!	ferīmus	ferītis	feriunt
induite!	induimus	induitis	induunt
rapite!	rapimus	rapitis	rapiant
spectāte!	spectāmus	spectātis	spectant
torquēte!	torquēmus	torquētis	torquent

TEMPUS IMPERFECTUM

I. SING.	II. SING.	III. SING.
feriēbam	feriēbās	feriēbat
induēbam	induēbās	induēbat
rapīēbam	rapīēbās	rapīēbat
spectābam	spectābās	spectābat
torquēbam	torquēbās	torquēbat

I. PLŪ.
 feriēbāmus
 induēbāmus
 rapiēbāmus
 spectābāmus
 torquēbāmus

II. PLŪ.
 feriēbātis
 induēbātis
 rapiēbātis
 spectābātis
 torquēbātis

III. PLŪ.
 feriēbant
 induēbant
 rapiēbant
 spectābant
 torquēbant

TEMPUS FUTŪRUM

I. SING.
 feriam
 induam
 rapiam
 spectābō
 torquēbō

II. SING.
 feries
 induēs
 rapiēs
 spectābis
 torquēbis

III. SING.
 feriet
 induet
 rapiet
 spectābit
 torquēbit

I. PLŪ.
 feriēmus
 induēmus
 rapiēmus
 spectābimus
 torquēbimus

II. PLŪ.
 feriētis
 induētis
 rapiētis
 spectābitis
 torquēbitis

III. PLŪ.
 ferient
 induent
 rapient
 spectābunt
 torquēbunt

TEMPUS PRAETERITUM (PERFECTUM)

I. SING.
 percussī
 induī
 rapuī
 spectāvī
 torsī

II. SING.
 percussistī
 induistī
 rapuistī
 spectāvistī
 torsistī

III. SING.
 percussit
 induit
 rapuit
 spectāvit
 torsit

I. PLŪ.
 percussimus
 induimus
 rapuimus
 spectāvimus
 torsimus

II. PLŪ.
 percussistis
 induistis
 rapuistis
 spectāvistis
 torsistis

III. PLŪ.
 percussērunt
 induērunt
 rapuērunt
 spectāvērunt
 torsērunt

TEMPUS PLŪSQUAMPERFECTUM

I. SING.
 percusseram
 indueram

II. SING.
 percusserās
 induerās

III. SING.
 percusserat
 induerat

I. SING.	II. SING.	III. SING.
rapueram	rapuerās	rapuerat
spectāveram	spectāverās	spectāverat
torseram	torserās	torserat
I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
percusserāmus	percusserātis	percusserant
induerāmus	induerātis	induerant
rapuerāmus	rapuerātis	rapuerant
spectāverāmus	spectāverātis	spectāverant
torserāmus	torserātis	torserant

TEMPUS FUTŪRUM PERFECTUM

I. SING.	II. SING.	III. SING.
percusserō	percusseris	percusserit
induerō	indueris	induerit
rapuerō	rapueris	rapuerit
spectāverō	spectāveris	spectāverit
torserō	torseris	torserit
I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
percusserimus	percusseritis	percusserint
induerimus	indueritis	induerint
rapuerimus	rapueritis	rapuerint
spectāverimus	spectāveritis	spectāverint
torserimus	torseritis	torserint

VŌX ACTĪVA—MODUS SUBIŪNCTĪVUS

TEMPUS PRAESĒNS

I. SING.	II. SING.	III. SING.
feriam	feriās	feriat
induam	induās	induat
rapiam	rapiās	rapiat
spectem	spectēs	spectet
torqueam	torqueās	torqueat
I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
feriāmus	feriātis	feriant
induāmus	induātis	induant
rapiāmus	rapiātis	rapiant

I. PLŪ.
spectēmus
torqueāmus

II. PLŪ.
spectētis
torqueātis

III. PLŪ.
spectent
torqueant

TEMPUS IMPERFECTUM

I. SING.
ferirem
induerem
raperem
spectārem
torquērem

II. SING.
ferirēs
induerēs
raperēs
spectārēs
torquērēs

III. SING.
feriret
indueret
raperet
spectāret
torquēret

I. PLŪ.
ferirēmus
induerēmus
raperēmus
spectārēmus
torquērēmus

II. PLŪ.
ferirētis
induerētis
raperētis
spectārētis
torquērētis

III. PLŪ.
ferirent
induerent
raperent
spectārent
torquērent

TEMPUS PERFECTUM

I. SING.
percusserim
induerim
rapuerim
spectāverim
torserim

II. SING.
percusseris
indueris
rapueris
spectāveris
torseris

III. SING.
percusserit
induerit
rapuerit
spectāverit
torserit

I. PLŪ.
percusserimus
induerimus
rapuerimus
spectāverimus
torserimus

II. PLŪ.
percusseritis
indueritis
rapueritis
spectāveritis
torseritis

III. PLŪ.
percusserint
induerint
rapuerint
spectāverint
torserint

TEMPUS PLŪSQUAMPERFECTUM

I. SING.
percussissem
induissem
rapuissem
spectāvissem
torsissem

II. SING.
percussissēs
induisssēs
rapuisssēs
spectāvissēs
torsissēs

III. SING.
percussisset
induisset
rapuisset
spectāvisset
torsisset

I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
percussissēmus	percussissētis	percussissent
induissēmus	induissētis	induissent
rapuissēmus	rapuissētis	rapuissent
spectāvissēmus	spectāvissētis	spectāvissent
torsissēmus	torsissētis	torsissent

VERBA—VŌX PASSĪVA—MODĪ INDICĀTĪVUS ET IMPERĀTĪVUS

(PETASĪ INTER SĒ LOQUUNTUR)

TEMPUS PRAESĒNS

IMPV.	I. SING.	II. SING.	III. SING.
ferīre	ferior	ferīris	ferītur
induere	induor	indueris	induitur
rapere	rapior	raperis	rapitur
spectāre	spector	spectāris	spectātur
torquēre	torqueor	torquēris	torquētur
IMPV.	I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
ferīminī	ferīmur	ferīminī	feriuntur
induiminī	induimur	induiminī	induuntur
rapiminī	rapimur	rapiminī	rapiantur
spectāminī	spectāmur	spectāminī	spectāntur
torquēminī	torquēmur	torquēminī	torquentur

TEMPUS IMPERFECTUM

I. SING.	II. SING.	III. SING.
feriēbar	feriēbāris	feriēbātur
induēbar	induēbāris	induēbātur
rapīēbar	rapīēbāris	rapīēbātur
spectābar	spectābāris	spectābātur
torquēbar	torquēbāris	torquēbātur
I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
feriēbāmur	feriēbāminī	feriēbantur
induēbāmur	induēbāminī	induēbantur
rapīēbāmur	rapīēbāminī	rapīēbantur
spectābāmur	spectābāminī	spectābantur
torquēbāmur	torquēbāminī	torquēbantur

TEMPUS FUTŪRUM

I. SING.	II. SING.	III. SING.
feriar	feriēris	feriētur
induar	induēris	induētur
rapiar	rapiēris	rapiētur
spectābor	spectāberis	spectābitur
torquēbor	torquēberis	torquēbitur
I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
feriēmur	feriēminī	ferientur
induēmur	induēminī	induentur
rapiēmur	rapiēminī	rapientur
spectābimur	spectābiminī	spectābuntur
torquēbimur	torquēbiminī.	torquēbuntur

TEMPUS PRAETERITUM (PERFECTUM)

I. SING.	II. SING.	III. SING.
percussus sum	percussus es	percussus est
indūtus sum	indūtus es	indūtus est
raptus sum	raptus es	raptus est
spectātus sum	spectātus es	spectātus est
tortus sum	tortus es	tortus est
I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
percussī sumus	percussī estis	percussī sunt
indūtī sumus	indūtī estis	indūtī sunt
raptī sumus	raptī estis	raptī sunt
spectātī sumus	spectātī estis	spectātī sunt
tortī sumus	tortī estis	tortī sunt

TEMPUS PLŪSQUAMPERFECTUM

I. SING.	II. SING.	III. SING.
percussus eram	percussus erās	percussus erat
indūtus eram	indūtus erās	indūtus erat
raptus eram	raptus erās	raptus erat
spectātus eram	spectātus erās	spectātus erat
tortus eram	tortus erās	tortus erat
I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
percussī erāmus	percussī erātis	percussī erant
indūtī erāmus	indūtī erātis	indūtī erant

I. PLŪ.
raptī erāmus
spectātī erāmus
tortī erāmus

II. PLŪ.
raptī erātis
spectātī erātis
tortī erātis

III. PLŪ.
raptī erant
spectātī erant
tortī erant

TEMPUS FUTŪRUM PERFECTUM

I. SING.
percussus erō
indūtus erō
raptus erō
spectātus erō
tortus erō

II. SING.
percussus eris
indūtus eris
raptus eris
spectātus eris
tortus eris

III. SING.
percussus erit
indūtus erit
raptus erit
spectātus erit
tortus erit

I. PLŪ.
percussī erimus
indūtī erimus
raptī erimus
spectātī erimus
tortī erimus

II. PLŪ.
percussī eritis
indūtī eritis
raptī eritis
spectātī eritis
tortī eritis

III. PLŪ.
percussī erunt
indūtī erunt
raptī erunt
spectātī erunt
tortī erunt

VŌX PASSĪVA—MODUS SUBIŪNCTĪVUS

TEMPUS PRAESĒNS

I. SING.
feriar
induar
rapiar
specter
torquear

II. SING.
feriāris
induāris
rapiāris
spectēris
torqueāris

III. SING.
feriātur
induātur
rapiātur
spectētur
torqueātur

II. PLŪ.
feriāmur
induāmur
rapiāmur
spectēmur
torqueāmur

II. PLŪ.
feriāminī
induāminī
rapiāminī
spectēminī
torqueāminī

III. PLŪ.
feriantur
induantur
rapiantur
spectentur
torqueantur

TEMPUS IMPERFECTUM

I. SING.
ferīrer
induerer

II. SING.
ferīrēris
induerēris

III. SING.
ferīrētur
induerētur

I. SING.
raperer
spectārer
torquērer

II. SING.
raperēris
spectārēris
torquērēris

III. SING.
raperētur
spectārētur
torquērētur

I. PLŪ.
ferirēmur
induerēmur
raperēmur
spectārēmur
torquērēmur

II. PLŪ.
ferirēminī
induerēminī
raperēminī
spectārēminī
torquērēminī

III. PLŪ.
ferirentur
induerentur
raperentur
spectārentur
torquērentur

TEMPUS PERFECTUM

I. SING.
percussus sim
indūtus sim
raptus sim
spectātus sim
tortus sim

II. SING.
percussus sis
indūtus sis
raptus sis
spectātus sis
tortus sis

III. SING.
percussus sit
indūtus sit
raptus sit
spectātus sit
tortus sit

I. PLŪ.
percussī simus
indūtī simus
raptī simus
spectātī simus
tortī simus

II. PLŪ.
percussī sītis
indūtī sītis
raptī sītis
spectātī sītis
tortī sītis

III. PLŪ.
percussī sint
indūtī sint
raptī sint
spectātī sint
tortī sint

TEMPUS PLŪSQUAMPERFECTUM

I. SING.
percussus essem
indūtus essem
raptus essem
spectātus essem
tortus essem

II. SING.
percussus essēs
indūtus essēs
raptus essēs
spectātus essēs
tortus essēs

III. SING.
percussus esset
indūtus esset
raptus esset
spectātus esset
tortus esset

I. PLŪ.
percussī essēmus
indūtī essēmus
raptī essēmus
spectātī essēmus
tortī essēmus

II. PLŪ.
percussī essētis
indūtī essētis
raptī essētis
spectātī essētis
tortī essētis

III. PLŪ.
percussī essent
indūtī essent
raptī essent
spectātī essent
tortī essent

MODUS INFINITIVUS—VŌX ACTĪVA

PRÆSĒNS	PRAETERITUM	FUTŪRUM
ferīre	percussisse	percussūrus esse
induere	induisse	indūtūrus esse
rapere	rapuisse	raptūrus esse
spectāre	spectāvisse	spectātūrus esse
torquēre	torsisse	tortūrus esse

VŌX PASSĪVA

PRÆSĒNS	PRAETERITUM	FUTŪRUM
ferīrī	percussus esse	percussum irī
indūi	indūtus esse	indūtum irī
rapī	raptus esse	raptum irī
spectārī	spectātus esse	spectātum irī
torquērī	tortus esse	tortum irī

PARTICIPIA

ACT.	PASS. FUT. (GERUNDĪVUM)	PASS. PRAET.	ACT. FUT.
PRÆS. feriēns	feriendus	percussus	percussūrus
induēns	induendus	indūtus	indūtūrus
rapīēns	rapīendus	raptus	raptūrus
spectāns	spectandus	spectātus	spectātūrus
torquēns	torquendus	tortus	tortūrus

VERBA ANŌMALA: SUM, POSSUM, VOLŌ, NŌLŌ,
MĀLŌ, EŌ, FIŌ, FERŌ

TEMPUS PRÆSĒNS

IMPV.	I. SING.	II. SING.	III. SING.
Es	sum	es	est
—	possum	potes	potest
—	volŌ	vīs	volt
nŏlī	nŏlŏ	nŏn vīs	nŏn volt
—	mālŏ	māvīs	māvolt
ī	eŏ	īs	it
fī	fīŏ	fīs	fit

	IMPV.	I. SING.	II. SING.	III. SING.
	fer	ferō	fers	fert
(pass.)	ferre	feror	ferris	fertur
	IMPV.	I. PLŪ.	II. PLŪ.	III. PLŪ.
	este	sumus	estis	sunt
	—	possumus	potestis	possunt
	—	volumus	vultis	volunt
	nōlite	nōlumus	nōn vultis	nōlunt
	—	mālumus	māvultis	mālunt
	īte	īmus	ītis	cunt
	fīte	(fīmus)	(fītis)	fiunt
	ferte	ferimus	fertis	ferunt
(pass.)	feriminī	ferimur	feriminī	feruntur

SYNOPSIS—PRĪMA PERSŌNA—NUMERUS SINGULĀRIS

INDICĀTĪVUS

	IMPERF.	FUT.	PRAET.	PLŪSQ.	FUT. PERF.
	eram	erō	fui	fuera	fuero
	poteram	poterō	potui	potuera	potuero
	volēbam	volam	voluī	voluera	voluero
	nōlēbam	nōlam	nōluī	nōluera	nōluero
	mālēbam	mālam	māluī	māluera	māluero
	ībam	ībō	īi	īera	īero
	fīebam	fiam	factus sum	factus era	factus ero
	ferēbam	feram	tulī	tulera	tulero
(pass.)	ferēbar	ferar	lātus sum	lātus era	lātus ero

SUBIŪNCTĪVUS

	PRAES.	IMPERF.	PERF.	PLŪSQ.
	sim	essem	fuierim	fuissem
	possim	possem	potuerim	potuissem
	velim	vellem	voluerim	voluissem
	nōlim	nōllem	nōluerim	nōluissem
	mālim	māllem	māluerim	māluissem
	eam	īrem	ierim	issem
	fiam	fierem	factus sim	factus essem
	feram	ferrem	tulerim	tulisses
(pass.)	ferar	ferrer	lātus sim	lātus essem

ĪNFĪNĪTĪVUS

	PRAES.	PRAET.	FUT.
	esse	fuisse	futūrus esse
	posse	potuisse	—
	velle	voluisse	—
	nōlle	nōluisse	—
	mālle	māluisse	—
	īre	īsse	itūrus esse
	ferī	factus esse	factum īrī
	ferre	tullisse	lātūrus esse
(pass.)	ferī	lātus esse	lātum īrī

PARTICIPIA

PRAES.	FUT.
—	futūrus
potēns	—
volēns	—
nōlēns	—
—	—
īēns	itūrus
—	faciendus
ferēns	lātūrus
—	ferendus

VOCĀBULA DĒRĪVĀTA

SUBSTANTĪVA

(i)

- t o r

Verbō additur, indicat quis aliquid faciat: *e. g.*, imperātor—
is quī imperat.

Auctor (augeō)—(increaser) author.

Conditor (condō)—founder.

Ēmptor (emō).

Explōrātor (explōrō).

Imperātor (imperō).

Interfector (interficiō).

Inventor (inveniō).

Praeceptor (praecipio)—instructor.

Prōditor (prōdō).

Quaestor (quaerō)—paymaster.

Spectātor (spectō).

Successor (succēdō).

Vēnditor (vēndō).

Victor (vincō).

(ii)

- o r

Verbō additur; indicat factum aut statum.

Clāmor (clāmō)—shout.

Dolor (doleō)—pain.

Furor (furō).

Timor (timeō).

(iii)

- (t) i u m

Verbō additur; aliquid dē factō indicat.

Aedificium (aedificō)—building.

Colloquium (colloquor)—talk.

Cōnsilium (cōnsulō)—plan.

Dēsīderium (dēsīderō).

Exitium (exeō)—destruction.

Imperium (imperō).

Indicium (indicō).

Initium (ineō)—beginning.

Silentium (sileō).

Studium (studeō).

(iv) - m e n , - m e n t u m , - b u l u m , - (c) u l u m ,
- b r u m , - c r u m , - t r u m

Verbō additur; indicat plērumque quō instrumentō aliquid fiat.

Agmen (agō)—marching column (id quod agitur).

Flūmen (fluō)—river (id quod fluit).

Nōmen (nōscō)—name (id quō aliquis nōtus est).

Frūmentum (fruor)—grain (id quō vitā fruimur).

Impedimentum (impediō)—(plū.) baggage (id quō impeditur exercitus).

Ōrnāmentum (ōrnō).

Fābula (for)—story (id quod fātur).

Perīculum (pereō)—trial, danger (id per quod īmus).

Spectāculum (spectō).

Vinculum (vinciō).

Latebra (lateō)—hiding-place (locus ubi aliquis latet).

Simulācerum (simulō)—image (id quō aliquis simulātur).

Mōnstrum (moneō)—warning, monster (id quod monet).

(v) - (t) i ō

Verbō additur; indicat factum aut exitum facti: *e. g.*, accūsātiō—aut accūsāre aut exitus accūsandī.

Accūsātiō (accūsō)—accusation.

Admīrātiō (admīror).

Cōgitātiō (cōgitō).

Coniūrātiō (coniūrō).

Cūctātiō (cūctor).

Damnātiō (damnō).

Dēditīō (dēdō).
 Legiō (legō)—legion.
 Mūnitiō (mūniō).
 Nātiō (nāscor)—tribe.
 Nāvigātiō (nāvigō).
 Obsidiō (obsideō).
 Occāsiō (occidō).
 Oppugnātiō (oppugnō).
 Optiō (optō).
 Ōrātiō (ōrō)—speech.
 Prōditiō (prōdō)—treason.
 Profectiō (proficiscor).
 Quaestiō (quaerō).
 Ratiō (reor)—plan.
 Regiō (regō)—direction, region.
 Sectiō (secō)—section.
 Simulātiō (simulō).
 Statiō (stō)—outpost.
 Suspīciō (suspiciō).

(vi)

- t u s

Item ac (v).

Aditus (adeō)—approach.
 Adventus (adveniō)—arrival.
 Ascēsus (ascendō).
 Cāsus (cadō)—chance.
 Concursus (concurrō).
 Cōnsēsus (cōnsentiō).
 Cōnspectus (cōnspiciō).
 Conventus (conveniō).
 Cultus (colō)—manner of living.
 Cursus (currō)—course.
 Dēiectus (dēiciō)—slope.
 Dēlectus (dēligō).
 Discensus (discēdō).
 Ēventus (ēveniō).
 Exercitus (exerceō)—army.

Exitus (exeō).
 Flūctus (fluō)—billow.
 Mōtus (moveō).
 Occāsus (occidō)—setting.
 Ortus (orior).
 Passus (pandō)—pace (duo gradūs).
 Quaestus (quaerō)—profit.
 Receptus (recipiō)—retreat.
 Rīsus (rīdeō).
 Successus (succēdō)—success.
 Ūsus (ūtor).
 Victus (vīvō).

(vii) - i a

Substantīvō additur:

Adulēscētia (adulēscēns)—youth.
 Centuria (centum)—century (a hundred men).
 Familia (famulus)—household.
 Militia (mīles)—military service.
 Victōria (victor)—victory.

(viii) - t ā s

Item ac (vii).

Auctōritās (auctor)—influence.
 Cīvitās (cīvis)—citizenship, state.
 Societās (socius)—association.
 Tempestās (tempus)—weather.

(ix) - t ū s

Item ac (vii).

Iuventūs (iuvenis)—youth.
 Senectūs (senex)—old age.
 Servitūs (servus)—slavery.
 Virtūs (vir)—manliness.

(x) - l u s , - u l u s , - c u l u s , - e l l u s

Substantīvō additur; indicat rem minōrem.

Agellus (ager)—a little field.
 Iugulum (iugum)—(a little yoke) collarbone.

Lingula (lingua).

Parvulus (parvus).

Avunculus (avus)—(a little grandfather) uncle.

Ōseculum (ōs)—(a little mouth) kiss.

Ponticulus (pōns).

Castellum (castrum).

Puella (puer)—(a little female child) girl.

(xi) - (t) i a

Adiectīvō additur; indicat vim adiectīvī; *e. g.*, magnopere amī-
cus est = magnā est amicitīā.

Amicitia (amicus)—friendship.

Angustia (angustus)—narrowness, narrow place.

Audācia (audāx)—boldness.

Continentia (continēns).

Grātia (grātus).

Invidia (invidus).

Potentia (potēns).

Reliquiae (reliquus)—remnant.

Sententia (sentiēns).

(xii) - t ā s

Item ac (xi).

Celeritās (celer)—swiftness.

Crūdēlitās (crūdēlis).

Cupiditās (cupidus).

Difficultās (difficilis).

Dignitās (dignus).

Facultās (facilis).

Familiāritās (familiāris).

Hūmānitās (hūmānus).

Immortālitās (immortālis).

Integritās (integer).

Libertās (liber).

Necessitās (necesse).

Nōbilitās (nōbilis).

Potestās (potēns).

Sevērītās (sevērus).

Voluntās (volēns).

(xiii)

- t ū d ō

Item ac (xi).

Aegritūdō (aeger)—sickness.

Altitūdō (altus).

Consuētūdō (consuētus).

Fortitūdō (fortis).

Lātitūdō (lātus).

Longitūdō (longus).

Magnitūdō (magnus).

Multitūdō (multus).

Similitūdō (similis).

Valetūdō (valēns).

ADIECTĪVA

(i)

- ilis, - bilis

Verbō additur:

Facilis (faciō)—(quod fieri potest) easy.

Ūtilis (ūtor)—(quō aliquis ūtī potest) useful.

(In)crēdibilis (crēdō)—(quod crēdī nōn potest) unbelievable.

Laudābilis (laudō).

Nōbilis (nōscō)—(quod nōscī potest) distinguished.

(ii)

- ō s u s

Substantīvō additur:

Bellicōsus (bellum)—(bellō plēnus) warlike.

Ōtiōsus (ōtium)—(ōtiō plēnus) peaceful.

Religiōsus (religiō).

(iii)

- n u s, - ā n u s, - ē n u s, - ī n u s, - e r n u s,

- ā r i s, - ā l i s, - ī l i s, - i u s, - ā r i u s,

- e s t e r, - e s t i s, - (i) c u s, - t i m u s,

- t ī v u s

Substantīvō additur; indicat quod substantīvō pertinet:

Frāternus (frāter)—brotherly.

Paternus (pater).

Cotidiānus (cotīdiē).

Hūmānus (homō).

Oppidānus (oppidum).

Urbānus (urbs).

Aliēnus (alius).

Vicīnus (vīcus)—neighboring.

Hibernus (hiems).

Cōsulāris (cōsul).

Familiāris (familia).

Militāris (mīles).

Singulāris (singuli).

Volgāris (volgus).

Fātālis (fātum)—fated.

Liberālis (liber).

Mortālis (mors).

Sociālis (socius).

Aedīlis (aedēs)—aedile (commissioner of streets and buildings).

Cīvīlis (cīvis).

Puerīlis (puer).

Servīlis (servus).

Patrius (pater).

Rēgius (rēx).

Aerārius (aes).

Contrārius (contrā).

Frūmentārius (frūmentum).

Legionārius (legiō).

Necessārius (necesse).

Onerārius (onus).

Equester (eques).

Pedester (pēs).

Agrestis (ager).

Caelestis (caelum).

Bellicus (bellum).
Pūblicus (populus).

Fīnitimus (fīnēs).
Maritimus (mare).

Captīvus (captus).

VERBA

(i) - ā r e , - ē r e , - e r e , - ī r e

Substantīvō aut adiectīvō additur:

Aequō (aequus)—make equal, level.

Armō (arma)—arm.

Bellō (bellum).

Conciliō (concilium)—win over.

Cūrō (cūra).

Dominor (dominus).

Dōnō (dōnum).

Gravor (gravis)—be vexed.

Hiemō (hiems).

Iūdicō (iūdex).

Iūrō (iūs)—take an oath.

Labōrō (labor).

Laudō (laus).

Liberō (liber).

Locō (locus).

Mātūrō (mātūrus)—hasten.

Mīror (mīrus).

Moror (mora).

Necō (nex).

Nōbilitō (nōbilis).

Nōminō (nōmen).

Nūdō (nūdus).

Nūntiō (nūntius).

Ōrō (ōs)—pray.

Pācō (pāx).

Praedor (praeda).

Precor (precēs).
 Pūblicō (pūblicus).
 Pugnō (pugna).
 Rēgnō (rēgnum).
 Scelerō (scelus)—contaminate.
 Siccō (siccus).
 Simulō (similis)—pretend.
 Spērō (spēs).
 Spoliō (spolium).
 Superō (superus).
 Temperō (tempus)—regulate.
 Triumphō (triumphus).
 Vēlō (vēlum).
 Vocō (vōx)—call.
 Volnerō (volnus).

Flōreō (flōs)—flourish.

Mīnuō (minus).

Fīniō (fīnis).

(ii) - s c ō

Verbō, vel nōnnumquam substantīvō aut adiectīvō additur; indicat plērumque inceptum factī:

Crēscō (creō)—grow.

Īrāscor (īra).

Mītēscō (mītis).

(iii) - t ō

Verbō additur: indicat rem saepius fierī, vel conārī.

Captō (capiō)—try to take.

Cōgitō (cōgō)—(keep driving) think.

Cōnsector (cōnsequor).

Cōnspicor (cōnspiciō).

Iactō (iaciō).

Versō (vertō)—(med.) live in a place.

CŌNSPECTUS SYNTAXIS

MODUS SUBIŪNCTĪVUS

I. Quid quaerō (quaesivī)?

A. Quaerō quid $\left\{ \begin{array}{l} \text{nunc torqueātis.} \\ \text{antehāc torserētis.} \end{array} \right.$

B. Quaesivī quid $\left\{ \begin{array}{l} \text{illō tempore torquērētis.} \\ \text{iam antea torsissētis.} \end{array} \right.$

II. Quō consiliō hoc faciō (fēcī)?

A. Sententiam $\left\{ \begin{array}{l} \text{scribō} \\ \text{scripsī} \end{array} \right.$ [quod volō fōrmulam expli-
eāre].
ut fōrmulam $\left\{ \begin{array}{l} \text{explicem.} \\ \text{explicārem.} \end{array} \right.$

B. Sententiam $\left\{ \begin{array}{l} \text{scribō} \\ \text{scripsī} \end{array} \right.$ [quod nōlō vōs fōrmulam per-
peram ēdiscere].
nē fōrmulam perperam $\left\{ \begin{array}{l} \text{ēdiscātis.} \\ \text{ēdiscerētis.} \end{array} \right.$

C. Sententiam $\left\{ \begin{array}{l} \text{scribō} \\ \text{scripsī} \end{array} \right.$ [quod volō facilius vōs fōrmulam
intellegere].
quō facilius fōrmulam $\left\{ \begin{array}{l} \text{intellegātis.} \\ \text{intellegerētis.} \end{array} \right.$

D. Sententiam $\left\{ \begin{array}{l} \text{scribō} \\ \text{scripsī} \end{array} \right.$ [quod volō illam fōrmulam illūs-
trāre].
quae formulam $\left\{ \begin{array}{l} \text{illūstret.} \\ \text{illūstrāret.} \end{array} \right.$

III. A. Quā rē obstante, tamen hoc faciō?

[Hostēs timeō, tamen . . .]

Cum hostēs $\left\{ \begin{array}{l} \text{timeam,} \\ \text{timērem,} \end{array} \right.$ tamen nōn $\left\{ \begin{array}{l} \text{fugiō.} \\ \text{fūgī.} \end{array} \right.$

B. Cūr hoc faciō?

[Quod pēnsa intellegō . . .]

Cum pēnsa { intellegam, possum }
 { intellexerem, potuī } vōs docēre.

C. 1. Ubi (quā condiōne) hoc fecī?

[Ubi { perlegēbat }
 { perlēgit } librōs, . . .]
 { perlēgerat }Cum librōs { perlegeret, ea legere nōn potuī (pote-
 ram).
 perlēgisset, ea legere potuī (pote-
 ram). }

2. Quandō hoc faciō? (faciam?)

(a) Cum diligenter labōrō, laetus sum.

(b) Cum librum perlēgerō, tibi id dabō.

IV. Quam (lentē, diligenter, etc.) hoc faciō?

[Clārē explicō, itaque facile intellegis.]

A. Tam clārē { explicō } ut facile { intellegās.
 { explicāvī } { intellexerēs.B. Tam obscurē { explicō } ut nōn { intellegās.
 { explicāvī } { intellexerēs.

V. Quid dīcō?

[Puerī quī semper attendērunt, prōgressūs facient, quod omnia intellegunt.]

Dīcō } puerōs quī semper { attenderint }
Dīxī } { attendissent } prōgressūs factū-
rōs esse, quod omnia { intellegant.
 { intellexerent.

SUBSTANTĪVA

A. I. . . . (a) Quis? (b)

Quī? (a) Puer scrībit. (b) Puellae
 stant.

- II. . . . (a) Quid? (b)
Quae? . . . (a) **Effigiēs** manet. (b) **Map-
pae** iacent.
- B. I. . . . (a) Quem? (b)
Quōs? (a) **Puerum**, tē videō. (b) **Pu-
ellās**, nōs videō.
- II. . . . (a) Quid? (b)
Quae? . . . (a) **Librum**, canem possideō.
(b) **Aquās**, equōs emō.
- III. . . . Quō? Ad quem? Ad iānuam, in lūdum, ad tē eō.
- IV. . . . Quam altum?
Quam lon-
gum? Quam
lātum? . . . **Decem pedēs**, ūnam ūnciam
longum est.
- V. . . . Quantum spa-
tī? **xx passūs** ambulō.
- VI. . . . Quam diū? . . . (Per) tōtam hōram, xii mēn-
sēs labōrō.
- C. I. . . . Quālem? Quā-
lēs? **Gravem librum**, gravēs librōs
vel librum (librōs) **magnae gra-
vitātis**
vel librum (librōs) **magnā gravi-
tāte** tollō.
- II. . . . Cuius? Quō-
rum? (a) **Meum**, puellae librum te-
neō. (b) **Nostram**, puerōrum
mēnsam tangō.
- III. . . . Quantum? . . . **Nōn tōtum** parietem, sed **par-
tem parietis** abstergeō.
- D. I. . . . Cui? Quibus? (a) **Aurī**, manūi, plāgam infligō.
(b) **Puerīs**, puellis, crētam dō.
- II. . . . Cui? Quibus? (a) **Puerō** labōrandum est. (b)
Nōbīs sunt librī legendī.
- E. I. . . . Quandō? . . . **Octāvā hōrā**, nunc surgō; heri
surrēxī.

- II. . . . Unde? **Ex corbe chartam capiō; ā iānuā abeō.**
- III. . . . Quō (instru-
mentō)? Qui-
bus (instru-
mentis)? . . . **Manū, nōn pedibus, scribō.**
- IV. . . . Quōmodo? . . . **Maximā (cum) celeritāte, cele-
riter scribō.**
- V. . . . Ubi? **In mēnsā librum videō; ante
sellam stō.**
- VI. . . . Cūr? Quā dē
causā? Quam-
obrem? . . . **Proptereā quod brevēs lacertōs
habet, vel propter brevità-
tem lacertōrum, vel brevi-
tāte lacertōrum, ūvās nōn
tangit.**
- VII. . . . Ā quō? Ā qui-
bus? **Ab anū, ab hominibus puerī
pūniuntur.**
- VIII. . . . Quā ratiōne? . . **Virtūte est miles eximius.**
- IX. . . . Quā condiōne? **Iānuā apertā, eximus. Magistrō
nōlente, hoc nōn potest fieri.**
- F. Quot? **Multī, Multōs, Multōrum,
Multis.
Multae, Multās, Multārum
et c.
Decem, iii, xxviii.**

VERBA QUAE GENETIVUM REGUNT

Frātrum **oblīta** est soror (vii).

Urbis **potitus** est. vidē **ablātivum.**

VERBA QUAE DATIVUM REGUNT

Mihi **accidit** calamitās.

Conviviō **adsunt** omnēs. (ad + acc., et c.)*

* Vocābula sic inclūsa indicant locūtīōnēs quae prō dativō, *e. g.*, ūsurpārī possunt.

- Moenibus **appropinquant** hostēs. (ad + acc.)
 Tibi nōn **audīvit** (*id est*, nōn paruit).
 Īnspērāntī mihi **cecidit** (*id est*, accidit).
 Receptuī **canēbat** imperātor (xxxī).
 Frātrī nōn **cēdēbat** ille (xlvi).
 Virtūtī militum **cōnfīdit** dux. vidē ablātivum.
 Iis **cōsentiunt**, quibus dēlectantur. (cum + abl.)
 Līberīs **cōsulit** pater.
 Sī mihi **contingent** tālēs mīlitēs (xxiv).
 Mihi **crēde**.
 Epulīs nē **dēsint** rosae.
 Sī quid illī **ēveniat**.
 Cēterīs scrīptōribus **excellit**.
 Pauca tibi **expediam**.
 Scīpiōnī **favet** populus (xxxvii).
 Mihi **ignōsce**.
 Reī pūblicae **imminent** hostēs.
 Iis **imperāre** clārum eī vidētur (xxvii).
 Ārae **incidit** caput. (in + acc.)
 Mihi **indulgē**.
 Alternīs pedibus **insistit** infāns. (in + abl.)
 Cūr mihi **īnstās?** (xxvi). (in + abl.)
 Praetōrī **intercēdit** tribūnus.
 Quibus (proeliis) **interfuit**, ex illīs rediit
 (xvii). (in + abl.)
 Virtūtī **invident** finitimī (lxii). vidē dat. et abl.
 Illīs **irātus** est rēx.
 Omnibus **iubēbō** pācem. acc. et infīnītivum.
 Oculīs auribusque **latent** haec.
 Nūllī **licet** exīre.
 Puerō **minātur** poenam.
 Mihi **nocēre** nōn possunt.
 Poenīs **occurrit** (xxxvii).
 Cui (aetātī) **parcitur** (xix).
 Imperātōrī nōn **paruistī** (xxiii).
 Volnerī **patet** equus.
 Praefectō **persuādet** (xxxii).

Sī tibi placet.

Cēterīs praestat ea (xiii).

Equitibus praefuit Arūns (xv).

Reī frūmentāriae prōvidet..... (dē + abl.)

Hostibus resistunt nostrī.

Cui studet, illud cōsectātur (xxxvi).

Mihi suadet sapienter.

Violīs succēdit rosa in Ītaliā..... (in + acc., et c.)

Patrī superfuit filius.

VERBA QUAE ABLĀTĪVUM REGUNT

Maximā parte imperī **caruit** (liv).

Nātūrā locī cōfidunt..... vidē datīvum.

Memoriā cōstat omnis disciplīna..... (ex + abl.)

Prōvinciā dēcēdere iussit eum (xlix)..... (dē + abl., ex + abl.)

Caelō dēscendit deus..... (dē + abl., et c.)

Accūsātiōne dēsiste (*cf.* xxii)..... (dē + abl., et c.)

Fīnibus Ausoniae discessit..... (ab + abl., et c.)

Urbe ēgreditur (xix)..... (ex + abl.)

Oppidō ēvāsīt..... (ex + abl.)

Ītaliā excessit (xxv)..... (ex + abl.)

Ōtiō fruēmur (xxv).

Officiō fūctus est (xviii).

Tarentō potītus est (xxxi)..... vidē genetīvum.

Victōriā ūtī nescīs (xxxiii).

Vitiō vacat bonus homō..... (ab + abl.)

VERBA QUAE GEMINUM ACCŪSĀTĪVUM REGUNT

Tē hoc nōn cēlābō.

Virum fūrem clāmat.

Mārcium rēgem creāvit (ix).

Puerōs elementa docet magister..... (dē + abl.)

Rēgem amīcum faciunt (i).

Tiresiam sapientem fīngunt poētae.

Aeduōs frūmentum flāgitābat Caesar.. . (ab + abl.)

Hērēdem eum habuit.

Magistrātum virum instituērunt.

Eōs periculum **monet**.
 Hōs senātum **nōminat** (iv).
 Iovem auxilium **ōrat** (cf. iv).
 Magistrātum nummōs **poscunt**.....(ab + abl.)
 Virum praetōrem **prōnūntiat**.
 Hominem prae sē **nēminem putat**.
 Haec itinera infesta **reddidit**.
 Nūdum eum **repperērunt** (xviii).
 Mē sententiam **rogat**.
 Partem cōpiārum flūmen **trādūxerant** Helvētiū.
 Equitēs flūmen **trāiēcit**.
 Exercitum Rhēnum **trānsportat**.
 Quam (urbem) Rōmam **vocāmus** (ii).

VERBA QUAE GENETĪVUM ET ACCŪSĀTĪVUM
REGUNT

Ante actārum rērum eum **nōn accūsant**.
 Capitis eum **arcessunt**.
 Sceleris eum **damnant**.
 Pecūniae illum **iūdicāvit**.
 Virtūtis militēs **nōn paenitet** (xxx).
 Fugae eum **taedit** (lxxvii).

VERBA QUAE DATĪVUM ET ACCŪSĀTĪVUM
REGUNT

Rēbus aliēnīs mē **accommodō** (cf. xlvi)...(ad + acc.)
 Dictō virtūtem **adaequō** (li).....(cum + abl.)
 Nōbilibus sēsē **addicunt** (lxiv).
 Urbī montem **addunt** (cf. viii).....(ad + acc.)
 Captīs vincula **adhibent**.....(ad, in + acc.)
 Militibus arma **adimunt**.
 Urbī montēs **adiungit** (xi).....(ad + acc.)
 Magistrō magistrum **aequat** (xxxi).....(cum + abl.)
 Mihi litterās **affert**.....(ad + acc.)
 Saxō caput **affligit**.....(ad + acc.)
 Illī scrīptūrās **aperit**.
 Ōrae mē **appellit**.....(ad, in + acc.)

- Populō victōriam nūntiāvit.
 Sorōrī hoc obicit (vii).
 Certāminī sē offert (xv).
 Populō spolia ostendit.
 Virō fēminam pactī sunt..... (cum + abl.)
 Bellō sē parāvit..... (ad + acc.)
 Rōmānīs vectīgal pendunt.
 Mihi hoc permittite (xvi).
 Vōbīs caedem polliceor (xvi).
 Liberīs cibum praebuit (xxix).
 Eī hoc praecēpit (lxi).
 Adulēscentī facem praetulit.
 Supplicio centuriōnem praeposuit (xxiii).
 Cīvibus iūra praescrīpsit.
 Iūdicibus hoc probābō.
 Memoriae haec prōdunt (xiv).
 Militibus dōna prōnūntiat..... vidē geminum acc.
 Hostibus pācem prōposuit.
 Illīs salūtem reddunt..... vidē geminum acc.
 Eī mandāta refert..... (ad + acc.)
 Fīliīs pecūniam relinquit.
 Eīs militiam remittet (xl).
 Pyrrhō ācta renūntiāte (xxiv).
 Mihi vēra respondit..... (ad + acc.)
 Tibi epistolam scribō..... (ad + acc.)
 Mihi modum statuī..... (in + abl., et c.)
 Capitī gladium subdūxit..... (ex + abl.)
 Imperiō Sabinōs subiēcit (xi)..... (sub + acc.)
 Periculō animum submittit..... (in, ad + acc.)
 Sibi legātiōnem suscipit..... (in + acc.)
 Patrī urbem trādīdit (xiii)..... (in + acc.)
 Ūnī omnia nōn tribuunt (liv).

VERBA QUAE ABLĀTĪVUM ET ACCŪSĀTĪVUM
REGUNT

- Litterīs sē abdunt poētae..... (in + abl., et c.)
 Proeliō sē abstinēbat (cf. lxi)..... (ab + abl.)

Antōniō sē āvertit	(ab + abl.)
Corpore animum deus circumdedit	vidē dat. et acc.
Morte hominem damnant	vidē gen. et acc.
Montibus arborēs dēdūxit	(dē + abl., et c.)
Equō militem dēiēcit	(dē + abl., et c.)
Caelō imbrem Iuppiter dēmittit	(ex + abl., et c.)
Umerīs arma dēpōnit .	
Corōnā Mārcium dōnāvit (xvii)	vidē dat. et acc.
Castrīs Cimbrōs ēdūcunt (xlviii)	(ex + abl., et c.)
Portā pedem effert	(ex + abl., et c.)
Eōdem pretiō sex librōs nōn emit (xiv).	
Cīvitāte Cicerōnem expellit	(ex + abl., et c.)
Umerō vestem exuit	(ex + abl., et c.)
Iūre eōs interdīcunt	vidē dat. et acc., dat. et abl.
Crīmine illum liberat	(ab + abl.)
Terrā Teutonēs nōn prīvābunt (xlviii)	
Fīnibus hostēs prohibent	(ab + abl.)
Armīs militem spoliat .	
Pecūniā librōs vēndidit .	

VERBA QUAE DATĪVUM ET ABLĀTĪVUM REGUNT

Fratrī mōtūs afferendō nōn cēdēbat (xlvi)	vidē dat. et acc.
M. Tullīō ignī interdīcēbant (lxxvi)	vidē dat. et acc., abl. et acc.
Nōbīs voluptāte invident	vidē dativum.

ADIECTĪVA QUAE GENETĪVUM REGUNT

Reī pūblicae aliēnae sunt rēs (xlvi)	vidē dativum, vidē ablātivum.
Laudis avidī sunt	(in + acc.)
Suī cōnsilī certiōrem mē fēcit	(dē + abl.)
Bonī contrārium est malum	vidē dativum.
Pācis cupidī sumus.	
Vērītātis diligentēs dēbēmus esse	(in + abl.)
Proximī rēgis dissimilis fuit (vi)	vidē dativum.

- Augurī **perītus** est vidē ablātivum.
 Rērum omnium **potēns** est deus.
 Avī **similis** fuit (ix) vidē dativum.

ADIECTĪVA QUAE DATĪVUM REGUNT

- Reī pūblicae **aliēnae** sunt rēs (xlvi) vidē genetivum,
 vidē ablātivum.
 Mihi **amicus** est.
 Dignitāti Rōmānae **aptum** fuit (xxviii) (ad + acc.)
 Scīpiōnī **cārus** erat (xlvii).
 Vōbīs **commodum** est hoc.
 Albō **contrārium** est atrum vidē genetivum.
 Equō **dissimilis** est canis vidē genetivum.
 Gallīs **finitimī** sunt Germānī.
 Omnibus **grāta** est libertās.
 Iuvenibus **idōneum** exemplum eris (xxiii) (ad + acc.)
 Rēgī **ignōta** fuit mulier.
 Caesarī **infesta** fuit Gallia.
 Gallīs nōn **ingrāta** fuit ōratiō.
 Canibus **inimicae** sunt fēlēs.
 Mihi **mīrum** est hoc.
 Horātiō **obvia** est soror (vii).
 Nōbīs **opportūnum** est hoc.
 Tribus **pār** nōn est (cf. vi) (cum + abl.)
 Tertiō **proximum** est quārtum (ab + abl.)
 Sibi **reliquum** esse dixit nihil.
 Deō **sacrum** est templum.
 Nōbīs **secundum** est proelium.
 Avō **similis** est vidē genetivum.
 Equitī **ūtilis** est equus.
 Silvae **vīcina** est villa.

ADIECTĪVA QUAE ABLĀTĪVUM REGUNT

- Maiestāte suā **aliēnum** hoc dī nōn putant vidē genetivum,
 vidē dativum.
 Ingentī turbā **cōnferta** erant templa.
 Suīs rēbus **contentus** fuit.

Sententiis **crēber** fuit auctor.

Volnere **defessus** est (*cf.* vii).....(ob + acc., et c.)

Factū **difficile** est opus.

Imperiō **dignōs** sē crēdunt (xxxviii).

Dictū **facilis** est sententia.

Laudibus **indignus** est puer.

Catēnae strīdōre **laetus** fuit.

Bellō **perītus** fuit dux.....vidē genetivum.

Dēfēnsōribus **vacua** fuērunt moenia(ab + abl.)

PRAEPOSITIONĒS QUAE ACCŪSĀTĪVUM POSTULANT

Ad (i), ante (vii), apud (vi), circum (iii), contrā (iv), ergā (xvi),
extrā (iv), inter (iii) intrā (ix), ob (iv), per (v), post (i),
praeter (xxvi), prope (ii), propter (ii), trāns (ix), ultrā (ii).

PRAEPOSITIONĒS QUAE ABLĀTĪVUM POSTULANT

Ab (vi), cōram (xxxii), cum (ix), dē (xii), ex (x), prae (xxvi),
prō (xiv), sine (xiii).

PRAEPOSITIONĒS QUAE AUT ACCŪSĀTĪVUM AUT ABLĀTĪVUM ADMITTUNT

In (ii), sub (vii), super (iii).

EXEMPLA PROBĀTIŌNIS

I

Dēlige v quaestiōnēs: ūnam quidem ex ūnā quāque parte.

PARS I

1 Verte in Anglicum: [20]

1 *Anus incognita* ad Tarquinium quondam Superbum rēgem
2 *iit*, novem librōs ferēns, quōs esse *dīcēbat* ā *dīs immortalibus*
3 sibi datōs; eōs sē velle vēndere. Tarquinius pretium *quae-*
4 *sīvit*; mulier nimis magnam pecūniam rogāvit. Rēx, quasi
5 anus aetāte fatua esset, negāvit. Tum illa ad focum *iit* et
6 trēs librōs ex novem flammīs dedit; deinde num reliquōs sex
7 *eōdem pretiō capere vellet*, rēgem rogāvit. Rēx iterum negāvit.
8 [Reliqua in alterā fābulā legere poteris.]

2 Scribe respōnsa Latīnē: [20]

Quālem anum rēx vīdit? Quot librōs habuit? Unde vēnē-
runt librī? Quid putāvit rēx anum fēcisse stupidam? Ubi
erat ignis? Quantam pecūniam voluit anus recipere? Quid
dīxit rēx? Fuitne mulier vetus, annōn? Quis fuit hic rēx?
Quālis dīcēbātur ille esse?

PARS II

3 Dēclinā in sententiīs duo ex hīs: (a) *anus incognita* (ver-
sus 1) (plū.), (b) *dīs immortalibus* (versus 2) (sing.), (c) *eōdem*
pretiō (versus 7) (sing.) [10]. Scribe in sententiīs partēs prīn-
cipālēs trium ex hīs: (a) *iit* (versus 2), (b) *dīcēbat* (versus 2),
(c) *quaesīvit* (versūs 3–4), (d) *vellet* (versus 7) [10].

4 “Dīcēbat librōs datōs esse.” Quid factum est? Quid
nunc fit? Quid dīcis? Quid posthāc fiet? Quid dīcis? “Mulier
pecūniam petīvit.” Quid dīcis? Quid nunc facit mulier? Quid
dīcis? Quid posthāc faciet mulier? Quid dīcis? [10]

“Diēs est longus.” (Respondē propriō cāsū et numerō vo-
cābulī *diēs*.) Quī sunt longī? Cui hōrās addimus? Ā quō hōrās
capimus? Quōrum sunt hōrae meliōrēs quam noctium? Qui-
bus omnibus est fīnis? [5]

Ā quibusdam adiectivīs dūcuntur substantīva; exempli grātiā, ā *longus* dūcitur *longitūdō*, ā *brevis* dūcitur *brevitās*. Scribe in sententiīs adiectīva ā quibus quīnque ex hīs substantivīs ducta sunt: *magnitūdō*, *paupertās*, *pietās*, *pulchritūdō*, *quālitās*, *sōlitūdō*, *sevērītās*. [5]

PARS III

5 Verte in Anglicum: [20]

Iam scīmus rēgem iterum negāvisse. Mulier statim trēs aliōs librōs in ignem iēcīt, atque id iterum rogat, ut trēs reliquōs eōdem illō pretiō capiat. Tarquinius voltū iam sevērō et attentīore animō fit; librōs nōn reiciendōs esse intellegit; trēs reliquōs capit nihilō minōre pretiō quam quod erat petītum prō omnibus. Ea mulier posteā numquam vīsa est. Librōs trēs Sibyllīnōs appellātōs legēbant cum scīre vellent quid dī immortalēs imperārent.

6 Scribe respōnsa Latīnē: [20]

Quae reiēcīt mulier? Quantum dedit rēx prō reliquīs? Quando posteā vīdērunt anum? Ubi lēctī sunt librī? Ā quibus imperātum est Rōmānīs? Quid significat *negō*, *reliquus*, *pretium*, *animus*, *immortalis*?

PARS IV

7 Scribe prō lineā proprium vocābulum vel propriās litterās; dēlige octō sententiās: [20]

(a) Magn— cum dolōr— hoc faciō, (b) Ad urb— pulchr— eō, (c) Nesciō quid dīx—, (d) Puellae et puerī sunt bon—, (e) Sī m— cōnfīdis, bene est, (f) Ab omni— homin— amātur, (g) Putō tē hoc posthāc —, (h) Cum amīcōs hab—, itaque nihil timēbat, (i) Tam stupidus est discipulus, ut nihil didic—, (j) Crēdunt sē esse —.

8 Scribe Latīnē fābulam (L vocābula fortasse) dē ūnā ex hīs rēbus: (a) Dē Proeliō Caecaris, (b) Dē Rōmulō et Rēmō, (c) Dē Cincinnātō, (d) Dē Magistrō vel Magistrā. [20]

II

Respondē quīnque quaestiōnibus, ex quibus ūna saltem ex ūnā quāque parte sit.

PARS I

1 Verte hanc fābulam in Anglicum: [20]

Nāsīca ad *poētam Ennium vēnit*, eīque ab ōstiō quaerentī Ennium ancilla dīxit domī nōn esse. Nāsīca autem sēnsit *illam* dominī iussū dīxisse, et illum intus esse. *Paucīs* post *diēbus*, Ennius ad Nāsīcam vēnit et *eum* ā iānuā *quaesīvit*. *Exclāmat* Nāsīca sē domī nōn esse. Tum Ennius: “Quid? ego nōn *cognōscō vōcem tuam?*” Hīc Nāsīca: “Homō es impudēns. Ancillae tuae crēdidī tē domī nōn esse; tu *mihī* nōn crēdis ipsī?”

poēta = is quī poēmata scribit

ōstium = iānuā

ancilla = serva, quae in domō labōrat

intus = in aliquā rē

impudēns = quī facit id quod nōn decet

2 Scribe respōnsa Latīnē: [20] (a) Unde quaesīvit Ennium Nāsīca? (b) Ubi fuit Ennius? (c) Cūr vērum nōn dīxit ancilla? (d) Quandō vēnit Ennius ad Nāsīcam? (e) Cūius vōcem cognōvit Ennius? (f) Quālem dīxit Nāsīca Ennium esse? (g) Quid significat *sēnsit*, *iānuā*, *homō*, *crēdidī*?

PARS II

3 Dēclinā in sententiis duo ex hīs: (a) *poētam Ennium* (versus 1) (sing.), (b) *paucīs diēbus* (versus 3) (plūr.), (c) *vōcem tuam* (versus 6) (sing.). [10]

Scribe in sententiis partēs principālēs trium ex hīs: (a) *vēnit* (versus 1), (b) *quaesīvit* (versus 4), (c) *exclāmat* (versus 5), (d) *cognōscō* (versus 5). [10]

4 Scribe respōnsa Latīnē: (a) “Ancilla dīxit eum domī nōn esse.” Quae erant verba ancillae? (b) “Nāsīca ad *poētam vēnit*.” Quid posthāc faciet? (c) “Nāsīca sēnsit *illam dīxisse*.” Quid fēcit illa? (d) “Eum ā iānuā *quaesīvit*.” Quid factum est? (e) Quid fit? [10]

Dēclinā in sententiis duo ex hīs: *illam* (versus 2) (sing. et plūr. fēm.), *eum* (versus 4) (sing. et plūr. masc.), *mihī* (versus 7) (sing. et plūr.). [10]

PARS III

5 Verte in Anglicum: [20]

Īdibus Mārtiis cum Caesar in senātum vēnisset, adsidentem coniūrātī eum circumsteterunt, statimque ūnus, quasi aliquid rogātūrus, propius accessit, recūsantique ab utrōque umerō togam apprehendit. Deinde Casca, ūnus ē coniūrātis, adversum volnerat paulum infrā iugulum. Caesar Cascae brachium adreptum stilō, quem forte ferēbat, trāiēcit, cōnātusque prōsilire aliud volnus accēpit. Deinde ut animadvertit undique sē strictis pugionibus petī, togā caput vēlāvit, et ita tribus et vīginti plāgis cōfossus prope Pompēi statuam prōlāpsus est.

Partēs corporis sunt *iugulum*, *umerus*, *brachium*.

pugio : brevis gladius

6 Scribe respōnsa Latīnē: [20]

Ubi et quō modō mortuus est Caesar? Quō cōnsiliō convēnerunt coniūrātī? Quid induerat Caesar? Quid dicis Cascam fēcisse? Cūr Caesaris togam apprehendit ūnus ē coniūrātis? Quandō aliud volnus accēpit Caesar? "Animadvertit sē pugionibus petī." Quae erant fortasse verba Caesaris? Cūr caput vēlāvit Caesar? Quot et quālēs erant coniūrātī? Quandō haec omnia facta sunt?

PARS IV

7 Scribe prō lineā vocābulum proprium vel litterās propriās; dēlige octō sententiās: [20]

(a) Quaerō quis hoc fac—, (b) Scripsī ut vōs intelleg—, (c) Spērō tē crās ven—, (d) Dixit sē saepe ven—, (e) Mīlitem mīserat quī imperātōrī dic—, (f) Cum hostēs tim— tamen nōn fūgī, (g) Sententiam scribō quō facil— intelleg—, (h) Ante sell— stat et inter sell— ambulat, (i) Amb— man— ērige, (j) Ill— vocābulum brev— est.

8 Scribe Latīnē fābulam (circiter L vocābula) dē ūnā ex hīs rēbus: (a) Dē C. Iūli Caesaris in Galliā victōriis, (b) Dē Phaethonte sōlisque currū, (c) Dē scholā atque dē pēnsis Latīnis. [20]

INDEX VERBŌRUM

A

- Ā vel AB* (cum abl.) (vi).....from, by (*cf.* *dē, ex*).
ABDŌ, abdere, abdidī, abditum
 (xl).....put away, hide (*cēlō; pōnō ubi nōn facile reperīs*).
ABSĒNS, gen. absentis (xxi).....absent (*contrārium quam praesēs*).
ACCOMMODŌ, accommodāre, accommodāvī, accommodātum
 (xlvi).....fit (*aptum vel idōneum faciō*).
ACCŪSĀTIŌ, accūsātiōnis, accūsātiōnum, f. (xxii).....(*vidē dēriv.*).
ACCŪSŌ, accūsāre, accūsāvī, accūsātum (xix).....accuse (*ad causam prōvocō, culpam in aliquem cōferō*).
ACER, acris, acre (xi).....keen (*quī bene sentit, quī bene secat*).
acervus, acervī, m. (lxiii).....heap (*multae rēs eiusdem generis collectae*).
ACIĒS, aciōī, f. (vi).....edge, battle-line (*acris pars alicuius; militēs ad pugnam parātī*).
AD (cum acc.) (i).....to, at.
addō, addere, addidī, additum
 (viii).....add (*adiungō*).
adipiscor, adipiscī, adeptus sum
 (xvii).....reach, get (*pervenīō ad; potior*).
ADITUS, aditūs, m. (xliv).....(*vidē dēriv.*).
ADMINISTRŌ, administrāre, administrāvī, administrātum (x).manage (*regō, dīrigō*).

- admīrātiō, admīrātiōnis, admīrātiōnum, *f.* (xli).....(vidē dēriv.).
- ADOLĒSCŌ, adolēscere, adolēvī, adultum (xi).....grow up (ā pueritiā crēscō).
- ADOLĒSCĒNS, adolēscētis, adolēscētium, *m. vel f.*.....a youth (*cf.* puer, iuvenis).
- adolēscētia, adolēscētiaē, *f.* (xxxvii).....(vidē dēriv.).
- adventus, adventūs, *m.* (xx).....(vidē dēriv.).
- aedēs, aedis, aedium, *f.* (iv).....temple, *pl.* house (templum; domus).
- AEDIFICIUM, aedificī, *n.* (xl).....(vidē dēriv.).
- AEDIFICŌ, aedificāre, aedificāvī, aedificātum (iii).....build (aedēs faciō).
- aedilis, aedilis, aedilium, *m.* (lvii).....(vidē dēriv.).
- AEGER, aegra, aegrum (iii).....sick (contrārium quam integer).
- aegritūdō, aegritūdinis, aegritūdinum, *f.* (viii).....(vidē dēriv.).
- aequō, aequāre, aequāvī, aequātum (xxxī).....(vidē dēriv.).
- ADAEQUŌ, adaequāre, adaequāvī, adaequātum (li).....
- AEQUUS, aequa, aequum (ix).....level, fair (plānus, bonus, et idem).
- inīquus, inīqua, inīquum (lxiii).(contrārium quam aequus).
- AERĀRIUS, aerāria, aerārium (xix).(vidē dēriv.).
- aes, aeris, *n.* (lxiv).....copper, money (pecūnia).
- AESTĀS, aestātis, aestātum, *f.* (liv).....summer (contrārium quam hiems).
- AESTUS, aestūs, *m.* (lviii).....heat, tide (accessus et recessus bis spatiō xxiv hōrārum accidunt).
- aetās, aetātis, aetātum, *f.* (xiv).....age (numerus annōrum alicuius).

- aeternus, aeterna, aeternum (xxx). everlasting (quod per omne tempus est).
- affligō, affligere, afflīxī, afflictum
(xviii).....strike down (dēiciō; *et nocēō*).
- agellus, agellī, *m.* (xxix).....(vidē dērīv.).
- AGER, agrī, *m.* (ix).....land (terra, fortasse ubi pecus agitur).
- AGGER, aggeris, aggerum, *m.*
(xxxv).....mound (terra, et c., altē iacta).
- AGGREDIOR, aggredī, aggressus
sum (xviii).....attack (impetum faciō).
- AGMEN, agminis, agminum, *n.*
(xxii).....(vidē dērīv.).
- AGŌ, agere, ēgī, āctum (i).....drive, do (pellō, faciō, et c., et c.).
- ADIGŌ, adigere, adēgī, adāctum
(xix).....
- CŌGŌ, cōgere, coēgī, coāctum
(xxi).....compel.
- PERAGŌ, peragere, perēgī, per-
āctum (vii).....
- REDIGŌ, redigere, redēgī, red-
āctum (xiii).....reduce.
- agrestis, agreste (xxii).....(vidē dērīv.).
- aiō, ais, ait, aiunt, aiēbam (xi).....say (contrārium quam negō).
- ALACER, alacris, alaere (xxxviii).....lively (contrārium quam lan-
guidus).
- albus, alba, album (i).....white (contrārium quam āter).
- ALIĒNUS, aliēna, aliēnum (xlvi).....(vidē dērīv.).
- ALIQUI, aliqua, aliquod (xi).....some, any (contrārium quam
nūllus).
- ALIQUIS, aliquid, *m. vel f., n.*
(xlvii).....some one (contrārium quam
nēmō).
- ALIQUOT (xv).....several (nōnnūllī).
- ALIUS, alia, aliud (i).....other (contrārium quam idem).
aliās (xvi).....elsewhere (aliō locō).
aliter (lvii).....otherwise (aliō modō).

- alō, alere, aluī, alitum (v).....nourish (*cf.* alma māter).
- ALTER, altera, alterum (vi).....the other (ūnus ex duōbus).
- ALTITŪDŌ, altitūdinis, altitūdi-
num, *f.* (lviii).....(*vidē dēriv.*).
- ALTUS, alta, altum (x).....high (contrārium quam hu-
milis).
- ambo, ambae, ambo (iii).....both (uterque, alter cum al-
terō).
- AMĪCITIA, amīcitiae, *f.* (xxxix)....(*vidē dēriv.*).
- AMĪCUS, amīca, amīcum (i).....friendly (contrārium quam in-
imīcus).
- inimīcus, inimīca, inimīcum (xlix).
- amor, amōris, amōrum, *m.* (vii)...love (contrārium quam ōdi-
um).
- amplector, amplectī, amplexus
sum (lxxiii).....embrace (circumeō, inclūdō).
- AMPLUS, ampla, amplum (iv)....big (magnus, clārus).
- AN (ii).....or (*cf.* utrum ... an).
- ANCEPS, *gen.* ancipitis (xxx).....double, doubtful (quod ambo
vel duo capita habet).
- ANCORA, ancorae, *f.* (lviii).....anchor (īnstrūmentum quō nā-
vis suō locō tenētur).
- ANGUSTIA, angustiae, *f.* (xxx)....(*vidē dēriv.*).
- ANGUSTUS, angusta, angustum
(iii).....narrow (contrārium quam lā-
tus).
- anima, animae, *f.* (ii).....spirit (animus, *et* vīta; *cf.*
animal).
- ANIMADVERTŌ, animadvertere,
animadvertī, animadversum
(xxxii).....attend to (animum vertō ad
aliquem vel aliquid).
- ANIMUS, animī, *m.* (iii).....mind (animus sentit; mēns
cōgitat).
- ANNUS, annī, *m.* (i).....year (xii mēnsēs).
- ANTE (cum acc.) (vii).....before (contrārium quam post).
- antēā (v).....beforehand (contrārium quam
postēā).

- antīquus, antīqua, antīquum
(xiv).....old (quod priōribus temporibus
pertinet).
- APPELLŌ, appellāre, appellāvī,
appellātum (i).....call (vocō, nōminō).
- APPROPINQUŌ, appropinquāre,
appropinquāvī, appropinquā-
tum (xxxii).....approach (prope ad aliquem
eō).
- APTUS, apta, aptum (xxviii).....fit (idōneus).
- APUD (cum acc.) (vi).....near (prope, *et* inter).
- AQUA, aquae, *f.* (iv).....water (aqua est ad bibendum,
lavandum, nāvigandum).
- AQUILA, aquilae, *f.* (x).....eagle.
- ĀRA, ārae, *f.* (v).....altar (locus ubi animālia dīs
sacrificantur).
- ARBOR, arboris, arborum, *f.*
(xlvi).....tree.
- ARCESSŌ, arcessere, arcessivī, ar-
cessītum (viii).....summon (invītō).
- arduus, ardua, arduum (lxiii)....steep (altus, excelsus, sub-
limis).
- ĀRIDUS, ārida, āridum (xxx).....dry (siccus).
- ARMA, armōrum, *n.* (v).....arms (tēla, scūta, gladii, et c.).
- ARMŌ, armāre, armāvī, armā-
tum (xvi).....(vidē dēriv.).
- ars, artis, artium, *f.* (x).....art, skill (*e. g.*, ars poētae est
carmina compōnere).
- arx, arcis, arcium, *f.* (iv).....citadel (locus ā quō hostēs
prohibēri vel arcēri possunt).
- ASCENDŌ, ascendere, ascendī,
ascēsum (xxi).....climb up (ad locum superiōrem
eō).
- ascēsus, ascēsus, *m.* (lxi).....(vidē dēriv.).
- AT (xv).....but (sed, autem, tamen).
- ATQUE, *vel* AC (x).....and also (et).
- ATTINGŌ, attingere, attingī, at-
tāctum (xx).....touch (tangō).

- attonō, attonāre, attonūi, attonitum (xvi).....thunder at, amaze (perturbō, terreō).
- auctor, auctōris, auctōrum, *m.* (xxvii).....(vidē dēriv.).
- AUCTŌRITĀS, auctōritātis, auctōritātum, *f.* (xxix).....(vidē dēriv.).
- audācia, audāciae, *f.* (ix).....(vidē dēriv.).
- AUDĀX, *gen.* audācis (viii).....bold (quī maximē audet).
- AUDEŌ, audēre, ausus sum (xxxviii).....dare (contrārium quam timeō).
- AUDIŌ, audīre, audivī, auditum (i).....hear (auribus sentiō).
- AUGEŌ, augēre, auxī, auctum (viii).....increase (contrārium quam minuō).
- augurium, augurī, *n.* (x).....augury (augur avibus futūra discit).
- aureus, aurea, aureum (xli).....golden (quod ex aurō factum est).
- auris, auris, aurium, *f.* (xxv).....ear (membrum quō audīmus).
- aurum, aurī, *n.* (xxi).....gold.
- auspicium, auspiciī, *n.* (iii).....(augurium: avēs + spectō).
- AUT (xvii).....or (vel).
- AUTEM (ii).....moreover (sed, tamen, et).
- AUXILIUM, auxiliī, *n.* (iv).....aid (opēs, subsidium).
- avidus, avida, avidum (xv).....greedy (quī multum dēsiderat).
- AVIS, avis, avium, *f.* (iii).....bird.
- avunculus, avunculī, *m.* (lxxi)....(vidē dēriv.).
- avus, avī, *m.* (ii).....grandfather.
- proavus, proavī, *m.* (lxxv).....great-grandfather.

B

- BARBARUS, barbara, barbarum (xxxix).....foreign (quī “bar-bar” loquitur).

- bellicōsus, bellicōsa, bellicōsum
 (viii).....(vidē dērīv.).
 bellicus, bellica, bellieum (viii)...(vidē dērīv.).
 BELLŌ, bellāre, bellāvī, bellātum
 (xliii).....(vidē dērīv.).
 rebellō, rebellāre, rebellāvī,
 rebellātum (lxvii).....revolt.
 BELLUM, bellī, *n.* (iii).....war (*cf.* tumultus).
 BENEFICIUM, beneficī, *n.* (xvi)....kindness (id quod aliquis bene
 facit).
 beō, beāre, beāvī, beātum (i)....bless (beātum efficiō).
 bibō, bibere, bibī, pōtum (xlvi)..*drink.*
 BĪDUUM, bīduī, *n.* (xliv).....two days (bis + diēs).
 BĪNĪ, bīnac, bīna (lviii).....two each.
 BIS (xxxviii).....twice.
 BONUS, bona, bonum (i).....good (contrārium quam ma-
 lus).
 BENE (xxix).....well.
 bōs, bovis, boum, *m. vel f.* (xii)..ox, bull, cow.
 BRACCHIUM, bracehī, *n.* (lviii)....arm (*n. b.,* umerus—lacertus—
 brachium—manus).
 BREVIS, breve (xxxiii).....short (contrārium quam lon-
 gus).

C

- CADŌ, cadere, cecidī, cāsum (vi)..fall (lābor).
 ACCIDŌ, accidere, accidī (xi)...happen.
 INCIDŌ, incidere, incidī (xiii)...
 occidō, occidere, occidī (liii)....perish.
 caedēs, caedis, caedium, *f.* (xvi)..slaughter (ubi caeduntur ho-
 minēs, fit caedēs).
 CAEDŌ, caedere, cecidī, caesum
 (xv).....cut, kill (secō; necō, inter-
 ficiō, et c.).
 CONCĪDŌ, concīdere, concīdī,
 concīsum (xvi).....
 OCCĪDŌ, occīdere, occīdī, oc-
 cīsum (ii).....kill.

- caelestis, caeleste (lxv).....(vidē dēriv.).
caelum, caeli, *n.* (iii).....sky (*vel* locus ubi dī habitant).
CALAMITĀS, calamitātis, calami-
tātum, *f.* (xxi).....disaster (id quod male accidit).
CALLIDUS, callida, callidum (xii)..shrewd (contrārium quam stu-
pidus).
campus, campī, *m.* (xxxviii).....plain (ager).
canis, canis, canum, *m.* *vel f.*
(xx).....dog.
canō, canere, cecinī, cantum (v)..sing (*vel* signum dō).
CAPIŌ, capere, cēpī, captum (i)...take (sūmō).
ACCIPIŌ, accipere, accēpī, ac-
ceptum (i).....
DĒCIPIŌ, dēcipere, dēcēpī, dē-
ceptum (liii).....deceive.
EXCIPIŌ, excipere, excēpī, ex-
ceptum (xii).....
INCIPIŌ, incipere, coepī, coep-
tum (vii).....begin.
praecipīō, praecipere, praecēpī,
praeceptum (lxi).....direct.
RECIPIŌ, recipere, recēpī, re-
ceptum (xi).....
SUSCIPIŌ, suscipere, suscēpī,
susceptum (xi).....
CAPTĪVUS, captīva, captīvum (xi).(vidē dēriv.).
captō, captāre, captāvī, cap-
tātum (lii).....(vidē dēriv.).
CAPUT, capitis, capitum, *n.* (ix)...head (*vel* vīta).
carcer, carceris, carcerum, *m.*
(ix).....prison (custōdia, vincula; locus
ubi malōs hominēs custō-
dīmus).
careō, carēre, caruī, caritum
(liv).....lack (dēsīderō).
CARŌ, carnis, carniū, *f.* (lix)...flesh (pars corporis mollior
quae ossa vestit).

- CARRUS, carrī, *m.* (x).....cart (*n. b.*, duās habet rotās).
 cārus, cāra, cārum (xlvii).....dear (amātus, grātus).
 CASTELLUM, castellī, *n.* (xxviii)... (vidē dēriv.).
 CASTRA, castrōrum, *n.* (xvi).....camp (castrum (*sing.*) est castellum).
 CĀSUS, cāsūs, *m.* (vi).....(vidē dēriv.).
 CATĒNA, catēnae, *f.* (xxxiv).....chain (vinculum).
 CAUSA, causac, *f.* (iv).....cause (*abl.* = ob, propter, *cum gen.*).
 CAUTĒS, cautis, cautium, *f.* (liv)...cliff (saxum, rūpēs).
 CAVEŌ, cavēre, cāvī, cautum (xxxiii).....beware (cūram adhibeō nē quid accidat).
 CAUTUS, cauta, cautum (lii)...cautious (prūdēns).
 CĒDŌ, cēdere, cessī, cessum (xlvi).yield, move.
 ACCĒDŌ, accēdere, accessī, accessum (vii).....*et* be added.
 CONCĒDŌ, concēdere, concessī, concessum (xix).....withdraw.
 DĒCĒDŌ, dēcēdere, dēcessī, dēcessum (xlix).....die.
 DISCĒDŌ, discēdere, discessī, discessum (xix).....
 EXCĒDŌ, excēdere, excessī, excessum (xxv).....
 INTERCĒDŌ, intercēdere, intercessī, intercessum (xxi).....
 PRŌCĒDŌ, prōcēdere, prōcessī, prōcessum (vi).....
 SUCCĒDŌ, succēdere, successī, successum (v).....succeed.
 CELER, celeris, celere (xviii).....swift (rapidus, velōx).
 CELERITĀS, celeritātis, celeritātum, *f.* (xviii).....(vidē dēriv.).
 CĒLŌ, cēlare, cēlāvī, cēlātum (xi).hide (abdō, oculō).
 CENTUM (iv).....c (numerus).
 centuria, centuriac, *f.* (x).....(vidē dēriv.).

- CENTURIŌ, centuriōnis, centuri-
 ōnum, *m.* (xxi).....centurion (is quī e mīlitibus
 praeest).
- CERNŌ, cernere, crēvī, crētum
 (xxiii).....perceive (videō, intellegō; *et*
 cōstituō).
- CERTUS, certa, certum (*v.*).....sure.
 dēcernō, dēcernere, dēcrēvī,
 dēcrētum (*iii.*).....decide, fight.
- CERTĀMEN, certāminis, certāmi-
 num, *n.* (*vi.*).....contest (pugna).
- cervīx, cervīcis, cervīcum, *f.*
 (xxiii).....neck, shoulders (*cf.* collum,
 umerus).
- cēterī, cēterae, cētera (*xiii.*).....rest (reliquus).
- CIBUS, cibī, *m.* (xxi).....food (id quod edimus).
- CINGŌ, cingere, cīnxī, cīnctum
 (xviii).....encircle (circumdō).
- CIRCITER (cum acc.) (*liii.*).....about (circum, ferē).
- CIRCUITUS, circuitūs, *m.* (*xvi.*)....circuit (*cf.* circum + eō).
- CIRCUM (cum acc.) (*iii.*).....around.
- CIRCUMDŌ, circumdare, circum-
 dedī, circumdatum (*ix.*).....put around (cingō).
- CIRCUMSISTŌ, circumstistere, cir-
 cumstetī (*vi.*).....surround (circumstō).
- CITERIOR, citerius (*xxii.*).....on this side (*comp., cf.* citrā).
- cīvīlis, cīvīle (*xlvi.*).....(*vidē dēriv.*).
- cīvis, cīvis, cīvium, *m. vel f.* (*i.*)...citizen (is quī iūra patriae
 habet).
- cīvitās, cīvitātis, cīvitātum *vel*
 cīvitātium, *f.* (*xi.*).....(*vidē dēriv.*).
- CLAM (*liii.*).....secretly (occultō).
- clāmō, clāmāre, clāmāvī, clā-
 mātum (*vii.*).....shout (vocō, exclāmō).
- CONCLĀMŌ, conclāmāre, con-
 clāmāvī, conclāmātum (*xiii.*).
- CLĀMOR, clāmōris, clāmōrum, *m.*
 (*x.*).....(*vidē dēriv.*).

- clārus, clāra, clārum (xxii).....brilliant (contrārium quam obscūrus).
- CLASSIS, classis, classium, *f.* (xi)..class, fleet (multī discipulī, multae nāvēs).
- claudō, claudere, clausī, clausum
(v).....close (contrārium quam aperiō).
INTERCLŪDŌ, interclūdere, interclūsī, interclūsum (xxxiii)..shut off.
- CLIĒNS, clientis, clientium, *m.*
(lii).....dependent (*cf.* patrōnus).
- cōgitātiō, cōgitātiōnis, cōgitātiōnum, *f.* (lxxviii).....(*vidē dēriv.*).
- cōgitō, cōgitāre, cōgitāvī, cōgitātum (x).....(*vidē dēriv.*).
- cŌGŌ.....(*vidē sub agō*).
- COHORS, cohortis, cohortium, *m.*
(xxxv).....cohort (decima pars legiōnis).
- COLLIS, collis, collium, *m.* (iv)....hill (mōns).
- COLLOQUIUM, colloquī, *n.* (xiii)...(*vidē dēriv.*).
- collum, collī, *n.* (xxii).....neck (*cf.* cervix).
- colō, colere, coluī, cultum (xvii)..cultivate (cūrō, incolō; *et studeō*).
- INCOLŌ, incolere, incoluī (i)....inhabit.
- OCCULŌ, occulere, occuluī, occultum (xx).....cover.
- comes, comitis, comitum, *m. vel f.* (lvi).....companion (is quī cum alterō it).
- COMMEĀTUS, commeātūs, *m.* (xlvi) supplies (com + meō (= cō)).
- COMMŌDUS, commoda, commodum (xlii).....suitable (aptus, idōneus).
- COMMŪNIS, commūne (xi).....common (contrārium quam prīvātus).
- COMMŪTĀTIŌ, commūtātiōnis, commūtātiōnum, *f.* (iv).....change (*cf.* mūtō).
- COMPLECTOR, complectī, complexus sum (vii).....embrace (amplector).

- COMPLEŌ, complēre, complēvī,
 complētum (xxxviii).....fill up (plēnum faciō).
 COMPLŪRĒS, complūra (ix).....many (permultī).
 comprehendō, comprehendere,
 comprehendī, comprehēsum
 (xvi).....seize (capiō, rapiō; *et intel-*
legō).
 CONCILIŌ, conciliāre, conciliāvī,
 conciliātum (iv).....(vidē dēriv.).
 CONCILIUM, concilī, *n.* (xxv).....meeting (conventus).
 concitō, concitāre, concitāvī,
 concitātum (xv).....arouse (excitō).
 CONCURSUS, concursūs, *m.* (xxiii) (vidē dēriv.).
 CONDICIŌ, condiciōnis, condiciō-
 num, *f.* (xxv).....agreement (*cf.* con + dicō).
 conditor, conditōris, conditōrum,
m. (xxi).....(vidē dēriv.).
 condō, condere, condidī, condi-
 tum (i).....put together (statuō, *vel* cēlō).
 CŌNFERTUS, cōnferta, cōnfertum
 (xvi).....crowded (contrārium quam
 rārus).
 CŌNFESTIM (xxii).....immediately (continuō, sta-
 tim).
 CŌNFĪDŌ, cōnfidere, cōnfisus sum
 (xvi).....trust (crēdō).
 CŌNFIRMŌ, cōnfirmāre, cōnfirm-
 māvī, cōnfirmātum (xxxiii).....make firm (firmum faciō).
 cōnfiteor, cōnfitērī, cōnfessus sum
 (xxxii).....confess (agnōscō, concēdō).
 cōnfligō, cōnfligere, cōnflīxī, cōn-
 flīctum (xi).....fight (pugnō).
 CONGREDIOR, congregrī, congreg-
 sus sum (vi).....meet (conveniō, *et* pugnō).
 coniūnx, coniugis, coniugum, *m.*
vel f. (i).....husband, wife (is quī—*ea* quae
 —altei coniūctus est).

- coniūrātiō, coniūrātiōnis, coniūrātiōnum, *f.* (lxxii).....(vidē dēriv.).
- CONOR, conārī, conātus sum (xv) try (nitor, tentō).
- CŌNSANGUINEUS, cōnsanguinea, cōnsanguineum (xlv).....kindred (*cf.* con + sanguis).
- CŌNSCENDŌ, cōnscendere, cōnscendī, cōnscēsum (xlv).....climb (*cf.* ascendō, dēscendō).
- CŌNSECTOR, cōnsectārī, cōnsectātus sum (xxxvi).....(vidē dēriv.).
- cōnsēnsus, cōnsēnsūs, *m.* (xviii)..(vidē dēriv.).
- CŌNSĪDŌ, cōnsidere, cōnsēdī, cōnsessum (vi).....sit down (contrārium quam surgō).
- CŌNSILIUM, cōnsilī, *n.* (iv).....(vidē dēriv.).
- CŌNSISTŌ, cōnsistere, cōnstītī (xvi).....stand firm (*cf.* stō).
- CŌNSPECTUS, cōnspēctūs, *m.* (xxiv).....(vidē dēriv.).
- CŌNSPICIŌ, cōnspicere, cōnspexī, cōnspēctum (iii).....view (*cf.* videō, spectō).
- CŌNSPICOR, cōnspicārī, cōnspicātus sum (xxiii).....(vidē dēriv.).
- CŌNSUĒSCŌ, cōnsuēscere, cōnsuēvī, cōnsuētum (xlii).....become accustomed (*cf.* soleō).
- CŌNSUĒTŪDŌ, cōnsuētūdinis, cōnsuētūdinum, *f.* (xxvii).....(vidē dēriv.).
- cōnsul, cōnsulis, cōnsulum, *m.* (xv).....consul (magistrātus p̄nceps Rōmānus).
- prōcōnsul, prōcōnsulis, prōcōnsulum, *m.* (xxxviii).....(is quī iam cōnsul fuit).
- cōnsulāris, cōnsulāre (xxxiii).....(vidē dēriv.).
- cōnsulātus, cōnsulātūs, *m.* (lxvi) consulship (ubi vir cōnsul est cōnsulātum habet).
- CŌNSULŌ, cōnsulere, cōnsulūī, cōnsultum (xiv).....consult (cum aliquō cōnsilium cōnferō).

- CONTENDŌ, contendere, contendī,
 contentum (iii).....strain with (mātūrō, pugnō).
 continentia, continentiae, *f.* (l)...(vidē dēriv.).
 contingō, contingere, contigī,
 cōtactum (xxiv).....touch (attingō, *et* accidō).
 CONTINUUS, continua, continuum
 (xxxv).....continuous (perpetuus).
 CONTINUŌ (xxvii).....immediately (statim).
 CONTRĀ (cum acc.) (iv).....against, opposite.
 CONTRĀRIUS, contrāria, contrā-
 riūm (v).....(vidē dēriv.).
 contrōversia, contrōversiae, *f.*
 (lxiv).....dispute (*cf.* contrā + vertō).
 CONTUMĒLIA, contumēliae, *f.*
 (xxi).....insult (iniūria).
 cōnūbium, cōnūbī, *n.* (iii).....marriage (mātrimōnium).
 CONVENTUS, conventūs, *m.* (iv)...(vidē dēriv.).
 CONVIVĪUM, convivī, *n.* (xiii).....banquet (epulae).
 CŌPIA, cōpiae, *f.* (xix).....plenty, *pl.* troops (oppor-
 tūnitās; exercitus).
 CŌRAM (cum abl.) (xxxii).....in the presence of (apud).
 CORNŪ, cornūs, *n.* (xxx).....horn (*vel* pars extrēma aciēi).
 CORŌNA, corōnae, *f.* (xvii).....wreath.
 CORPUS, corporis, corporum, *n.*
 (vii).....body (*e. g.*, tōtus homō quem
 vidēre *et* tangere possumus).
 CORRUMPŌ, corrumpere, corrūpī,
 corruptum (iv).....break up (dēleō, frangō).
 COTĪDIĀNUS, cotīdiāna, cotīdiā-
 num (lx).....(vidē dēriv.).
 COTĪDIĒ (lx).....daily (in diem ex diē, per
 omnēs diēs).
 CRĒBER, crēbra, crēbrum (xxxiv) abundant (contrārium quam
 rārus).
 CRĒDŌ, crēdere, crēdidī, crēditum
 (iv).....trust (cōnfīdō; putō vērū
 esse).
 CREŌ, creāre, creāvī, creātum (ix) make (prōdūcō, faciō).

- erēscō, erēscere, erēvī, erētum
 (viii).....(vidē dēriv.).
 erīnis, erīnis, erīnium, *m.* (vii)...hair (capillus).
 CRUCIĀTUS, cruciātūs, *m.* (xxix)..torture (*cf.* cruciō = torquēō).
 erūdēlis, erūdēle (*li*).....cruel (contrārium quam mītis).
 erūdēlitās, erūdēlitātis, *f.* (xiii)...(vidē dēriv.).
 cruor, cruōris, *m.* (xxviii).....gore (*cf.* sanguis).
 culpa, culpaē, *f.* (xxv).....fault.
 cultus, cultūs, *m.* (lxv).....(vidē dēriv.).
 CUM (cum abl.) (ix).....with.
 CUM (vi).....when, since, although (ubi,
 quoniam, quamquam).
 cūctātiō, cūctātiōnis, cūctā-
 tiōnum, *f.* (xxxix).....(vidē dēriv.).
 CŪNCTOR, cūctārī, cūctātus
 sum (xii).....delay (moror).
 cūctus, cūcta, cūctum (lxii)..all (omnis, tōtus).
 cupiditās, cupiditātis, cupiditā-
 tum, *f.* (xxv).....(vidē dēriv.).
 CUPIDUS, cupida, cupidum (xxxv)..desirous (*cf.* cupiō).
 CUPIŌ, cupīre, cupīvī, cupītum
 (xxxv).....desire (dēsīderō, volō).
 CŪR (iii).....why (quā dē causā, quam ob
 rem).
 cūra, cūraē, *f.* (xxxviii).....care (diligentia, opera, studium,
 labor).
 cūria, cūriaē, *f.* (xxv).....senate-house.
 CŪRŌ, cūrāre, cūrāvī, cūrātum
 (ii).....(vidē dēriv.).
 currō, currere, cucurrī, cursum
 (lxxvii).....run (celeriter pedibus eō).
 accurrō, accurrere, accucurrī,
 accursum (lxi).....
 CONCURREŌ, concurrere, concur-
 rī, concursum (vi).....
 DĒCURRŌ, dēcurrere, dēcucurrī,
 dēcursum (xlv).....

- OCCURRŌ, *occurrere, occurri,*
occursum (lxxvii).....
 CURRUS, *currūs, m. (xviii).....chariot.*
 CURSUS, *cursūs, m. (v).....(vidē dēriv.).*
 CUSTŌS, *custōdis, custōdum, m.*
(v).....guard (cf. praesidium).

D

- DAMNĀTIŌ, *damnātiōnis, damnā-*
tiōnum, f. (xxiii).....(vidē dēriv.).
 DAMNŌ, *damnāre, damnāvī, dam-*
nātum (vii).....condemn (contrārium quam
liberō, dīmittō).
 DĒ (cum abl.) (xii).....*from, concerning (cf. ab, ex).*
 DĒBEŌ.....*(vidē sub habeō).*
 DECEM (i).....*x (numerus).*
 DĒCERTŌ, *dēcertāre, dēcertāvī,*
dēcertātum (vi).....fight (pugnō).
 DECIMUS, *decima, decimum*
(xviii).....tenth.
 DECUS, *decoris, decorum, n. (xi)....grace.*
 DĒDECUS, *dēdecoris, dēdeco-*
rum, n. (vii).....disgrace.
 DĒDITIŌ, *dēditiōnis, dēditiōnum,*
f. (xx).....(vidē dēriv.).
 DĒFENDŌ, *dēfendere, dēfendī, dē-*
fēsum (xlili).....defend (mūniō).
 DĒFESSUS, *dēfessa, dēfessum (vii) tired (fatigātus).*
 DĒFĪGŌ, *dēfīgere, dēfīxī, dē-*
fīxum (xli).....fix (fingō).
 DĒIECTUS, *dēiectūs, m. (lxii).....(vidē dēriv.).*
 DEINDE (i).....*next (cf. primum, deinde, ter-*
tium).
 DĒLĀBOR, *dēlābī, dēlāpsus sum (v) slip down (cadō).*
 DĒLECTŌ, *dēlectāre, dēlectāvī, dē-*
lectātum (viii).....please (placeō).
 DĒLECTUS, *dēlectūs, m. (xxvii).....(vidē dēriv.).*

- dēleō, dēlēre, dēlēvī, dēlētum
 (viii).....destroy (contrārium quam ex-
 struō).
- dēmēns, *gen.* dēmētis (xiv).....(vidē sub mēns).
- DĒMŌNSTRŌ, dēmōnstrāre, dē-
 mōnstrāvī, dēmōnstrātum (x)..show (indicō, probō).
- DĒMUM (xvii).....at last (dēnique).
- dēnique (i).....at last (dēmum).
- dēprehendō, dēprehendere, dē-
 prendī, dēprehēnsūm (xiii)..seize (comprehendō).
- dēscendō, dēscendere, dēscendī,
 dēscēnsūm (v).....descend (contrārium quam
 ascendō).
- DĒSERŌ, dēserere, dēseruī, dē-
 sertum (vi).....leave (relinquō).
- dēsīderium, dēsīderī, *n.* (xix).....(vidē dērīv.).
- dēsīderō, dēsīderāre, dēsīderāvī,
 dēsīderātum (i).....want (volō, cupiō; careō).
- DĒSILĪŌ, dēsīlire, dēsīluī, dēsul-
 tum (xvi).....leap down (mē dēiciō).
- DĒSISTŌ, dēsistere, dēstitī, dēsti-
 tum (xxii).....cease (intermittō).
- DĒSPICIŌ, dēspicere, dēspexī, dē-
 spectum (xix).....despise (spernō).
- DĒTERIOR, dēterius (xxxiv).....worse (peior).
- DĒTERREŌ, dēterrēre, dēterruī,
 dēterritum (x).....frighten off (*vel* impediō).
- DĒTRĪMENTUM, dētrīmentī, *n.*
 (xxx).....loss (iniūria).
- deus, deī, *m.* (ii).....god.
- DEXTER, dextra, dextrum (xvi)..right (contrārium quam lae-
 vus, sinister).
- DĪCŌ, dīcere, dīxī, dictum (v).....say.
- DICTUM, dictī, *n.* (xlii).....
- addīcō, addīcere, addīxī, ad-
 dictum (lxiv).....assign.
- indīcō, indīcere, indīxī, indie-
 tum (ix).....proclaim.

- interdicō, interdīcere, interdīxī, interdictum (lxxvi).....prohibit.
- DIĒS, diēi, *m. vel f.* (viii).....day (xxiv hōrae; vel contrārium quam nox).
- DIFFICULTĀS, difficultātis, difficultātum, *f.* (liii).....(vidē dēriv.).
- dignitās, dignitātis, dignitātum, *f.* (x).....(vidē dēriv.).
- dignus, digna, dignum (xxxviii)..worthy (merēns).
- indignus, indigna, indignum (xiii).....(contrārium quam dignus).
- DĪLIGĒNS, *gen. diligēntis* (xxxvi)..diligent (contrārium quam negligēns).
- DISCESSUS, discessūs, *m.* (xiv)....(vidē dēriv.).
- disciplīna, disciplīnae, *f.* (xxiii)...training (ars, scientia, et c.).
- discō, discere, didicī (i).....learn (percipiō, cognōscō, et c.).
- ēdiscō, ēdiscere, ēdidicī (lxiv)..learn thoroughly.
- DISPERGŌ, dispergere, dispersī, dispersum (iii).....spread.
- DIŪ (viii).....long (per longum tempus).
- dīves, *gen. dīvitis* (xxvii).....rich (contrārium quam pauper).
- DĪVIDŌ, dīvidere, dīvīsī, dīvīsum (v).....divide (distribuō, scindō).
- dīvīnus, dīvīna, dīvīnum (xiv)...divine (*cf.* deus).
- dō, dare, dedī, datum (ii).....give (dōnō).
- DĒDŌ, dēdere, dēdidī, dēditum (ix).....give up.
- ĒDŌ, ēdere, ēdidī, ēditum (xxviii).....
- prōdō, prōdere, prōdidī, prōditum (xiv).....
- REDDŌ, reddere, reddidī, redditum (xviii).....
- TRĀDŌ, trādere, trādidī, trāditum (xiii).....
- DOCEŌ, docēre, docuī, doctum (xxvi).....teach (īnstruō, ēducō—ēducāre).

DOLEŌ, dolēre, doluī, dolitum

(vii).....feel pain (*vel miser sum*).

dolor, dolōris, dolōrum, *m.* (xxxiii). (*vidē dēriv.*).

dolus, dolī, *m.* (xii).....trick (*fraus*).

domicilium, domicilī, *n.* (v).....dwelling (*domus, aedēs*).

dominor, dominārī, dominātus

sum (lxii).....(*vidē dēriv.*).

dominus, dominī, *m.* (xxii).....master (*contrārium quam servus*).

DOMUS, domūs, *f.* (i).....house (*aedēs*).

dōnec (ii).....while, until (*dum, quoad*).

dōnō, dōnāre, dōnāvī, dōnātum

(xvii).....(*vidē dēriv.*).

condōnō, condōnāre, condōnāvī,

condōnātum (xvii).....forgive.

dōnum, dōnī, *n.* (xxxviii).....gift (*id quod datur*).

DUBITŌ, dubitāre, dubitāvī, dubi-

tātum (xxi).....doubt (*nōn certō sciō*).

dubius, dubia, dubium (xiv).....doubtful (*contrārium quam certus*).

DUCENTĪ, ducentae, ducenta

(xlvii).....cc (*numerus*).

DŪCŌ, dūcere, dūxī, ductum (i)...lead.

ADDŪCŌ, addūcere, addūxī, adductum (xxi).....

CONDŪCŌ, condūcere, condūxī, conductum (xl).....

DĒDŪCŌ, dēdūcere, dēdūxī, dēductum (vii).....

ĒDŪCŌ, ēdūcere, ēdūxī, ēductum (xlviii).....

INDŪCŌ, indūcere, indūxī, inductum (xxix).....

INTRŌDŪCŌ, intrōdūcere, intrōdūxī, intrōductum (xxv).....introduce.

PERDŪCŌ, perdūcere, perdūxī, perductum (iv).....

PRŌDŪCŌ, prōducere, prōdūxī, prōductum (xxix).....	
REDŪCŌ, reducere, redūxī, re- ductum (xix).....	
SUBDŪCŌ, subducere, subdūxī, subductum (viii).....	withdraw.
TRĀDŪCŌ, trāducere, trādūxī, trāductum (ix).....	
dulcis, dulce (xxv).....	sweet.
DUM (vi).....	while, until (dōnec, quoad).
DUMMODO (lii).....	provided (dum + modo).
DUO, duae, duo (ii).....	ii (numerus).
DUODECIM (iii).....	xii (numerus).
DŪPLEX, <i>gen.</i> dūplicis (vii).....	double.
DŪRUS, dūra, dūrum (xxviii).....	hard (contrārium quam mollis, mītis).
DUX, dueis, ducum, <i>m.</i> (i).....	leader (is quī dūcit).

E

effigiēs, effigiē, <i>f.</i> (xvi).....	likeness (pictūra, imāgō).
EGO, meī (viii).....	I.
ĒGREDIOR, ēgredi, ēgressus sum ~ (xix).....	go out (exeō).
ĒGREGIUS, ēgregia, ēgregium (xxi).....	excellent (clārus, eximius).
EMŌ, emere, ēmī, ēmptum (xiv).....	buy (contrārium quam vēndō).
ADIMŌ, adimere, adēmī, adēmp- tum (vii).....	take away.
REDIMŌ, redimere, redēmī, re- dēmptum (xxiv).....	
SŪMŌ, sūmere, sūmpsi, sūmp- tum (iv).....	take.
ēmpor, ēmpōris, ēmpōrum, <i>m.</i> (xxxv).....	(vidē dēriv.).
ENIM (i).....	for (nam).
EŌ, ire, iī, itum (vii).....	go.
abēō, abire, abiī, abitum (vii).....	
ADEŌ, adire, adī, aditum (xiv).....	

- EXEŌ, exīre, exīi, exitum (xli)..
 INEŌ, inīre, inīi, initum (xxxvi).
 obeŏ, obīre, obiī, obitum (ix)...go to meet, die.
 pereŏ, perīre, periī, peritum
 (xii).....go through, die.
 PRŌDEŌ, prŏdīre, prŏdiī, prŏd-
 itum (xxxviii).....
 REDEŌ, redīre, redīi, reditum
 (xii).....
 SUBEŌ, subīre, subiī, subitum
 (xliii).....
 TRĀNSEŌ, trānsīre, trānsīi,
 trānsitum (iv).....
 epulae, epulārum, *f.* (xviii).....feast (convivium).
 EQUES, equitis, equitum, *m.* (x)..horseman (is quī in equō it).
 EQUESTER, equestris, equestre (xl). (vidē dēriv.).
 EQUITĀTUS, equitātūs, *m.* (xv)...cavalry (equitēs).
 EQUUS, equī, *m.* (viii).....horse.
 ergā (cum acc.) (xvi).....towards (in cum acc.).
 ergō (x).....therefore (igitur, itaque).
 errō, errāre, errāvī, errātum (i)...wander (vagor).
 ĒRUPTIŌ, ēruptiōnis, ēruptiōnum
f. (xxxv).....breaking out (exitus).
 ET (i).....and (-que, atque).
 ETIAM (vi).....also (quoque).
 ETSĪ (xli).....although (quamquam).
 ĒVĀDŌ, ēvādere, ēvāsī, ēvāsum
 (xx).....go forth (exeŏ, ēveniŏ).
 ĒVENTUS, ēventūs, *m.* (xxiii).... (vidē dēriv.).
 EX *vel* Ē (cum abl.) (vi).....out of, from (*cf.* ab, dē).
 EXANIMŌ, exanimāre, exanimāvī,
 exanimātum (xxviii).....fatigue, kill (fatigō, occīdō).
 excelsus, excelsa, excelsum (x)..high, (altus, clārus).
 excitō, excitāre, excitāvī, excitā-
 tum (xx).....arouse (ēvocō, laccessō).
 excutiō, excutere, excussī, excus-
 sum (lxxi).....shake out.

- exemplum, exemplī, *n.* (xxiii) . . . example (ūna rēs ex tōtō genere).
- exercēō, exercēre, exercuī, exercitum (lxxiv) keep in motion, train.
- EXERCITĀTIŌ, exercitātīōnis, exercitātīōnum, *f.* (xlv) training (*cf.* exercitō, exercitāre).
- EXERCITUS, exercitūs, *m.* (iv) (vidē dēriv.).
- eximius, eximia, eximium (xxii) . . . excellent (bonus, illūstris).
- EXĪSTIMŌ, exīstimāre, exīstimāvī, exīstimātum (xxx) think (putō, crēdō).
- exitium, exitī, *n.* (viii) (vidē dēriv.).
- exitus, exitūs, *m.* (xxix) (vidē dēriv.).
- EXPEDIŌ, expedire, expeditivī, expeditum (xxi) let loose (*cf.* ex + pēs).
- EXPERIOR, experiri, expertus sum (x) try (probō, conor).
- EXPLŌRĀTOR, explōrātōris, explōrātōrum (xxiv) (vidē dēriv.).
- EXPLŌRŌ, explōrāre, explōrāvī, explōrātum (xxxvi) reconnoitre (quaerō).
- exsilium, exsilī, *n.* (xiii) exile.
- EXSTRUŌ, exstruere, exstruxī, exstrūctum (l) build (aedificō, condō).
- exsultō, exsultāre, exsultāvī, exsultātum (vi) leap up (*et* contrārium quam doleō).
- exterus, extera, exterum (xvi) outside (contrārium quam interus).
- extrā (eum ace.) (iv) beyond (contrārium quam intrā).
- exuō, exuere, exuī, exūtum (xv) put off (contrārium quam induō).
- exūro, exūrere, exussī, exustum (viii) burn (*cf.* incendō).

F

- fābula, fābulae, *f.* (i).....(vidē dēriv.).
 FACILIS, facile (xxi).....(vidē dēriv.).
 difficilis, difficile (xxv).....hard.
 facinus, facinoris, facinorum, *n.*
 (ix).....deed (*et scelus*).
 FACIŌ, facere, fēcī, factum (i)....do, make (agō, reddō).
 FACTUM, factī, *n.* (xxxviii).....
 CŌNFICIŌ, cōficere, cōnfēcī,
 cōnfectum (vii).....complete.
 DĒFICIŌ, dēficere, dēfēcī, dēfec-
 tum (viii).....fail.
 EFFICIŌ, efficere, effēcī, effec-
 tum (xi).....effect.
 INTERFICIŌ, interficere, inter-
 fēcī, interfectum (ii).....kill.
 PERFICIŌ, perficere, perfēcī,
 perfectum (xxvi).....
 REFICIŌ, reficere, refēcī, refec-
 tum (xxx).....
 FACULTĀS, facultātis, facultātum,
 f. (lii).....(vidē dēriv.).
 fallō, fallere, fefellī, falsum (xx)..deceive (dēcipiō).
 fāma, fāmae, *f.* (xi).....report (id quod dē aliquō
 fātur).
 famēs, famis, *f.* (xxi).....hunger (dēsīderium cibi).
 familia, familiae, *f.* (xxii).....(vidē dēriv.).
 FAMILIĀRIS, familiāre (xxv).....(vidē dēriv.).
 familiāritās, familiāritātis, famili-
 āritātum, *f.* (x).....(vidē dēriv.).
 famulus, *m., vel* famula, *f.* (xi)...attendant (*cf.* minister, ser-
 vus).
 fās, *n.* (lxiv).....divine law (id quod ā dis
 fātum est).
 fātālis, fātāle (xi).....(vidē dēriv.).
 fatīgō, fatīgāre, fatīgāvī, fatīgā-
 tum (viii).....weary (dēfessum faciō).

FAVEŌ, favēre, fāvī, fautum

(xxxvii).....favor (studeō, amō).

fēlix, *gen.* fēlicis (xxxiv).....fortunate (beātus).

fēmina, fēminae, *f.* (iii).....woman (mulier).

FERĒ (xvi).....about (paene).

feriō, ferīre, percussī, percussum

(xix).....strike (percutiō).

FERŌ, ferre, tulī, lātum (v).....bear (gerō, portō, permittō).

AFFERŌ, afferre, attulī, allātum

(xiii).....

CŌNFERŌ, cōnferre, contulī, col-

lātum (xiii).....

DĒFERŌ, dēferre, dētulī, dēlā-

tum (xv).....

DIFFERŌ, differre, distulī, dilā-

tum (xlv).....

EFFERŌ, efferre, extulī, ēlātum

(x).....

ĪNFERŌ, inferre, intulī, illātum

(xxxvi).....

OFFERŌ, offerre, obtulī, oblātum

(iv).....

PERFERŌ, perferre, pertulī, per-

lātum (xlix).....

PRAEFERŌ, praeferre, praetulī,

praelātum (xviii).....

PRŌFERŌ, prōferre, prōtulī, prō-

lātum (xviii).....

REFERŌ, referre, rettulī, relātum

(xi).....

TRĀNSFERŌ, trānsferre, trānstulī,

trānslātum (lxiv).....

ferōx, *gen.* ferōcis (vi).....wild (ferus, crūdēlis).

FERREUS, ferrea, ferreum (xlix).....iron (ferrō factus).

ferrum, ferrī, *n.* (xxii).....iron (*et gladius*).

FERUS, fera, ferum (v).....wild (contrārium quam mansuetus).

- FIDĒS, fideī, *f.* (xiv).....faith (*cf.* cōnfidō).
- FĪLIA, filiae, *f.* (i).....daughter (puella quae patrem vel mātrem habet).
- FĪLIUS, fili, *m.* (i).....son (puer quī patrem vel mātrem habet).
- FINGŌ, fingere, fīnxī, fictum (li) ..shape.
- fīniō, fīnīre, fīnīvī, fīnītum (lxv) ..(vidē dērīv.).
- FĪNIS, finis, fīnium, *m.* (i).....end (fīnēs, *pl.*, = terra).
- FĪNITIMUS, fīnitima, fīnitimum
(iii).....(vidē dērīv.).
- FĪŌ, fierī, factus sum (xxxiv).....become (*cf.* faciō). ✕
- FIRMUS, firma, firmum (ii).....strong (cōnstāns).
- FLĀGITŌ, flāgitāre, flāgitāvī, flāgitātum (xliii).....demand (imperō, postulō, rogō).
- flamma, flammae, *f.* (xi).....flame (ignis).
- FLEŌ, flēre, flēvī, flētum (vii).....weep (lacrimō, doleō).
- FLŌREŌ, flōrēre, flōruī (xliv).....(vidē dērīv.).
- flōs, flōris, flōrum *m.* (xiii).....flower.
- FLŪCTUS, flūctūs, *m.* (xl).....(vidē dērīv.).
- FLŪMEN, flūminis, flūminum, *n.*
(xii).....(vidē dērīv.).
- FLUŌ, fluere, flūxī, flūxum (ii)....flow (aqua fluit, *i. e.*, currit).
refluō, refluere, reflūxī, reflūxum (ii).....
- fluuius, fluvī, *m.* (i).....(flūmen).
- focus, focī, *m.* (xxvii).....hearth (locus in domō ubi solet fierī ignis).
- foedus, foeda, foedum (xxviii)....foul (turpis).
- foedus, foederis, foederum, *n.* (iv) .agreement.
- for, fārī, fātus sum (xxiii).....speak (dīcō, loquor).
- fōrma, fōrmae, *f.* (v).....shape (*et* pulchritūdō).
- fortasse (xlvii).....perhaps (potest esse).
- fortē (vi).....by chance (cāsū; ut accidit).
- FORTIS, forte (xi).....strong (firmus, incolumis; *et* quī nōn timet).
- fortitūdō, fortitūdinis, fortitūdinum, *f.* (lxxv).....(vidē dērīv.).

- FORTŪNA, fortūnae, *f.* (iv) fortune (cāsus; *et fātum*).
- forum, forī, *n.* (iv) market-place.
- FOSSA, fossae, *f.* (xi) ditch (*id quod foditur*).
- frangō, frangere, frēgī, frāctum
(viii) break.
- refringō, refringere, refrēgī, re-
frāctum (lxiii)
- FRĀTER, frātris, frātrum, *m.* (ii) . . brother.
- FRĀTERNUS, frāterna, frāternum
(xlvi) (*vidē dēriv.*).
- FREMITUS, fremitūs, *m.* (xliv) . . . uproar (*strepitus*).
- frequēns, *gen. frequentis* (viii) . . . in large numbers (*crēber*).
- frīgidus, frīgida, frīgidum (xlvii) . . cold (*contrārium quam cali-*
dus).
- frōns, frondis, frondium, *f.* (xxx) . . leaf (*folium*).
- FRŌNS, frontis, frontium, *f.* (xlix) . forehead (*cf. voltus, ōs*).
- FRŪMENTĀRIUS, frūmentāria,
frūmentārium (xlvi) (*vidē dēriv.*).
- FRŪMENTUM, frūmentī, *n.* (v) . . . (*vidē dēriv.*).
- fruor, fruī, frūctus sum (xxv) . . . enjoy (*cf. ūtor*).
- FRŪSTRĀ (xlviiii) in vain (*frūstrā conor facere id*
quod facere nōn possum).
- FUGA, fugae, *f.* (vi) flight (*exsilium*).
- FUGIŌ, fugere, fūgī, fugitum (i) . . flee (*ab aliquō currō*).
- cōnfugiō, cōnfugere, cōnfūgī,
cōnfugitum (iii)
- effugiō, effugere, effūgī, effugi-
tum (xxxiii)
- PROFUGIŌ, profugere, profūgī,
profugitum (xxxvii)
- fulmen, fulminis, fulminum, *n.*
(v) lightning (*ignis quem Iuppiter*
dē caelō iacit).
- fundō, fundere, fūdī, fūsum
(xlviiii) pour.
- fungor, fungī, fūctus sum (xviii) . perform (*efficiō*).
- FŪNIS, fūnis, fūnium, *m.* (xlviiii) . rope (*cf. vinculum*).

- fūnus, fūneris, fūnerum, *n.* (xv) . . . funeral.
 furō, furere, furuī (xxiii) be mad (*saeviō*).
 furor, furōris, furōrum, *m.* (xlvi) . . (*vidē dēriv.*).
 fūrtum, fūrtī, *n.* (v) theft (*scelus eius quī capit id quod nōn suum est*).

G

- gaudium, gaudī, *n.* (xxiii) joy (*cf. laetitia*).
 geminus, gemina, geminum (ii) . . . twin (*et dūplex*).
 gēns, gentis, gentium, *f.* (iii) race (*familia, genus, nātiō*).
 GENUS, generis, generum, *n.*
 (xxiv) kind (*gēns*).
 GERŌ, gerere, gessī, gestum (iii) . . carry (*ferō; et faciō*).
 GLADIUS, gladi, *m.* (vi) sword.
 glōria, glōriae, *f.* (viii) glory (*laus*).
 GRACILIS, gracile (xxxii) slender (*tenuis*).
 gradus, gradūs, *m.* (xii) step.
 GRĀTIA, grātiae, *f.* (xi) (*vidē dēriv.*).
 grātus, grāta, grātum (iii) pleasing (*acceptus, dulcis*).
 ingrātus, ingrāta, ingrātum
 (xix) (*contrārium quam grātus*).
 GRAVIS, grave (viii) heavy (*contrārium quam levis*).
 GRAVOR, gravārī, gravātus sum
 (xli) (*vidē dēriv.*).
 GUBERNĀTOR, gubernātōris, gu-
 bernātōrum, *m.* (li) pilot (*is quī nāvem, e. g., regit*).

H

- HABEŌ, habēre, habuī, habitum
 (i) have, hold (*possideō, teneō*).
 ADHIBEŌ, adhibēre, adhibuī,
 adhibitum (iii) apply.
 cohibeō, cohibēre, cohibuī, co-
 hibitum (lxxiii) restrain.
 DĒBEŌ, dēbēre, dēbuī, dēbitum
 (xii) owe.

- PRAEBEŌ, praebēre, praebuī,
 praebitum (xxix).....furnish.
- PROHIBEŌ, prohibēre, prohibuī,
 prohibitum (xvi).....prevent.
- hasta, hastae, *f.* (ix).....spear (pīlum, tēlum).
- HĪBERNUS, hīberna, hībernum
 (xxxv).....(vidē dēriv.).
- HIC, haec, hoc (i).....this (contrārium quam ille).
 HĪC (xxxix).....here (hōc locō).
 HINC (iv).....hence (ex hōc locō).
 HŪC (xxx).....hither (ad hunc locum).
- HIEMŌ, hiemāre, hiemāvī, hie-
 mātum (xix).....(vidē dēriv.).
- HIEMS, hiemis, hiemum, *f.* (xxxv).winter (contrārium quam aes-
 tās).
- HOMŌ, hominis, hominum, *m.* (iii) human being (vir, fēmina).
 honor, honōris, honōrum, *m.* (xvi) honor (fāma).
- HŌRA, hōrae, *f.* (xxxix).....hour (duodecima pars diēi vel
 noctis).
- HORTOR, hortārī, hortātus sum
 (xxxiii).....urge.
- COHORTOR, cohortārī, cohort-
 ātus sum (xi).....
- HOSPES, hospitis, hospitem, *m.*
 (xiv).....host, guest (is quī apud mē
 manet; is apud quem maneō).
- HOSPITIUM, hospitī, *n.* (xxxvii).....hospitality (*cf.* hospes).
- HOSTIS, hostis, hostium, *m.* (iv).....enemy (is qui contrā patriam
 pugnat).
- hūmānitās, hūmānitātis, *f.* (xxiv).....(vidē dēriv.).
- hūmānus, hūmāna, hūmānum
 (xlix).....(vidē dēriv.).
- HUMILIS, humile (xlvii).....low (contrārium quam altus).

I

- IBI (viii).....there (contrārium quam hīc).
 ictus, ictūs, *m.* (viii).....stroke (volnus).
 IDEM, eadem, idem (v).....same.

- IDŌNEUS**, idōnea, idōneum (xxiii). suitable (aptus, ūtilis).
igitur (i).....therefore (itaque).
IGNIS, ignis, ignium, *m.* (v).....fire.
IGNŌSCŌ.....(vidē sub nōscō).
ignōtus, ignōta, ignōtum (xiv)....unknown (contrārium quam
nōtus).
ILLE, illa, illud (i).....that (contrārium quam hic).
ILLĪC (xlvii).....there (contrārium quam hīc).
ILLŪC (xxx).....thither (contrārium quam hūc).
imāgō, imāginis, imāginum, *f.*
(iii).....likeness (effigiēs, simulācrum).
immineō, imminēre (xvii).....threaten (īnstō).
immortālītās, immortalitātis, im-
mortālītātum, *f.* (lxxiii).....(vidē dēriv.).
IMPEDĪMENTUM, impedimentī, *n.*
(xxii).....(vidē dēriv.).
IMPEDIŌ, impedire, impedivī, im-
peditum (xxv).....hinder (prohibeō, interdico).
imperātor, imperātōris, imperā-
tōrum, *m.* (iv).....(vidē dēriv.).
IMPERIUM, imperī, *n.* (iii).....(vidē dēriv.).
IMPERŌ, imperāre, imperāvī, im-
perātum (xxvii).....order (iubeō).
IMPERĀTUM, imperātī, *n.*
(xxxvii).....
IMPETRŌ, impetrāre, impetrāvī,
impetrātum (xx).....get (obtimeō, adipiscor, cōn-
sequor).
IMPETUS, impetūs, *m.* (vi).....attack (vīs alicuius currentis).
IMPLŌRŌ, implōrāre, implōrāvī,
implōrātum (xix).....entreat (lacrimis petō).
IMPRŌVĪSUS, imprōvīsa, imprōvī-
sum (xxxvii).....unforeseen (in + prō + vīsus).
IN (cum acc.) (ii).....into (ad).
IN (cum abl.) (x).....in (intrā).
INCENDŌ, incendere, incendi, in-
cēnsus (i).....set on fire (*cf.* exūrō).

- INCEPTUM, inceptī, *n.* (xxxvii) . . . undertaking (*cf.* incipiō).
 INCITŌ, incitāre, incitāvī, incitā-
 tum (xii) arouse (excitō).
 INCOLUMIS, incolume (xvi) safe (tūtus).
 INCRĒDIBILIS, incrēdibile (xxxvi) . (vidē dēriv.).
 INDE (xvii) from there (illinc, deinde, post-
 eā).
 indicium, indicī, *n.* (x) (vidē dēriv.).
 indicō, indicāre, indicāvī, indi-
 cātum (v) show (mōnstrō).
 INDULGEŌ, indulgēre, indulsī, in-
 dultum (xxv) favor (faveō; *et* ignōscō, cēdō).
 induō, induere, induī, indūtum
 (xviii) put on (contrārium quam exuō).
 INERMIS, inerme (li) unarmed (in + arma).
 ĪNERUS, ĩnfera, ĩnferum (xxxv) . below (contrārium quam su-
 perus).
 ĩnfestus, ĩnfesta, ĩnfestum (xv) . . unsafe (*et* ĩnimīcus).
 ingenium, ingenī, *n.* (xii) nature (nātūra).
 ingēns, *gen.* ingentis (xxiii) huge (magnus, immēnsus, vās-
 tus).
 ingredior, ingredi, ingressus sum
 (x) advance (prōgredior).
 INITIUM, initī, *n.* (xx) (vidē dēriv.).
 INIŪRIA, iniūriae, *f.* (xvii) wrong (id quod nōn iūre fit).
 INOPIA, inopiae, *f.* (xx) want (contrārium quam cōpia).
 inquam, inquis, inquit, inquit
 (i) say (dicō, aiō).
 ĪNSIDIAE, ĩnsidiārum, *f.* (xxx) ambush (dolus).
 ĪNSIGNE, ĩnsignis, ĩnsignium, *n.*
 (xx) sign (signum).
 ĪNSIGNIS, ĩnsigne (xxvii) distinguished (illūstris, clārus).
 ĪNSISTŌ, ĩnsistere, ĩnstitī (xxxvii) . set foot on (super vel in aliquō
 stō).
 ĪNSTITŪTUM, ĩnstitūtī, *n.* (lvii) . . . custom (*cf.* ĩnstituō).
 ĪNSTRUŌ, ĩnstruere, ĩnstrūxī, ĩn-
 strūctum (xviii) arrange (*et* doceō).

- INSULA, *insulae, f.* (liv).....island (parva terra aquā circumdata).
- integer, integra, integrum (vi) .. whole (in + tāctus).
- integritās, integritātis, *f.* (xxvi) .. (vidē dēriv.).
- intendō, intendere, intendī, intendere (x).....stretch out (extendō).
- INTER (cum acc.) (iii).....among, between.
- INTERDUM (lvii).....sometimes (nōnnumquam).
- INTEREĀ (vii).....meanwhile (interim).
- interfector, interfectoris, interfectorum, *m.* (lxvii).....(vidē dēriv.).
- INTERIM (viii).....meanwhile (intercā).
- interior, interius (lix).....inner (contrārium quam exterior).
- interitus, interitūs, *m.* (xi).....destruction (ruīna, mors).
- INTERVĀLLUM, intervāllī, *n.* (vi) ..interval (spatium inter aliqua).
- INTRĀ (cum acc.) (ix).....within (in).
- inventor, inventoris, inventorum
m. (lxv).....(vidē dēriv.).
- invidia, invidiae, *f.* (xxxix).....(vidē dēriv.).
- INVITŌ, invitāre, invitāvī, invitātum (iii).....ask (rogō).
- INVĪTUS, invitā, invitum (xlvi) ..unwilling (nōlēns).
- IPSE, ipsa, ipsum (iv).....self.
- IRA, irae, *f.* (xvii).....anger (libidō ulciscendī cum quī mē laesit).
- Irāscor, Irāscī, Irātus sum (x).....(vidē dēriv.).
- IS, ea, id (i).....that (*cf.* ille, hic).
- EŌ (iii).....thither.
- iste, ista, istud (xxv).....that (*inter hic et ille*).
- ITA (ix).....so (sic, tam).
- ITAQUE (i).....therefore (igitur).
- ITEM (lx).....likewise (eōdem modō).
- ITER, itineris, iterum, *n.* (xvi) ..way (via).
- ITERUM (xiv).....again.

I CŌNSONĀNS

- iaceō, iacēre, iacuī (vii)..... lie (situs sum, mortuus sum).
 IACIŌ, iacere, iēcī, iactum (xliv) .. throw.
 CONICIŌ, conicere, conīēcī, con-
 iectum (iv).....
 DĒICIŌ, dēicere, dēīēcī, dēiec-
 tum (ii).....
 ĒICIŌ, ēicere, ēīēcī, ēiectum
 (xxvi).....
 INICIŌ, inicere, iniēcī, iniectum
 (xvi).....
 OBICIŌ, obicere, obiēcī, obiec-
 tum (vii).....
 PROICIŌ, proicere, proiēcī, pro-
 iectum (xl).....
 REICIŌ, reicere, reiēcī, reiectum
 (xv).....
 SUBICIŌ, subicere, subiēcī, sub-
 iectum (xi).....
 TRĀICIŌ, trāicere, trāīēcī, trāie-
 tum (iii)..... (et trānseō).
 iactō, iactāre, iactāvī, iactātum
 (xxi)..... (vidē dērīv.).
 IAM (ii)..... already (nunc).
 iānuā, iānuae, *f.* (xliv)..... door (porta).
 IUBEŌ, iubēre, iussī, iussum (iv) .. order (imperō).
 IUSSUM, iussī, *n.* (xii).....
 iūdex, iūdicis, iūdicum, *m.* (vii) .. judge (*cf.* praetor).
 iūdicium, iūdicī, *n.* (lxiv)..... judgment (id quod ā iūdice
 fit).
 IŪDICŌ, iūdicāre, iūdicāvī, iūdicā-
 tum (xiii)..... (vidē dērīv.).
 iugulum, iugulī, *n.* (lxix)..... (vidē dērīv.).
 IUGUM, iugī, *n.* (vii)..... yoke (id quod bovēs iungit).
 IUNGŌ, iungere, iūnxī, iūnetum
 (xii)..... join.

- adiungō, adiungere, adiūnxī,
adiūnetum (xi).....
- CONIUNGŌ, coniungere, con-
iūnxī, coniūnetum (ix).....
- IŪRŌ, iūrāre, iūrāvī, iūrātum
(xxx).....(vidē dēriv.).
- CONIŪRŌ, coniūrāre, coniūrāvī,
coniūrātum (xiii).....
- IŪS, iūris, iūrium, *n.* (vii).....right (*cf.* lēx, fās).
- IŪSIŪRANDUM, iūrisiūrāndī, *n.*
(xix).....oath (iūs + iūrō).
- IŪSTITIA, iūstitiae, *f.* (v).....justice.
- IUVENIS, iuvene (ii).....young (contrārium quam se-
nex).
- IUVENTŪS, iuventūtis, *f.* (xxxiv)...(vidē dēriv.).
- IUVŌ, iuvāre, iūvī, iūtum (xxxi)..help (auxilium dō).
ADIUVŌ, adiuvāre, adiūvī, adiū-
tum (vi).....

L

- LABOR, labōris, labōrum, *m.* (l)...toil (negōtium quod fessōs red-
dit hominēs).
- LABŌRŌ, labōrāre, labōrāvī, la-
bōrātum (xiii).....(vidē dēriv.).
- LAC, lactis, *n.* (lix).....milk.
- LACESSŌ, lacessere, lacessīvī, la-
cessitum (xix).....harass (prōvocō, aggredior).
- LACRIMA, lacrimae, *f.* (vii).....tear (id quod dē oculō cadit
ubi dolēmus).
- LACUS, lacūs, *m.* (lix).....lake (parvum mare in mediō
terrārum situm).
- laedō, laedere, laesī, laesum (xix).injure (volnerō, nocēō).
- laetus, laeta, laetum (xviii).....joyful (contrārium quam trīs-
tis).
- laevus, laeva, laevum (iv).....left (sinister).
- LAPIS, lapidis, lapidum, *m.* (x)...stone (saxum).

- LARGUS, larga, largum (xlv).....copious.
 largiter.....
- latebra, latebrae, *f.* (xvii).....(vidē dēriv.).
- LATEŌ, latēre, latuī (xlix).....be hidden (contrārium quam
 pateō).
- LĀTITŪDŌ, lātītūdīnis, lātītūdīnum,
f. (lix).....(vidē dēriv.).
- latrō, latrōnis, latrōnum, *m.* (iii).robber (praedō).
- LĀTUS, lāta, lātum (lii).....wide (contrārium quam an-
 gustus).
- LATUS, lateris, laterum, *n.* (lv)...side (contrārium quam frōns et
 tergum).
- laudābilis, laudābile (xxii).....(vidē dēriv.).
- laudō, laudāre, laudāvī, laudā-
 tum (xiii).....(vidē dēriv.).
- laus, laudis, laudum, *f.* (xxx)....praise (glōria).
- LĒGĀTIŌ, lēgātīōnis, lēgātīōnum,
f. (xxxiv).....embassy.
- LĒGĀTUS, lēgātī, *m.* (iii).....lieutenant, envoy.
- LEGIŌ, legiōnis, legiōnum, *f.* (xv).(vidē dēriv.).
- LEGIŌNĀRIUS, legiōnāria, legiō-
 nārium (liv).....(vidē dēriv.).
- lego, legere, lēgī, lēctum (v).....gather.
 colligō, colligere, collēgī, col-
 lēctum (xxi).....
- DĒLIGŌ, dēligere, dēlēgī, dēlēc-
 tum (iv).....
- DĪLIGŌ, dīligere, dīlēxī, dīlēc-
 tum (xl).....love.
- INTELLEGŌ, intellegere, intel-
 lēxī, intellēctum (viii).....understand.
- LEVIS, leve (xxvii).....light (contrārium quam gravis).
- lēx, lēgis, lēgum, *f.* (xlii).....law (*cf.* iūs, fās).
- libenter (iii).....willingly (cum gaudiō).
- LĪBER, libera, liberum (xxiii)....free (contrārium quam servus).
- LĪBERĪ, liberōrum (vii).....children (puerī liberōrum vi-
 rōrum).

- liber, librī, *m.* (xiv).....book.
 LĪBERĀLIS, liberāle (xxvi).....(vidē dēriv.).
 liberō, liberāre, liberāvī, liberā-
 tum (vii).....(vidē dēriv.).
 LĪBERTĀS, libertātis, *f.* (xv).....(vidē dēriv.).
 LICET, licēre, licuit *vel* licitum est
 (ii).....it is permitted (permittitur).
 LINGUA, linguae, *f.* (xxii).....tongue (membrum quō loqui-
 mur).
 lingula, lingulae, *f.* (lviii).....(vidē dēriv.).
 LITTERA, litterae, *f.* (xv).....letter (A, B, C, et c.): *pl.*, docu-
 ment.
 LĪTUS, litoris, litorum, *n.* (xxvi).....shore (ōra; pars terrae prope
 mare).
 locō, locāre, locāvī, locātum
 (xxix).....(vidē dēriv.).
 COLLOCŌ, collocāre, collocāvī,
 collocātum (xliv).....
 LOCUS, locī, *m.*; *pl.* loca, *n.* (i)....place.
 LONGINQUUS, longinqua, longin-
 quum (xl).....distant (quī longē abest).
 longitūdō, longitūdinis, longitū-
 dinum, *f.* (lix).....(vidē dēriv.).
 LONGUS, longa, longum (i).....long (contrārium quam brevis).
 LONGĒ (vi).....far off (contrārium quam
 prope).
 LOQUOR, loquī, locūtus sum
 (xxxix).....talk (*cf.* dicō).
 COLLOQUOR, colloquī, collo-
 cūtus sum (xv).....
 lūctus, lūctūs, *m.* (l).....sorrow (dolor).
 lūdō, lūdere, lūsī, lūsum (lxii)....play.
 lūdus, lūdī, *m.* (iii).....game (*et schola*).
 lūmen, lūminis, lūminum, *n.*
 (lxxvi).....light (lūx).
 lūna, lūnae, *f.* (v).....moon (rēgīna noctis, quae in
 caelō lūcet).

lūstrō, lūstrāre, lūstrāvī, lūstrā-
 tum (iv).....cleanse, traverse (*et spectō*).
 LŪX, lūcis, lūcum, *f.* (xxii).....light (*contrārium quam tene-*
brae).

M

magister, magistrī, *m.* (x).....master (*cf. magis*).
 MAGISTRĀTUS, magistrātūs, *m.*
 (xx).....magistracy, magistrate (*is qui*
negōtia pūblica cūrat).
 MAGNITŪDŌ, magnitūdinis, magni-
 tūdinum, *f.* (xii).....(*vide dēriv.*).
 MAGNUS, magna, magnum (iii)...large (*contrārium quam par-*
vus).
 MAGNOPERE, *comp. magis* (iii)..very much.
 MALEFICIUM, malefici, *n.* (vii)...evil (*male + faciō*).
 mālō, mālle, mālūi (xxv).....prefer (*magis + volō*).
 malus, mala, malum (ii).....bad (*contrārium quam bonus*).
 MANDŌ, mandāre, mandāvī, man-
 dātum (xxxvii).....entrust (*in manūs dō; vel im-*
perō).
 MANDĀTUM, mandātī, *n.* (xiv)..
 commendō, commendāre, com-
 mendāvī, commendātum
 (xlv).....
 MANEŌ, manēre, mānsī, mān-
 sum (viii).....remain.
 REMANEŌ, remanēre, remānsī,
 remānsūm (xlii).....
 manifestus, manifesta, manifes-
 tum (xv).....evident (*apertus*).
 MANUS, manūs, *f.* (iv).....hand, band (*nōnnūllī hominēs*
collēctī).
 MARE, maris, marium, *n.* (xxix)...sea (*ōceanus*).
 MARITIMUS, maritima, mariti-
 mum (lii).....(*vidē dēriv.*).
 MĀTER, mātis, mātrum, *f.* (xiv)..mother.

- MĀTERIA, māteria, *f.* (l).....timber (id quō rēs composita est).
- MĀTŪRŌ, mātūrāre, mātūrāvī,
mātūrātum (xxxii).....(vidē dēriv.).
- MĀTŪRUS, mātūra, mātūrum
(xxvii).....ripe, early.
immātūrus, immātūra, immātūrum (vii).....(contrārium quam mātūrus).
- MEDIUS, media, medium (vi)....middle (quod inter finem et initium est).
- membrum, membrī, *n.* (l).....limb (crūs, bracchium, et c.).
- MEMORIA, memoriae, *f.* (xiv)....memory.
- memorō, memorāre, memorāvī,
memorātum (i).....bring to mind (*vel* nārrō).
- mēns, mentis, mentium, *f.* (iii)...mind (*cf.* animus).
dēmēns, *gen.* dēmentis (xiv)...foolish.
- MĒNSIS, mēnsis, mēnsium, *m.* (v).month (duodecima pars annī).
- MERCĀTOR, mercātōris, mercātōrum, *m.* (liv).....trader (is quī rēs emit et vēndit).
- MEREŌ, merēre, meruī, meritum
(vii).....deserve (dignus sum aliquā rē).
- MEREOR, merērī, meritus sum
(xxxii).....deserve.
- MERITŌ (xlv).....
- MERITUM, meritī, *n.* (lii).....
- metus, metūs, *m.* (xviii).....fear (timor).
- meus, mea, meum (i).....my.
- micō, micāre, micuī (vi).....flash (celeriter prō et retrō mē moveō).
- DĪMICŌ, dīmicāre, dīmicāvī, dīmicātum (xi).....fight.
- MĪLES, mīlitis, mīlitum, *m.* (xi)...soldier (is quī prō patriā pugnat).
- MĪLITĀRIS, mīlitāre (xvii).....(vidē dēriv.).
- mīlitia, mīlitiae, *f.* (viii).....(vidē dēriv.).

MĪLLE, *pl.* mīlia, mīlium, *n.*

(xxix).....m (numerus).

minor, minārī, minātus sum (ix). threaten (immineō).

MINUŌ, minuere, minuī, minūtum

(xxxv).....(vidē dēriv.).

mīror, mīrārī, mīrātus sum (xlii). (vidē dēriv.).

ADMĪROR, admīrārī, admīrātus

sum (vii).....

MĪRUS, mīra, mīrum (xi).....wonderful (quod vix crēdi-
mus).

miser, misera, miserum (xxvi)....wretched (contrārium quam
beātus).

mītēscō, mītēscere (xxxv).....(vidē dēriv.).

mītis, mīte (xii).....mild (placidus).

MITTŌ, mittere, mīsī, missum (iii). send, let go (dīcō alicui "Ī").

admittō, admittere, admīsī,

admissum (lxi).....

ĀMITTŌ, āmittere, āmīsī, āmis-

sum (x).....lose.

COMMITTŌ, committere, com-

mīsī, commissum (iv).....entrust.

dēmīttō, dēmīttēre, dēmīsī, dē-

missum (v).....

DĪMITTŌ, dīmittere, dīmīsī, dī-

missum (xxii).....

IMMITTŌ, immīttēre, immīsī,

immissum (ix).....

INTERMITTŌ, intermittere, in-

termīsī, intermissum (xxxiii). interrupt.

omīttō, omīttēre, omīsī, omis-

sum (xlviii).....let go.

PERMITTŌ, permīttēre, permīsī,

permissum (xvi).....allow.

PRAEMITTŌ, praemīttēre, prae-

mīsī, praemissum (lx).....

REMITTŌ, remīttēre, remīsī, re-

missum (xl).....

- SUBMITTŌ, *submittere, submīsi,*
submitsum (xxxiv).....yield.
- MODUS, *modi, m. (ix).....measure, manner (ratiō).*
- MODO (xv).....*merely, just now.*
- MOENIA, *moenium, n. (ix).....walls (mūrus).*
- MŌLĒS, *mōlis, mōlium, f. (xxiv)..mass (pondus).*
- MOLLIS, *molle (xxxix).....soft (contrārium quam dūrus).*
- MONĒŌ, *monēre, monui, monitum*
 (xxxī).....*warn, advise (suādeō, doceō).*
- MŌNS, *montis, montium, m. (viii).mountain (terra altissima).*
- MŌNSTRUM, *mōnstri, n. (xxviii)...(vidē dēriv.).*
- MORA, *morae, f. (xxiii).....delay (id quō rēs tardius fit).*
- MORIOR, *morī, mortuus sum (v)...die (vītam āmittō).*
- MOROR, *morārī, morātus sum*
 (xiii).....*(vidē dēriv.).*
- MORS, *mortis, mortium, f. (iv)...death (fīnis vītae).*
- MORTĀLIS, *mortāle (xxxix).....(vidē dēriv.).*
immortālis, immortalē (lxxvi)..(contrārium quam mortālis).
- MŌS, *mōris, mōrum, m. (ix).....custom (cōnsuētūdō, ūsus).*
- MŌTUS, *mōtūs, m. (xlvi).....(vidē dēriv.).*
- MOVEŌ, *movēre, mōvī, mōtum*
 (vii).....*move.*
- COMMOVEŌ, *commovēre, com-*
mōvī, commōtum (xx).....
- PERMOVEŌ, *permovēre, per-*
mōvī, permōtum (l).....
- REMOVEŌ, *removēre, remōvī,*
remōtum (xvi).....
- MOX (i).....*soon (post breve tempus;*
brevī).
- MULIER, *mulieris, mulierum, f.*
 (iv).....*woman (fēmina).*
- MULTITŪDŌ, *multitūdinis, mul-*
tītūdinum, f. (ix).....(vidē dēriv.).
- MULTUS, *multa, multum (ii).....much, pl. many (contrārium*
quam pauci).
- permultus, permulta, permul-*
tum (iii).....

MŪNIŌ, mūnīre, mūnīvī, mūnītum	
(xxviii).....	fortify (firmum faciō ut hostēs arceam).
MŪNĪTIŌ, mūnitiōnis, mūnītiō-	
num, <i>f.</i> (lix).....	(vidē dēriv.).
MŪNUS, mūneris, mūnerum, <i>n.</i>	
(iv).....	task, gift (officium, dōnum).
MŪRUS, mūrī, <i>m.</i> (iv).....	wall (moenia).
mūtō, mūtāre, mūtāvī, mūtātum	
(x).....	change (genus rei aliud faciō).

N

NAM (i).....	for (enim).
NAMQUE (xxxiv).....	for indeed.
NANCĪSCOR, nancīscī, nactus sum	
(xxix).....	get (obtinēō, reperiō).
nārrō, nārrāre, nārrāvī, nārrātum	
(i).....	tell (fābulam dīcō).
NĀSCOR, nāscī, nātus sum (xi)....	be born (orior).
NĀTIŌ, nātiōnis, nātiōnum, <i>f.</i>	
(xlvii).....	(vidē dēriv.).
NĀTŪRA, nātūrae, <i>f.</i> (ii).....	nature (ingenium).
NAUTA, nautae, <i>m.</i> (liv).....	sailor (is quī in nāve habitat et labōrat).
NĀVIGĀTIŌ, nāvigātiōnis, nāvigā-	
tiōnum, <i>f.</i> (liv).....	(vidē dēriv.).
NĀVIGŌ, nāvigāre, nāvigāvī, nāvi-	
gātum (xxxv).....	sail (nāvem agō).
NĀVIS, nāvis, nāvium, <i>f.</i> (xxvi)...	ship.
NĒ (xxi).....	lest (in clausulā finālī contrā-
	rium quam ut).
-NE (x).....	(vocābulum interrogātiōnis).
NEC <i>vel</i> NEQUE (vii).....	and not (et nōn).
NECESSĀRIUS, necessāria, neces-	
sārium (xiii).....	(vidē dēriv.).
necesse (i).....	necessary (quod effugī nōn pot-
	est).

- necessitās, necessitātis, necessitātum, *f.* (xxi).....(vidē dēriv.).
- NECŌ, necāre, necāvī, necātum (x).(vidē dēriv.).
- NEGLEGŌ, neglegere, neglexī, neglectum (xiv).....neglect (nec + legō).
- negō, negāre, negāvī, negātum (x).say no (ne + aiō).
- NEGŌTIUM, negōtī, *n.* (xlvi).....business (contrārium quam ōtium).
- NĒMŌ, *dat.* nēminī, *m. vel f.* (xxxviii).....no one (nē + homō).
- nemus, nemoris, nemorum, *n.* (v).grove (silva).
- nepōs, nepōtis, nepōtum, *m.* (ix).grandson.
- nesciō, nescīre, nescī, nescītum (xvi).....not know (ne + sciō).
- NEUTER, neutra, neutrum (xli)...neither (neque hic neque ille).
- NEU *vel* NĒVE (xliii).....nor.
- niger, nigra, nigrum (lxx).....black (contrārium quam candidus).
- NIHIL, *n.* (xiii).....nothing (nūlla rēs; *vel* nōn).
- nimius, nimia, nimium (xiv).....too much (plūs quam bene est).
- NISI (viii).....unless (sī nōn).
- NĪTOR, nītī, nīsus sum (xxxiv)....strive (cōnor; *vel* cōnfīdō).
- NŌBILIS, nōbile (xi).....(vidē dēriv.).
- NŌBILITĀS, nōbilitātis, nōbilitātum, *f.* (xx).....(vidē dēriv.).
- nōbilitō, nōbilitāre, nōbilitāvī, nōbilitātum (xlii).....(vidē dēriv.).
- NOCEŌ, nocēre, nocuī, nocitum (xlii).....injure (laedō).
- NŌLŌ, nōlle, nōluī (vii).....be unwilling (nē + volō).
- NŌMEN, nōminis, nōminum, *n.* (iii).....(vidē dēriv.).
- cognōmen, cognōminis, cognōminum, *n.* (xxii).....surname.
- NŌMINĀTIM (xlviii).....by name (*cf.* nōmen).
- nōminō, nōmināre, nōmināvī, nōminātum (iv).....(vidē dēriv.).

- NŌN (i).....not.
 NŌNĀGINTĀ (xlvii).....xc (numerus).
 NŌNDUM (iii).....not yet (contrārium quam iam).
 NŌNGENTĪ, nōngentae, nōngenta
 (li).....dcccc (numerus).
 NŌNNŪLLUS, nōnnūlla, nōnnūllum (xxviii).....some (aliquot, aliqui).
 NŌNUS, nōna, nōnum (lvi).....ninth.
 NŌSCŌ, nōscere, nōvī, nōtum (xl) learn (nōvī = sciō).
 agnōscō, agnōscere, agnōvī, agnitum (xxiii).....
 COGNŌSCŌ, cognōscere, cognōvī, cognitum (v).....
 IGNŌSCŌ, ignōscere, ignōvī, ignōtum (liii).....forgive.
 NOSTER, nostra, nostrum (ii).....our.
 NOVEM (xiv).....ix (numerus)
 NOVUS, nova, novum (i).....new (contrārium quam vetus).
 NOX, noctis, noctium, *f.* (xx).....night (tempus ubi lūna lūcet).
 NOCTŪ (xxxv).....at night.
 NŪDŌ, nūdāre, nūdāvī, nūdātum (xv).....(vidē dēriv.).
 nūdus, nūda, nūdum (xviii).....naked (quī veste caret).
 NŪLLUS, nūlla, nūllum (ii).....none.
 num (x).....(vocābulum interrogātiōnis).
 NUMERUS, numerī, *m.* (iii).....number.
 numquam (ii).....never.
 nunc (i).....now (iam).
 NŪNTIŌ, nūntiāre, nūntiāvī, nūntiātum (xviii).....(vidē dēriv.).
 ĒNŪNTIŌ, ēnūntiāre, ēnūntiāvī, ēnūntiātum (liii).....
 PRŌNŪNTIŌ, prōnūntiāre, prōnūntiāvī, prōnūntiātum (xxiii).....
 RENŪNTIŌ, renūntiāre, renūntiāvī, renūntiātum (xxiv)....

- NŪNTIUS, nūntī, *m.* (ix).....messenger, message (is quī literās portat; litterae quās nūntius portat).
 nūper (xxv).....recently (recenter).
 nusquam (xiv).....nowhere.
 NŪTUS, nūtūs, *m.* (lv).....nod (*et voluntās*).

O

- OB (cum acc.) (iv).....on account of (propter).
 oblīvīscor, oblīvīscī, oblītus sum
 (vii).....forget (*contrārium quam memoriā teneō*).
 OBSES, obsidis, obsidum, *m. vel f.*
 (xvi).....hostage (homō quem hostēs capiunt, ut prō aliquō postea reddant).
 OBSIDIŌ, obsidiōnis, *f.* (xviii).....(*vidē dēriv.*).
 obvius, obvia, obvium (vii).....in the way (ob + via).
 obviam.....to meet.
 OCCĀSIŌ, occāsiōnis, occāsiōnum,
f. (xxix).....(*vidē dēriv.*).
 OCCĀSUS, occāsūs, *m.* (xvi).....(*vidē dēriv.*).
 OCCULŌ.....(*vidē sub colō*).
 OCCUPŌ, occupāre, occupāvī, occupātum (xiii).....seize (*expugnō*).
 ŌCEANUS, ōceanī, *m.* (liv).....ocean (mare).
 OCTĀVUS, octāva, octāvum (lvi).....eighth.
 OCTINGENTĪ, octingentae, octingenta (lix).....dccc (numerus).
 OCTŌ (xlviii).....viii (numerus).
 OCTŌGINTĀ (xlviii).....lxxx (numerus).
 oculus, oculī, *m.* (iii).....eye (membrum quō vidēmus).
 odium, odī, *n.* (xxx).....hatred (*contrārium quam amor*).
 OFFICIUM, officī, *n.* (xv).....service (mūnus).
 ōmen, ōminis, ōminum, *n.* (xi).....sign (prōdigium).
 OMNĪNŌ (xliii).....altogether.

- OMNIS, omne (ii).....all (cūctus, tōtus).
 ONERĀRIUS, onerāria, onerārium
 (liv).....(vidē dēriv.).
 ONUS, oneris, onerum, *n.* (xliii)...burden (pondus).
 OPERA, operae, *f.* (xxiii).....work, help (labor, opus).
 OPĪNIŌ, opīniōnis, opīniōnum, *f.*
 (xlii).....belief (id quod putō, vel dē
 mē putātur).
 OPORTET, oportēre, oportuit
 (xxiii).....it is fitting (deceat).
 OPPIDĀNUS, oppidāna, oppidānum
 (xxxv).....(vidē dēriv.).
 OPPIDUM, oppidī, *n.* (v).....town (*cf.* vīcus, urbs).
 OPPORTŪNUS, opportūna, oppor-
 tūnum (l).....fit (aptus, idōneus).
 OPPUGNĀTIŌ, oppugnātiōnis, op-
 pugnātiōnum, *f.* (xxxii).....(vidē dēriv.).
 (ops), opis, opum, *f.* (xxvi).....aid; *pl.* resources (facultātēs,
 cōpiae).
 OPTIŌ, optiōnis, *f.* (ii).....(vidē dēriv.).
 OPTŌ, optāre, optāvī, optātum
 (lxix).....choose (dēligō).
 OPUS, operis, operum, *n.* (xxvii)..work (labor); need (necesse).
 ŌRA, ōrae, *f.* (liv).....shore (lītus).
 ŌRĀTIŌ, ōrātiōnis, ōrātiōnum, *f.*
 (xxv).....(vidē dēriv.).
 ORBIS, orbis, orbium, *m.* (xxiv)...circle, earth (id quod rotun-
 dum est).
 ŌRDŌ, ōrdinis, ōrdinum, *m.* (xxiii).row (modus quō rēs pōnun-
 tur).
 ORIOR, orīrī, ortus sum (xx).....arise (surgō, nāscor).
 ADORIOR, adorīrī, adortus sum
 (xv).....attack.
 COORIOR, coorīrī, coortus sum
 (iv).....
 ŌRNĀMENTUM, ōrnāmentī, *n.* (iv).(vidē dēriv.).
 ŌRNŌ, ōrnāre, ōrnāvī, ōrnātum
 (xx).....adorn (aliquid pulchrum faciō).

- ŌRŌ, ōrāre, ōrāvī, ōrātum (iv)...(vidē dēriv.).
 adōrō, adōrāre, adōrāvī, adō-
 rātum (liii).....worship.
 ortus, ortūs, *m.* (xvi).....(vidē dēriv.).
 ōs, ōris, —, *n.* (ix).....mouth.
 ōsculum, ōsculī, *n.* (xiv).....(vidē dēriv.).
 OSTENDŌ, ostendere, ostendī,
 ostentum (vii).....show (mōnstrō).
 ōstium, ōstī, *n.* (liv).....entrance (*cf.* ōs).
 ōtiōsus, ōtiōsa, ōtiōsum (lxxviii).(vidē dēriv.).
 ōtium, ōtī, *n.* (xxv).....leisure (contrārium quam ne-
 gōtium).

P

- PĀCŌ, pācāre, pācāvī, pācātum
 (xliv).....(vidē dēriv.).
 pacīscor, pacīscī, pactus sum (vii).make an agreement.
 PAENE (xv).....almost (*ferē*).
 PAENITET, paenitēre, paenituit
 (xxx).....it repents one (*doleō propter*
 maleficium meum).
 PĀGUS, pāgī, *m.* (xlvi).....district.
 PALŪS, palūdis, palūdum, *f.* (iv)..swamp (*terra numquam sicca*).
 PANDŌ, pandere, pandī, passum
 (lviii).....spread out.
 PĀR, *gen.* paris (vi).....equal (*aequālis, similis*).
 PARITER (xvii).....
 parcō, parcere, pepercī, parsum
 (xix).....spare (*contrārium quam no-*
 ceō).
 parēns, parentis, parentium, *m.*
 vel f. (xv).....parent (*cf.* pariō).
 parēō, parēre, paruī (xxiii).....obey (*faciō id quod imperā-*
 tur).
 pariō, parere, peperī, partum (ii)..bring forth (*cf.* parēns).
 APERIŌ, aperīre, aperuī, aper-
 tum (v).....open.

- COMPERIŌ, comperīre, comperī,
compertum (xxv).....find out.
- REPERIŌ, reperīre, repperī, re-
pertum (xviii).....find.
- PARŌ, parāre, parāvī, parātum
(iii).....prepare (idōneum faciō ad
agendum).
- COMPARŌ, comparāre, compa-
rāvī, comparātum (xxxv)....
- PARS, partis, partium, *f.* (iii)....part.
- PARUM (xviii).....too little (contrārium quam
nimis, nimius).
- parvulus, parvula, parvulum
(lxii).....(vidē dēriv.).
- PARVUS, parva, parvum (xvii)....little (contrārium quam mag-
nus).
- passim (xxxix).....everywhere (*cf.* pandō).
- PASSUS, passūs, *m.* (lix).....(vidē dēriv.).
- pāstor, pāstōris, pāstōrum, *m.*
(ii).....shepherd (custōs ovium).
- PATEŌ, patēre, patuī (xx).....be open (*cf.* aperīō).
- PATER, patris, patrum, *m.* (i)....father.
- paternus, paterna, paternum
(xxii).....(vidē dēriv.).
- PATOR, patī, passus sum (xxxiii).suffer (sentīō; *vel* permittō).
- patrius, patria, patrium (vi)....(vidē dēriv.).
patria (terra), *f.*.....
- PAUCĪ, paucae, pauca (vi).....few (contrārium quam multī).
- PAULUM (vi).....a little (contrārium quam mul-
tum).
- PAULĀTIM (xiii).....
- PAULISPER (xli).....(per paulum temporis).
- PAULŌ (xxxiv).....
- PĀX, pācis, pācum, *f.* (iv).....peace (contrārium quam bel-
lum).
- pecūnia, pecūniae, *f.* (ii).....money (id quod accipiō sī
quid vēndō).

- PECUS, pecoris, pecorum, n.** (xxxi).cattle (contrārium quam ferae).
- PEDES, peditis, peditum, m.** (xl)..foot-soldier (is quī pedibus it).
- PEDESTER, pedestris, pedestre**
(xl).....(vidē dēriv.).
- PELLIS, pellis, pellium, f.** (xix)...skin (cutis).
- PELLŌ, pellere, pepulī, pulsum**
(xxvi).....drive (*vel* dēiciō).
- APPELLŌ, appellere, appulī, ap-
pulsum (xxxix).....**
- COMPELLŌ, compellere, compulī,
compulsum (xlvii).....**
- EXPELLŌ, expellere, expulī, ex-
pulsum (xv).....**
- IMPELLŌ, impellere, impulī, im-
pulsum (viii).....**
- REPELLŌ, repellere, reppulī, re-
pulsum (xxviii).....**
- pendeō, pendēre, pependī (xlviii).**hang (sub aliquā rē sustine-
or).
- PENDŌ, pendere, pependī, pēsum**
(xvi).....weigh, pay (expendō).
- penitus (x).....**inwardly (*vel* omnīnō).
- PER (cum acc.) (v).....**through.
- PERGŌ.....**(vidē sub regō).
- PERĪCULUM, perīculī, n.** (xxvii)...(vidē dēriv.).
- PERĪTUS, perīta, perītum (x).....**skilled (exercitātus).
- PERPETUUS, perpetua, perpetuum**
(lx).....continuous (aeternus).
- PERSPICIŌ, perspicere, perspexī,
perspectum (xxv).....**see through (bene videō).
- PERTERREŌ, perterrēre, perterruī,
perterritum (vi).....**frighten (alicui terrōrem peni-
tus īferō).
- PERTURBŌ, perturbāre, pertur-
bāvī, perturbātum (xvi).....**disturb.
- PĒS, pedis, pedum, m.** (xxiv).....foot (pars corporis; *vel* xii
ūnciae).

- PETŌ, petere, petivī, petitum (iv). aim at (aggredior, poscō, rogō).
 repetō, repetere, repetivī, re-
 petitum (ix).....
- PHALĀNX, phalangis, phalangum,
f. (lv)..... phalanx (cōnfertus ōrdō mili-
 tum).
- pietās, pietātis, *f.* (xxii)..... devotion (amor parentum, pa-
 triae, deōrum).
- PĪLUM, pīlī, *n.* (xlviii)..... javelin (hasta, tēlum).
- placeō, placēre, placuī, placitum
 (xiii)..... please (dēlectā).
- placidus, placida, placidum (xiv). calm (quiētus, mollis).
- PLĀNUS, plāna, plānum (l)..... flat (aequus).
- plēbs, plēbis, *f.* (vii)..... common people (contrārium
 quam nōbilitās).
- PLĒRUSQUE, plēraque, plērumque
 (xlii)..... most (maior pars).
- poena, poenae, *f.* (iv)..... penalty (ubi aliquis mē pūnit,
 poenam dō).
- POLLICEOR, pollicērī, pollicitus
 sum (xvi)..... promise (prōmittō).
- PONDUS, ponderis, ponderum, *n.*
 (xxi)..... weight (onus).
- PŌNŌ, pōnere, posuī, positum
 (xvi)..... place (statuō).
- DĒPŌNŌ, dēpōnere, dēposuī, dē-
 positum (xvi).....
- DISPŌNŌ, dispōnere, disposuī,
 dispositum (xlviii).....
- expōnō, expōnere, exposuī, ex-
 positum (xiii).....
- IMPŌNŌ, impōnere, imposuī,
 impositum (xxvi).....
- INTERPŌNŌ, interpōnere, inter-
 posuī, interpositum (xxviii)..
 praepōnō, praepōnere, prae-
 posuī, praepositum (xxiii)...

- PRŌPŌNŌ, prŏpŏnere, prŏposuī,
prŏpositum (xxv).....
- PŌNS, pontis, pontium, *m.* (ix)....bridge (aliquid aedificātum quō
flūmen transimus).
- ponticulus, ponticulī, *m.* (lxvi)... (vidē dēriv.).
- POPULOR, populārī, populātus
sum (xvii).....lay waste (vastō).
- POPULUS, populī, *m.* (v).....people (nātiō, gēns).
- PORTA, portae, *f.* (v).....gate (*cf.* iānuā).
- PORTŌ, portāre, portāvī, portātum
(i).....carry (ferō).
- COMPŌRTŌ, comportāre, com-
portāvī, comportātum (xviii)
- TRĀNSPORTŌ, trānsportāre,
trānsportāvī, trānsportātum
(xxi).....
- PORTUS, portūs, *m.* (xxxix).....harbor (pars maris prope ur-
bem ubi sunt nāvēs).
- POSCŌ, poscere, poposci (ix).....demand (postulō, rogō).
- POSSUM, posse, potuī (ii).....be able (potis + sum).
- POST (cum acc.) (i).....after (contrārium quam ante).
- POSTEĀ (i).....afterwards (contrārium quam
anteā).
- POSTERUS, postera, posterum
(viii).....following (quī posteā venit).
- POSTQUAM (xi).....after (contrārium quam ante-
quam).
- POSTRĪDIĒ (v).....next day (posterō diē).
- POSTULŌ, postulāre, postulāvī,
postulātum (ix).....demand (poscō, rogō).
- POSTULĀTUM, postulātī, *n.*.....
- POTĒNS, *gen.* potentis (xvi).....powerful (*cf.* possum).
- potentia, potentiae, *f.* (lxxiv).... (vidē dēriv.).
- POTESTĀS, potestātis, potestātum,
f. (xiii)..... (vidē dēriv.).
- POTIOR, potīrī, potītus sum (xxxix).get (adipīscor, occupō).
- prae (cum abl.) (xxvi).....before.

- PRAEBEŌ.....(vidē sub habeō).
 PRAECEPTUS, *gen.* praecipitis (xii)...headlong (prae + caput).
 praceptor, praepceptōris, praepceptōrum, *m.* (lxxiv).....(vidē dēriv.).
 PRAEDA, praedae, *f.* (xviii).....booty (spolium).
 praedō, praedōnis, praedōnum,
m. (liv).....robber (latrō).
 PRAEDOR, praedārī, praedātus
 sum (xxxvi).....(vidē dēriv.).
 PRAEFECTUS, praefectī, *m.* (xxxi).commander (prae + faciō).
 PRAEMIUM, praemī, *n.* (xvii).....reward (mūnus, dōnum).
 PRAESĒNS, *gen.* praesentis (lx)...present (contrārium quam ab-
 sēns).
 PRAESERTIM (lii).....especially (praecipuē).
 PRAESIDIUM, praesidī, *n.* (xvi)...guard (prae + sedeō).
 PRAETER (cum acc.) (xxvi).....beyond (*cf.* ultrā, extrā).
 PRAETEREĀ (xxv).....besides (praeter + ea; quo-
 que).
 praetor, praetōris, praetōrum, *m.*
 (xlix).....praetor (magistrātus quī iūs
 dat: is quī praeit).
 PRECĒS, precum, *f.* (iv).....prayers (id quod dīcimus ubi
 deum aliquid rogāmus).
 precor, precārī, precātus sum
 (lxii).....(vidē dēriv.).
 PREMŌ, premere, pressī, pressum
 (xxxī).....press.
 OPPRIMŌ, opprimere, oppressī,
 oppressum (xxviii).....
 PRETIUM, pretī, *n.* (xiv).....price (tantum quantī aliquid
 emimus).
 PRĪDIĒ (lv).....the day before (priōre diē).
 PRĪMUS, prīma, prīmum (i).....first (*cf.* prō, prior).
 prīmō (iv).....
 prīmum (v).....
 PRĪNCEPS, prīncipis, prīncipum, *m.*
 (vii).....chief (dux, imperātor).

- PRIOR, prius (i).....former (*cf.* *p̄rimus*).
- PRĪSTINUS, prīstina, prīstinum
(lvii).....of old (*antīquus*).
- PRIUSQUAM (xlii).....before (*antequam*).
- PRĪVŌ, prīvāre, prīvāvī, prīvātum
(xlvi).....deprive (*praedor, spoliō*).
- PRĪVĀTUS, prīvāta, prīvātum
(liv).....private (*contrārium quam p̄b-
licus*).
- PRĪVĀTIM (xlii).....
- PRŌ (*cum abl.*) (xiv).....for, in front of (*ante*).
- PROBŌ, probāre, probāvī, probā-
tum (xxxiii).....prove, approve (*aliquid bo-
rum esse dicō*).
- PROCU (xv).....far (*longē*).
- PRŌCUMBŌ, prŏcumbere, prŏ-
cubui, prŏcubitum (lv).....fall down (*cadō, ruō*).
- PRŌDITIŌ, prŏditiōnis, prŏditiōnum,
f. (iv).....(*vidē dēriv.*).
- PRŌDITOR, prŏditōris, prŏditōrum,
m. (xv).....(*vidē dēriv.*).
- PROELIUM, proelī, *n.* (iv).....battle (*pugna*).
- PROFECTIŌ, profectiōnis, profec-
tiōnum, *f.* (lvi).....(*vidē dēriv.*).
- PROFICĪSCOR, proficīscī, profectus
sum (x).....set forth (*prŏgredior*).
- PRŌGREDIOR, prŏgredī, prŏgressus
sum (xxxii).....advance (*prŏdeō*).
- PRŌMISSUM, prŏmissī, *n.* (v).....promise (*cf.* *prŏmittō*).
- PRŌNUS, prŏna, prŏnum (lv).....bent forward (*contrārium quam
supīnus*).
- PROPE (*cum acc.*) (ii).....near (*contrārium quam longē*).
- PROPERŌ, properāre, properāvī,
properātum (xii).....hasten (*mātūrō*).
- PROPINQUUS, propinqua, propin-
quum (xxix).....near (*vel cognātus—nāscor*).
- PRŌPOSITUM, prŏpositī, *n.* (xli).....plan (*cōnsilium; cf.* *prŏpōnō*).
- PROPRIUS, propria, proprium (ix).....one's own.

- PROPTER (cum acc.) (ii).....on account of (ob).
 PROPTEREĀ (vii).....for this reason (eā dē causā).
 PRŌVINCIA, prōvinciae, *f.* (xl)....provinces (terra extrā Ītaliā
 quam Rōmānī regēbant).
 pūblicō, pūblicāre, pūblicāvī,
 pūblicātum (lxviii).....(vidē dēriv.).
 PŪBLICUS, pūblica, pūblicum (ix). (vidē dēriv.).
 pudor, pudōris, *m.* (lxvii).....shame.
 puella, puellae, *f.* (i).....(vidē dēriv.).
 PUER, puerī, *m.* (i).....boy.
 puerīlis, puerīle (lxxiv).....(vidē dēriv.).
 PUGNA, pugnae, *f.* (xvii).....fight (proelium).
 PUGNŌ, pugnāre, pugnāvī, pugnā-
 tum (i).....(vidē dēriv.).
 EXPUGNŌ, expugnāre, expug-
 nāvī, expugnātum (i).....storm.
 OPPUGNŌ, oppugnāre, oppug-
 nāvī, oppugnātum (i).....
 pulcher, pulchra, pulchrum (i)...beautiful (quod bonum est vi-
 dēre).
 PUPPIS, puppis, puppiū, *f.* (lviii).stern (*cf.* quoque nāvis).
 pūrus, pūra, pūrum (xii).....pure (integer, bonus).
 PUTŌ, putāre, putāvī, putātum
 (ii).....think (exīstimō).

Q

- QUADRĀGINTĀ (v).....xl (numerus).
 QUADRINGENTĪ, quadringentae,
 quadringenta (lix).....cccc (numerus).
 QUAERŌ, quaerere, quaesīvī,
 quaesītum (i).....ask (rogō, interrogō; *vel* petō).
 quaestiō, quaestiōnis, quaestiō-
 num, *f.* (lxv).....(vidē dēriv.).
 QUAESTOR, quaestōris, quaestō-
 rum, *m.* (xlvii).....(vidē dēriv.).
 quaestus, quaestūs, *m.* (lxv).....(vidē dēriv.).
 quālis, quāle (xxv).....of what kind (*cf.* tālis).

- QUAM (iii).....how, than (*cf.* tam).
 QUAMDIŪ (lvi).....as long as.
 quamquam (xvi).....although (quamvis, cum).
 QUAMVIS (xlvi).....although (quamquam, cum).
 quandōquidem (xxiii).....since (quoniam, cum).
 QUANTUS, quanta, quantum (xvi).how great (*cf.* tantus).
 QUĀRTUS, quārta, quārtum (xvii).fourth.
 quasi (vii).....as if (eōdem modō ac).
 QUATERNĪ, quaternae, quaterna
 (lvii).....four by four.
 QUATTUOR (viii).....iv (numerus).
 QUATTUORDECIM (lv).....xiv (numerus).
 -QUE (i).....and (et, atque).
 QUEROR, querī, questus sum (xiii).complain (dicō mala nōn me-
 ritō mihi accidisse).
 QUĪ, quae, quod (adj.) (xlix)....what?
 QUĪ, quae, quod (i).....who, which.
 quō (xvii).....whither (*vel* ut, ante com-
 parātivum).
 quia (vi).....because (quod, quoniam).
 QUĪCUMQUE, quaecumque, quod-
 cumque (xxiv).....whoever.
 quōcumque (li).....whithersoever.
 QUĪDAM, quaedam, quiddam
 (quoddam) (vii).....a certain (ūnus praecipuē).
 QUIDEM (viii).....at least (*vel* vērō).
 quies, quiētis, quiētum, *f.* (viii).rest (somnus).
 quiēscō, quiēscere, quiēvī, quiē-
 tum (lxxiii).....rest (quiēte fruī incipiō).
 QUĪN (xxxiv).....in fact, that.
 QUĪNDECIM (xiv).....xv (numerus).
 QUĪNGENTĪ, quīngentae, quīn-
 genta (xxxiii).....d (numerus).
 QUĪNĪ, quīnae, quīna (lvi).....five by five.
 QUĪNQUĀGINTĀ (liii).....l (numerus).
 QUĪNQUE (xxxviii).....v (numerus).
 QUĪNQUIĒS (lvi).....five times.

QUINTUS, quinta, quintum (lxix). fifth.

QUIS, quid, *m. vel f., n.* (xiii) who? what?

QUIS, quae (qua), quid (xlvi) any (post sī, nisi, nē, num).

QUISQUAM, quaequam, quicquam

(xxvi) any.

QUISQUE, quaeque, quidque (iii) . . each (singulī, singulārēs).

QUIVĪS, quaevis, quodvis (xlvi) . . whoever (quī + vis—volō).

QUOAD (xlv) until (dum, dōnec).

QUOD (iii) because (quia, quoniam).

QUOMINUS (xxv) in order that not (nē).

quondam (v) once (longē antehāc).

QUONIAM (xliii) since (quod, cum).

QUOQUE (i) also (etiam).

quot (xxiv) how many? (*cf.* tot).

R

RĀDĪX, rādīcis, rādīcum, *f.* (xxxv). root (pars inferior, ā quā crēs-
cit aliquid).

rapiō, rapere, rapuī, raptum (iii). seize (capiō magnā vī).

diripiō, diripere, diripuī, direp-
tum (viii)

RĀRUS, rāra, rārum (lviii) wide apart (contrārium quam
frequēns, dēnsus).

RATIŌ, ratiōnis, ratiōnum, *f.*

(xvii) (vidē dēriv.).

RATIS, ratis, ratium, *f.* (xlix) raft (*quoque* nāvis).

RECĒNS, *gen.* recentis (lx) fresh (contrārium quam vetus).

receptus, receptūs, *m.* (xxxii) (vidē dēriv.).

rēctus, rēcta, rēctum (xi) straight, right (*cf.* regō).

RECŪSŌ, recūsāre, recūsāvī, re-

cūsātum (xxvii) refuse (negō, nōlō).

REGIŌ, regiōnis, regiōnum, *f.* (lix). (vidē dēriv.).

rēgius, rēgia, rēgium (v) (vidē dēriv.).

rēgnō, rēgnāre, rēgnāvī, rēgnā-

tum (viii) (vidē dēriv.).

RĒGNUM, rēgnī, *n.* (ii) kingdom (terra quam aliquis
regit).

- regō, regere, rēxī, rēctum (i) direct (imperō, rēctō itinere dūcō).
- PERGŌ, pergere, perrēxī, per-
rēctum (xxii) go on.
- surgō, surgere, surrēxī, surrēc-
tum (xliii) rise.
- religiō, religiōnis, religiōnum, *f.* (v) conscientiousness (*cf.* rēs dī-
vīnae et sacrae).
- religiōsus, religiōsa, religiōsum
(ix) (vidē dērīv.).
- RELINQUŌ, relinquere, reliquī, re-
lictum (ii) leave (ab aliquō discēdō).
- reliquiae, reliquiārum, *f.* (xxi) . . . (vidē dērīv.).
- RELIQUUS, reliqua, reliquum (xiv) . remaining (*cf.* relinquō).
- RĒMUS, rēmī, *m.* (lviii) oar (Instrūmentum quō nāvis
prōpellitur).
- RENOVŌ, renovāre, renovāvī, re-
novātum (xix) renew (*cf.* novus).
- reor, rērī, ratus sum (lxvi) think (putō, exīstimō).
- REPENTĪNUS, repentīna, repentī-
num (xli) sudden (subitus).
- REPREHENDŌ, reprehendere, re-
prehendī, reprehēnsūm (xliii) . . . seize (rapiō; *vel* contrārium
quam laudō).
- repudiō, repudiāre, repudiāvī, re-
pudiātum (xxvi) reject (reiciō).
- RĒS, rei, *f.* (i) thing (quodcumque nōn ex-
actē nōminārī potest).
- RESISTŌ, resistere, restitī (xxxvii) . resist (repugnō).
- RESPICIŌ, respicere, respexī, re-
spectum (vi) look back (contrārium quam
prōspiciō).
- RESPONDEŌ, respondēre, respondi,
respōnsūm (ii) answer (contrārium quam
quaerō).
- RESPŌNSUM, respōnsī, *n.* (iii) . . .
- RĒSPŪBLICA, reīpūblica, *f.*
(xxvii) state (cīvitās).

RĒX, rēgis, rēgum, <i>m.</i> (i).....	king (is quī terram regit).
rīdeō, rīdēre, rīsī, rīsum (iii).....	laugh.
RĪPA, rīpac, <i>f.</i> (ii).....	bank (<i>cf.</i> ōra, lītus).
rīsus, rīsūs, <i>m.</i> (lxxviii).....	(vidē dēriv.).
rīte (xxvii).....	in due form.
RŌBUR, rōboris, rōborum, <i>n.</i> (xxiv).....	oak, strength (<i>cf.</i> vīrēs).
ROGŌ, rogāre, rogāvī, rogātum (vi).....	ask (petō, quaerō).
RŌSTRUM, rōstrī, <i>n.</i> (xliv).....	beak (pars avis <i>vel</i> pars nāvis).
ruīna, ruīnae, <i>f.</i> (xxi).....	downfall (<i>cf.</i> ruō).
RŪMOR, rūmōris, rūmōrum, <i>m.</i> (iii).....	report (fāma, sermō).
ruō, ruere, ruī, rutum (xxiii).....	throw down, rush (dēiciō, cele- riter eō).
ēruō, ēruere, ēruī, ērutum (xxxv).....	
obruō, obruere, obruī, obrutum (iv).....	
RŪPĒS, rūpis, rūpium, <i>f.</i> (xxii)....	rock (saxum).
RŪRSUS (xxiv).....	again (iterum).
rūs, rūris, <i>n.</i> (xxii).....	country (contrārium quam urbs).

S

sacer, sacra, sacrum (v).....	holy (deō idōneus).
sacerdōs, sacerdōtis, sacerdōtum <i>m. vel f.</i> (v).....	priest, priestess (is quī sacrīs præest).
SAEPE (xxx).....	often.
SAEVIŌ, saevīre, saevī, saevītum (xlii).....	rage (furō).
SAGITTA, sagittae, <i>f.</i> (lii).....	arrow (<i>cf.</i> tēlum).
SALŪS, salūtis, <i>f.</i> (xii).....	health (valētūdō).
sanguis, sanguinis, <i>m.</i> (xlvii)....	blood (cruor).
sānō, sānāre, sānāvī, sānātum (lxv).....	cure (cūrō)

- sapiō, sapere, sapivī (xi).....have taste, be wise.
- SATIS (xi).....enough (quantum bene est).
- SAUCIUS, saucia, saucium (xxxiii).wounded (volnerātus).
- SAXUM, saxī, *n.* (xx).....rock (rūpēs).
- scelerō, scelerāre, scelerāvī, scelerātum (xii).....(vidē dēriv.).
- scelus, sceleris, scelerum, *n.* (xiii).....crime (id quod facit homō contrā mōrem, lēgem, fās).
- scīlicet (xiv).....of course (scīre licet).
- scindō, scindere, scidī, scissum (v).....cut (secō).
- sciō, scīre, sciī, scītum (ii).....know (cognōvī).
- scribō, scribere, scrīpsī, scrīptum (xiv).....write.
- cōnscribō, cōnscribere, cōnscrīpsī, cōnscrīptum (ix).....
- dēscribō, dēscribere, dēscrīpsī, dēscrīptum (xxxvi).....
- PRAESCRIBŌ, praescribere, praescrīpsī, praescrīptum (lii)....dictate.
- scūtum, scūtī, *n.* (iv).....shield (arma quibus miles sētegit).
- sēcernō, sēcernere, sēcervī, sēcētum (xxvi).....separate (*cf.* cernō).
- sēcētus, sēcēta, sēcētum....secret (*vel* sōlus, remōtus).
- sēcētō.....
- secō, secāre, secuī, sectum (iv)...cut (scindō).
- sectiō, sectiōnis, sectiōnum, *f.* (lxiii).....(vidē dēriv.).
- SECUNDUS, secunda, secundum (xxx).....second (alter; *cf.* sequor).
- secūris, secūris, secūrium, *f.* (x)..axe (*cf.* secō).
- SED (i).....but (autem).
- SĒDECIM (lvi).....xvi (numerus).
- sedeō, sedēre, sēdī, sessum (xvi)..sit.
- obsideō, obsidēre, obsēdī, obsessum (xiii).....

- sēdēs, sēdis, sēdium, *f.* (viii) . . . seat (locus ubi sedēmus).
 SEMEL (lvi) once.
 sēmen, sēminis, sēminum, *n.*
 (xxxv) seed (id quod in terrā pōnimus,
 ut aliquid ex eō crēscat).
 semper (ii) always (per omne tempus).
 SENĀTUS, senātūs, *m.* (iv) senate (senēs, quī in cīvitāte
 imperant).
 senectūs, senectūtis, *f.* (iv) (vidē dēriv.).
 senex, senis, senum, *m.* (i) old man (contrārium quam
 iuvenis).
 SENTENTIA, sententiae, *f.* (xxv) . . . (vidē dēriv.).
 SENTIŌ, sentīre, sēnsī, sēnsū .
 (xxxvi) feel (percipiō, *vel* intellegō).
 CŌNSENTIŌ, cōnsentīre, cōn-
 sēnsī, cōnsēnsū (xxxvii) . . .
 sepeliō, sepelīre, sepelīvī, sepul-
 tum (xxiv) bury (illum quī mortuus est in
 terrā pōnō).
 SEPTEM (i) vii (numerus).
 SEPTENDECIM (xlii) xvii (numerus).
 SEPTENTRIŌ, septentriōnis, sep-
 tentriōnum, *m.* (li) north (septem + triōnēs).
 SEPTIMUS, septima, septimum
 (lix) seventh.
 SEPTINGENTĪ, septingentae, sep-
 tingenta (lix) dec (numerus).
 SEPTUĀGINTĀ (l) lxx (numerus).
 SEQUOR, sequī, secūtus sum (iv) . . follow (post aliquem eō).
 CŌNSEQUOR, cōnsequī, cōnse-
 cūtus sum (vi)
 ĪNSEQUOR, ĩnsequī, ĩnsecūtus
 sum (xxxvi)
 PRŌSEQUOR, prōsequī, prōse-
 cūtus sum (xxxix)
 SUBSEQUOR, subsequī, subse-
 cūtus sum (xxxiv)

- sermō, sermōnis, sermōnum, *m.*
 (xv).....talk (colloquium).⁷
- serpō, serpere, serpsī, scriptum
 (xxviii).....creep (tardē et prōnus in terrā
 eō).
- serpēns, serpentis, serpentium,
f......serpent (bēstia serpēns).
- servilis, servile (lxv).....(vidē dēriv.).
- SERVITŪS, servitūtis, servitūtum,
f. (xxvii).....(vidē dēriv.).
- servō, servāre, servāvī, servātum
 (liii).....save (tūtum faciō, dēfendō).
 observō, observāre, observāvī,
 observātum (lxv).....watch.
- RESERVŌ, reservāre, reservāvī,
 reservātum (lvii).....
- servus, servī, *m.* (xv).....slave (homō quem homō pos-
 sidet).
- SESCENTĪ, sescentae, sescenta (lx).dc (numerus).
- SEU *vel* SĪVE (xii).....or if.
- sevērītās, sevērītātis, sevērītātum,
f. (xxii).....(vidē dēriv.).
- sevērūs, sevēra, sevērūm (xiv)...stern (contrārium quam mollis).
- SEX (iii).....vi (numerus).
- SEXĀGINTĀ (lii).....lx (numerus).
- SEXTUS, sexta, sextum (xviii)....sixth.
- SĪ (ix).....if.
- SĪC (i).....so (īta).
- siccō, siccāre, siccāvī, siccātum
 (lxviii).....(vidē dēriv.).
- siccus, sicca, siccum (ii).....dry (āridus).
- SĪCUT (xix).....just as (cōdem modō ac).
- SIGNUM, signī, *n.* (v).....sign (indicium).
- silentium, silentī, *n.* (xxii).....(vidē dēriv.).
- sileō, silēre, siluī (v).....be silent (taccō).
- SILVA, silvae, *f.* (xxx).....forest (nemus).
- similis, simile (ix).....like (ferē idem).
 dissimilis, dissimile (vi).....

- similitūdō, similitūdinis, similitū-
 dinum, *f.* (xii).....(vidē dēriv.).
 SIMUL (vii).....at the same time (eōdem tem-
 pore).
 simulācrum, simulācrī, *n.* (xx)....(vidē dēriv.).
 SIMULĀTIŌ, simulātiōnis, simu-
 lātiōnum, *f.* (liii).....(vidē dēriv.).
 simulō, simulāre, simulāvī, simu-
 lātum (xiv).....(vidē dēriv.).
 dissimulō, dissimulāre, dis-
 simulāvī, dissimulātum (iii).conceal.
 SĪN (xxvi).....but if.
 SINE (cum abl.) (xiii).....without (contrārium quam
 cum).
 singulāris, singulāre (xxiii).....(vidē dēriv.).
 SINGULĪ, singulae, singula (vi)....one by one.
 SINISTER, sinistra, sinistrum (iv).left (laevus).
 sociālis, sociāle (lii).....(vidē dēriv.).
 societās, societātis, societātum,
f. (iii).....(vidē dēriv.).
 SOCIUS, socia, socium (xv).....fellow (quī cum alterō coniun-
 gitur).
 SŌL, sōlis, solum, *m.* (xvi).....sun (rēx diēi, quī in caelō
 lūcet).
 soleō, solēre, soluī, solitum (xxv).be accustomed (cōnsuēscō).
 SŌLUS, sōla, solum (iii).....alone (ūnus, singulāris).
 solum (vi).....only (tantum).
 solvō, solvere, solvī, solūtum (vii).loose (*vel* liberō).
 somnus, somnī, *m.* (xi).....sleep (id quod capimus ubi
 dormimus).
 sonitus, sonitūs, *m.* (xxii).....sound (*cf.* strepitus).
 SOROR, sorōris, sorōrum, *f.* (vii)..sister.
 SORS, sortis, sortium, *f.* (xxv)....fate (cāsus).
 SPATIUM, spatī, *n.* (vi).....space (locus quī suis fīnibus
 continētur).
 SPECIĒS, speciēi, *f.* (xi).....appearance (fōrma).
 spectāculum, spectāculī, *n.* (iii)..(vidē dēriv.).

- spectātor, spectātōris, spectā-
 tōrum, *m.* (xv).....(vidē dēriv.).
 SPECTŌ, spectāre, spectāvī, spec-
 tātum (iii).....look at (īnspiciō).
 EXSPECTŌ, exspectāre, expec-
 tāvī, exspectātum (v).....
 spernō, spernere, sprēvī, sprētum
 (l).....despise (contrārium quam colō).
 SPĒRŌ, spērāre, spērāvī, spērā-
 tum (vi).....(vidē dēriv.).
 SPĒS, speī, *f.* (vi).....hope (exspectātiō eius quod
 volumus).
 spīritus, spīritūs, *m.* (viii).....breath (*et* virtūs).
 spoliō, spoliāre, spoliāvī, spoliā-
 tum (vii).....(vidē dēriv.).
 spolium, spoli, *n.* (vii).....spoil (praeda).
 SPONTE (xxxiv).....voluntarily (ultrō).
 STATIM (iv).....immediately (continuō).
 STATIŌ, statiōnis, statiōnum, *f.*
 (xxi).....(vidē dēriv.).
 STATUŌ, statuere, statui, statū-
 tum (xx).....set up (cūrō ut stet).
 CŌNSTITUŌ, cōstituere, cōn-
 stitui, cōstitūtum (vi).....determine.
 ĪNSTITUŌ, ĩstituere, ĩstitui,
 ĩstitūtum (ii).....
 RESTITUŌ, restituere, restitui,
 restitūtum (xv).....
 sternō, sternere, strāvī, strātum
 (xxi).....throw down (*vel* pandō).
 STĪPENDIUM, stīpendī, *n.* (xvi)....pay (*et* militā).
 stō, stāre, steti, stātum (xv)....stand (contrārium quam sedeō,
 eō, iaceō).
 CŌNSTŌ, cōnstāre, cōnstitī,
 cōnstātum (xiv).....
 DISTŌ, distāre (lvi).....
 ĪNSTŌ, ĩnstāre, ĩstitī, ĩnstātum
 (xxvi).....impend.

- PRAESTŌ, praestāre, praestitī,
 praestātum *vel* praestitum
 (xiii).....(*vel* faciō).
- STREPITUS, strepitūs, *m.* (xxi)....noise (*cf.* sonitus).
- stringō, stringere, strīnxī, stric-
 tum (vii).....draw (*vel* tangō).
- astringō, astringere, astrīnxī,
 astrictum (l).....
- STUDEŌ, studēre, studuī (xxxvi)..be zealous (*vel* operam librīs
 dō).
- STUDIUM, studī, *n.* (xlili).....(*vidē* dērīv.).
- suādeō, suādēre, suāsī, suāsum
 (xxv).....persuade (*cf.* moneō).
- PERSUĀDEŌ, persuādēre, per-
 suāsī, persuāsum (xxxii).....
- SUB (*cum* acc. *vel* abl.) (vii).....under (*contrārium* quam super).
- SUBITUS, subita, subitum (xxvii)..sudden (*imprōvīsus*).
- SUBITŌ (iv).....
- SUBSIDIUM, subsidī, *n.* (xxxviii)...aid (*auxilium*).
- successor, successōris, successō-
 rum, *m.* (xxix).....(*vidē* dērīv.).
- successus, successūs, *m.* (lxvii)...(*vidē* dērīv.).
- SUĪ, sibi, sē, sē (ii).....himself, herself, themselves.
- SUM, esse, fuī, futūrus (i).....be.
- ABSUM, abesse, āfuī, āfutūrus
 (vi).....
- adsum, adesse, adfuī, adfutūrus
 (xx).....
- DĒSUM, dēesse, dēfuī, dēfu-
 tūrus (iii).....
- intersum, interesse, interfuī,
 interfutūrus (xvii).....(*et* adsum).
- PRAESUM, praesse, praefuī,
 praefutūrus (xv).....
- SUPERSUM, superesse, superfuī,
 superfutūrus (vi).....
- SUMMA, summae, *f.* (xxxvii).....sum (*cf.* superus).

- sŭmō.....(vidē sub emō).
 cōnsŭmō, cōnsŭmere, cōn-
 sŭmpsi, cōnsŭptum (xxxv). use up.
 super (cum acc. *vel* abl.) (iii)....above (contrārium quam sub).
 SUPERBUS, superba, superbum
 (ix).....proud (quī sē iactat).
 SUPERŌ, superāre, superāvī, su-
 perātum (x).....(vidē dēriv.).
 SUPERUS, supera, superum (xi)....above (contrārium quam in-
 ferus).
 SUPPLEX, *gen.* supplicis (xlii)....humble (humilis).
 supplicium, supplicī, *n.* (vii)....punishment (poena).
 SUPRĀ (li).....above (contrārium quam in-
 frā).
 surgō.....(vidē sub regō).
 SUSPĪCIŌ, suspīciōnis, suspīciō-
 num, *f.* (lv).....(vidē dēriv.).
 SUSPICOR, suspicārī, suspicātus
 sum (xliv).....suspect (putō fortasse vērūm
 esse).
 SUUS, sua, suum (i).....his, her, its, their own.

T.

- tabula, tabulae, *f.* (li).....board.
 taceō, tacēre, tacuī (xli).....be silent (sileō).
 taedet, taedēre, taedit (lxxvii)..it disgusts (dēdecus esse vidē-
 tur).
 tālis, tāle (xxiv).....such (eius modī).
 TAM (iii).....so (ita, sic).
 TAMEN (iii).....nevertheless (*vel* sed).
 TANDEM (xxvi).....at length (postremō).
 TANTOPERE (l).....so greatly (tantō opere).
 TANTUS, tanta, tantum (ix).....so great (tam magnus).
 TARDUS, tarda, tardum (liv).....slow (lentus).
 tēctum, tēctī, *n.* (xviii).....roof (*et* domus).
 TĒLUM, tēli, *n.* (x).....javelin (pīlum).
 TEMERĒ (xxxī).....rashly (*cf.* fortē).

- TEMPERŌ, temperāre, temperāvī,
 temperātum (xli).....(vidē dēriv.).
- TEMPESTĀS, tempestātis, tempe-
 tātum, *f.* (iv).....(vidē dēriv.).
- templum, templī, *n.* (xi).....temple (aedēs).
- TEMPUS, temporis, temporum, *n.*
 (iii).....time (pars aeternitātis quae est
 praesēns vel praeterita vel
 futūra).
- tenebrae, tenebrārum, *f.* (lxxvi)..darkness (contrārium quam
 lūx).
- TENEŌ, tenēre, tenuī, tentum (ii).hold (habeō, possideō).
 abstineō, abstinēre, abstinuī,
 abstentum (lxi).....
- CONTINEŌ, continēre, continuī,
 contentum (iii).....
- OBTINEŌ, obtinēre, obtinuī, ob-
 tentum (xlix).....
- PERTINEŌ, pertinēre, pertinuī,
 pertentum (lv).....extend.
- RETINEŌ, retinēre, retinuī, re-
 tentum (xxix).....
- SUSTINEŌ, sustinēre, sustinuī,
 sustentum (vii).....
- TENTŌ, tentāre, tentāvī, tentā-
 tum (xxxix).....try (experior).
- tenuis, tenue (lvii).....thin (gracilis).
- TER (liii).....thrice.
- TERGUM, tergī, *n.* (viii).....back (postera pars corporis).
- TERNĪ, ternae, terna (vi).....three by three.
- TERRA, terrae, *f.* (i).....land (contrārium quam mare,
 caelum).
- terror, terrōris, terrōrum, *m.* (ix)..terror (metus).
- TERTIUS, tertia, tertium (vi).....third.
- TESTŪDŌ, testūdinis, testūdinum,
f. (lvii).....tortoise (*vel* quasi phalānx
 quaedam).

- TIMEŌ**, timēre, timuī (ii).....fear (vercor).
TIMIDUS, timida, timidum (li)....timid (contrārium quam audāx).
TIMOR, timōris, timōrum, *m.*
 (xviii).....(vidē dēriv.).
togātus, togāta, togātum (xviii)..wearing the toga (saepe contrārium quam armātus).
TOLLŌ, tollere, sustulī, sublātum
 (ix).....lift (efferō).
torqueō, torquēre, torsi, tortum
 (lxxvii).....twist (*vel* dolōrem corporis efficiō).
tot (xxiv).....so many.
TOTIDEM (l).....just as many.
TŌTUS, tōta, tōtum (vi).....whole (omnis, cūctus).
TRABS, trabis, trabium, *f.* (vii)...beam (*cf.* māteria).
TRAHŌ, trahere, trāxī, tractum
 (vii).....draw (rapiō, dūcō).
CONTRAHŌ, contrahere, contrāxī, contractum (liii).....
DĒTRAHŌ, dētrahere, dētrāxī, dētractum (xxii).....
TRĀNS (cum acc.) (ix).....across (ab alterā parte, in alteram partem).
TRECENTĪ, trecentae, trecenta
 (xvi).....ccc (numerus).
TREDECIM (xxxī).....xiii (numerus).
TRĒS, tria (v).....iii (numerus).
TRIBŪNUS, tribūnī, *m.* (xvi).....tribune (magistrātus Rōmānus).
tribuō, tribuere, tribuī, tribūtum
 (liv).....grant (dō, dēdō).
tribūtum, tribūtī, *n.* (lxiv).....
DISTRIBUŌ, distribuere, distribuī, distribūtum (xi).....
TRĪDUUM, trīduī, *n.* (xlīx).....three days (trēs diēs).
TRĪGINTĀ (viii).....xxx (numerus).

TRIPLEX, <i>gen. triplicis</i> (lv).....	threefold.
trīstis, trīste (xxiii).....	sad (contrārium quam laetus).
triumphō, triumphāre, trium- phāvī, triumphātum (xv).....	(vidē dērīv.).
triumphus, triumphī, <i>m.</i> (xxvii).....	triumph (honor imperātōri datus propter victōriam).
trucidō, trucidāre, trucidāvī, trucidātum (xx).....	massacre (caedō, crūdēliter in- terficiō).
tū, tuī (iv).....	you.
TUBA, tubae, <i>f.</i> (xxiii).....	trumpet (īnstrūmentum quod īnflāmus et sic signum damus).
tueor, tuērī, tūtus sum (iii).....	look out for (cūrō, dēfendō).
TUM (iii).....	then (tunc, eō tempore).
tumultus, tumultūs, <i>m.</i> (x).....	uproar (turba).
TUMULUS, tumulī, <i>m.</i> (xxxvi).....	mound (agger, mōlēs).
TUNC (ix).....	then (tum).
TURRIS, turris, turrium, <i>f.</i> (xxvii).....	tower (aedificium altius et gracile).
tuus, tua, tuum (i).....	your.

U

UBI (i).....	where, when (quō locō, quō tempore).
UBIQUE (xvii).....	everywhere (omnibus locīs).
ULCISCOR, ulciscī, ultus sum (xvi).....	avenge (vindicō).
ŪLLUS, ūlla, ūllum (viii).....	any.
ULTERIOR, ulterius (xxix).....	farther (longior ab).
ULTRĀ (cum acc.) (ii).....	beyond (extrā).
ULTRŌ (xxxviii).....	voluntarily (sponte).
umbra, umbrae, <i>f.</i> (lv).....	shade (tenebrae, ubi radii sōlis prohibentur).
umerus, umerī, <i>m.</i> (vii).....	shoulder (<i>cf.</i> cervīx).
umquam (xxvi).....	ever.
UNDE (v).....	whence (ā quō).
ŪNDECIM (v).....	xi (numerus).

- UNDIQUE (xxxv)..... from all sides (ex omnibus partibus).
- ŪNUS, ūna, ūnum (iii)..... i (numerus).
 ūnā (lvii)..... together.
- urbānus, urbāna, urbānum
 (lxviii)..... (vidē dērīv.).
- urbs, urbis, urbium, *f.* (i)..... city (*cf.* oppidum, vīcus).
- URGEŌ, urgēre, ursī (xxi)..... drive (īnstō).
- usque (xvii)..... even (vērō).
- ŪSUS, ūsūs, *m.* (xxxix)..... (vidē dērīv.).
- UT (ii)..... as (cōdem modō ac).
- UT (xxxi)..... so that.
- UTER, utra, utrum (ii)..... which?
 UTRUM (l)..... whether.
- UTERQUE, utraque, utrumque
 (vi)..... both (ambo).
- UTRIMQUE (vi)..... on both sides.
- ŪTILIS, ūtile (v)..... (vidē dērīv.).
- ŪTOR, ūtī, ūsus sum (xxxiii)..... use.
- UXOR, uxōris, uxōrum, *f.* (i)..... wife (coniūnx).

V CŌNSONĀNS

- VACŌ, vacāre, vacāvī, vacātum
 (lx)..... be free (ōtium agō).
- VACUUS, vacua, vacuum (xxii).... empty (contrārium quam plēnus).
- VADUM, vadī, *n.* (liv)..... ford (locus ubi per aquam nōn altam flūmen trānsimus).
- VAGOR, vagārī, vagātus sum (xiii)..... wander (errō).
- VALEŌ, valēre, valūī (viii)..... be well (*cf.* valē, farewell).
- valētūdō, valētūdinis, valētūdīnum, *f.* (lxix)..... (vidē dērīv.).
- VALLĒS, vallis, vallium, *f.* (xlvii)..... valley (terra inferior inter montēs).
- VĀLLUM, vāllī, *n.* (iii)..... rampart (mūnitiō).
- VARIUS, varia, varium (xlix)..... various.

- VASTŌ, vastāre, vastāvī, vastā-
tum (xxiv).....lay waste (populor).
- vectīgal, vectīgālis, vectīgālium
n. (lx).....tax (tribūtum, stīpendium).
- vehō, vehere, vexī, vectum (xii)..carry (ferō, gerō, portō).
- VEL (xxxix).....or (aut; *et etiam*).
- vēlō, vēlāre, vēlāvī, vēlātum (ix).(vidē dēriv.).
- VĒLŌX, *gen.* vēlōcis (lvi).....swift (celer, rapidus).
- VĒLUM, vēlī, *n.* (lviii).....veil, sail (id quod vēlat; id
quod ventīs implētur ubi
nāvigāmus).
- VELUT (xiii).....just as.
- vēnditor, vēnditōris, vēnditōrum,
m. (xxxv).....(vidē dēriv.).
- VĒNDŌ, vēndere, vēndidī, vēndi-
tum (xiv).....sell (contrārium quam emō).
- venēnum, venēnī, *n.* (xxvi).....poison (pōtum quod vītam
adimit).
- venia, veniae, *f.* (xlii).....pardon (indulgentia).
- VENIŌ, venīre, venī, ventum (iii).come.
- CIRCUMVENIŌ, circumvenīre,
circumvenī, circumventum
(viii).....
- CONVENIŌ, convenīre, convēnī,
conventum (iii).....
- DĒVENIŌ, dēvenīre, dēvenī, dē-
ventum (xvi).....
- ĒVENIŌ, ēvenīre, ēvenī, ēven-
tum (xxvi).....
- inveniō, invenīre, invēnī, in-
ventum (iv).....find.
- PERVENIŌ, pervenīre, pervēnī,
perventum (i).....
- VENTUS, ventī, *m.* (lviii).....wind (id quod spirāmus, per
terram sē movēns).
- VERBUM, verbī, *n.* (ix).....word (dictum, vocābulum).
- VEREOR, verērī, veritus sum
(xxxii).....fear (timeō, metuō).

- VERGŌ, vergere (xxv).....bend (pertineō, iaccō).
 VERSŌ, versāre, versāvī, versā-
 tum (xlv).....(vidē dēriv.).
 versus, versūs, *m.* (lxiv).....verse (id quod ūnō ōrdine in-
 ter latera pāginae scriptum
 est).
 VERTŌ, vertere, vertī, versum (lv).turn.
 ADVERTŌ, advertere, advertī,
 adversum (xxiv).....
 ĀVERTŌ, āvertere, āvertī, āver-
 sum (x).....
 CONVERTŌ, convertere, con-
 vertī, conversum (iii).....
 DĪVERTŌ, dīvertere, dīvertī, dī-
 versum (viii).....
 REVERTOR, revertī, revertī, re-
 versum (xxvi).....
 VĒRUS, vēra, vērum (ix).....true (contrārium quam falsus).
 VĒRŌ (viii).....indeed.
 VĒRUM (xxxviii).....but.
 VESPER, vesperis *vel* vesperī, *m.*
 (lx).....evening (ultima pars diēi).
 VESTĪGIUM, vestīgī, *n.* (li).....footprint (indiciū ubi pēs
 positus est).
 vestis, vestis, *f.* (vii).....clothing (id quod induimus ut
 nōs cēlet).
 vetō, vetāre, vetuī, vetitum (xxx).forbid (interdicō).
 VETUS, *gen.* veteris (xiv).....old (antīquus).
 VEXŌ, vexāre, vexāvī, vexātum
 (xxviii).....harass (vastō, perturbō).
 VIA, viae, *f.* (xlii).....way (īter).
 vīcēnsimus, vīcēnsima, vīcēnsi-
 mum (xxiv).....twentieth.
 vīcīnus, vīcīna, vīcīnum (iii).....(vidē dēriv.).
 vicis (*gen.*), *f.* (x).....change, turn.
 VICTOR, victōris, victōrum, *m.* (vi).(vidē dēriv.).
 VICTŌRIA, victōriae, *f.* (vii).....(vidē dēriv.).

- VICTUS, victūs, *m.* (lvii).....(vidē dēriv.).
- VĪCUS, vīcī, *m.* (xii).....street, village (parva via, parvum oppidum).
- VIDEŌ, vidēre, vīdī, vīsum (i).....see.
 invadeŏ, invadeŕe, invīdī, invīsum (lxii).....envy.
- PRŌVIDEŌ, prŏvidēre, prŏvīdī, prŏvīsum (v).....
- VIGILIA, vigiliae, *f.* (xxxii).....watching (*vel* quārta pars noctis).
- VĪGINTĪ (xxviii).....xx (numerus).
- VINCIŌ, vincīre, vīnxī, vīnctum (viii).....bind (vinculīs cingŏ).
 revinciŏ, revincīre, revīnxī, revīnctum (lxxviii).....
- VINCŌ, vincere, vīcī, victum (viii).conquer (superŏ).
- vinculum, vinculī, *n.* (xv).....(vidē dēriv.).
- VĪNEA, vīneae, *f.* (lvii).....vine-bower.
- vīnum, vīnī, *n.* (xxv).....wine.
- VIR, virī, *m.* (ii).....man (*cf.* homŏ).
- virgŏ, virginis, virginum, *f.* (ii)...maiden (*cf.* puella).
- VIRTŪS, virtūtis, virtūtum, *f.* (vii). (vidē dēriv.).
- vīs, (vis), vīrium, *f.* (vii).....force, *pl.* strength.
- vīta, vītae, *f.* (i).....life (contrārium quam mors).
- vitium, vitī, *n.* (xxiii).....fault (*cf.* scelus).
- vīvŏ, vīvere, vīxī, vīctum (i).....live (vītam agŏ).
- vīvus, vīva, vīvum (xii).....alive (contrārium quam mortuus).
- VIX (xli).....hardly.
- VOCŌ, vocāre, vocāvī, vocātum (ii).....(vidē dēriv.).
- CONVOCŌ, convocāre, convocāvī, convocātum (xxiii).....
- ĒVOCŌ, ēvocāre, ēvocāvī, ēvocātum (xii).....
- revocŏ, revocāre, revocāvī, revocātum (xxi).....

- volgāris, volgāre (l).....(vidē dēriv.).
 VOLGUS, volgī, *n.* (xlii).....people (plēbs).
 VOLGŌ (iv).....commonly.
 VOLNERŌ, volnerāre, volnerāvī,
 volnerātum (vi).....(vidē dēriv.).
 VOLNUS, volneris, volnerum, *n.*
 (vii).....wound (ictus).
 VOLŌ, velle, voluī (ii).....wish (cupiō, optō).
 volō, volāre, volāvī, volātum (x)..fly.
 voltus, voltūs, *m.* (xx).....features (aspectus).
 VOLUNTĀS, voluntātis, voluntā-
 tum, *f.* (xi).....(vidē dēriv.).
 VŌX, vōcis, vōcum, *f.* (xxii).....voice (*et* verbum).

**THIS BOOK IS DUE ON THE LAST DATE
STAMPED BELOW**

**AN INITIAL FINE OF 25 CENTS
WILL BE ASSESSED FOR FAILURE TO RETURN
THIS BOOK ON THE DATE DUE. THE PENALTY
WILL INCREASE TO 50 CENTS ON THE FOURTH
DAY AND TO \$1.00 ON THE SEVENTH DAY
OVERDUE.**

FEB 14 1935

MAR 1 1936

MAY 12 1939

YB 00296

U. C. BERKELEY LIBRARIES

C045912149

361365

Chickering

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

